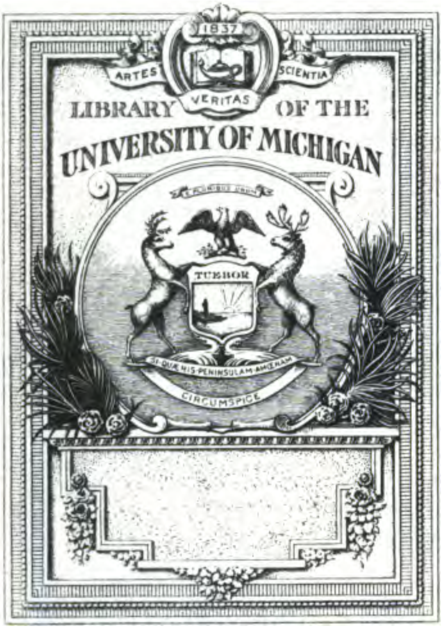
PETER EGGE

INDE I FJORDENE

1837
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUÆRIS PENINSULAM AMŒNAM
CIRCUMSPICE

INDE I FJORDENE

PETER EGGE

Straf. 1893.
Jomfru Nelly Maartens, roman, 1897. 2. opl.
Faddergaven, komedie. 1897.
Gammelholm, fortælling. 1899.
Jakob og Kristoffer, en tyvekomedie. 1900.
Majnætter, fortælling. 1902.
Familien paa Raaum, fortælling. 1903.
Kjærlighed og venskab, skuespil. 1905.
Oddvar Hage og hans venner, skildringer. 1905.
En liden gut, fortælling. 1906. 2 opl.
Komedier. 1906.
Hjærtet, fortælling, 1907. 5. opl.
Lænken, fortælling, 1908. 6. opl.
Samlede folkelivsskildringer, I—II. 1909.
Pastor Hals, fortælling, 1909. 5. opl.
Idyllen, skuespil, 1910. 2. opl.
Villaen, roman, 1911. 3, opl.
Felen, skuespil. 1912.
De unge dage, fortælling, 1913. 6 opl.
Brist, skuespil, 1914. 2 opl.
Wilhelmines byraa, komedie. 1915.
September, fortælling, 1916. 8. opl.
Narren, skuespil, 1917. 2. opl.

PETER EGGE

INDE I FJORDENE

ROMAN

FJERDE OPLAG

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
KRISTIANIA OG KØBENHAVN
1920

CENTRALTRYKKERIET KRISTIANIA

TIL

HERR PROFESSOR GEORG BRANDES

I

Ordføreren i Bygden, den bekjendte Overretssakfører og liberale Politiker Herman Grack, sat og læste oppe i sit Arbeidsrum paa Storgaarden Langnæs. Det var en Søndag Eftermiddag ut i Juli 1876. Straks før Slaatten. Og det var ikke mange Ukerne, siden han kom hjem fra Hovedstaden, fra Stortinget.

Her var Vinduer ut mot Syd og Vest. Solen skjén. Og det var netop Sol, det trængte, alt det blaa derutenfor i smale Fjorder og dype Sund, alt det frodiggrønne i Næs og Tanger, hvor mørke Skogholt og røde eller hvite Husklynger pyntet op. Sol vilde de gjerne ha, de finlinjede Aaser og Berg ogsaa; de slog ømme Armer omkring alle disse farvesterke og tilfældige Flekker av Vand og Mark og Skog, og de samlet alt det oprevne og omhverandre ind til hverandre i Kjærlighet.

Grack reiste sig og strakte Lemmerne. Og drev. Øinene var fulde av det, han hadde læst, til det maatte vike for det glitrende, han møtte derute. Han gik fra Vindu til Vindu Hjørnet rundt. Etpar Ganger tok han Kikkerten, som hadde fast Plads paa en kasseformet Hylde under et Vindu. Og han saa sig nøie rundt i Bygderne. Slik fyldte han Hvilestunderne, naar han arbeidet heroppe. Men han saa ikke paa Strandstedet Langnæsviken, som laa nogen hundrede Meter nedenfor og paa Gaardens Grund, med Havn, Kai, Damp-

skibsekspedition, etpar Handelsmænd, Lensmand, Doktor og Skydsstation.

Fra disse Vinduer hadde Overretssakfører Herman Grack hat Utsyn i godt og vel tretti Aar, helt siden han giftet sig. Han hadde kjøpt Gaarden Langnæs for en Del av de Midlerne, han fik med Konen. Senere hadde han arvet selv ogsaa, og det ikke litet, efterat Barndom og Ungdom var levet i jevne Kaar. Det var kjendt, at han hadde lagt mange Penger ned i denne Eiendom for at faa den drevet op; han vilde, den skulde være Mønstergaard. Bønderne skulde lære av det Eksemplet, som Langnæs gav. Men Bønderne smilte i Skjegget og undret sig over, hvad dette Mønsterbruket stod ham i om Aaret. Han, den fattige Embedsmandssøn fra en Landsbygd langt sør paa Østlandet, hadde mer end én Gang fortalt Døtrene sine, at han tidlig drømte om en stor, vakker Gaard i en vakker Bygd, om et Liv saa rummelig, at han kunde faa Tid til at studere og engang imellem gjøre en Reise. Og Livet hadde altsaa opfyldt denne Drømmen. Rigtignok skulde de fleste av Utflugterne bli Stortingsreiser; men det første Aar som gift Mand hadde han faat leve i Frankrike.

Han var seks og femti, mager, senet, spænstig, glatraket, hadde bare en liten kortklippet Bart. Det lyste og blinket i ham der han stod, i Fleinskallen, i Brillerne, baade i Glasset og i Indfatningen av Guld, og i Øinene bak dem, blaagraa og lysknitrende, men ikke som Fjorden idag. Nei, som Fjorden om Vinteren, naar den er en ren, ubrutt Isflate i Sol.

Heroppe holdt han aldrig til uten for at læse eller skrive, for at være helt i Fred og Ro. Hit op kom ikke engang Datteren, Rikke, den ældste og den eneste, han hadde om sig av sine, efterat

Konen døde for nogen Aar siden, og de andre to Døtrene giftet sig. Viste Rikke sig her, da var det noget, som det stod om — f. Eks. en Gjest saa kjær og saa langveis fra, at det straks maatte varsles, eller noget andet meget alvorlig. Egentlig var han ikke hjemme, naar han holdt til her.

Frøken Ulrikke Grack sat netop i Stuen nedenunder ham. Naar Faren reiste sig fra Arbeidsbordet og drev over Gulvet, kunde hun saavidt høre det; for hun lyttet, og Søndagseftermiddagen var stille baade ute og inde. Hun hadde en Bok foran sig paa Sybordet ved Vinduet, og en liten halvfærdig Duk laa ogsaa der; men hun saa ikke i Boken og rørte ikke Duken. Da Lyden av Skridtene deroppe naadde hende, reiste hun sig og gik, men langsomt, som om hun stemte imot Uroen inde i Brystet. Ansigtet fortalte om den. Det var stort, noget flatt; men Øinene var Skyld i, at det virket næsten vakkert allikevel; for det mørkeblaa i dem var dypt og litt dulgt. Det, som rørte sig der, laa likesom saa langt inde, at En fik Lyst til at følge efter og se sig om. Selv var hun bare spinkel og ikke mer end middelhøi. Det halvblonde Haaret laa samlet oppe paa Hodet i en Knute, kanske forat hun skulde synes litt høiere. Men den hadde ingen Sirlighet. Der var ikke ofret videre Arbeid paa den. Hænderne var tynde, lange, rolige. Og veirbrændt ogsaa. Etpar av Fingrene var merket av Naaler. Neglerne klippet helt tæt og hadde ikke Glans. Men den blaa Kjolen sat fast og sikkert omkring hende, endda den var litt gammeldags.

I denne Stuen var det, at Far og Datter sat sammen om Kvelderne, naar de var alene hjemme, og han ikke netop lukket sig inde ovenpaa. De talte litet med hverandre. Men det hændte, at han stoppet Læsningen, baade sin egen og hendes,

fordi han maatte meddele sig. Det, han hadde læst, eller noget, som hadde hændt ham den Dagen, eller et Minde, som meldte sig, tvang ham til et Utbrud. Meninger, han hemmelig bar, og som ikke maatte ut i Offentligheten, blev kastet mot hende. Han tænkte høit og aapnet for Følelser, han ellers ikke vilde være nogen anden bekjendt. Og han gjorde det trygt. Han visste, at ingen Ting kom videre fra hende. Hun bare samlet. Og frøken Rikke, hun syntes, hun kjendte alt hos denne Far, alle Haabene og Tvilene hans, Nagene og Kjærligheten, baade naar det gjaldt «Saker» og Mennesker. Hun smilte ofte av ham, men bare naar hun var alene, og hun tidde, naar han maatte snakke. Og som oftest naar han var taus ogsaa. Og det kunde han være flere Kvelder paa Rad. Hun indbildte sig ikke, at han talte, som han gjorde, for at høre hendes Mening eller for at faa et Svar; han spurte heller aldrig efter, hvad hun mente om Tingene.

— Rikke lyttet. Nu hørte hun, at han igjen gik bort og satte sig til Arbeidsbordet. Saa fik hun kanske vente, til han kom ned allikevel. Hun *maatte* tale med ham idag. Hun hadde ventet og skutt ut saa alt for længe.

— Det viste sig, at hun hadde hørt rigtig. Overretssakfører Herman Grack sat igjen og læste ved Arbeidsbordet. Væggene omkring ham var bare Bøker, en Del juridiske, som han ikke trængte nede i Kontoret, de politiske, de historiske og nogen skjønlitterære; men disse var bare av ældre Forfattere, av dem, som ikke længer hørte Dagen til; de andre stod i Stuerne nedenunder. Men først og sidst var her «Erindringer», «Memoirer», «Optegnelser», «Dagbøker», mange franske, men flest svenske. Han hadde selv skildret for Datteren, hvordan hans Uvilje mot Unionen hadde ført ham

til Studiet av svensk Historie og lokket ham til at gjøre den første Reise til Sverige. Her var han kommet i venskabelig Forhold til fremragende liberale svenske Politikere. Selv hadde hun været Vertinde for nogen av dem, eftersom de hadde bodd her i Huset som Gjester. Han var blit indfanget av det steile og dype i svensk Lynne, sa han, av det frodige og mangeartede i Kulturlivet, av de blændende Billeder av store Drømme og dristige Handlinger, av Bruset og Gnyet fra Geni og Vanvid i Landets Historie. Men hun, som kjendte sin Far, og hadde opholdt sig en Tid i Frankrike, hun visste, at der var endnu et: — det franske Islet i det svenske Liv, Sansen for Pragt og for Attitude. Og det undret hende ikke; for han holdt jo selv av at optræde baade hjemme og ute, og hun syntes, det var faa, som kunde det bedre end han. Men hun hadde ogsaa forstaat, at sammen med Beundringen for Sverige hadde Hadet til Unionen vokset, at det var blit saa ramt, som det var, netop fordi han ikke kunde gi det Luft offentlig. Han turde ikke rope: Ut av Unionen! Hun hadde hørt, hvordan der i dette Had laa Bitterhet over, at hans eget elskede Fædreland var saa svakt og avhængig, at dets Utvikling mot økonomisk Kraft og aandelig Selvstændighet gik saa bedrøvelig langsomt. Naar hans Partifæller i Tale eller Skrift haante Svenskerne for deres gammeldagse Former i Statslivet og for deres Mangel paa demokratisk Tænke- og Følemaate, da sa han bittert: «Vent bare! En Dag kommer Sverige paa Glid, og da seiler det forbi os ogsaa her.»

— Han blev sittende og læse. Og Solen sank. Den hadde først truffet ham gjennem det ene Vinduet. Nu traf den ham gjennem det andre. Og det blev han vår. Han reiste sig fra sin

bøiede Stilling over Louis de Geers «Minnestäckning» av Hans Järta og gav sig til at drive over Gulvet og flytte litt paa Møbler, som stod i Veien for ham. Og saa endte han ved et Vindu. Siden gik han over til et andet; senere til et tredje, og tilslut stod han ved det fjerde, og Haanden grep efter Kikkerten og fandt den, uten at Øinene fulgte. — Værelset hadde en hel Del Møbler, langt fler end nødvendig. Egentlig hørte ingen av dem sammen, naar En undtar tre Stoler. Men disse stod ikke nær hverandre, prøvde ikke paa at lage Gruppe. Gjenstandene hadde bare det fælles, at de var gamle. Det hele smakte litt baade av Museum og av Lager. Det, som faldt sterkest i Øinene, var Arbeidsbordet, stort og høit og tungt som en Elefant med en Mængde Skuffer og Klaffer og etpar hemmelige Rum, et Pragtstykke fra det 17de Aarhundrede. Stolen foran det var i samme Stil. Ryggen litt for bratt til, at En kunde gjøre sig det makelig; men den var heller ikke til at hvile i, mente Herman Grack. Han hadde hele Huset over gamle Ting. Men overalt ellers var de ordnet, og Værelserne eide ikke stort fler end nødvendig var, undtagen et ut mot Gaarden; det var stablet fuldt av Møbler og Kjøkkentøi, omfremt Kopper og Kar av alle Slag til Størhuset ... mange Smiarbeider av Sølv, Kobber og Jern, Gjenstande, som En ikke godt kunde sætte noget andet Sted.

Konen hadde ført med sig flere vakre Saker fra Barndomshjemmet, det kjendte Gods, Mæhlen, som ligger etpar Mil længer ute i Fjordene og paa Sydsiden. Men det meste hadde han selv samlet — Rub og Stub av alt det norske Bondearbeid, som Gaarden gjemte. Alt dengang var saa mangt et gammelt og vakkert Stykke fra norske Bygder

Størhus ɔ: Uthus med Ildsted.

havnet i Sverige. Og først her i det fremmede Land fik han Øinene op for de Værdier, som var i Forfald inde i Fjordene hjemme. En hel Del bygdegjorte Ting fra fordums Dage hadde kommet ut i Verden, og det, som blev laget nu, var Herming av det, Folk kjøpte med sig fra Byen. Nationaldragten var for længe siden væk. Svart Kvindfolkhuve saa En bare paa en og anden gammel Kone. Nu var det Hodetørklær til en Speciesdaler eller to for Stykket, naar de skulde være rigtig fine. Et og andet blommet Forklæ var at se endnu. Men de vilde ogsaa snart være væk. Herman Grack begyndte da selv at kjøpe op paa Auktioner og ellers, hvor han fandt noget, som var særlig vakkert eller særlig karakteristisk. Men samtidig præket han for Bønderne om at holde paa det gode, gamle Bondearbeid. Folk hørte paa ham og sa ut i Veiret, at han hadde vist Ret, og at det var vist for galt; men i Stilhet syntes de, at det, som kom fra Byen, var grommere. Grack'en var noget for sig sjøl, saa En maatte ikke ænse alt det, han fandt paa. Og de gjeipte lønlig, naar han fik Tilslaget paa et gammelt, morkent Skap, som ingen vilde gi mer end nogen Skilling for. Eller naar han bød paa en Stol, som vitterlig var brutt, eller paa et Teppe, som Gud og Hvermand kunde se, at Motten hadde været bort i.

Det banket paa Døren, netop som han drev over Gulvet for at sætte sig ved Arbeidsbordet. Han skulde læse videre.

«Ja,» sa han straks; for han tvilte ikke et Øieblik om, at det var Rikke. Hun kom ind, og han ventet med at ta Plads; han vilde først høre, hvad som stod paa. Men hun mælte ikke et Ord. Nei, hun gled bort til Bordet midt paa

Gulvet og satte sig. De rolige Øinene vaaget ikke se paa ham; det dulgte ved dem var blit mørkt. Han stod med Ryggen mot Stolen sin og saa paa hende. Og var litt spændt. Men hun tidde.

«Hvad er det?» spurte han.

Hun rørte sig ikke, da hun litt tonløst sa:

«Eilif . . . Eilif Sand har fridd til mig.»

Det varte en Stund, inden han fandt noget at si. Forundringen var saa stor, at den forvirret ham.

«Det burde du ha kunnet forhindre! — — Det er mig ufattelig, at en saa klok og forsigtig Mand . . . Skylden er paa din Side. En saa behersket og fornuftig og stolt Mand . . . .»

Her tidde han og stirret paa hende. Øinene hadde mistet det blaagraa; de var to svarte Pistolmundinger. Han hadde med ett forstaat, at her var ikke Tale om noget Nederlag for Eilif Sand paa Borg: — hun vilde gifte sig med ham! — Gifte sig med en Bonde! Her var ikke Bedrøvelse over, at hun hadde maattet gi en Barndomsven Kurven. Nei, hun sat her og var bekymret for, hvad den grumme Fader vilde si. Hun vilde ha hans Velsignelse!

Han gav sig til at gaa frem og tilbake paa Gulvet saa langt det var. Og han sa ikke et Muk. Han gik hele Minutter. Og hun sa heller ingen Ting. Han kjendte jo Eilif og al hans Slegt, hans Gaard og økonomiske Forhold like godt som hun eller endnu bedre. Hun létte efter Ord, som kunde hjælpe Far og hende nu; men hun fandt ingen.

Alt det, han hadde at utsætte paa denne Datter, nu blev det til en stor, dump Uvilje. Med ett blev han sikker paa, at han ikke hadde noget tilovers for hende og aldrig hadde hat det! Hun

lignet ikke paa Moren, men paa Morens Slegt, paa nogen kvindelige Slegtninger, som han aldrig hadde kunnet like. Hun hadde som Søstrene saa litet av *ham*. Hun var sterk bare i det passive, seig, flegmatisk, makelig ... uten nogen dypere Varme, uten levende Interesse for noget. — Hvorfor hadde han ingen Barn, som stod ham nær! Hvorfor hadde han ingen Søn! Hvorfor var han saa ensom her! Hvorfor kom her ikke oftere en Gjest, som var ham jevnbyrdig, en, som kunde gi ham av sin Overflod. Eller en, som kunde tændes av hans Ild.

Han blev ved at gaa; men nu brukte han ikke Gulvet saa langt det var. Nei, bare fire, fem Skridt frem og tilbake. Og nu bare drev han, slentret, likesom han gjorde, naar han holdt Foredrag, — saasandt han da hadde Plads til slikt.

Hun forstod, at Omslaget i Gangarten betydde, at hans værste Raseri var over. Hun stjal sig til et Øiekast paa ham. Aarerne svulmet ikke paa Panden længer, og han bet ikke Tænderne sammen, saa Læberne kom bort, mens Munden over og under dem bulnet ut. Han var blek og glat og kold i Ansigtet. Men Stilheten truet allikevel.

«Jasaa» — det kom halvhøit og næsten tørt; Smerten og den nedknugede Harmen hadde tat baade Styrke og Varme fra Stemmen —, «du vil bli Bondekone. Du undrer dig vel ikke over, at jeg er forundret? Du har vel grundig betænkt et slikt Skridt?»

Hun svarte ikke. Han tidde en Stund igjen. Og for hende var det, som han gjorde det av Raadvildhet. Han var slaat, overrasket over al Maate.

«Jeg liker Eilif Sand. Han har sin Rases bedste Egenskaper, er en for sin Stand vel oplyst Mand; han tar sig godt ut, hvor han optrær — offentlig

og privat. Men'e- han er Bonde, og det har hans Forfædre været saa langt Stamtavlen rækker. Vet du egentlig, hvad det vil si? — Du tror, du kjender ham og kjender Bønderne, fordi du er født her og nu og da er kommet i et Selskap sammen med dem, har lekt med dem som Barn, aket med dem i Kjelkebakken, er konfirmert sammen med dem. Men nei, du kjender dem ikke. Jeg heller ikke — ikke godt nok; for det gjør ingen av os. Men jeg kjender dem bedre end du Kjender dem fra Tinget og alle Slags Forsamlinger og Møter, kjender dem fra Salg og Kjøp.»

Han tidde og dreide væk fra den Linjen, han hadde holdt, mens han slentret frem og tilbake. Han gik bort til nærmeste Vindu og blev staaende og se ned for sig, saa ikke ut. Det var, som naar han under Foredrag stanset Drivningen paa Gulvet, fordi han maatte bort og se i et Notat paa Kathedret. Hun ante, det var Harmen, som igjen var brutt løs i ham. Hun syntes, hun kunde se paa Ryggen hans der han stod, at han kjæmpet.

Hun tidde; hun visste, hun skulde høre mer om Bønder. Og bare slikt som han før hadde fortalt hende. Hun hadde merket sig, at hvergang han sa, han satte saa stor Pris paa Bønderne herindover Fjordene, denne stolte Rase, som han kaldte dem, saa var det altid Indledningen til et Angrep paa dem.

«I mine yngste Kandidatdage vet du, jeg var Fuldmægtig et av de Steder i Landet, hvor Bonden er en Træl, fordi han tænker og føler som en Træl» — han vendte sig mot hende —, «hvor han allierer sig med «Storfolkets» Tjenerskap, naar det gjælder Sladder og Grin paa Bekostning av «Storkaran», som det heter herindover . . .»

Rikke saa den første Stripe av Gry i Mørket

langt inde i sig. Naar han efter et Utbrud av Harme slog ind paa Foredragstonen, var han kommet til Fornuft. Nu hørte hun bare halvt paa denne Theorien om Bønder; hun kjendte den godt nok.

«Siden kom jeg op i Nordre Gudbrandsdalen; der var Bønderne av en helt anden Sort, stolte, staute Folk, som de er herinde i Fjordene. Men i *ett* var Bønder lik Bønder overalt: — i sin Uvilje mot os. Og det skal vi ikke undre os over, ikke vi, som vet, hvordan Embedsmændene har faret frem herindover, hvor overmodige, raa og forbryderske mange av dem var. Og desuten ... endnu er ikke Bureaukratiet knækket i dette Land. Og endnu er Landbrukets Stilling krank. Men der er no', som er værre end Uviljen, det er den Ringeagt for os, som ligger paa Bunden i dette Bondearistokrati, endda det baade beundrer og misunder os. Det er Ættebondens Ringeagt for den, som ikke er bundet til Bygden ved gild Slegt og arvet Jord. Det er den Fastboendes Mistillid til den Fremmede og Omvankende.»

Det smilte stort inde i Rikke. Det var klart, at hun var over det værste. Men hun indsaa straks, at hun hadde tat feil, da hun hørte det, som nu kom:

«Du maa ikke tro, at du vilde ha vakt bare Glæde i den Slegt, som du har villet ind i ..»

De Ordene «vilde ha vakt», de stak hende som en ren, en tilsigtet Ondskap. Ad Omvei betydde de det samme som et *Nei*. Og smertet mer end et Nei. Og de var en Maalestok for, hvor forbitret han var.

«... for du hadde ikke giftet dig bare med din Frier; det gjør man mindst av alt blandt Bønder; du vilde ha giftet dig ... i en vis Forstand ogsaa med hans Brødre og Svigerinder, med hans gamle

Far, med hans Gaard, med hans Stuer. Saa stor og hovmodig som denne Sandslegten er, saa vilde de alle allikevel ha syntes, det var gromt, om Eilif hadde faat min Datter og i Tidens Løp en liten Formue med dig; men en og anden vilde ikke desto mindre ha uttalt sin Misnøie ... om ikke av anden Grund, saa fordi de ikke syntes, de kunde være andet bekjendt.»

Han tidde. Og ventet. Men da hun ikke kom, sendte han hende et bidsk Øiekast; det la hun ikke Merke til; hun lot være at se til den Kant han var. Og da tænkte han, at nei naturligvis ... han skulde ikke møte andet end passiv Motstand ... som vanlig hos hende. Hun vilde la ham snakke ut. Saa hadde hun seiret, naar han var færdig og kommet tilro.

Da fôr der en ny Hvirvel av Harme op i ham.

«Men kjære Barn, har du virkelig indbildt dig, at du kunde fylde en slik Plads? Borg er paa henimot de tretti Kjør, altsaa noget større end Bondegaarder pleier være paa disse Kanter; men Eilif er likesaa litt velhavende som Bønderne i Almindelighet herindover. Hans Far var ingen drivende Kraft, og det er ikke Eilif heller. Saa meget mer vilde der blit fordret av dig. Forstaar *du* dig paa Jordbruk? Kan du staa op før Fanden faar Sko paa om Morgenen og lede Arbeidet i Kjøkken og Fjøs? — Nei, Initiativ og Energi er ikke det centrale hos *dig*. At Eilif allikevel vil ha dig, er naturlig nok; for du vilde kommet til at skaffe ham flere Penger, end hans Gaard er værdt. La os se paa Tingene som de er!»

Munden vrængte sig, mens den strævet med at holde Raseriet indenfor Tænderne.

«Du maa ikke indbilde dig, at han hadde kunnet eller turdet eller villet gifte sig med dig uten

denne store materielle Fordel. En Bonde ... han gifter sig ikke utenfor sin Stand eller med en Pike, som er fattigere end han selv. — Har du til den Dag idag hørt om en eneste Bonde i denne Bygd, som har giftet sig med en Husmandsdatter? Du vet, at da jeg for tretti Aar siden kom hit, var Folkene paa hver eneste Bondegaard i Bygden i Slegt med hverandre; for det var det sikreste at gifte sig indenfor Slegten og indenfor Bygden. Tro mig, din Ven er ikke mer sentimental end de andre. Han ser bort fra din Uduelighet som Gaardmandskone; for han trænger dine Penger. Foreløbig har han sin dygtige og driftige Søster i Spidsen for Kvindfolkarbeidet paa Gaarden; men en Dag gifter hun sig. Og saa staar du der. Og du har hele Bygden, hele Kritikken og Fiendtligheten fra Slegten over dig. — Jeg sier: — Dit Projekt er umulig; det er smagløst og dumt.»

Hun lot Hodet synke forover som for ikke at se. Han hadde igjen stanset ved et Vindu og stod med Ryggen mot hende, og han saa ikke ut, men ned for sig som i et Notat paa Kathedret. Og han slentret videre og tidde, til han stanset tvert foran hende:

«Se dig om i dit Hjem! Skal jeg minde dig om alle de fremragende Mennesker, som har bodd her som Gjester. Og tænk paa de Stuer, som du vilde gaa ind til, om du giftet dig med Eilif. Det vilde nok ikke bli Aand for Øie — med al Agtelse for de udmerkede Mennesker, som bor der. Men du kan kanske undvære *det*? Eller tror du, at du kunde faa kastet ut al den Smagløshet, som i de siste ti Aar er rykket ind paa Borg, og faa skapt dig et Hjem i Slegt med det, du kommer fra? Det vilde ialfald ikke kunne ske uten at saare og vække Fiendtlighet.«

Men han fik ingen Motbør i Ord, bare i det, at hun tidde. Og saa drev han videre. Hun sat der, og hun skalv litt indvendig, mens hun bak Harmen hos ham skimtet Ringeagten for hende og Haanen over Nøisomheten hendes, Mistanken mot hende for at ha vist en uværdig Iver efter at bli gift.

Da stanset han igjen, men denne Gang et Stykke borte paa Gulvet. Han saa ufravendt paa hende, mens han nærmet sig Bordet, som hun sat ved. Han sænket Stemmen, og den blev fortrolig og truende paa en Gang:

«Du vet ikke, hvad du gjorde, da du indirekte opfordret Eilif Sand til at fri til dig. — Jo, du opfordret ham,» stanset han hende, endda hun ikke gjorde Tegn til at motsi. «Eilif er klok, og han er behersket ind til det koldblodige, til det uhyggelige. Jeg saa ham, da etpar av hans vakreste Hester holdt paa at drukne nede i Sundet, og Hestene i en hel Halvtime blev trukket langsomt op og gled langsomt tilbake utfor Mælkanten igjen, blev trukket halvveis op paany og gled tilbake. En Ro, som jeg aldrig har set Make til og ikke trodde var mulig. Den Bonden frir ikke til Frøken Grack, uten at han har absolut Sikkerhet for et Ja; for han vilde vite, at han gav sig selv et Saar, som han aldrig kom over, om han fik et Nei fra dig. Hans Selvfølelse, Hovmod og Egenkjærlighet vilde ikke kunne taale, at han med et mislykket Frieri til en Frøken hadde gjort sig latterlig i sine egne Øine og kanske i Bygdens med; for et slikt Nei kan vanskelig skjules i vore Forhold.»

Han gik langsomt fra hende; han hadde set, at Munden hendes var blit blodløs og Øinene unaturlig store av Taarer.

Hvor det lignet hende at sitte og tie og ta

imot! Hvorfor hadde hun ikke gaat sin Vei for længe siden! Det var ikke av Mangel paa Stolthet, hun sat. Nei, hun vilde sitte, til hun hadde seiret.

En og anden Gang saa han paa Snei bort paa dette Ansigt, som var blit til Sten og lutet av Sorg og Krænkelse. Da fôr der usikre Anelser gjennem ham; han hadde kanske saaret andet og mer i hende, end han som Mandfolk forstod. Og Harmen la sig litt efter litt. Det blev næsten stilt derinde. Han syntes for første Gang idag Synd i hende. Hun var jo ikke ung længer, snart ni og tyve, nærmest halvgammel. Han tænkte paa, at hun hadde hat dette Uheld under et Besøk hos Slegten sørpaa . . . en Forlovelse, som vistnok var kort, men allikevel smertefuld. Lykkeligvis var den blit brutt, endnu før den blev offentliggjort. Men . . . ja, hun var blit merket av den, saa han, da hun kom hjem.

Han kjék ikke længer bort paa Stenansigtet; for han angret; han hadde været for hidsig.

Da reiste der sig langsomt et Fjeld foran ham, et, som han ikke før hadde set: — han kunde vanskelig hindre, at dette Egteskap kom istand, hvis hun ikke opgav Eilif. Sa han *Nei*, vilde det gaa Land og Strand rundt indover Fjordene, ja utover ogsaa, at Eilif Sand paa Borg og Frøken Grack blev skilt ad av hendes Far! Der vilde kanske laves Røverhistorier ut av dette. Han vilde bli gjort til hjerteløs og snobbet, til en Mand, som ikke fandt ættestolte Bønder gode nok til at giftes ind i hans Slegt; han hadde bare Bruk for dem ved Stortingsvalgene. — Hun vilde sende Eilif paa ham; hun gav sig ikke let, naar det først gjaldt.

Nu blev Stilheten længer for de to, end den nogen Gang hadde været, siden hun kom ind.

Hun rørte sig ikke der hun sat. Han stod ved et Vindu med Ryggen mot hende og saa ned — som ned i et Notat. Men han fandt vist ikke længer noget for sig. Han forlot Kathedret som en slagen Mand. Og slentret om litt bort til hende.

«Jaja, kjære Rikkemor, jeg har nu sagt min Mening, gjort min Pligt mot dig og mig selv. Holder du fast ved denne Mand, saa ... ja, det kan jo gaa bedre, end det ser ut for mig. Jeg vil dit Vel. Og hvad jeg kan gjøre for din Lykke, det skal bli gjort ... uten mindste Avkortning. — Be saa din Ven om at se op til mig, saasnart det passer ham.»

Da sa hun stilt og klart, og hun rettet sig op — Taarerne hadde endelig faat Lov til at falde —:

«Jeg var tilstede, jeg ogsaa, nede i Sundet.»

«I Sundet? Hvor? Naar?»

«Dengang Hestene holdt paa at drukne.»

«Naa ja der stod da mindst hundrede Mennesker tilsidst.»

«Jeg var glad i Eilif alt den Gang. Jeg har bestandig været glad i Eilif.»

«Hum.»

Overretssakføreren saa hastig paa hende fra Siden, før han saa ut op i Luften. Han fandt ikke noget at si straks. Saa megen Sentimentalitet hadde han ikke hørt fra hende før. Han forstod, hun verget sig mot den Mistanken, at hun tok Eilif bare for at bli gift. Faren strøk hende etpar Ganger nedover Ryggen.

«Maatte det gaa dere begge godt, Rikke!»

Hun reiste sig og gik langsomt og stilt ut — uten et Ord eller et Nik eller et Smil eller et Kjærtegn. Og han drev bort imot Arbeidsbordet. Han tok Minnestäckningen av Hans Järta, men la den straks ned igjen. Han var ikke bare ærgerlig; han var rørt ogsaa; hun var jo ikke ung længer.

Og saa at hun hadde rykket ut med, at hun alt den Gang nede i Sundet var .... hum. Hun maatte ha hat det svært ondt for at komme med en slik Tilstaaelse!

Han nærmet sig et Vindu. I de Ukerne, siden han kom hjem, hadde Solen været gjemt bak Regn Dag efter Dag. Saa var den kommet og hadde løftet Fjorder og Enger og Akrer og Skogholdt og Aaser op ut av Graaveir og Tyngde og Kulde og faat det hele til at skinne som nyskapt; han blev igjen overbevist om det, han visste før, at her var skjønt og rikt som ingen Steder i Verden. Han pleide at si: — «Alt er skjønnere og rikere hernord end søndenfjelds, baade Jorden og Menneskene, alt — undtagen Veiret.»

Det var nyt og kjendt og kjært, det, som laa derute. Men Solen kunde ikke længer tvinge det ind paa ham der han stod. Han kunde ikke bli kvit Ærgrelsen og Rørelsen, som Rikke og Eilif hadde skaffet ham. Et slikt Egteskap kom der vanskelig noget godt ut av. Like Børn lekte bedst.

Og nu skulde han bli helt alene her. Et fremmed Menneske skulde stelle om ham. — Han kjendte med ett Længsel efter de to andre Døtrene og deres Barn; de var langt borte; han hadde ikke set dem siden ifjor. Den yngste var gift med en Kavalleriløitnant, som hun hadde lært at kjende inde paa «Leiret», en Eksercerplads, som laa en Mil borte. Men han var snart blit forflyttet ned til Oplandene. Det blev almindelig trodd, at det hadde de militære Myndigheter gjort for at chikanere Løitnanten og den røde Svigerfaren hans. Den unge Officer var den eneste folkelige Løitnant i Norge, sa Folk. Og de sa ogsaa, at han turde ikke være andet for Svigerfaren. Overretssakfører Grack hadde mer end én Gang

folkelig betyr her frisindet.

savnet Løitnanten og gjorde det nu igjen ... hans sikre, chevalresque Væsen og vakre, humørfyldte Ungdom, hans radikale Meninger og den Frygtløshet og det Talent, han verget dem med. Han forstod godt, at en slik Mand trængte Penger, og at han ikke var nogen Økonom. En slik Mand maatte støttes; for han led for sine Meningers Skyld ...

Overretssakføreren grep igjen efter Minnestäckningen og satte sig for at læse. Men det vilde ikke gaa, endda det Liv, som her blev «täcknat» var høist merkelig. Han gik ned i Gangen, tok Hatten og Stokken og vandret ut i den skjønne Sommereftermiddagen.

II

At Frøken Ulrikke Grack og Eilif Sand paa Borg var blit enige om at gifte sig, hadde gaat ganske enkelt til; men Undringen over, at de blev enige, var næsten like stor hos de to som hos Folk flest.

En Eftermiddag først i Juni i Sommer kom han kjørende i Gig langs Fjorden paa nordre Siden av Borg. Vaar-Onna var gjort i fint og forjættende Veir; men saa hadde Regnet begyndt, ikke det milde og gode, som driver Sæden frem. Nei, det sure og kalde, som stanser al Vokster. Folk syntes, der laa Sne i Luften, trods Aarstiden, og la hver Dag nogen Pinder i Ovnen. Men saa vendte Vinden sig og feiet væk alt Snak om Sne. Solen skjén. Jorden fik Vaarklædningen paa, grøn med gule og hvite Spætter i, og det i en slik Fart, at den maatte vist ha brukt Natten tilhjælp. Lærken, som hadde været borte i en hel Uke, var kommet frem — Gud vet hvorfra, og sang igjen og det saa frydefuldt og utholdende, som bare Lærken kan det.

Hesten hadde travelt med at naa hjem, men ikke Eilif; for endnu var det en god Time igjen, før Folk skulde til med Kveldsmaten. Og da Bygden ligger langt mot Nord, hadde Solen endnu flere Timer at gaa, inden den skulde ned bak Aasen langt ute i Vest.

Da indhenter han Frøken Ulrikke Grack; hun er tilfods. Og da blir der naturligvis hilst fra begge Sider, og han lar Hesten gaa langsomt.

«Du har vel været langt avsted, du,» sier hun; for slik kræver Skik og Bruk, at En spør.

Ja, han hadde været over i Ingebu og taksert. I saa fint Veir blev en slik Reise en ren Lysttur, mente hun. Og det var han enig i.

«Kor du kjæm fraa, du da?»

Jo, hun hadde været over paa Leistad for at se paa en Væv og en ny Vævstol.

«Og saa gaar du den lange Vei'n?»

«Jeg kjørte *dit.*»

«Da mein' æg, du fé setti paa hos mæg, saa kjøre æg dæg fram.»

«Jatak, men hvis du ikke har det travelt, saa kjører vi langsomt.»

«Det bli, som *du* vil *det.* — E du kanske raidd?»

Han steg av for at hjælpe hende op i.

«Aldrig naar jeg kjører med dig.» Hun saa opover mot Borg, som om hun bare halvt tænkte paa det, hun selv sa.

Stigbrettet paa Giggen var litt for høit for hende. Eilif var Kavallerist; han hadde hjulpet mer end én Dame op i Sadlen, dengang han var i Eksisen inde paa «Leiret». Han strakte en brun Arbeidsnæve frem i Stilling. Hun traadte til, og han hævet hende op i Giggen med den ene Haanden. Hun, som kunde ride, vendte sig i rette Øieblik og satte sig som ind i en Sadel. Egentlig hadde han løftet hende litt for let og litt for høit. En Blanding av Varme og Gys hadde fløiet gjennem hende helt nede fra Saalen i hans Næve og opunder Nakken. Han gik rundt paa andre Siden av Vognen, steg op og satte sig hos hende.

Hun blev ved at se opover til Borg. Gaarden ligger oppe paa den lave Aasryggen. Dernede hvor han og hun kjørte sammen, syntes det, som

du fé setti paa ɔ: du faar sitte paa. — raidd ɔ: ræd.

om den var grodd op av Jorden og saa sig rundt omkring og langt utover. En kunde se, at den var en virkelig Borg. Ro og Ensomhet, Fornemhet og Styrke hadde den, som den laa der med store, hvite Laan og store, røde Uthus og lange, lyse Marker, som hældet jevnt nedover, og mørke Gran- og Furuskoger i Øst og Vest.

Hesten vilde gjerne hjem. Men Eilif gav den et litet Vink med Tømmen; den forstod straks og lystret; den var Kavallerist, den ogsaa, og prøvde ikke senere paa at lure sig over i et raskere Tritt.

Hun hadde straks set, hvor veirbrændt Eilif var blit, at han ikke hadde barbert sig siden igaar Morges, da han drog ut, og at de blonde Skjegstubberne hadde litt lysere Farve end Huden. Øinene var graa, men mørke av Alvor og Ro og Eftertanke. Det mørke kunde vike om end langsomt. Ansigtet, skjegløst og renskaaret, hadde Ørnenæse og smal Mund; den sat saa godt lukket, at En kunde være spændt paa, hvad der vilde komme, naar den aapnet sig. De tynde Læpperne gled ikke fra hverandre uten at melde om, at de gulhvite, fuldkomne Tænder var baade til at bite og flænge med. Surmelk og grovt og haardt Havreflatbrød og seigt Stabburkjøt hadde git dem Sundheten og Skjønheten. Klærne var av mørkt Vadmel. Trøien ikke for kort, og Vesten skaaret slik, at den dækket Brystet helt op under Halsen, hvor en hvit Snip laa utover, den samme idag som igaar.

«Ingen Gaard i Landet ligger vakrere end Borg,» sa hun stilt som til sig selv, mens hun saa opover.

«Du kjøft 'n gjærn', du, om 'n va te'salgs?»

«Det gjorde jeg ... hvis Far ikke levde længer ... og hvis du ikke var for urimelig paa det.»

Laan ɔ: Vaaningshus med mindst to Stokverk.

«Villa du gi op Langnæs?»

«Ja, hvis jeg fik Borg.» — Og om litt la hun til: «Jeg vet godt, hvordan jeg skulde indrette mig *da.*»

«Ja, det gjær du vel.»

Og saa blev det tyst. Etpar Øieblik saa han rolig over paa hende; for hun snakket litt mer og litt villigere, end hun pleide; hun saa opover mot Borg, som om hun var opsat paa noget. Men det at være opsat paa noget lignet hende ikke.

«Det vart litt fer smaat fer dæg paa Borg.» Han vilde hidse frem det, som var uvanlig hos hende ikveld.

«Nei, der er Hus nok. Jeg flyttet Folkene over i Østlaana og hadde dem bestandig dèr, ikke bare i Onnetiderne, naar En maa ha ekstra Hjælp. Selv bodde jeg i Sørlaana. Der bordklædde jeg de Rummene, som ikke er bordklædd endnu, og tapetserte naan andre. Og fik en liten Ovn i Gangen, saa den ikke var saa iskold om Vinteren. Det vilde ikke koste stort. Saa bad jeg Ingeborg bli hos mig. Hun er jo saa flink, og jeg har bestandig likt hende, vet du. Jeg kunde ikke faa naan bedre end hun. Men . . . naar Gaarden var kommet ut av Ætten, saa vilde hun vel ikke bli boende der. Hun vilde nok ikke arbeide hos fremmede, hun, — som ikke er nødt til det.»

Det sidste la hun til, fordi hun tidlig hadde lært, at slik skulde der snakkes med Bønder.

Han sa ikke noget. Hun hadde vist ikke Lyst til at slippe Emnet; for hun la til om en liten Stund:

«Nei, det vilde hun nok ikke, — ikke engang hos en god, gammel Veninde som mig.»

«Det kom an paa, kæm 'n va', han, som ægd Gaar'en sammen med dæg.»

opsat paa ɔ: forhippet efter. — Østlaana ɔ: det østre Vaaningshus.

Da lo hun stilt og kort. Og han føide til: «Det bli fer kostbart og tungvindt med 'n frammand Kar te aa staa for Styret.»

«Ja, det skal være vist.» En kunde høre, der laa Erfaring bak.

«Du vart nødt te aa gift dæg *da*, sjer du.»

«Jeg blev visst det. Men ... de to, som har spurt mig, vilde jeg ikke ha.»

Og nu lo hun igjen stilt og kort og litt tvungent. Og denne Gang blev hun rød.

«Du e vel fer stor paa det.»

«Stor paa det er jeg. Men ikke *for* stor.»

Han saa rolig paa hende, men ikke hun paa ham, ikke et Øieblik; hun var blit varm og rød; det mørkeblaa i Øinene laa endda dypere og mer dulgt, end det pleide.

«Aanæi du veit, henn ikring e det it nett naan, som høve aat dæg.»

«Hvorfor ikke det?»

«Næi, paa Æmbetsgaar'om e det mest gammelt Følk nett no.»

«En Embedsmand kan vanskelig drive en Gaard, som den skal.»

«Det hi du Ret i.»

Hun hadde for anden Gang, siden hun kom i Giggen, faat til at smigre ham som Bonde:

«Og jeg vil ha en Gaard.»

Han smilte: «Bli det it Langnæs, saa bli det ein annan, mein' du?»

«Ja.»

Men at *hun* tilstod slikt noget, hun, som ellers ikke hadde let for Tilstaaelser, det fortalte ham, at hun hadde tænkt alvorlig over Tingen. Han hadde aldrig før hverken hørt eller set noget, som pekte paa, at *hun* skulde ha Lyst paa en

sjer ɔ: ser. — it nett naan ɔ: ikke netop nogen. — høve aat dæg ɔ: passer til dig.

Gaard. Hun styret nok Husstellet for Far sin, naar han var hjemme; men det var kjendt nok, at hun tok sig litet eller ingen Ting av Borrstuen eller Folkene der. Han sat og undret sig og saa paa den lette Rødmen, som hadde sat sig fast hos hende. Ellers pleide hun være litt blek, og det hadde En let for at lægge Merke til, fordi Ansigtet var stort.

Da sa hun stilt og med saa pas Stræv, at han hørte, at Ordene faldt hende tungt:

«For mig blev det mest praktisk at gifte mig med en Bonde.»

Han var et vantro Smil, helt til han kom til at se paa hende; for da merket han, at den lette Rødmen var gaat over til Blodrødme. Han blev med ett bare Alvor. Han saa bare en Del av nærmeste Kind og litt av Halsen og Nakken; det glødet altsammen. Hun hadde snudd Ansigtet næsten helt bort fra ham, mot Solen, som endnu ikke var naadd saa langt ned mot Aasen, at den hadde faat noget rødlig ved sig.

Men nu var Turen til ham at skifte Farve. Og det skedde langsomt. Rikke hadde for ham altid staat paa andre Siden av Vandet. Det var vistnok ikke bredere, end at de kunde snakke over til hverandre. Men at *han* skulde komme over til hende, eller hun over til ham, hadde aldrig faldt ham ind. Men nu kastet hun sig ut for at svømme over til ham. Og da saa han hende nogen Øieblik — ikke som Rikke, ikke som Kameraten fra Barneaarene, nei, som Frøken Ulrikke Grack i Glansen fra Stuerne paa Langnæs og i Gnyet, som stod omkring Far hendes. Men det varte bare kort.

Han hadde i mange Aar ikke tænkt paa Oplevelserne, de hadde sammen i Barnedagene. Nu var de der, ikke hver enkelt, ikke en om Gangen,

Borrstue (Borgstue) ɔ: Paa Storgaardene Arbeidsfolkenes Hus.

men alle samtidig, selve den Luft, som Mindet saa dem i. Paa Borg var der Nøttetrær, som hver Høst hadde lokket Barnene paa Langnæs opover Bakkerne. Han hadde hat hende foran sig paa Kjælken den lange Borgveien nedover; den rak helt ned til Langnæs og endnu længer. De hadde danset sammen i et og andet Julegilde. Og saa var det Timerne hos Presten; de var blit konfirmert samtidig, endda han var et Aar ældre.

Men der han sat i Giggen, glemte han ikke Grack'en og Far sin og Søsteren Ingeborg, ikke Østlaana heller; den skulde bli Borrstue likesom; den skulde brukes hele Vinteren ogsaa og ha eget Hushold. Og Sørlaana vilde hun bo i stadig, ikke bare om Vinteren, og den skulde bordklædes indvendig i de Rummene der det endnu ikke var gjort. Og han husket, at hun hadde Raad til det altsammen; han vilde faa Gaarden op, ja, han vilde faa Ætten op paa det, at han giftet sig med hende. Og Eifef saa mer end én Gang over til den Siden, hvor han hadde hende, mens Hesten drog avsted i rolig Gang. Hele Tiden holdt hun Ansigtet vendt bort. Han syntes, hun sat slik, fordi hun ikke orket at snu det. Og det gik op for ham, at det var farlig, at hun og han skiltes ikveld, som om ingen Ting hadde gaat for sig her i Giggen. Tilslut sat han og tykte litt Synd i hende.

Hesten maatte paa en eller anden Maate ha forstaat, at den kunde tillate sig noget av hvert; den nappet etpar Ganger Græs i Veikanten, mens den saa nogenlunde holdt fast paa rolig Marsj. Og da den ikke fik svi for dette, blev den dristigere, og endelig stanset den og aat av Hjertens Lyst. Men netop her tok Veien av opover til Borg. Kanske hadde Hesten gjort sig en Mening om, at her skulde Damen av.

Da samlet Eilif Tømmerne tættere i Haanden, drev Hesten ind paa Borgveien, gav den et Rap, saa den løp op mot Bakken.

«Æg trur, æg kjøre dæg op te Borg med det saammaa.»

Hun tok efter Veiret og smilte flygtig, sa ingen Ting.

Han sprang av uten at stanse Farten og gik ved Siden av Hesten; den hadde gaat over i hurtig Marsj. Veien skar sig stadig opover gjennem et Stykke Skog og siden over lyse, aapne Marken, hvor de kunde se og sees vidt omkring.

Hun sat høit og frit og alene i Giggen. Hun syntes, hun kjørte ind til Trygheten, og at det var første Gang i Livet, hun gjorde det. Hun hadde kjendt ikke saa faa Mænd av dem ogsaa, som der stod Larm fra, ja Frygt fra utover Landet, set dem paa for nært Hold; de visste selv godt, hvad Frygt og Tvil var, hvad Svik var ogsaa; men det gjorde ikke Eilif.

Hun fulgte ham fra Giggen med et og andet Øiekast; hun saa, hvor han var sikker, at ingen og ikke noget kunde vinde over ham. Og slik hadde han været bestandig, i Smaagutdagene ogsaa, og dette hadde skilt ham ut fra andre. Engang i Nøtteskogen slog Lynet ned saa nær, at Heten fra Straalen traf Barnene som et kvalmende Aandedrag fra et Fabeldyr inde i Tykningen; de var lammet; de laa overende, kunde ikke flygte; de bare graat høit. Men han stod over dem og snakket dem tilro, løftet den ene efter den andre op. Han tok hende ved Haanden og létte hende, og da syntes hun, han var likesom mer end et Menneske.

Og nu sat hun i Giggen og undret sig svakt over, at hun hadde tullet saa længe og langt omkring, før hun sluttet sig til Eilif; for egentlig

hadde hun været glad i ham bestandig. Og han i hende ogsaa.

«Kanske e det bedst, du bli paa Borg fer godt; for ka 'n sei, Far din, trur du?»

Far! Det gyste i hende et Øieblik, at Eilif skjemtet med Motstanden fra ham.

«Vi klarer nok Far, du og jeg.»

Men hun sa det med bøid Hode. Og siden talte de ikke sammen før paa Borg. Dèr blev det litt Liv, da de kjørte ind paa Gaarden. Hoder stak frem bak lukkede Vinduer baade ovenpaa og nedenunder. Den første, som viste sig, var en voksen Gut. Men Ansigtet meldte ikke tydelig om, enten han var ung eller næsten gammel. Han steg langsomt ut paa Hellen foran Bislaget til Østlaana. Det var tydelig, at nogen derinde hadde sendt ham, og at hun, som fremmed var, gjorde ham blyg og usikker.

«Skyndt dæg no, Martin.» Husbond kastet Tømmerne op paa Hesteryggen og hjalp Damen ut av Giggen.

Martin flirte litt for sig sjøl; han møtte alle Tilskikkelser med en eller anden Flir; nu tok han svært lange Skridt; men han løp ikke. Han var barhodet, hadde langt Haar, som mindet om den laadne Siden av en gammel Skindfeld, som er blit gulvoren av Mangel paa Vask. Og Ungdommen kaldte ham Martin Skindfeld.

Rikke var alt paa Vei op mot Sørlaana, da Ingeborg kom hastig ut av samme Døren som Martin. Hun dulgte ikke, at hun var glad over Gjesten. Hun var høi og blond som Broren; Ansigtet litt knoklet, noget grovere end hans, men mildere — og mer aapent ogsaa. Nu maatte Rikke bli tilkvelds, sa Ingeborg. Og Rikke svarte, at hun hadde ikke tænkt at bli; hun hadde bare

fer godt, her: med det samme og for altid.

faat sitte paa hos Eilif, og der var dem, som ventet hende hjemme. Rikke sa visst nogen andre Talemaater ogsaa, slik som Skik og Bruk krævde. Ingen hørte paa dem. Men skulde hun bli, da maatte hun nok ha et Bud ned til Langnæs om, at hun ikke kom hjem tilkvelds. Da blev der ropt paa Martin, som holdt paa at spænde fra. Saa bar det opover Stentrappen, høi og bred, som et litet Hus, ind i Sørlaana. Stuerne nedenunder blev ikke brukt om Sommeren, uten at der kom nogen, som der var særlig Stas ved. Her var Slør over Hængelamperne og over Speiler og Oljetryk med gyldne Rammer. Her kjendtes det indestængt. Vinduer og Dører hadde ikke været oppe paa mange Dage. Nu kom de op. Ingeborg sørget for *det;* hun flyttet og rettet og plukket baade her og der. Og samtidig talte hun blidt; der var en Del at snakke om, eftersom hun og Rikke ikke hadde set hverandre siden længe før Vaar-Onna.

Ingeborg maatte ut. Og da sat Rikke i Plysjsofaen, ikke i Hvil, nei ret op og ned, og hun saa frem for sig og langt — helt dit, hvor Tankerne var. Eilif hadde sittet ved et aapent Vindu; nu gik han bort og lukket Døren og fandt tilbake til Pladsen ved Vinduet. Han saa ut gjennem det, ut i Haven og spurte:

«Synes du, at *æg* ska snakk fø'st med Far din?»

«Nei.» Hun vendte Ansigtet mot Eilif. «Nei, la *mig* snakke først med ham.»

Det kom litt ivrig. Og det var ikke vanlig hos hende. Men han skjønte Aarsaken; hun vilde gi Faren Tid; han skulde faa rende Harmen av sig, før han traf den nye Maagen sin.

«Sei 'n Næi, saa ta det bærre med Ro. — Da ska *æg* snakk med 'om.»

Det var stilt og rolig sagt. Men hun hørte

Maag ɔ: Svigersøn. — med 'om ɔ: med (honom) ham.

Trudselen i Ordene. Det smilte i hende, og hun lænte sig tilbake i Sofahjørnet; hun fik Trang til at krype sammen derinde og dra Føtterne op under sig. Men hun gjorde det ikke.

«Hvorfor skulde han si Nei? — Han blir bare forundret med det samme.»

Han tidde, lot, som han trodde dette. Overretssakfører Grack vilde nok sjøl fortælle hende, hvad han hadde imot, at han blev Værfar hans.

Men nu kom Ingeborg tilbake og efter hende to Tauser med Hænderne fulde. Ingeborg var heller ikke tomhændt. Der blev duket og dækket og baaret ind Mat av mange Slag og i overflødig Mængde. Om litt steg John Eilifsen Sand ind, Far til Eilif, Kaarmanden. Han var ikke saa høi som Sønnen, men bredere og like rank endnu og med et Glimt av en Skalk langt inde i Alvoret.

«E det du, som e ut og fér,» sa han til Gjesten. Ingeborg skjøv paa Snakket; det rullet nogenlunde jevnt, mens de spiste, endda hun fik liten Hjælp av Rikke og Eilif; de løftet lange Stunder av Gangen ikke Ansigtet fra Tallerkenen; de saa paa det, som hadde hændt dem idag, og paa det, som vilde følge. Men Gammel-John hjalp Ingeborg engang imellem; de var alle ind om i Fjøs og Stald baade paa Borg og Langnæs og ind om i Stuelaanene paa Gaarder baade nær og langt borte. Og ind om i Politikken ogsaa, eftersom Stortingsvalget skulde gaa for sig snart. Gammel-John var en svær Politikus, endog Valgmand, og desuten en svær Læsehest. Han husket Aarstal, da vigtige kongelige Propositioner hadde faldt i Tinget, og da andre likesaa vigtige hadde gaat igjennem; han husket alle triste Aarstal i den norsk-svenske Unions Historie, og han kunde si frem Kjerne-

Værfar ɔ: Svigerfar. — fér ɔ: farer. — Taus ɔ: Tøs, Tjenestepike. Overhodet Pike. — Kaarmand ɔ: Føderaadsmand, Avtægtsmand.

svar og Slagord baade fra Reaktionen og Oppositionen, helt fra Eidsvoldsforsamlingen og det overordentlige Storting til den Dag idag. Han var ikke den, som sa stort; men det var gjerne slik, at andre tidde, naar han snakket Politik fra gamle Dage. Somme gjorde det nok bare av Ærbødighet for den gamle Mand og Kundskapen; men mange likte at høre Smældet av de Rap, han gav kjendte Personer og Forhold paa Vegne av Landet og Folket.

Solen streifet bortover Bordet, over friskt gult Smør, over mørkt Spekekjøt, lysegraat Flatbrød, lysegult Skjenningbrød, gul og hvit Gjetost og røde og grønne Syltetøier. Det grove, gamle Kruset av Tin, fyldt med mørkt, hjemmebrygd Øl, stak av mot Kaffekanden av Nikkel. Den stod der i Kveldssolen fersk og by-fin, men var ikke alene. om at se slik ut. Det var like ens med alle Møbler rundt i den store Stuen, med Klokken paa Væggen ogsaa, som ikke gik. Den gamle Skapklokken var blit forvist til Kaarstuen, hvor den stod og fyldte op i et Hjørne. Men Sølvtøiet paa Bordet var Arvegods fra Førstningen og Midten av attende Aarhundrede.

Da alle var færdige med Maten, sa Rikke, at hun gjerne vilde se Haven. Hvordan gik det de to Plommetrærne, som ifjor blev plantet ved Sørvæggen? Men Rikke hadde kanske glemt at spørre om dem ikveld, om ikke Luften i Værelset var blit ved at være indestængt. Mens de spiste, hadde Eilif gaat bort og lukket Vinduet; for John mente, at han kjendte et kaldt Drag. De andre nævnte ikke, at det fremdeles var tungt herinde. De led vist ikke under, at Vinduerne var kommet for tidlig igjen.

Hun drev sammen med de andre tre gjennem Haven. Den var gammel som vanlig paa Bonde-

Skjenningbrød ɔ: et Slags Flatbrød.

gaardene herindover, ikke stor; men Rikke sa, den var velstelt. Ingeborg bad om Undskyldning for, at den ikke saa bedre ut; men hun var desværre næsten alene om at holde den istand. Hjælpen blev ikke stor, og hun hadde hver en Time paa Dagen optat paa andre Kanter av Gaarden. De saa paa et litet Eketræ, som lot til at bli rigtig sterkt, og paa de to Plommetrærne; de syntes at ville klare sig med den kjærlige Pleien de fik, endda Gaarden heroppe laa utsat for næsten hver en Vind, som jog over Bygden. Kirsebærtrærne og Eplerne vilde kanske gi pent iaar ogsaa. Ingeborg mente, at nede i Bugterne og Vikerne langs Fjordene var det ingen Sak at faa Voksteren frem hos slike frøine Planter. Men Rikke visste, at det hørte med blandt Ærgjerrigheterne hos Ingeborg at faa de samme Trær og Blomster til at klare sig heroppe som nede hos hende paa Langnæs og i andre Haver nede ved Sjøen.

Det var bortimot Midnat, da Eilif og Ingeborg drev sammen med hende nedover en Sti, som gik ind i Skogen, en Snarvei ned til Langnæs.

Himmelen lyste, og Aaserne lyste, og Fjordene ogsaa. Og Græsset. Men ingen Steder blinket det, hverken i Luft eller Vand eller Jord. De tre gik i en Dag, som Solen hadde latt tilbake, da den drog bort.

Ved Indgangen til Skogen stanset Ingeborg, som det var selvsagt, at længer skulde Eilif og hun ikke følge. Det var sent, og hun maatte tidlig op.

«Æg gaar med gjennom Skogjen,» sa han. «Du e vel trøytt, du.» Han vendte sig mot Søsteren.

«Aaja.» Hun smilte.

Og saa gik de andre to, steg ind i kalde Skygger fra Gran og Furu og var alene. De saa ingen Lysning mellem Trærne, hadde ingen Utsyn, bare Himmelen over sig. Om nogen av Bygdefolket

frøin ɔ: ømfindtlig, sart.

hadde møtt dem, vilde det ikke hat noget at si, ikke mer, end at de hadde kjørt sammen idag. Om nogen hadde fortalt, at de to var Kjærester, vilde ingen tvilt om, at det var Skøi.

Rikke holdt sig foran paa Stien; den blev brat, maatte bli det; for den var saa meget kortere end Veien, som bugtet sig nedover. Det bar unda saa tvert, at her og der maatte de springe nogen Skridt; det var ikke mulig at holde igjen. Saa kom han engang foran hende. Og dèr blev han ved at være. Han var sterkere til at staa imot. Og paa et brat Stykke maatte hun slaa Klo i ham. Da grep han òg fat i hende. Og sammen sprang de videre, til Stien blev rolig. Og da gik de Side om Side og Haand i Haand nogen Øieblik. Han hadde likesom glemt at slippe hende; men saa lot han Haanden hendes falde. De sa ingen Ting, og de saa ikke paa hverandre. Nu gled Stien fint nedover. Farten blev jevn. Hun trængte ikke Hjælp. Og nu var det hun, som var foran igjen.

Ved Utgangen av Skogen gav hun ham Haanden.

«Godnat, Eilif.»

«Godnat.»

Hun stod, som om hun ventet. Og han stod ogsaa. Men da han ikke mælte noget, bare saa over Hodet hendes, ut mot Synskredsen, sa hun:

«Du skal høre fra mig, naar jeg har snakket med Far.»

«Tak, det e godt.»

Og saa stod hun litt. Og det gjorde han ogsaa. Saa nikket hun. Og han gjorde like ens og sa Godnat en Gang til og vendte om og kom bort mellem Trærne. Hun gik videre nedover mot Langnæs. Stilheten var saa stor, at den blev alt. Det var Stilheten, det skjén av. Det var den, som gjorde Natten saa lys.

III

Frøken Ulrikke Grack og Gaardbruker Eilif Johnsen Sand var inde i Stiftsstaden og giftet sig straks over Slaatten. Da holdt gamle John Eilifsen sig hjemme, han og Datteren, Ingeborg. Kaveringsmand for Brudgommen var den ældste Broren, Haakon. Han drev en Landhandel ute paa Øra, to Mil fra Hjemmet. Og Kaveringsmand for Bruden var hendes egen Far.

Gammel-John var forresten ikke saa svært tilaars, som Navnet kunde peke paa, bare ni og seksti. Folk sa Gammel-John for at skille ham ut fra en av Sønnerne, som ogsaa hette John. Endnu var han saa spræk, at han ut paa Natten i godt Lag, naar Brændevinet hadde varmet Skallen, og Felelaat og Staaket fra Ungdommen hadde hidset Blodet en Stund, rev en Taus med sig og snurret hende rundt i Polskdans. Humøret hvirvlet og glimtet omkring dem som Støv i Solskin og Vind, hvirvlet ikap med Skjørterne paa Tausa og Skjøterne paa Helgedagsklærne hans.

Naaja, i den Bygden og i dem rundt omkring var han ikke den eneste mellem gamle Folk, som kunde gjøre slikt. En saa baade Sytti- og Ottiaaringer av det Slaget; men det var Folk, som til Hverdags viste stort Humør og djærv Færd. John Eilifsen Sand derimot var en stillfarende Mand, ofte faamælt og altid meget værdig. Derfor blev der saa langt større Undring og Moro, naar han vrængte den alvorlige Hverdagshammen og viste

al den blinkende Stasen paa Indsiden. Han hadde overlatt Gaarden til ældste Sønnen for flere Aar siden. Ungdommen skulde ikke gaa for længe, før han fik raa' sig sjøl, sa han. Og saa tok han Kaar. Og dermed saa brydde han sig ikke mer med Gaarden. Han gik ikke og kjék i Fjøs og paa Laave, i Mark og Skog for at se, om de, som drev *nu*, gjorde saa godt Arbeid som i hans Tid, om de holdt alt i Hævd. Han lot til at være angerløs og sorgfri for alt, som kom Stellet ved hjemme. Han tok aldrig en Haand med i et Knipetak i Onnetider, ikke engang om alt, som kunde krype og gaa, gik av Huset for at redde det tørre Høiet unda en Regnskur.

Nu gav han sig frit over til det, som han altid hadde likt bedst — at læse. Saa Folk fik kanske Ret, naar de mente, han hadde nok en anden Aarsak til at gi fra sig Gaarden saa tidlig end Omsorg for Ungdommen. Han var glad i Aviser og Bøker, især politiske Smaaskrifter, glad i at drive ind og ut i egne Funderinger og være med i Møter og Forsamlinger; han hadde i mange Aar været Medlem av Formandskapet; helst hørte han paa det, som var mest trøysamt av alt, paa Politik. Og Politikken tok til at bli spændende nu. Gud maatte vite, hvordan det skulde gaa tilslut; for ikke vilde Kongen og Svenskerne gi sig, og Nordmændene kunde ikke slaa av; for Retten var paa deres Side. Svensken og Embedsstanden var Fienden, og det hadde de været, helt siden Dansken og Embedsstanden var det.

— Eilif hadde set, at det gav en liten Støyt i Faren, da han fortalte ham, at det vist blev Rikke Grack, han kom til at gifte sig med, om han nogen Gang blev gift; for nu var han tretti Aar og gammel Ungkar at regne for. Gamlingen svarte

Kaar ɔ: **Føderaad, Avtægt. — trøysamt** ɔ: **morsomt.**

ikke et eneste Ord — ikke før Dagen efter. Da sa han jevnt, næsten tørt og ret ut for sig, at der aldrig hadde sittet andre end Bønder paa Borg. En Prokuratorfrøken blev for fin for en Gaard, som ikke var større. Hvis Kjærringen hans ikke kunde arbeide med fra Morgen til Kveld, som Kjærringerne paa Borg til hver en Tid hadde gjort, blev nok Gaarden for liten baade for ham og for hende.

Eilif la ikke videre Brett paa de Ordene; han syntes ikke, Faren kunde si stort andet end det, han sa. Og selv hadde han ikke ventet at faa høre andet og mer heller. Men da Eilif bad ham være Kaveringsmand, undskyldte han sig; *han* kunde nok ikke bli med paa nogen Byreise; han hadde ikke været rigtig lik sig sjøl i flere Uker; Gigt hadde han, og forkjølet var han.

Samme Dag tok han et Skjærf om Halsen, og han saa litt alvorligere ut, end han pleide, og det kunde den, som vilde, lægge ut slik, at han var litt urolig for Helsen. Men til Ingeborg murret han, at han trodde ikke, det var for at undgaa at be konservative Embedsmænd sammen med stive Bonderygger, at Grack'en hadde faat Datter sin med paa slikt Bryllup. Det var Grack'en for djærv en Kar til. Men det var kanske en ny Skik. Da vilde han si, at ikke hver ny Skik var god. Han for sin Part vilde ialfald ikke være med paa den.

Eilif bad ham ikke to Ganger; han visste, at den Maaten at ture Bryllup paa maatte Faren ta som en halv Fornærmelse fra Grack'en; den var noget saa helt anderledes, end han var vant til; den hadde aldrig gaat for sig der i Bygden. Men Eilif saa gjerne, at Faren ikke blev med; for han hadde ikke noget imot, at Grack'en forstod Farens Adfærd som en Protest. Eilif likte ikke et slikt Bryllup, han heller. Han hadde kjendt Grack'en

og Rikke omtrent saa lang Tid, som han kunde mindes. Og av det, han hadde set og hørt, gjettet han, at Gracken gad ikke bruke Tid og Omtanke paa slik stor Tilstelning, som det Bryllupet vilde bli, om Storparten av hendes og hans Slegt skulde bedes. Grack'en brydde sig nok egentlig ikke saa overlag my hverken om Datteren eller om Brudgommen, hverken om sin egen Slegt eller om hans. Idethele gav han sig vist ikke av med andet end det, som optok ham, og strak sig aldrig længer end nødvendig var, uten naar det gjaldt det, han helst vilde.

Grack'en hadde sagt til Datteren, at de to hundrede Daler, som Bryllupet vilde ha kostet, kunde de to faa til en Reise, eller hvad andet de ønsket. Det undret Eilif, at Rikke vilde fortælle noget saa flaut om Far sin. Vistnok kunde de Pengene være gode at ha. Men spare dem ind paa den Maaten ... paa den Værskapen! Han forstod det ikke.

Paa Gaarden var alt som blaast idag. Og det baade ute og inde. Der var klippet og ryddet og raket i Haven og rundt omkring. Begge Stuelaanene var nymalt. Og begge hvite som de altid hadde været; men nu skjén de. Og indvendig hadde begge maattet finde sig i de Forandringerne, som Rikke nævnte den Dagen Eilif fridde til hende. Østlaana var blit gjort saa solid, at den kunde klare Vinter Aaret rundt i hundre Aar, sa Snekkeren. Den svære Hovedtrappen foran Sørlaana hadde faat et rikt og skjønt Smijerns Rækverk, en Gave fra Overretssakfører Grack; han kjøpte dette Stykke Kunsthaandverk paa en Auktion for mange Aar siden. En Dørhammer hadde fulgt med; den var av Messing. Idag skjén den som Guld.

Værskap, her: Bryllupsgilde.

Hun, som skulde bli Kone paa Gaarden, hadde været heroppe paa Borg næsten hver en Dag, siden Grack'en og Gammel-John gav sit Minde til Giftermaalet. Og hun var ikke kommet tomhændt Nei, hele Lass hadde hun med. Møbler til fire Stuer og et Soverum foruten mange fine Ting av Kobber og Tin og Messing til Kjøkken og Størhus. Og der var nok av Stuer paa Borg, som kunde gi Plads for det alt sammen, nok av halvtomme Stuer ogsaa, som det gjerne var overalt paa Gaardene herindover, naar de da ikke var i mindste Laget. Hun fik Sakerne stillet op med Hjælp av Eilif og Dreng-Mads og Martin og Kjørekaren. Dem var det ogsaa, som hjalp hende med at flytte de Møblerne, som stod her før, over i andre Stuer, over i dem, som laa længer øst, paa andre Siden av Gangen, eller de slæpte dem ovenpaa og fordelte dem dèr.

Gammel-John holdt sig borte, hvergang et Lass kom; han gik ikke ut, lot sig slet ikke se. Men naar Møblerne var baaret ind og stillet op, og Folkene væk, da gjorde han sig en Sving tvers gjennem Laana, helt fra det østligste Rummet, som var hans, og helt over i Vestkanten, hvor Ungfolket skulde bo. Han hadde nok likevel fra et eller andet Vindu faat et Glimt av Møblerne, og Nysgjerrighet og Undring hadde tat Magten fra ham. Han var alene i hele Stuelaana. Han halvt skjemtest, da han gik gjennem Rummene, uten at nogen saa ham. Og nu stod han der. Det var gamle Saker altsammen. De, som trængte Oppudsning, hadde faat det. Indskrifterne var væk, bare ikke Aarstallene. Det var Anno 1754 og 1781 og 1795. Han løftet litt paa en Stol og saa, at Navnet paa første Eieren var skrevet med Blyant under Sætet. Da gik han omkring og kjék her og

Størhus ɔ: Uthus med Ildsted, Kjøkken.

der paa de andre Møbler og fandt Navn paa bortgjemte Steder. Og de var alle kjendte. Han fandt sit eget ogsaa, det vil si Farfarens. De var ikke bare her fra Bygden, men rundt om fra indover Fjordene.

John Eilifsen Sand var blit saa fortænkt, at han blev lang i Ansigtet. Han saa længe paa disse Stoler med høi, utskaaret Ryg og buede Ben og med Skind i Sætet ... og paa et slikt Skap som det svære der midt paa Væggen ... og paa den lille Skjænken, som hang i Hjørnet. Og paa denne Kommoden, som hadde Mave som en Amtmand eller en Stiftsprost. Et og andet slikt Møbel, ja en og anden Stue med Indbo av dette Slag var endnu at se paa Gaardene. Men der var ikke mange igjen av dem. Nu husket han, at Grack'en kjøpte slike Ting, at han hadde set dem nede paa Langnæs de faa Gangene, han hadde været i Lag der. Men han hadde glemt dem, mellem hver Gang han var der.

Gammel-John var født i første Tiaaret av Aarhundredet. Det strøk som uklare Drømme gjennem ham, hvordan de gamle Sakerne litt efter litt var kommet væk fra Stuerne paa Borg.

Sørlaana brandt Sommeren 1851. Og da gik næsten alt Indboet med. Det var ikke stort mer end Sølvtøiet, som blev berget. Og Storparten av det, som kom istedet, saa anderledes ut. Han husket Auktioner og Opkjøpere. Og han husket Stoler, som blev saa skrøpelige, at de røk sund under En. Og et Bord med en brutt Klaf og desuten halt og leit; det blev kastet ut. I mange Aar laa en hel Haug med slikt gammelt Skrap i et litet Rum indenfor Vognskjulet. — Men naar kom Haugen bort? Og hvad Vei tok den? Det maatte være Kvindfolkene. Det var dem, som altid skulde ha nyt og fint.

John blev ved at være svært lang mellem Haar-

roten og Haken. Og han mumlet: «Auktionsgods». Og vrængte litt paa Munden. Han nidstirret en Stund paa nogen smaa, tætte Bjørkstoler; de hadde mørkeblaat Tøi i Sætet. Og siden paa et litet avlangt Speil med Bjørkramme omkring. Saa vendte han sig sindig om og gik ut, nedover Hovedtrappen, over Gaarden, ind i Østlaana, op Trappen og ind paa Drengloftet. Der stod tre Bjørkstoler like ens som de, Datteren til Grack'en kom med; det var greit nok, endda saa ustelte de var. Og paa Væggen hang Maken til det Speilet med Bjørkramme, som hun skulde ha i Storstuen sin.

Han satte sig ret ned paa en av Stolene, og han var like lang i Ansigtet fremdeles. Og der gik saa mange Tanker, saa mange Minder gjennem ham. Naar John var mellem Ungdom og brøt sin Faamælthet, kunde han fortælle mangt fra gamle Dage, fra de Tider, da han selv var Smaagut, da Faren gik i Knæbukser og sølvspændte Sko og kvite Hoselægger og Moren i svart Silkehuve og blommet Forklæ eller fint, svart Silkeforklæ, da Omgangsskolelæreren hinket paa Træbein og med Stok, og Skolen holdtes i et eller andet Kjøkken eller i en Dagligstue, mens Kvindfolkene spandt eller laget Mat, eller mens en Kar banket og hamret paa en Slæde, som var dradd ind for at gjøres istand ... det var for koldt at staa i et Uthus med slikt Arbeid. Eller han fortalte fra Unggutdagene, da han fløi ut paa om Lørdagskvelden, eller Eventyr fra Reiserne de 8—9 Mil ind til Stiftsstaden, da han laa og vasket og bautet ombord i en Jægt i tre, fire Dage, før han kom frem ...

Og det var altid ut av et godt Humør, han mindtes de Tider og fortalte om dem; men *nu* — der han sat paa Drengloftet, og Tanken rent uforvarende streifet bakover til Barndommen og Ungdommen, nu var han litt bitter.

Han drev ut og omkring Husene. Ja, han Grack, han brydde sig hverken om, hvad Bønderne eller Embedsmændene mente; han gjorde det, han vilde. Han var rettelig Storkar! Og Datteren, saa stilt og fint hun fôr, hun fulgte i Fotfaret hans. Nu skulde Folk faa noget at prate om og flire av. Størsteparten av Indboet plukket sammen alle Bygder fra! Og gammelt og sammenklinket! Og somme Steder kunde En ikke dølge Bøter og Skjøter engang! Og 'n Eilif, han læst ikke bli var det, som hændte ret frem for Øinene hans. Hu Ingeborg snakket om saa mangt, men bare ikke om det, som kom tilgaards nu om Dagene.

Det gnog Eilif litt i Brystet, at Tjenestfolkene blev flyttet væk saa altfor langt fra Husbondsfolkene. Det var mot Skikken paa Bondegaardene her. Han var Bonde og vilde ikke være nogen Proprietær. Men det lindret det, at Gaarden skulde bli gjældfri at regne for. Det var bare saa rimelig, at han Far ikke kom med Indvendinger. For hvad hadde han efterlatt sig? En Gaard med forholdsvis større Gjæld end dengang han selv overtok den. Maatte ikke han Far og hele Ætten si Tak til det han gjorde. Gammel Sed og Skik var et. Gjæld og atter Gjæld noget andet. Han skyldte hende, som hadde Pengene, at la hende faa det saa nogenlunde slik, som hun var vant der hun kom fra. Møblerne var brukt og gammeldagse og sammenkjøpt, det var sandt; men tykte hun, de var bra nok til hende, saa var de bra nok til ham òg. Skyldfolket fik flire og tænke det de vilde. Men ingen kunde komme og si om Borg: «Uta blank og inna krank,» eller «Det e it Goild alt, som glaammaa. Massing gjær det saamma.»

Gammel-John hadde det samme lange Ansigtet

Det e it Goild o. s. v. ɔ: Det er ikke Guld alt, som glimrer. Messing gjør det samme.

paa en Dag eller to. Og sa ikke et Ord til nogen om det underlige Indboet, ikke engang til Ingeborg, som han hadde lettest for at snakke med. Men da de par Døgnene var slut, hadde Ansigtet mistet den unaturlige Længden; det var blit likesaa bredt som før. Saa En nøie efter, merktes det, at det egentlig var blit litt bredere; for det var godt norsk Bondearbeid, det, som Rikke hadde med; det var gammelt, det var sandt; men Folk var saa dumme og træhændte nu for Tiden, at de kunde ikke lage slikt noget fra nyt av. Og saa fik En nøie sig med at stelle og pudse paa det gamle saa længe! Slikt Indbo skulde Bonden holdt paa. Men naar ikke han hadde saa my Vett, var det godt, at han Grack og Datter hans hadde det. Indboet var norsk. Og norsk skulde alting være — likesom Maalet.

John var Maalmand helt tilbunds, endda han ikke hadde let for at læse det nye Sproget og heller aldrig kom saa langt, at det faldt ham let. Han var saa norsklyndt, at han tykte, at Nordmændene likesaa godt skulde gaa over til Gammelnorsken med én Gang. Og det slog han paa, da «Dølen» engang laa over hos ham etpar Nætter. Og han blev ikke litet misnøid, da «Dølen» ikke vilde være med ham her; for Gammelnorsken var et dødt Maal, som der ikke kunde blaases Liv i til høvelig Bruk for et levende Samfund. Vi lærte det aldrig *saa* godt, mente «Dølen». Men da blev Gammel-John ikke skyldig ham Svar: «Vi hi aller lært aa taalaa Dansk hell, endda dem hi stræva med di i tri, fir' hoinder Aar!»

Hadde John ikke latt sig merke med, hvad han mente om Indboet de første par Dagene, saa gjorde

træhændt ɔ: klodset med Hænderne. — «Dølen» ɔ: Digteren Aasmund Olavson Vinje. — Vi hi aller ɔ: vi har aldrig. — taalaa ɔ: tale

han det ikke nu heller, da han hadde forlikt sig med det, ja endog blit bent frem glad i det. Men det, at han tidde, kunde utlægges slik, at han var misnøid med Parfolket og Grack'en og Indboet og alt ihop. Og foreløbig hadde han ikke noget imot, at det blev utlagt slik; for der sat et Agg i ham; han kunde ikke glemme den Maaten Eilif og Rikke blev gift paa.

*

Men idag, da de to blev vigd i Byen, gjorde Ingeborg Stas hjemme. Hun lot en Taus koke Rømmegrøt til Folkene i Østlaana. Selv kokte og braste hun i Kjøkkenet i Sørlaana. Hun dækket med kvit Duk og Sølv inde i Kaarstuen hos Faren, og han sa ingen Ting, som om han ikke anste Stasen. Men da hun bad ham sætte sig ind til Bordet og faa sig Mat, da murret han:

«Ka e det, som staar paa?»

Og han kom. Og han aat svært langsomt av Rømmegrøtfatet, de var sammen om. Det saa ut, som han ikke hadde Matlyst, endda Grøten fløt i sit eget Fett og smilte og skjén Velkommen mot ham. Hun maatte si:

«Men ka e det, som gaar taa Dokk, Far? E Di rettelig klein?»

Og da han ikke svarte, la hun til:

«Det maa Di vaaraa, ettesom Di it ét.»

Hun skjænket i Brændevin for ham.

«Æg trur, Di tek ein liten Dram strakst, æg. — Vi hi da u lite Brændvin.»

«Hi du Brændvin òg?»

Og han var virkelig forundret. At hun hadde sørget for det! Han slog Drammen i sig, vrængte Ansigtet og rystet ikke bare paa Hodet, men paa

ét ɔ: æter. — u lite ɔ: ør litet, meget litet. — c: klein uvel, syk. — vaaraa ɔ: være.

halve Kroppen ogsaa, som om han slukte ful Medicin.

«Overlag godt Brændvin!» sa han med ynkelig Mine. Han blev ved at æte langsomt og med en Værdighet saa stor, som om han ikke rigtig visste, om han skulde gjøre hende og Maten den Æren at tygge og svælge den.

Kaarstuen, de sat i, var rummelig og vendte mot Haven og laa ved Siden av Kjøkkenet, som vendte mot Gaarden. Men Gammel-John vilde helst, at Rummene skulde ha gaat tvers igjennem Laana, saa En kunde ha set ut til to Kanter. Slik hadde han været vant hele Barndommen og Ungdommen og endda længer. Men da Huset skulde bygges op efter Branden i 1851, maatte han bøie sig for Mor og Far, som var langt oppe i Aarene og led av Gigt. De vilde ha to Rum i Bredden; for ellers kjendte En kalde Drag tvers igjennem. Men selv syntes han, at et Rum med Vinduer bare ut mot én Side tynget, stængte, hadde for litet av Lys og Utsyn.

Oppe i høire Hjørnet ut mot Haven stod Sengen lang og smal langs Væggen. Skindfelden med hvite Haar og rød og sortstripet Aaklæde dækket den. En liten Bokhylde var fæstet paa Væggen over Sengen. Her saa En, foruten Bibelen og Salmeboken, Jacob Aalls Oversættelse av Snorre. Desuten alle Aargangene av «Folkevennen», «Norske Bondeblomster» av Ole Vig, «Skræppe-Pers Hændelser» av Anthon Bang, Jaabæks «Folketidende» og «Ola-Boka» eller «Selbygboka» eller som det egentlige Navnet var: «En Odelsmands Tanker om Norges nærværende Forfatning» av John Neergaard. Her stod ogsaa «Synnøve Solbakken» og «Arne» av Bjørnson. Ved Siden av dem Grundtvigs «Nordens Mytologi» og «Smaaskrifter om den historiske Høiskole» og nogen faa om Landbruk, blandt dem et om Myrdyrkning.

Paa Væggen midt imot hang nogen smaa Portrætter av kjendte Mænd, klippet ut av Aviser og klistret op og indrammet av Gammel-John selv. Det var Ole Vig, from og troskyldig, med Enderne paa Knytteslipset trukket langt utover til hver Side, Ole Sivert Welde, ret frem og dristig, John Neergaard, litt stiv og skulende, Wergeland med himmelvendt Blik og Blomsten i Knaphullet, og Ole Gabriel Ueland stille og indestængt.

Bordet, som Far og Datter sat og aat ved, stod foran Sengen. Mellem den og Bordet var der Stoler. Langs Væggen paa andre Siden gik en Træbænk med en Pute i Sætet. Her var Rum for tre, fire Personer. Her hadde han selv Plads under Billederne av de kjendte Mænd. I Hjørnet nærmest ham fyldte Skapklokken op. Familieportrætterne hang rundt omkring Bokhylden ret imot ham. Brillerne laa i Vindueskarmen. Dèr laa de bestandig, naar han ikke brukte dem. Dèr var de lettest at finde.

Gammel-John blev god og varm al igjennem av Rømmegrøten, som var kokende het. Steken gjorde sit, den òg, til at tø ham op. Alt om Morgenen hadde han kastet av sig Skjærfet mot Forkjølelsen. Om Uroen for hans egen Tilstand faldt med Skjærfet, skal ikke kunne sies. Men sikkert er det, at den var helt væk efter den første Drammen.

«Ska vi it drekk fer Brurpari, Far?»

«Jau, læt os det.»

«Du vil faa mykji Glæ'e taa a Rike, ska du sjaa.»

Det lot han ikke, som han hørte. Igjen slog han Drammen i sig, og han gren og skrapet sig indvendig i Halsen med Kraft og Dundring.

«Det var sterkt og godt, dethenne,» sa han.

«Aanei, *saa* sterkt e det no it hell,» mente hun; hun hadde bitt Drammen sin tvers over; nu tok hun Resten.

Og saa gav han sig av med Steken igjen. Men nu gjorde han djærve Indhug. Og smilte mot hvert fett glinsende Stykke, som om han opmuntret det til at komme nærmere. Og det gled let ind i Munden og blev holdt fast der som i et frydefuldt Favntak, før det fik Lov til at gli videre. Ingeborg bød ikke paa mer Dram; han tok selv Flasken og slog i Glasset og hældte Brændevinet ned i Halsen, som om han undte Steken at ligge saa bløtt som mulig. De tidde begge to. Men da Matlysten var stillet tilfreds, og de hadde sendt Fatet et mæt og likegyldig Øiekast, da blev det saa stilt omkring dem. De saa ikke paa hverandre; men de tænkte paa det samme, paa det, som i to Maaneder hadde fulgt dem om Dagen i Arbeidet og om Natten helt ind i Søvnen. Eilif og Rikke skulde bli Mand og Kone. Det, som skedde i Byen idag, var noget av det underligste, som hadde hændt i *deres* Ætt.

Hun gik ut i Kjøkkenet efter Kaffen; den hadde en Stund staat og surret derute og meldt gjennem Duften, den sendte ind i Kaarstuen, at nu var den færdig og takendes. Han slog en Dram i Kaffen sin, la nogen Sukkerbeter ned i og fik sig en Karsk. Og den maatte hun smake paa. Men som han rød og het og blank i Øine og Skalle sat og drak, brast Stilheten mellem ham og hende. Han satte Koppen ned paa Fatet som et Trumf-Es og sa stilt og med en bare halvt hemmet Ustyrlighet:

«No bli det Pæng'!»

Hun rødmet over hele Hodet, langt ind i de askeblonde Haarrøtterne og nedover Halsen. Han hadde pustet til den Glæden, som hadde ligget og ulmet inde i hende. Nu slog den ut i lys Lue. En saa Skinnet av den gjennem Øinene, som blev store under Branden.

Karsk ɔ: Kaffedoktor.

Han gjentok — og denne Gangen laa Mælet høiere —:

«No bli det Pæng'! — Det va it fer ti'lig.»

«Hysj no lite Grand, Far!»

Han hvisket:

«No bli det Pæng'!»

«Ætta og Tausa e bér hell Pængan,» sa hun pligtskyldigst.

«Ætta, hu kjæm ind i, e vél saa god.»

«Kvær kan vaaraa bra nok fer sæg.»

«Men han Grack e ingen rettelig Folkets Mand. Det hi 'n aller veri hell. Ein Arristrokat e 'n!»

Ingeborg gik ut og lukket Døren til Gangen og til Kjøkkentrappen. Da hun kom ind igjen, sat han bakover mot Væggen og sang og slog Takten som en Spelmand:

Kjære Ola-Mand,
spaallaa lite Grand,
retno kjæm Brura.
Brura e ung.
Krona e tung.
Brurpian' e forlora.

Ingeborg bar av Bordet; men han var i Bryllup; det var tydelig nok. Han saa ikke længer paa hende. Han var vist med mellem Ungdommen, som danset Rheinlænder:

Husk op i Ring,
Ola-Gutten min.
Snu dæg ikring,
Sjusjotten min.
Osten, han va muglat,
Kaka, hu va raa,
Kniven va rustat
og beit it paa.
. . . .
. . . .

bér hell ɔ: bedre end. — aller veri ɔ: aldrig været. — spaallaa ɔ: spille, her i Imperativ: Spil! — Brurpian' ɔ: Brudepikerne. — muglat ɔ: muggen.

Hun slog Bordklafferne ned og spurte, om det ikke var bedst, han tok sig en Middagslur nu. Hun hjalp ham tilrette oppe paa Felden og la et Plag over ham. Og vasket selv op i Kjøkkenet; hun vilde ikke ha nogen ind her, som kunde faa Snusen i, hvordan det hang sammen med Gamlingen. Herute hørte hun, han sang sig selv i Søvn:

Hei Ane, kor du rænde!
Hei Ane, kor du spring!
E det nokkaa, som hænde?
Hell tek du dæg en Sving?

Hell tek du ɔ: eller tar du.

IV

Mellem Slaatten og Skurd-Onna la Grack ofte Morgenturen op om Borg for at se, hvordan det gik Fjøset. Der blev forandret paa det nu om Dagene. Eilif saa helst, at han ikke kom; for han hadde Indvendinger mot Arbeidet og la ut om, hvordan *han* vilde gjort det. Naar Veiret var rigtig fint, var det sjeldent, han ikke møtte. Eilif sat flere Morgener og tækket Taket paa Laaven i Sol og klar Luft, og da saa han ham langt nede i Veien.

Hittil hadde Fjøset ikke hat nogen Kumme at regne for. Gjødselen blev kastet ut gjennem Glugger paa Væggen til Glæde for Sol og Vind. Nu skulde ordentlig Kumme graves og cementeres, Fjøset hæves og underbygges. Saa var det denne Hævingen, som Grack'en fandt for liten. Og selve Kummen, som var for grund. Hvorfor ikke gjøre den dypere med en Gang? Saa bestemte En sikrere over, naar den skulde tømmes. Det vilde bli til lei Avbræk for Fjøsstellet at gjøre den dypere siden engang. Og meget dyrere. — Og skulde ikke Fjøset utvides?

Det hadde hittil været stort nok, mente Eilif.

Ja hittil! sa Grack. Men nu vilde jo Driften bli mer intensiv, fordi Gjødselen blev langt bedre utnyttet.

Der hadde aldrig været Bruk for mer end bort imot tretti Baaser, gjorde Eilif opmerksom paa. Og der var Plads til endnu et Par.

Men end om han fandt paa at lægge Driften om? spurte Grack. Mindre Korn og Poteter og større Kreaturhold. Saa stod han der.

Eilif hadde ikke Lyst til at slaa ut Østvæggen paa Fjøset og gjøre det længer.

«Jo, gjør det! Det maa du allikevel til med engang!»

Det var tidsnok, naar En blev nødt til det, sa Eilif; for han var ikke straks sikker paa, at denne Nødvendigheten vilde komme.

«Nei, *nu* er det daarlige Tider; *nu* er det billig at bygge. Om ti Aar koster det meget mer, og nu bygger du jo allikevel.»

Men Eilif tænkte paa alle de Pengene, som blev lagt ned her; han mumlet noget om, at da maatte Kummen ogsaa utvides mot Øst. Og det blev dyrt.

«Tænk paa Jordbrukets Fremtid. Engang vil Jernbanen komme hit indover ogsaa.»

Da lo Eilif:

«Ja, om hoinder Aar!»

«Dampskibstrafikken vil imidlertid forbedres, og Fragterne bli sat ned.»

Eilif tidde. Han syntes, Værfaren var troskyldig og upraktisk med al sin Dygtighet og Lærdom. Det tok sig ut paa Papiret alt det, han sa; men Virkeligheten vilde ikke kjendes ved mer end en Del av det. Skulde Dampskibstrafikken bli billigere og høveligere for Landbruket herindover, maatte Folk skaffe flere Skibe. Og det blev der nok ingen Raad til paa mange Aar.

Det var netop begyndt at bli graat i Landet. De gode Tider efter den tysk-franske Krig var tilende. Modet sank baade i By og Bygd, og Sparsomhet og Varsomhet kom til Ære igjen efter de flotte Aar. Røster hævet sig for, at Staten skulde lægge al Jernbanebygning ned. Baade offentlig og privat var Flugten igang.

«Du maa ikke se dig blind paa de daarlige Tider, vi nu skal igjennem. Det gjælder for dig og os alle at være rustet, naar det igjen begynder at gaa opover. Vi maa se utover Dagen og Aaret.»

Eilif hadde ikke saa meget mot Indfaldene og Forslagene fra Grack som mot Maaten, han kom med dem paa. Det hændte, at han snakket saa høit, at Arbeidsfolkene blev langørede og glemte at mure og grave. Han var for djærv og sikker. Borg var ikke noget Bruk under Langnæs og skulde aldrig bli det heller. Han visste bedre end Grack, hvordan en Bondegaard skulde drives. At gjøre som *han* vilde, det kunde være for Folk, som var rike og drev Jordbruk for Moro og som Eksperiment og ikke som Levebrød.

Men mer end én Gang slog det ned i Eilif, at Grack'en hadde Ret, og naar han da hadde faat tænke sig om en Dag eller to, saa gav han efter — et Stykke. Han flyttet østre Væggen og gjorde Kummen litt dypere, men ikke saa dyp, som Grack'en vilde. Nu kunde der bli Plads for bort imot et halvt hundrede Naut, hvis det stod om.

Grack fik ham til at lægge ut mer Mark til Eng og til at grøfte mer, til at kjøpe nogen værdifulde Kreaturer og nogen Maskiner. Eilif gjorde ikke andet end det, han selv syntes var godt og rigtig; men han gik nok fortere frem, end han vilde gjort, om han ikke hadde hat Grack'en i Nærheten.

Det var ogsaa et Paahit av Værfaren, at der blev laget en liten Sjø av et sumpig Myrhul borte paa Gjordet. Det var for kostbart og vanskelig at faa det tørlagt. Saa kjøpte Eilif Fiskeyngel og fik en Del fuldvoksne Karer fra Dammen nede paa Langnæs. «Saa har du fersk Fisk bestandig. Det liver op i al den salte og tørre Stabburmaten,» sa Grack.

En Dag bød han ham et pent Skogstykke. Det var en Smaabruker, som skulde til Amerika og vilde bli av med det. Hus og Jord ellers hadde han alt solgt. Men Skogstykket vilde ingen betale noget skikkelig for. Og saa gjorde Sakføreren det tilslut. I et Hjørne støtte det op til Utmarkerne paa Borg. Gaarden hadde Skog til Husbehov og til nogen Stokker til Salg, naar det knep om Kontanter. Og til litt mer òg. Eilif hadde Lyst til at kjøpe. Gaarden vilde bli større, hvis han gik med paa Handelen; men han hadde lagt ut saa overhændig med Kontanter i den sidste Tiden, syntes han, og Sakføreren hadde visst betalt for dyrt.

«Du faar Skogen for den Pris, jeg selv har git.»

«Det e ingjen Tømmerprisa no længer.»

«Nei, men der vil bli,» sa Grack. «Du kan faa Penger hos mig. — Til Sparebankrente.»

Og da Eilif bare sa: «Tak» og «det e godt» og siden tidde og tænkte, fik han en liten Forelæsning om, hvor lønsomt det var at eie Skog, endda Priserne i Øieblikket var smaa. Skogenes Værdi vilde stadig stige, selvfølgelig med smaa Prisfald av midlertidig Natur. Det maatte gaa slik, efterhvert som Landet blev avskoget og hele Europa med. Det var alle Fagfolks Mening. Da Fredrik Stang var Chef for Indredepartementet hadde han sat igjennem, at Staten solgte av sin Skog til Bønderne. Nu maatte Staten til at kjøpe den igjen efter en ganske anden Maalestok end hittil for at berge den — saa vanvittig som der blev hugget. Og saa maatte Landet faa skarpe Verneskogslover.

Eilif slog til og sa Tak, ikke fordi Forelæsningen hadde overtalt ham; men Gaarden blev større, og den hadde for litet Skog ... efter Storleiken.

Men alle disse Penger, som blev lagt ned i Hus og Jord og Skog og Maskiner, de skulde ut kontant. Og Kontanter var han ikke vant til. Og det skapte Uro, Utryghet. Det vilde kanske ta lang Tid, inden Utlæggene gav noget igjen. Desuten var Husholdet blit dyrere end før. Livet kostet mer paa alle Kanter. Hittil hadde næsten alt, som blev brukt paa Gaarden, været gjort paa Gaarden. Kontanter hadde gaat bare til Skatter og Avgifter og til en Del av Tjenerlønnen. Ja, og saa til Handelsmand Mortmann til litt Sukker og Risengryn og Tobak og Kaffe. Eilif hadde egentlig aldrig hat Pengebekymringer før. Han hadde solgt og lagt tilside Skillinger til Forfaldsdagene og holdt Gjælden gaaende som de fleste andre Bønder. Den skulde ialfald ikke bli større i *hans* Tid.

Men nu gjaldt det at ha store Kontanter liggende. Kravene var der, naar En mindst ventet det. Han fik en Trang til at spare, til at holde igjen, som han aldrig hadde kjendt, før han kom til Penger. Han hadde mindre Fritid nu. Han var nødt til at arbeide mer; for nu var der saa meget at passe paa, saa meget mer, som stod paa Spil. Han blev noget av en Sliter, og det faldt ikke rigtig naturlig for ham. Hver en Dag sat han og skrev en Stund inde i Rummet nærmest Hovedtrappen og tilhøire, det, som Rikke kaldte «Kontoret». Det hadde et rummelig Bord mellem Vinduerne. Der var Skuffer med Laas for. Paa det stod der et gammelt, tungt og svært Jernskrin, som Konen hadde hat med sig. Over det laa der et grønt Klæde. Og der oppaa hadde en liten Vase Plads, forat ingen skulde ane det vigtige og dyrebare, som laa under Klædet. Naar han forlot Rummet, hændte det, at han regnet og tællet videre. Mangen Gang, mens han sov og ellers ogsaa, létte han omkring nede i Skrinet. Dèr for-

talte Papirer og Bøker ikke bare om alt, han hadde av Penges Værd; men de mindet ham ogsaa om det, han manglet, og om det, han haabet, og om det, han var rædd for.

Han fik liten Tid til at læse. Men det hadde han hat Stunder til før — utenfor Onnetiderne. Han var Medlem av en Læsecirkel, den samme, som Grack'en hørte til. Den Speciesdaleren om Aaret hadde Far hans ofret, helt fra Cirkelen begyndte. Dengang var Eilif i Konfirmationsalderen. Siden hadde han selv overtat Utgiften, som nu var steget til fem Kroner. Og de Bøkerne, han vandt ved de aarlige Lodtrækninger mellem Medlemmerne, kom til Hæder og Værdighet. Faren bandt dem ind, og de blev sat op i Hylden og tat frem igjen, de, som Eilif var glad i. Og det var først og sidst Bjørnsons. Alt, hvad han fik fat paa av den Digteren, læste han. Fra Guttedagene av hadde den Mand, som skrev «Synnøve Solbakken» og «Arne», staat for ham inde i et Lys, som ikke faldt over noget andet Menneske. Løvemanken lignet Vinger. Og der sprang Gnister ut fra Øinene, fra de overnaturlige Kræfter bak dem. Og han syntes, det la Glans over Grack'en, at Bjørnson og han var gode Venner og byttet Brever. Da den første norske Folkehøiskole for tolv Aar siden blev aapnet, da hadde Eilif hat stor Længt efter at komme sørpaa og faa Del i det underlige ny, som Lærerne bød paa der. Men det, som mest lokket, det var, at Bjørnson stod Skolen og Lærerne nær. Saa vilde han kanske faa se ham, kanske høre ham. Men det blev aldrig noget av Reisen sørover, endda Faren likte Tanken. Der var tre Brødre og en Datter paa Borg, og En kunde ikke koste for meget paa den ældste; for han fik meget likevel, han, som skulde ha Gaarden. Tiderne var ikke slike, at de

gav Penger til en lang og dyr Reise og et langt Ophold ved en Skole. Det kunde let bli for litet igjen til dem, som Søskend var.

— Imidlertid blev det ikke bare Værfaren, som skaffet Eilif Bry i den første Tiden, han var gift. Det blev Konen ogsaa. Det var Smaating, det gjaldt, ialfald at se til; men de var leie likevel. Hun hadde sørget for, at der kom en stor Mugge varmt Vand op til dem hver en Kveld. Han pleide, oprigtig talt, ikke at vaske sig, før han la sig, endda om han gik i tungt Arbeid. Og han hadde aldrig brukt andet end koldt Vand. Og likte ikke andet heller, ikke paa den Maaten.

«Kaldt Vatn herder,» sa han.

«Ja. — Men det er sikkert, at En bare blir ren av varmt Vand.» Hun sa det stilt og rolig, som hendes Skik var, og fyldte Bollen. «Du kan jo prøve engang.»

Og han indlot sig med det, som var hans Natur imot, for at tækkes hende. Hun passet paa at slaa varmt Vand i Bollen til ham hver Kveld. Ellers tok han koldt. Hun seiret paa etpar Uker. Da bød det ham ikke længer imot, det varme Vandet. Da slog han selv i. Hun klippet Neglerne paa ham. «Saa tar du mindre med dig ind i Huset av den dyre Jorden paa Borg,» sa hun uten at smile. Han smilte ikke, han heller, endda han kjendte Klipningen som et Kjærtegn.

Hun hadde uten at raadføre sig med ham kjøpt seks Sæt fint Uldundertøi av det samme, som hendes Far brukte, og seks fine Natskjorter. Og det la hun frem til ham en Kveld. Men det vilde han ikke ha. Han hadde hele sit Liv gaat med hvit Linskjorte nærmest Kroppen, og den laa han i om Natten ogsaa.

«Ulden skal ligge nærmest Kroppen,» mente hun.

«Det bli fer varmt,» indvendte han.

«Det er en Misforstaaelse. Prøv bare.»

Men han lot Uldtøiet ligge hele Uken uten at røre det. Og hverken han eller hun nævnte det. Søndag Morgen, da han skulde skifte, sa hun:

«Idag skal du jo ikke arbeide. Idag faar du prøve det nye Uldtøiet. Idag holder du nok ut Varmen av det.»

Igjen var han taalmodig. Han fandt sig i dette nye Paafundet ogsaa. Denne Gang blev han nok overbevist straks; for han brukte det herefter paa den nye Maaten uten Indvendinger. Og han drog det ogsaa av hver en Kveld og Natskjorten paa, endda han syntes, at Natskjorte var noget Tull — de første Ukerne.

Men én ny Skik kom han aldrig til at indse var andet end den rene Overflødighet. Det var, at han skulde sitte med Trøien paa inde i Stuerne. Det hadde imidlertid vist sig, at hun hadde Ret i saa mangt andet, naar det gjaldt Paaklædning, at han gav sig. Men inde i «Kontoret», dèr kastet han den og skrev og regnet i Skjorteærmer og tok den ikke paa, før han skulde ind til hende igjen.

Gammel-John saa, at Sønnen sat i Trøie. Da drog han Trøien paa, han ogsaa, men bare hver Gang han blev kaldt ind til Bordet. Han forstod, at Ungkonen vilde ha det saa, og det faldt rimelig for ham; for han gik ind som til et festlig Lag. Maten, hun bød paa, og Stuen, de aat sammen i, var som til Høitid. Det var ikke bare Sild og Grøt og Grøt og Sild længer og en Gang imellem et Stykke Stabburkjøt.

«Æg mein', vi ét op ein Sau kvær Fjortandag,» sa John, engang han gik forbi Ingeborg; det var ingen anden end hun, som hørte det. Han rystet paa Hodet. Slikt Vellevnet hadde han aldrig været med paa til Hverdags.

En Dag sat han foran et Maaltid Storfugl. Han aat, men varsomt, og han blev visst ikke mer end halvmæt. Likevel vilde han ikke vedgaa for Sønnekonen, at han ikke tykte godt om Fuglen. Han bent frem skrøt av Sausen og undskyldte sig med, at han ikke var rigtig vant med slik Mat. Byfolk aat Fugl, visste han; men de aat nu saa mangt, de. En Dag sa han Nei og Tak, straks han hadde smakt paa Kjøttet; han taalte det ikke. Og da han fik vite, det var Hare, han hadde svælget et Stykke av, slog han Krok paa sig og gav et Støn, som om han hadde et levende Dyr i Maven.

«Du skal faa en Dram,» sa Rikke. Hun gik selv bort og skjænket ham en.

Han drak.

«Æg ét hverken Kat hell Haaraa.»

Han saa næsten krænket ut. Hun kom med endnu en Dram. Og nu blinket det mildt av Skalken langt inde i Øinene hans:

«No tænkje æg Haaraa'n snart hi faat nok.»

Men da Ingeborg hadde hørt Ordet Kat, maatte hun ha en Dram, hun med. Først da kunde hun bli ved, med Hjælp av en kraftig Vilje, at æte av Haren. Saa fik Eilif en Dram tilslut — for at være aldeles tryg, endda han aldrig drak Brændevin.

Alle tre vænnet sig efterhvert til den nye Maten, som kom i Bruk i Huset. Det var bare Haren og Gammel-John, som ikke kunde forlikes. Men den Pandekaken med Fleskebeter i, som han fik istedet, gjorde ham fredelig stemt. I Længden holdt han nok likevel paa det gamle Kosthold. Til Datteren ymtet han en og anden Gang noget om, at Bryllupkost smakte i Bryllup. I Hverdagslaget blev en tjuk og tungvint av den, lei sig sjøl ...

«Uf, kor mykji Mat!»

Æg ét ɔ: jeg æter. — hell Haaraa ɔ: eller Hare.

Ingeborg sa en Dag ved Bordet, mens hun sat over Søtsuppen:

«Det va god Suup', det! Æg trur, hu e stiv taa Saft.»

«Ja, det er nok av Bær her i Bygden,» kom det stilt og tørt fra den unge Konen.

«Ja, men Sukkeret da, Rikke.»

«Sukker er det ogsaa nok av.»

«Men Sukkeret koste Pæng'.»

«Pæng' e det òg nok taa,» sa Rikke og slog over i Bygdemaalet. Der var ikke noget hidsig at høre hverken i Ord eller Tone. Hun smilte næsten umerkelig i den lange Stilheten, som kom. Hun hadde for al Tid sat en Bom for mer Snak om Sparsomhet, naar det gjaldt den Mat, *hun* bød paa; for den var enkel nok. Men en slik Omtale av Penger kjendte Eilif og Ingeborg og Gammel-John som noget uhyggelig, som et Varsel om, at der engang vilde bli for litet av dem paa Borg.

*

— Ja, mangt blev anderledes paa Gaarden fra den Dag Frøken Ulrikke Grack blev Konen der. Anderledes i smaat og stort og det baade inde og ute. Paa høire Side av Gangen laa de fire Stuerne, som hun og Eilif hadde for sig selv; to av dem vendte ut mot Haven. Paa venstre Side det store fælles Spiserummet med Vinduerne ut mot Gaarden. I de andre Værelserne stelte Gammel-John og Ingeborg, som de vilde. Gangen hadde faat en liten Ovn og var blit pyntet op med et stort Aaklæde, en vældig Dragkiste, et Elghode og et Hjortgevir, alt sammen Saker fra Langnæs. Ovenpaa sov Eilif og Rikke og Ingeborg.

Den nye Konen paa Borg holdt sig til sine egne Stuer og til den Tausa, som var hendes. De andre Tjenestfolkene, som hadde hjemme borte i Østlaana, gav hun sig aldrig av med; de fik aldrig

en Befaling fra hende. Hun gik ikke ind om hos dem saa lang Maaneden var. Ingeborg styret helt som før, naar En ikke tænker paa Rummene til Brorkonen. Hun ventet ikke nogen Hjælp fra hende; for naturligvis hadde ikke Rikke flyttet ind paa Borg for at slite som Bondekjærring. Ingeborg hadde altid lagt stort Arbeid paa Fjøset, og nu blev det stadig finere og lysere derinde med Hjælp av de Pengene, som var kommet til Gaarden. Folk sa, at nu skulde der snart hænges op kvite Gardiner i Fjøset paa Borg. Naar Rikke gled ind der, saa var det for at kunne si nogen Ord om, hvor velstelt alt var. Men det gjorde hun, fordi hun med ett husket, at det trængte Ingeborg, at der blev sagt; for Ingeborg var dygtig; men hun vilde gjerne, at det skulde vises ogsaa. Hun likte, at Folk la Merke til det. Rikke hadde sørget for gjennem Eilif, at Ingeborg arbeidet for større Løn end før. Kom der nogen tilgaards for at gjeste Rikke, da glemte hun ikke at sende et Bud efter hende. Ingeborg hadde ikke altid Tid eller var ikke altid stelt slik, at hun kunde vise sig, men forstod likevel at vurdere Opmerksomheten. Alt i alt støttet de to hverandre. De fik begge ofte sat hver sit igjennem — den ene med Hjælp av den andre; Ingeborg, naar det gjaldt Tjenerspørsmaalet, Østlaana, Fjøset, alt, som krævde Utgifter. Og Rikke, naar det gjaldt at værge Makeligheten sin, som Eilif en og anden Gang snakket til hende om, enten bent frem eller paa Omvei. Han vilde, hun skulde staa op om Morgenen. Han sa, naar han gik til Arbeid:

«Du kjæm vel snart, du òg?»

«Ja,» svarte hun altid, men kom aldrig før etpar Timer senere, naar de skulde til Frokostbordet.

«Hu ligg vel, hu Rikke,» sa Ingeborg en Morgen i Skurd-Onna.

«Ja, æg kan it skjønn, koffer hu ligg slik,» mumlet han ut i Luften, halvt til en anden Kant end dèr, Søsteren stod.

«Det skjønne du nok, naar du tænkje dæg om. Ei ung Kaanaa. Hu e vel lite klein — som rimelig kan vaaraa.»

Og Eilif var slaat. Han gjorde sig en Sving hjem næsten straks, endda det ikke var længe til Dugurd. Rikke sat, som hun pleide, i den gammeldagse, svære Armstolen ved Sybordet. Eilif stod langt ute paa Gulvet, da han spurte, hvordan det var med hende.

Jo Tak. Bare godt.

Var det saa, hun skulde ha Barn?

Ja.

Men at hun ikke hadde fortalt *ham* det. Der var Bebreidelse og Tilgivelse paa en Gang i Maalet. Da smilte det langt inde i hende av Skadefryd. Hun hadde hørt, han var vék, han, som endnu aldrig hadde sagt, at han var glad i hende.

«Hu In'bor' visst' det, men it æg.»

«Jeg har ikke sagt det til et eneste Menneske.»

Han stod et Øieblik. Og saa gik han. Hun forstod, at han var glad.

Hun hadde ikke ventet, at han skulde gi hende et Kjærtegn, ikke engang nu, da han fik denne Nyheten. Men fordi han var slik, kunde hun heller aldrig trænge ind paa ham med det, at hun var glad i ham. Hun vilde ikke plage ham med slikt. Saa blyg, saa ufri var hun ogsaa, endda hun ikke var Bonde.

Hun blev sittende igjen saa fortænkt ... Læpperne sluttet sig sammen slik, at de kom bort; det røde ved Munden saaes ikke. — Var det nu saa sikkert, at det bare var Bondeblygheten hos

Kaanaa ɔ: Kone. — **klein** ɔ: syk. — **vaaraa** ɔ: være. — **Dugurd** ɔ: Maaltid omkring Kl. 11.

Eilif, dette? Kanske hadde han ikke hat Trang til at si eller gjøre noget, da han fik høre, han skulde være Far. Og hun undret sig over, om Eilif nogen Gang hadde kjendt sig ensom. Gik det ham som hende, at naar En blev glad i et Menneske, da kom det likesom endnu længer bort?

*

— Men Eilif bad ikke Rikke paa et helt Aar om at staa op i ret Tid om Morgenen, endda han ikke kunde merke, at hun var klein. Og hun stod heller aldrig op saa tidlig, at det blev i ret Tid. Naar hun kom ned i Stuerne, var det for at stelle med nogen Blomster og en Bok eller litt Musik og bestemme Middagsmaten. Og hun lærte op Tausa. Og de Tausene, som tjente under hende, blev alle flinke, fordi de ikke bare fik høre, hvordan de skulde bære sig ad, men maatte gjøre alt Arbeidet helt alene og ha alt Ansvaret.

De, som hadde Øine og Øren med sig, forstod snart for en Magt Konen paa Gaarden eide, endda hun bare puslet med sit, og det ikke saa ut, som hun krævde noget av nogen. Alle gjorde det, hun vilde. Vistnok saa hun sjeldent paa Tjenerne eller Husmændene, men likevel sa ingen, at hun var hovmodig eller kry. Hun saa paa Bønder og Embedsmænd eller forbi dem, saa der blev Avstand; men den fyldtes ikke av Kulde eller andet Ubehag; for det, som rørte sig i de vakre, mørkeblaa, litt dulgte Øinene, det laa likesom saa langt inde, at En uvilkaarlig længtet indover efter det eller maatte tænke paa det eller undre sig over det, og da blev den fyldt, Avstanden mellem hende og de andre. Hun tok sig spinklere ut, end hun egentlig var; for den gamle Armstolen, hun gjerne sat i, var saa svær; den stod under det borteste Vinduet. Derfor var hun saa langt væk, naar En steg

ind fra Gangen. Hun tændte Nysgjerrighet uten selv at eie nogen og hørte gjerne paa det, som blev sagt; men selv var hun helt uten Sladder. Hun søkte ingen; men Folk likte at sitte i Stue med hende.

— Saa hændte det en Dag, at Gammel-John sa halvhøit som for sig selv — der var ingen anden end Ingeborg tilstede —:

«Ja, det va' nok gæli det-dénne.»

«Ka fer Slag?»

«At hu Rikke vart Kaanaa paa Gaar'a. Eilif e saa veik fer 'n. Han va it veik før. Gu' veit ... enten det e Frøkena, hell det e Pængan hendes, som hi Skylda.»

— Imidlertid fik Ungfolket paa Borg gaa igjennem hos Bygdesladderen. Det var Fjøset, som var blit saa urimelig stort, at En maatte le. Og saa det, at saa mange av Stuerne var tat i Bruk, næsten alle ihop! Og Brudgomsklærne hans, som Bygdeskrædderen ikke hadde faat Lov til at sy, endda der var Embedsmænd, som tykte, han var bra nok til *dem*. Han hadde gaat til den samme Byskrædderen som han Grack! Og staat Brudgom i Snipkjole! I Klypetang! Og saa var det Østlaana; den skulde likesom være Borrstue! Det spaadde ikke godt, at en Bondegaard saa aldeles brøt Lag med Tjenere og Husmænd til Hverdags.

Men Ungfolket fik gaa igjennem hos Grack også. Nu da Rikke skulde ha Barn, nu turde han ikke si noget til hende om Eilif. Men ut maatte det, han hadde paa Hjertet likevel. Og saa vendte han sig mot den Stolen, hun pleide at sitte i, dengang hun endnu var hjemme. Han kastet sine Meninger mot den.

Engang imellem gik hun alene nedover til Langnæs utover Høsten og Vinteren. Der var undertiden noget at se efter ... en liten Ting, hun hadde

veik fer 'n ɔ: svak for hende.

glemt. Og hvordan gik det Blomsterne? Hun var glad i Blomster. Og der kunde jo komme en eller anden av dem noget til. Og saa skulde hun retlede den nye Husholdersken litt. Det, Grack hadde at utsætte paa Datteren og Maagen og paa Gaarden Borg, ja paa hele Bondesamfundet omkring sig, det gik da utover Gammel-John:

«Den Mand er mig sympathisk; men han spilder sin Tid med saa megen billig Læsning. Det er en Svakhet ved flere av vore bedste Bønder. Han læser altfor mange Lokalaviser, for mange Toskillingsbrochurer. Der er for meget av Underholdning, Prat, Skitt. Istedetfor at gaa til betydelige Verker. Men det koster for megen Anstrængelse. Og Anstrængelse er han ikke vant til. Nei, for den Mand har aldrig arbeidet alvorlig.»

— Men Folkesnakket hadde likesom vanskelig for at slippe Gaarden Borg, siden Frøken Ulrikke Grack flyttet ind der. En og anden blev forundret og mistænksom, fordi den unge Konen saa fort viste Tegn til, at hun skulde ha Barn. Ja, de skumlet, gjorde de, saa tilslut gav mer end halve Bygden Agt og skumlet og tællet paa Fingrene. Vistnok var det noget, som hændte ofte baade inden de gamle Ætterne og mellem Smaakaarsfolk, at Barnet kom tidligere, end Ritualet tillot. Og aldrig hadde nogen uvedkommende noget at si paa det. Men at Frøken Grack skulde ha været med paa slik hemmelig Vidtløftighet, det tykte ikke Folk var, som det burde være, nei ikke engang de Mødrene, som i sin Tid selv hadde glemt Ritualet. Men da Barnet seilet ind i Verden to Dage, efterat de strængeste Sambygdinger syntes, det kunde være bekjendt av at vise sig, da husket de ikke længer, at de hadde skumlet. Nu undret de sig over, hvor simple og løskjæftet Folk var.

V

Mai var sent ute det Aaret. Jorden hadde saa vidt vaaknet, men pustet bare Kulde fra sig endnu. Det grønne, den bød paa, stod spædt og spredt og vilde ikke vokse og brede sig og var likesom ikke noget hverken at ha eller at gi bort. Sneen hadde ligget for længe og hadde paa Slutten været bare haarde, blanke Isen; den laa likesom igjen nede i Jorden, efterat den var tinet væk ovenpaa, og Solen var for karrig, og Nordenvinden for flot. Her og der hadde Løvskogen faat brune Flekker; men de blev længe ved at være bare et Varsel om, hvad som skulde komme.

I de Dagene var det, at Rikke og Eilif fik det første Barnet, en liten Pike. Og to, tre Uker efter, i Slutten av Mai, skulde John Eilifsen Sand fylde 70 Aar. Det var selvsagt, hvem han maatte be til det Laget, han vilde holde den Dagen. Det var bare én, han hadde sine Tvil om. Og det var Proprietær Sigvart Fleischer paa By, nærmeste Gaard mot Øst. Der var ingen Omgang mellem Borg og By. Men de hadde flere Ganger i en Snarvending gjort hverandre Tjenester som gode Grander. John hadde ikke kunnet undgaa at ta imot Gjestfrihet hos ham en enkelt Gang og syntes, han skyldte at gjøre litt Stas paa ham; men han tænkte sig længe om; for det var saa sin Sak at indbyde en slik Kar. Proprietæren lignet ikke andet Folk, var svært litet omtykt,

men saa my mer omsnakket. Alle hadde god Grein baade paa ham og Ætten hans. Alle visste, at han var Søn av en Officer, som i Ungdommen hadde tjenestgjort ved den norske Garden i Stockholm, og at en Søster var gift med en kjendt svensk Officer, som stod det svenske Hoffet nær. Proprietæren fortalte ofte nok, at han tidlig hadde gjestet Sverige. Der hadde han lært at forstaa, at Norge og Nordens Fremtid kunde sikres bare gjennem en sterk Sammenslutning av de to Broderfolk. Helst hadde han set, at Norge var gaat op i Sverige. Norge, Svea og Gøta! Tre og dog ett!

I Broderlandet hadde han ogsaa lært Jordbruk. Ingen Bonde sa Nei til den Paastanden, at By var en av de bedst drevne Gaarder herinde i Fjordene. Det var kjendt, at han hentet hjem fine Premier og Medaljer fra Dyrskuer og Produktutstillinger. Bønderne klaget over Jordbruket, hvor slitsomt det var, og hvor litet det gav, og sa, at det var ikke vanskelig at være Landmand for 'n Fleischer; han var rik og kunde koste paa Jorden, hvor my det skulde være for at faa den op. Men Proprietæren slog ut med Haanden og sa: «Min Gaard gir mig Aar om andet ti Procent. Og mer ønsker jeg ikke! Det er nok for en Landadelsmand!» Og de blaa, runde Øinene skjén sterkere og var like ved at sprænges av Lykke over, hvor fortræffelig det hele var, han selv medregnet. Slikt kom han ikke med en enkelt Gang, men saa ofte det høvde. Det var knapt nok en Bonde i Bygden, som ikke hadde hørt det. En og anden trøstet sig med, at han løi. Sladderen bar ogsaa andre Ord fra ham vidt omkring: «Det hjælper ikke at staa op Klokken fire om Morgenen, hvis man ikke forstaar at sælge Produktet av sin Flid, skaffe sig Forbindelser.»

ha Grein paa ɔ: ha Rede paa.

Noget, som ogsaa blev fortalt videre, var dette: «Bonden vét for litet om sin Gjerning. Der maa Landbruksskoler til.» En og anden av de bedste Bønderne mente det samme; for det var langt fra nogen Sedvane i Distriktet, at Odelsarvingen drog ut for at faa Oplæring; men Meningen blev ikke taalt likevel, fordi den kom fra Proprietær Fleischer. Endnu et Ord, og det bét endnu bedre: «Bønderne kan misunde. Men kan de staa sammen? Enighet gjør sterk. Hvor sterkt har ikke Norge været i Unionen med Sverige! Hvad er Norge uten Unionen? Ingen Ting!»

Proprietær Fleischer var overhodet ikke den Mand, som dulgte sine Meninger. Men han fik ikke noget Tillidshverv heller. Han slap ikke ind i Bondesamfundet, endda han selv sa, at han gjerne vilde ind for at virke, for at hjælpe. Ingen Bonde bad ham om et godt Raad eller en anden liten Hjælp, uten at Proprietæren blev tyk og bred og lykkelig og var den, som kunde. Men han slap ikke ind likevel. Smaafolk likte ham. Og Barn. Det faldt let for ham at faa Tjenere. Naar han kjørte med en dansende og skinnende Hoppe foran en høi og smækker Karriol, hadde han et Blink i Øiet eller et Vift med Haanden til hver en Unge. Han sat som den, som deler ut Gaver ovenfra. Og han tok til Hatten og ropte Goddag til den usleste Kall eller Kjærring, han fôr forbi. Og han hilste først, og det var, som om han ropte: «Ser du mig, du!»

— Men saa møter Proprietæren en Dag John Eilifsen Sand paa Veien, og da slaar han ut med Haanden og spør, om Hr. Sand tar imot paa 70-Aarsdagen, da han i Tilfælde vil tillate sig at gjøre ham sin Opvartning.

I samme Øieblikket blev Gammel-John enig med sig selv og sa:

«Tak, men det ska De it gjaaraa. Vil De kommaa te Meddag, e De velkommen. Det kjæm bærre Bønder. Og mest bærre Følk taa mi Æt.»

Og Proprietæren sa ikke Nei, naar han skulde faa træffe sammen med Bønder.

Paa Fødselsdagen var det Klarveir og kjølig. Forgangsfolket hadde kommet i god Tid; for det skulde være stort Lag. Døren fra Gangen og ut til Hovedtrappen blev holdt lukket, og Ovnene varmet godt, endda det var i de sidste Dagene av Mai. Grack var paa Stortinget og kunde ikke komme. Den første, som møtte, var Halvor Røykeberg, et Søskendbarn til John. Han skulde være Kjymester idag som saa mangen Gang før. Han hadde Ord for aldrig at staa fast, hverken naar det gjaldt om at sætte Humøret op eller flytte paa Folk eller faa dem til at gjøre Ære paa Maten og Brændevinet. Da det blev meldt, at nu kjørte Røykeberg'en ind paa Gaarden, da virket det paa John og Sønnerne, som naar Jordmoren trær ind i Barselstuen. Nu var En tryg. Nu blev der en Raad. Alle smilte imot ham, da han synte sig. Det var ogsaa vanskelig at la være, slik som han saa ut — undersætsig og stormavet, men let likevel, trods de én og sytti Aar, bredt Ansigt, yrende tæt med Furer paa langs og tvers, alle fulde av kaat Underfundighet. Øielaakene litt tunge; men de kunde ikke dølge, at der gik blanke Striper av hvast Staal ret over det lune derinde. En fik glade Forventninger, naar En saa ham. En blev litt spændt ogsaa; for En kjendte sig ikke alt for skudfri i Nærheten av den Karen.

Mange hadde lange Veier hit til Borg, og Folk møtte til forskjellig Tid utover Formiddagen, saa de var inde og fik sig Mat, efter som de

Forgangsfolket ɔ: de Personer, som besørger Anretningen i et Gjestebud. — Kjymester ɔ: Kjøgemester.

kom, Flok efter Flok, efterat Sendingskorgerne hadde gaat dit de skulde, til Kjøkkenet En og anden av dem var et helt litet Karsløft. Og Stuerne blev fulde efterhvert. Her saa En gamle, frosne Kaller og Kjærringer; mange var Kaarfolk. En og anden litt røret i Skallen; det vilde ha været næsten et Vaagspel at la dem reise alene. Men unge eller midaldrende Folk fulgte med, en Datter eller en Søn eller Sønnesøn. Her var langt, tyndt, hvitt Haar ned paa Trøiekraver; her var ogsaa en og anden Krull, som naadde helt ned paa Ryggen. Øine med Hinder over saa tykke og blakke, at de mindet om Hornruterne i en gammel Staldlykt; Munder saa tandløse, at Haketippen sigtet efter Næsetippen; Rygger saa runde som store, svulne Bakhoder; Fingre stive som Tænderne i en Kam. Nogen av Gamlingerne saa ut, som de gik igjen; de vendte sig hit og dit og kjendte næsten bare gammelt Folk. De unge Ansigter hadde de glemt. En gammel Kjærring sat der saa kroket, at det var, som hun støttet Haken ned paa Hænderne, som laa sammenkneppet over Maven. Der stod en Mand og smaatrampet borte paa Gulvet; han kunde ikke staa stille mer end et Øieblik av Gangen, og samtidig rystet han stadig paa Hodet; det kunde være av Alderdom; men det kunde ogsaa være av Undring over alle disse nye Folk, som var samlet. Flere av de ældste Kallerne hadde nok ikke været hjemmefra paa lange Tider; men idag var de blit vasket og paaklædd og sat paa Føtterne og git et litet Puff i Baken, saa de hadde kommet paa Glid. Og nu gik de; Drivverket var sat igang; men det kunde stanse hvad Øieblik som helst med et litet bløtt, uhørlig Smeld indvendig et Sted.

Sendingskorg ɔ: Kurv med Matvarer til dem, som skal holde Gjestebudet. — frossen ɔ: kuldskjær.

Her var flere Karfolk end Kvindfolk. Og det var nok ikke bare et Træf. De første, som steg ind i Stuerne, hadde skapt Høitidlighet. Men den minket, efterhvert som Folk blev fjølge. De Gamle smilte og knægget ved at se saa gode Kjendinger igjen, og Ungdommen gjorde like ens, fordi de Gamle var saa gamle, at de var snurrige, og fordi de kom med saa godt Humør.

Da de to Brødrene Lemvig viste sig, var der ingen, som ikke saa paa dem og ventet sig Moro. De var vidtspurt for Skøierstreker, de hadde laget ned gjennem Tiderne, og for Ordtak, som gik igjen efter dem. Den ældste, Rolf, var én og nitti, men lang og rank og let som en ung Mand. Han hadde ikke et eneste Haar paa Hodet, bare en tynd, hvit Krans saa langt nede i Nakken, at den likesom ikke hadde noget med Skallen at gjøre. Og Skallen skjén og blinket og var ikke dækket av nogen Ting. Han gik foran. Broren, Bjørn, otte og otti Aar, var blit noget døv i den senere Tid og bøid. En Mand ropte ind i Øret paa ham:

«Du hi vørti gammel, du òg.»

Men En, som stod paa andre Siden av Bjørn, skrek:

«Det e liksom it Aara og Alderen bit paa dæg.»

Rolf sa kort:

«Snakk it aat 'om. Han e alt sløv, han Stakkar.»

Det var Forventing av et litt andet Slag, som Simen Fløistad førte med sig. En kort, tynd og rundrygget Kall med en stor, rød og blaa Pære til Næse. Under Øinene var han hul og hvit; tom. Men i den Tomheten hadde Gjerrighet og Gift hopet sig sammen uten at kunne fylde ut. Det var

fjølg ɔ: talrik, mandsterk. — Ordtak ɔ: ordsproglig Talemaate. — Du hi vørti ɔ: du er blit. — aat 'om ɔ: til honom, ham.

tæt og trangt og urolig inde i de smaa, rødkantede og glirende Øinene; de létte bestandig.

Rikke var endnu ikke sterk nok efter Barselsengen. Derfor var Ingeborg Vertinde. Hun hadde sørget for, at Maten var færdig paa Minuttet en halv Time, efterat Middagen var fastsat. Og da bar det ogsaa tilbords.

Proprietær Sigvart Fleischer paa By sat her ved Siden av en, som ikke var Odelsbonde eller Odelsarving; der var ikke mange Mandfolk her i Laget, som ikke var *det*. Han hette Joakim Tandberg, var Lærer og Organist og langt ute i Slegt med Gammel-John. Han var ung, og det maatte slaa nogen hver, hvor stor Motsætningen var mellem det melkogbrøduskyldige i Øine og Hud og det store, mørke Helskjægget; det grodde saa vildt utover Ansigtet, at det bare var saavidt Øinene og en liten Oppstoppernæse fik se frem. Virkningen var omtrent, som naar et Barn gaar omkring i Huve og Støvler, som hører et voksent Menneske til. Men Skjegget kunde ikke gjemme bort, at der var dypt Alvor i hans menneskekjærlige Uerfarenhet, og at hans Idealitet var ren. Han hadde Ro og Tyngde som en Vismand paa otti Aar.

Noget slikt kunde En ikke si om Proprietæren. Han hadde engang villet bli Officer, og der hang endnu noget militært igjen ved ham fra Kadetdagene. Han blev Landmand og giftet sig og fik store Midler med Konen. Her i Laget var han den eneste i Snibel og hvitt. Han bar ogsaa Vasaordenen. Han hadde ikke trodd at burde si Nei til Herr Sands elskværdige Indbydelse; kanske kom der noget godt ut av at følge den, endda disse Bønder var Fiender av alt det, han syntes om, og endda alt det, de holdt paa, var ham imot. De var Republikanere og Maalstrævere og hadet Unionen og var glad i Bjørnson og Johan Sverdrup.

Han nøt den herlige Laksen, som han blev budt idag; men han glemte likevel ikke at se sig om i Laget. Folk surret velbehagelig over Maten og over det hjemmebryggede Øllet og over Drammen, Lysholm Nr. 1; de god-gjorde sig som Steken i Gryten. Han saa mer end én her, som var en aabenbar Fiende av ham. Men Proprietæren bar ikke Nag igjen; for han syntes Synd i Folket herindover Fjordene og var ikke ræd nogen. De visste ikke bedre. De var prægtige Mennesker i Grunden, men vildledet av en demagogisk Presse og av sin Uvidenhet om de storpolitiske Forhold ute i Europa. Ante de eller kunde de i sit Stivsind tro, at Europa en vakker Dag vilde sætte Bom for deres Politik, at Sverige som Europas Repræsentant vilde gjøre det?

Halvor Røykeberg reiste sig og blinket rundt omkring med morskt Alvor i de halvlukkede Skøierøinene:

«Agt Dokk, Følk! Læt it Laksen gaa fram om Dokk uten aa ta fer Dokk. No bli Dokk bydd sidst Gongjen. Æg tek mæg fri fer alt Ansvar.»

Én var her likevel, som Proprietæren hadde litt Skræk for; det var netop denne Halvor Røykeberg — o! — en stor Spitsbub, fuld av ondskapsfulde Vittigheter, naar han da ikke foretrak at være kynisk grov like op i Ens Ansigt. Engang var han blit fornærmet av denne Herre ved en Auktion; han hadde hindret ham i at faa Tilslaget paa en Hest; han bød ham stadig over, trættet ham ut. Ved Traktementet efter Auktionen var Herr Røykeberg halvfuld og sa høit, saa mange hørte det: «Fleischer! E it det eit svensk Namn? Og betyr det it Lakei eller Husmand eller slikt nokkaa?»

Proprietæren saa over paa Halvor Røykeberg og mindtes Optrinnet paa Auktionen. Da tok et

Kvindfolk bort den tomme Tallerkenen foran ham Der blev ryddet efter Laksen.

Den unge Lærer, Joakim Tandberg, reiser sig og sier:

«Læt os søng:

> **Hvad Solskin er for det sorte Muld,**
> **er sand Oplysning for Muldets Frænde.**
> **Langt mere værd end det røde Guld,**
> **det er sig selv og sin Gud at kjende.»**

Og saa sang han foran. Men likesom det svære mørke Fader Abrahamskjegget stak av mot det unge og barnlig friske i Ansigtet, stod den svære Bassen, han opløftet, forunderlig utrolig til det spinkle Legemet, som huset den. Da Læreren stemte op, døde Surringen bort, som naar En løfter Stekgryten fra Ilden. Folk kom i Tanker om Dagen, at den var høitidlig; en Salme hørte vist til. De Gamle nynnet med saa godt de kunde. Men Ungdommen tok sterkt i; den kjendte en Del til Sangene av Grundtvig, eftersom Lærer Tandberg ofte drev paa med dem, naar Folk var samlet.

Men dette faldt ind i ret Tid for Ingeborg. Nu fik de, som vartet op, en rummelig Stund til at ordne med næste Ret. Vistnok var hun Vertinde idag, men efter Skik og Bruk sat hun ikke med tilbords; hun stod for Anretningen. Rikke hadde brutt med den Skikken paa Borg; men Ingeborg kunde ikke komme sig til at gjøre det, endda hun gjerne vilde. Ikke før var det sidste Vers slut, før Gjødkalven med Saus og Poteter gled indover Bordene fra flere Kanter. Løftelsen efter Salmen steg ret tilveirs med Matdampen; den fôr sin Vei. Gjødkalven var saa feit og god, Øllet saa sterkt, og Lysholmeren saa fin, at Kallerne om en Stund ikke husket Ord og Toner fra Salmen anderledes end som fra en glad Trall.

Der stod frisk Varme fra Ovnene. Eftermiddagssolen skjén; Græsset ute paa Gaarden saa En som et svakt, grønt Skjær; for det dugget paa Ruterne, og smaa Kanaler randt nedover dem. Paa Kallerne dugget det ogsaa, og smaa Kanaler randt. Mange snakket, og mange vilde høre, eftersom det var saa længe siden sidst. Saa gjaldt det at bruke Maalet sterkt for at være sikker paa at bli hørt. Men andre vilde ogsaa frem med sit og satte ind med et Mæle, som var endda kraftigere. Siden var der Gjester, som maatte rope over Bordet og likevel ikke blev rigtig forstaat, ikke før de hadde ropt flere Ganger. Og Heten blev svær. Men det var ikke alle, som la Merke til *det*.

Rolf Lemvig reiste sig med de én og nitti Aar paa Skuldrene. De var saa brede og trauste, at det var trolig, at de med Tiden kom til at klare et helt Hundrede. Nu saa En ingen Glans længer fra den haarfrie Skallen hans. Nei, nu var den sløret av Fugtighet. Men saa skjén Øinene saa meget mer. Det gnistret i dem.

Det var vanskelig at bli hørt straks; men litt efter litt naadde han frem. Tilslut rak han hver og en av dem, som hadde Hørselen urørt: — Det var en stor Glæde for ham, at han John Eilifsen Sand endelig hadde kommet utover Ungdommen. Nu var han et fuldmodent Æple. Han vilde si til alle de pene, halvmodne Æplerne og til al den grønne Karten, som han saa her idag, at de skulde se paa 'n John Eilifsen Sand og fatte Haab og glæde sig. Hvis de ikke raatnet bort, eller hvis ikke Storm eller Haglbyger slog dem av Slegtstræet for tidlig, vilde de kanske engang bli saa vakre og fuldmodne at se paa, de ogsaa, som han, som idag fyldte sytti. Det var et gammelt Træ, som det Æplet hadde grodd paa. Og

traust ɔ: fast, sikker.

my og god Frugt hadde det baaret. Men et finere Æple kunde ingen, som nu levde, mindes at ha set paa det Træet, ja knapt nok paa noget andet heller, ialfald kunde ikke han — Rolf Lemvig — mindes det, endda han hadde kjendt baade Far og Farfar hans og Farfar til Far hans. Og de hadde været Æpler av prima Kvalitet og Bonitet, som selvsagt var, naar de hadde grodd paa det Træet. Hvergang et av de Æplerne datt, gav det et Dump i Jorden. Saa store og vægtige var de. Han vilde ønske, at Æplet John Eilifsen Sand, saa lækkert og fuldmodent som det var, maatte faa hænge paa Slegtstræet til Glæde for alle, som kjendte ham, i tretti Aar endnu, før det dumpet til Jorden. Skaal for 'n John Sand! Skaal, John!

Nu blev det helt stilt; for alle dyppet Læpper og Skjeg i Ølglassene eller i Krusene eller i Staupene; for der var flere Slag av Drikkekar paa Bordet, eftersom Huset ikke hadde Glas nok til saa mange. Ølbollen var gaat av Bruk der i Bygden. Den blev aldrig sendt rundt paa Borg.

Da hørte Folk en, som snakket i Stilheten. En Mand paa andre Siden av Bordet pekte med en rystende Haand og en stiv Finger op mot Hodet paa Rolf Lemvig. Det var Simen Fløistad, han med den store røde og blaa Pæren til Næse.

«Kor hi du gjort taa Haari dit, du Rolf?»

«Æg e fødd slik blank, æg.»

«Men arme Gut, frys du it paa Hau'n da?»

«No i Godveiret? Næi.»

«Men naar det e kaldt, mein' æg?»

«Naar det e kaldt, frys Ein paa Nasia òg da, saa 'n bli baade stor og rau og blaa.»

Kallerne lo, saa det rødmet av Gummer omkring

Staup ɔ: Drikkekar av Metal. — Haue ɔ: Hodet. — paa Nasia ɔ: paa Næsen.

Bordet. Og de nyskrapte Ansigterne var fiolblaa.

Eilif tok varsomt til sig av Drikkevarerne. Han la Haanden rundt Glasset, naar han løftet det til Munden. Folk skulde ikke merke, at han bare nippet eller bare lot, som han drak. Han taalte ikke Sterkt, sa han, om nogen kom med et Ord; Doktoren hadde forbydd ham det.

Folk likte egentlig ikke Eilif. De skrøt av Gammel-John og Ingeborg paa Bekostning av ham. De to kunde slaa sig løs i godt Lag. Men Eilif aldrig. Han var stødt den samme. Han taalte nok en Dram, han òg, mente mangen en; han sat bare der og var ugemenslig og kritiserte og holdt sig bedre end andre, som tok baade to og tre Toddyer utover Kvelden og likevel gik bent paa begge Føtterne. Nei, han var kry og stor paa det. Hvorfor hadde han ventet saa længe med at gifte sig? Ingen hadde vel været bra nok, endda han med den Ætten, han var runden av, og den Gaarden, han sat paa, kunde ha faat, hvad Taus han pekte paa i Bygden. Han gik ut om Bondeætterne ogsaa, da han endelig giftet sig. Han tykte kanske, det var grommere, det, som kom oven fra.

Men ingen uten Faren og Søsteren visste, at han turde ikke smake Brændevin; for det gjorde ham galen. Og det kostet ham ikke stort at la være, eftersom han ikke brydde sig om Drikkendes. Som ren Unggut hadde han i Fuldskap været oppe i et stygt Slagsmaal. Og han hadde nok etpar Ganger ellers ogsaa gaat frem i Rusen paa slik Vis, at Stoltheten i ham længe vred sig under det.

Ingen gav Agt paa Eilif nu. Folk hørte og saa bare paa de Karerne, som var kjendt for artige Indfald. Og de Gaukerne sat ikke længer fra

Gauk ɔ: Gjøk. Her: En Person, som udmerker sig ved Vittighet eller Forslagenhet.

hverandre her idag, end at de delte Laget op i smaa Flokker. Hver av dem hadde sin Flok. Folk var mætte for længe siden og hadde Stunder til at høre efter og drikke og skaale. Latterbyger oppe fra et Bordhjørne blev der ikke lagt Merke til nede paa et andet et; for her lo Folk godt og tæt for egen Regning. Og Larmen tok de med sig fra Bordet og ind i Stuerne, hvor Piperne og Cigarerne blev tændt. Her var dækket op med Kaffe og hjemmebakte Kaker og Konjak. Mange slog et Glas Brændevin i Kaffen og lot et Stykke Sukker følge efter og fik sig en Karsk.

I et Hjørne av en av Stuerne sat Rolf Lemvig og berettet en Varghistorie; det var mange Herrens Aar, siden sidst han fortalte den. De Gamle kjendte den godt, men hørte den gjerne endnu engang. For Ungdommen var den ny. Fem av Udyrene hadde sat ind paa Livet paa ham; han skjøt ett og kjørte Kniven like til Skaftet ind i Hjertet paa det andre; en varm Blodsprut hadde raaket ham under Haken. Det tredje stupte for en Kule fra Kameraten, og Kulen strøk saa tæt forbi Haanden hans, at han kjendte den som et Slikk av en Ildtunge. De to sidste Vargene tok Kutet.

Rolf sat hos Broren. Han maatte ha ham saa nær for at gi ham litt Hjælp, naar det trængtes. Bjørn fik Tak i et og andet om Varg og Blod og Kniv og Skud. Og da blev han mindet om Krigen med Svenskerne; han hadde været med som Underofficer. Han vilde fortælle, men la ikke Merke til, at Rolf endnu ikke var færdig med Vargene, og Folk fik to Historier samtidig. Han snakket langsomt og med smaa Ophold ind imellem, létte i Hukommelsen; det lyste gjennem de matte,

Karsk ɔ: **Kaffedoktor.** — **Varg** ɔ: **Ulv.** — **ta Kutet** ɔ: **ta Flugten.**

tykke Hinder i Øinene, lyste fra Minderne, endnu før han vandt at finde dem frem. De norske Gutterne tok Tollekniven, da de kom ind paa Livet av Svenskerne, og de andre trak Kniverne, de med, og saa rauk de paa hverandre og væltet sig i Vaarsørpa.

Ungdommen, som sat utenom Kredsen av de Gamle, saa ind i Røkskyerne fra Cigarer og Langpiper og Snadder, hvor det blinket av Skud og Kniver og rødmet av Blod paa vaat, kornet Vaar-Sne.

Inde i en av Stuerne sang Lærer Joakim Tandberg sammen med en Del Ungdommer av begge Kjøn. Foruten hans Bas og de lyse Røsterne hørtes ogsaa nogen Mellemstemmer. Det blev et litet Kor. Det var Bjørnsons:

«Jeg kjører frem gjennem Straalefryd
i Søndagsstilhet med Klokkelyd.»

Eilif reiste sig og gik ind til dem. Det gjorde ham saa godt at høre de Tonerne. Han var glad i Musik. Men mest godt gjorde nok Ordene. Han kjendte dem før og fulgte med. De faldt ind i Løftelsen, han levde i nu om Dagen, da første Barnet hans var kommet. Han mindedes om, at lille Siri og Rikke hadde det godt og trygt ovenpaa over alt Myldret hernede.

«Ei Sjælen lyser, ei Hjertet dugger,
som naar dit Barn under Bøn du vugger.»

Da tænkte han paa det Øieblik, han første Gang tok Ungen ind til sig; han husket, at han la Merke til, at han skalv litt omkring Hjertet. Stunden i Kveld her i Stuen blev en Opfriskning av den Beundring, han altid hadde hat for Bjørnson. — Kvindfolkene hadde været ovenpaa og set paa Barnet. Nu kom de bort til ham:

«For et vakkert Ba'n! Og kor det e likt Far sin!»

Utenfor ség Solen nedover; det var bare tre Uker godt og vel til Sankt-Hans; der vilde ikke bli nogen Skumring at snakke om ikveld, saa klar som Himlen var. Bladene paa Bjørken i Haven var endnu ikke større end Neglen paa en Finger. Et og andet av dem skalv; alle frøs og ventet paa, at Vinden skulde snu, at Luftdraget skulde komme fra Sør. Det var nyt Veir og ny Vokster om at gjøre.

Herinde i Stuerne i Røken var der ingen, som tænkte paa Veir og Vokster undtagen Bjørn Lemvig. Med ett spurte han John Sand, som sat hos ham en Stund, om ikke Kornet snart var til at ta her paa Gaarden òg.

Kornet?

Ja.

John forstod; han smilte og sa, at det vilde vel vare nogen Uker endnu.

Nogen Uker? Men i al Verden, da maatte han ha saadd sent i Vaar?

Aaja, det var blit litt sent.

Halvor Røykeberg muntret Folk til at gi sig ilag med Ponsen. Ansigtet var ikke bredt længer; det var rundt, og det var rødt og hett. Han sang:

«Brygg dæg Ponsen varm og sterk,
god mot Krim og Magjeverk.
Hi du fø'ste Glaset tømt,
Sorg og Sjukdom bort e' glømt.
To nødvendig e fer dæg,
om du beint ska gaa din Væg.»

Folk var likesom én stor Klump, endda de fløt utover alle Stuerne. De hang sammen likesom. Ingen gik for sig sjøl uten Simen Fløistad; han lo ikke med de andre; han saa ut, som om han

Krim ɔ: Snue, Forkjølelse.

ikke likte, at der var Moro i Laget, at der var Gauker, som Folk samlet sig om; men han va lysten paa dem likevel, netop paa dem. Han drev mellem Flokkene og hørte efter, kastet ind et Spørsmaal her og et andet der. Kom Gaukerne i Beit for Svar og tidde, da smilte Simen. Fik de Latteren over sig, da saa Simen ut, som han lo, han ogsaa.

Halvor Røykeberg sang:

Tek du trende Glas paa Rad,
blir du meir hell hemmelglad.
Drekk du fir', da kan det hænd' dæ
at det tek en vaalig Ende.

«Han e god Røykeberg'en ikveld,» sa en Mand

«Han hi veri god før òg, han,» mente en anden

«Saag du 'n i Brølløppi paa Aasa, da 'n bar a Olava Brekken paa Plass inn aat Bordi; for hu sparka imot.»

Dette hørte Halvor Røykeberg; han hadde Simen Fløistad staaende tæt atmed sig og likte ikke dette graa Fjæset; det var som gjort til at puste surt paa hver en Glæde.

«Saag du mæg den Gongjen, du Simen?»

Han visste godt, at Simen ikke hadde været buden; for han laa i Ufred med mange av Ætten.

«Nei, det gjord' æg it. — Kosta det nokkaa aa sjaa dæg?»

Røykebergen lo like godt, han, som de andre, at se til. Men da Latteren tidde, kom han igjen:

«Nei, det kosta itnaa. Deffer saa trudd æg, at du saag mæg.»

Folk sa om Simen, at han var Velstandsmand og ikke timedes at æte sig mæt. Og nu lo de litt mer, end de ellers vilde gjort. Simen blev hvit

Vaalig ɔ: farlig, slem. — Han hi veri ɔ: han har været. — t naa ɔ: ikke noget.

helt ut i Næsen. Men han var ikke den Mand, som gav op, fordi han var slaat paa én Kant. Han nærmet sig Bordet, hvor Rolf Lemvig sat. Han hadde litt usnakket med ham siden Træfningen mellem dem ved Bordet.

«Du Rolf, Folk sei om dæg, at du ska vaaraa saa lei med Tausin. Kan *det* vaaraa sandt?»

Ordet gik virkelig, at Tausene hjemme paa Lemvig klaget over Kaarmanden. Ungdommen lo høit; men de Gamle tidde og ventet spændt paa Rolf. Simen blev ved:

«Folk e fer fæl, tykje æg. Tænk aa sei slikt om ein Mand paa ein og nitti Aar.»

»Men kjære, ka e det, *han* kan gjaaraa dem da?»

Det kom fra en Røst saa gammel, at den skalv. Men d t skjælvende kunde ikke dølge Glæden over, at Rolf blev klemt.

«Aa, han tukle vel med dem,» mente Simen.

«Ja,» sa Rolf, «Tausin hi altid klaagaa paa mæg. Somm' taa dem grét fer det, at æg it sjer paa dem. Og andr gret fer det, at æg it vil lovaa dem Ægteskap. Dem e it let aa gjaaraa te'freds.»

Simen stod midt i Latteren, og det drog i Mundvikerne og omkring Øinene hans, som om han var med, han òg.

Samtidig var der en stille Uro i et Hjørne i en anden Stue. Her hadde Proprietær Fleischer lagt ut om sit Museum. Han samlet paa Ting, som hadde tilhørt historiske Personer, paa Vaaben, Bøker, eller hvad det nu kunde være. Mange av Gjenstandene var kommet fra Sverige. Han hadde sagt, at han viste det hele frem med Glæde, om nogen av Herrerne vilde gjøre ham den Fornøielse.

Men ingen hadde takket, ingen meldt sig, ingen hverken av dem, som alt hadde været ind om paa

vaaraa ɔ: være. — tukle med ɔ: kludre med. — klaagaa ɔ: klage og klaget. — sjer ɔ: ser. — lovaa ɔ: love og lovet.

By og tittet paa Samlingerne, eller nogen av de andre. Bønderne syntes, at han sat der og skrøt. De hørte paa med svært Alvor; hos somme var det litt for svært til at virke paalidelig; de, som sat nærmest, rynket Brynene for at være sikre paa, at de saa alvorlig nok ut.

De brændte, de runde, blaa Øinene paa Fleischer. Det gjorde de ofte. Og altid, naar han fortalte om sig selv eller om sit. Han hadde et bredt og rødt Underansigt. Rødmen lyste gjennem snehvitt og utæt Skjeg. Barten, lang og tynd, la sig over den brede Munden, prøvde forgjæves at dølge denne Kløften, som aldrig vilde lukke sig. Barten fulgte Kinderne og videt sig ut, efterhvert som den kom bort fra Munden. Den vilde tydelig nok virke krigersk; men det lykkedes ikke; den var for tynd. Ansigtet kunde synes at være bydende for et hastig Blik. Men saa En bedre efter, trodde En ikke rigtig paa det bydende.

De merkelige Samlingerne paa By fik ikke Beundringen op, og Fleischer slog uræd ind paa Landbruket i sin Almindelighet; men likevel blev Ordene en Hyldest til hans eget Landbruk og til de Synsmaater, som han selv likte.

Han snakket alene en Stund, til han maatte gjøre et kort og meget nødvendig Ophold i Talen. Da faldt et hæst, et kulsvart Maal ind saa rolig og tungt, som om det var selvsagt, at nu var Fleischer færdig for denne Gangen. Den hæse Manden mente, at det maatte være vanskelig for 'n Fleischer at faa det, som han vilde i Kjøkkenet og i Fjøset, naar han ikke hadde en Kone til at se efter.

Flere bøide Hodet for at dølge, hvor lattersprængt de var. Men pyt, sa Fleischer, det hadde ingen Ting at si paa et saa stort Bruk som By. Det gjaldt om at faa duelige Folk. Og dem fik

man til at arbeide ved at lægge det fulde Ansvar paa dem. *Der* har du *dit* Arbeide. Og *her* har du *dit*. Og saa senere kontrolere og kriticere. Det var ikke altid det bedste, som visse Personer gjorde, at gaa med og grine og hænge over Folkene bestandig. Hvor blev saa Ansvarsfølelsen og Arbeidsglæden av?

Da blev det stilt. Det kjendtes, som om Bønderne hadde hat et Nederlag. Men nu kom det hæse Maalet igjen. Han, som eide det, sat bak nogen brede Kropper og halvt skjult. Det sa, at det maatte nu likevel være bedst at ha en paalidelig og dygtig Kone endog paa et slikt Bruk. Men det var nok ikke saa let at faa Tak i en.

De, som sat omkring Bordet blev tykke av indeklemt Latter. Alle hadde hørt om, at Proprietæren for nogen Aar siden var oppe i etpar mislykkede Frierier. Og alle visste, hvor han nu skulde drives hen. Det var til et farlig Punkt. Han var ikke den, som ikke trak blank, naar nogen bød ham ut til Kamp. Han svarte straks, at en Mand, som han, hadde naturligvis ikke vanskelig for at bli gift.

— Nei, det var selvsagt, mente den hæse; i slike Ting kom det nu mest an paa, hvor stor En var paa det.

Proprietær Fleischer smilte haanlig ... om sig selv vilde han si likefrem, at han ikke engang behøvde at fri.

— Aajo, det maatte han vel, han som andre, om han skulde faa en Kone, som dugde til noget.

— Aldeles ikke! Han hadde liggende et Frierbrev fra en svensk Dame av de høieste Ætter; hun var god paa over to hundrede og femti tusen Riksdaler, altsaa over et hundrede og fem og tyve tusen Speciesdaler, altsaa over en halv Million Kroner i vore Penger.

«Da tykje æg, De skuld slaa te,» sa han, som var hæs, og prøvde at være troskyldig. Et nyt mørkt Lag hadde lagt sig over Maalet. Og det saa tungt, at det var litt vanskelig at forstaa Ordene. Og nu var alle alvorlige.

«Nei, hvad skal jeg med Kone? Jeg har været gift én Gang. Og ønsker ikke at indtræde i nyt Ægteskap.»

«Men Pængan, Fleischer, Pængan!»

Og denne Gang ropte han for at vinde over Hæsheten; men Anstrængelsen var for svær. Maalet kom bort saa brat, som om nogen hadde tat Strupetak paa Manden.

«Hvad skal jeg med Pengene! Jeg har, hvad jeg behøver.»

«Pængan kan De let bli kvit,» sa en lang Mand, som stod ret op og ned som en Julegran. Ansigtet var like lyst og blidt som Maalet; han tok nu Proprietæren, da han, som var hæs, nødt og tvungen maatte gaa ut av Leken. «Og Tausa e vel it værr', end at De kan hald' ut med 'n.»

Folk kunde endelig gi efter for den Latteren, som de sat og holdt paa.

«Det er en elskværdig Dame i Begyndelsen av Trediveaarene.»

«Hi naan annan, end De sjøl lesi det Brævet?»

«Nei naturligvis ikke.»

«Det va det, æg kund skjønn.»

«Hvad kunde De skjønne, sier De?»

«At hu it hi lesi Brævet, hu, som hi skrevi det.»

«Hvad mener De, Høistærede?»

«Det e it all, som kan laasaa det, dem sjøl skriv.»

«Det var besynderlig.»

«Hu hi kanske skrevi det med paaholden Pen.»

«Hvad? En høitdannet Dame?»

Hi naan annan ɔ: Har nogen anden. — laasaa ɔ: læse.

«Om De vist' Brævet aat Damen, saa kanske kjendt a it att si eiga Skreft. Slikt hænde.» Og Manden blev endda blidere, end han alt var.

«Jeg forstaar. Man tror, jeg skryter. Vel! Mine Herrer ... jeg bor syv Minutters Spadsertur øst for Borg. Med Vertens Tilladelse ber jeg to av dere følge mig. Vi er borte i femten Minutter. De, Herr Eilert Vik, og De, Herr Brække, følg mig,» sa han til to midaldrende Mænd, «og dere skal faa læse Brevet. Men da jeg ikke er den Mand, som vil begaa nogen Indiskretion, saa vil jeg først klæbe over Navnet. — Kom!»

Alle tre reiste sig. Stoler skrapet bortover Gulvet. Bordet rystet; Glas klirret og blev drukket ut og sat haardt ned igjen. Endelig skulde Bygden faa vite, om dette Brevet virkelig var til, eller om det bare var Løgn og Skryt av Proprietæren. Fleischer skred foran ut av Døren, rød og het og med runde Øine, som skjén av Seiersglæde.

En gammel Kall hadde ikke været med paa Optrinnet og visste ikke, hvad som stod paa; han spurte sig for. Og da han forstod, at 'n Fleischer vilde lægge frem et Frierbrev fra en fin Dame, som eide et hundrede fem og tyve tusen Speciesdaler, da tok han Kutet ut gjennem Døren efter de andre. Og han blev ved at springe for at komme tidsnok. En lang, hvit Krull, som ellers naadde helt ned paa Ryggen, stod ut i Luften efter ham som et Signal.

De øvrige blev sittende, hvor de sat; mange rundt i Stuerne visste ikke, hvad som var hændt. Duren gik jevnt og stort gjennem Toddy- og Tobaksdampen. At dæmme i denne Renden, saa Kværnen stanset, vilde bli vanskelig eller umulig; det skulde da være, at Døden sjøl kunde klare det.

Rolf Lemvig reiste sig. «Slæpp mæg fram.»

Og han tok Broren med. Og da reiste hele Hjørnet sig og gik ut. Der var to, og der var tre, som hang sammen, støttet til hverandre med Armer langs Nakken eller paa Skulderen til Sidemanden, eller de vandret Arm i Arm. Og der var dem, som fulgtes Haand i Haand. Og de snakket, som om de hadde tidd et Aar eller to. Flere var saa glade som den, som har været stum og med ett merker, at han har faat Maal og Mæle igjen. Men én var mørk og tyst, som om han for altid hadde opgit at faa sagt det, som laa ham saa tungt paa Hjerte. Alle Dører ut mot Gangen stod aapne. Og dette Toget drog Folk fra andre Stuer med sig. Men de nye, som brøt op, blev Skyld i, at endnu flere reiste sig og fulgte. Næsten hele Laget strømmet ut, ikke Kvindfolkene; de blev igjen. Størsteparten av dem hadde klumpet sig ihop i en Stue for sig sjøl.

Eilif sat ilag med etpar Ungdommer og Glasset sit, som holdt sig fuldt. Kallerne blev borte saa længe, at han maatte avsted og se efter dem. Der skulde da vel ikke ha hændt noget? Da han kom ut, samlet de sig omkring Stigen, som nogen hadde reist op mot Laavetaket. Han ser, Rolf Lemvig gaar opover den. En griper efter Frakkeskjøterne hans; men han gir et Spark bakut med et stivt Gammelmandsben, saa Manden slipper Grepet. Der blev ropt, spurt, hvor han skulde hen; han maatte ikke tro, der var nogen Tauser inde paa Laaven! ... han var nok vant til at ta Veien ind gjennem Gluggene, han! En var det, som rystet i Stigen. Men han lot sig ikke stanse av slikt. Eilif skyndte sig op efter Gamlingen; han var ræd for, at han vilde ut paa Taket. Han tok fat i begge Føtterne hans og drog ham paa Maven nedover. Men Rolf stod

knapt nok paa Jorden igjen, før han gik bak Stigen og gav sig til at entre op; han brukte bare Hænderne; det bar opover fire, fem Trin. Saa entret han ned igjen. Og Kallerne mumlet og lo av Glæde og Undring over slik en Kar, saa gammel og saa spræk. Men da slingret Rolf Lemvig. En strakte sig og holdt paa ham, mens han sank sammen paa Jorden.

Ka? — Ka fer Slag?

Folk ropte Rolf; men han svarte ikke; han bare gav fra sig et langt Suk. Og saa var der ikke mer at merke hos ham.

«Ka e det?» spurte Bjørn. Ingen svarte. «Ka e det?»

Han saa rundt paa de andre, til han endelig forstod. Og da blev det helt stilt. Døden hadde dæmmet op i Kværnrenden her paa Gaarden idag.

Eilif la sig paa Knæ og tok efter Pulsen paa Rolf Lemvig. Fire Mand kom om Hjørnet og ind paa Gaarden. De hadde været paa By. Nogen Skridt foran var den gamle Kallen, som hadde løpt efter de andre for ikke at komme for sent. Han ropte til dem, som stod omkring den Døde:

«Brævet va skrevi paa fransk, saa ingen taa os kund laasaa det!»

Hysj! Og nu først var det, som om Kallerne kom til sig selv. Ungdommen løftet Liket op og bar det ind i en Stue og la det paa nogen Stoler, som blev stillet sammen.

Flere spændte for og kjørte hjem uten at vente paa Kveldsbordet. De var blit ædru. Og hadde ikke mer at snakke om. Men somme blev, og de aat. Men de hadde heller ikke noget, de skulde ha sagt. Maten blev baaret frem tidligere, end det var ment fra først av. Ingeborg vilde gjerne

bli kvit Folk, des før des heller, efter det, som var hændt.

Samme Kveld førte Eilif Liket og Bjørn hjem til Lemvig. Martin sat i Giggen hos Gamlingen og smaaflirte av Snakket hans. Og Eilif rullet avsted paa en Høivogn med den Døde indtullet i etpar Dækkener.

VI

Da Siri blev saapas stor, at hun kunde sjangle over Gulvet uten Hjælp, prøvde Eilif en og anden Gang at faa Rikke op om Morgenen.

«Ja, jeg kommer,» lød Svaret; men hun kom aldrig, før hun pleide at gjøre det. Etpar Timer efter Manden.

«Hu Rikke maa kvil; for du kan skjønn, at Ungen e' uroleg om Néttern,» sa Ingeborg en Dag, endda Eilif aldrig nævnte, at Rikke laa længe, og endda det var svært lang Tid, siden han merket, at Barnet vaaknet, før det var utsovet.

Saa randt den Dagen, da Siri var blit saa stor og sterk og dristig, at hun krabbet alene nedover Hovedtrappen, mens hun holdt sig fast med begge Hænder i det vakre og rike Rækverket av Smijern. Da hadde hun en liten Bror i Vuggen. Og da hadde Eilif for længe siden og for altid opgit at faa Konen op om Morgenen.

Den Vaaren var Eilif en Sving over i Ingebu, til en Auktion. Der traf det til, at han lærte at kjende en Mand, som kaldte sig Ole Monsen Nerland. Han var fra Rekøy, en Bygd ut mot Havet, og var nok kommet av Smaakaarsfolk. Det blev sagt, at han hadde fisket og staat i en Krambod derute, senere handlet paa Markeder og i Lofoten under Fisket. For en Tid siden forlot han Hjembygden for godt; for han hadde kjøpt sig en stor, pen Gaard inde i Ingebu. Han gik for at være rik. Og han viste sig svært behagelig mot Eilif fra

første Stund av; han tilbød ham to unge og svært fine Hester, som han nok trodde var noget for en Gaard som Borg. Eilif fulgte ham hjem og saa paa Dyrene og likte dem rigtig godt. Han trængte dem ogsaa. Saa dette var et heldig Træf. Og billige var de; det kunde ikke kaldes nogen ordentlig Pris engang; men Nerland sa, at han saa ikke saa nøie paa Skillingen i et slikt Tilfælde; han hadde selv alet op Dyrene, og for ham var det om at gjøre, at de kom til en god Gaard, til solide Folk, som vilde stelle godt om dem, til en Mand, som ikke kjøpte dem paa Spekulation og lot dem gaa, straks han fik et skikkelig Bud. De hadde ingen hemmelige Feil. Om Eilif Sand ikke var fornøid med dem, kunde han, som Sælger var, ta dem igjen til Salgsprisen inden et Aar fra Dato.

Siden blev Eilif buden ind i nogen Stuer, som var fulde av nye Møbler av det Slaget, som han visste, Rikke ikke vilde ha; han aat rigtig god Mat. Og Kjøpekontrakt blev sat op og undertegnet, og Husholdersken skrev under til Vitterlighet. Nerland sa, han kunde selv kjøre Hestene hjem til ham en Dag i næste Uke; for da skulde han paa de Kanter likevel. Og det ogsaa høvde Eilif svært godt; for han hadde Ærender paa Veien og maatte nok hefte etpar Steder.

Og Manden kom sent en Eftermiddag med Hestene og blev naturligvis tilkvelds. Det var en bred, litt undersætsig Kar med et venlig Alvor i sterke, brune Øine under svære, mørke Bryn. Rikke la Merke til, at han spiste vakkert, brukte Kniv og Gaffel rigtig; det gjorde ikke alle av hendes Gjester blandt Bønderne. Han hadde Værdighet som en Prost og Stilfærdighet som en Bonde, og det, han sa om Gaardsstel og Landsens Arbeid, viste, at han gjerne vilde være en solid

og interessert Gaardbruker. Han var nok en lærvillig Mand og hadde vist bare gode Mønstre blandt Odelsbønderne herinde i Fjordene. Men likevel ... Klærne var litt bymæssig fine. Et Øieblik drog han frem en Lorgnet i Guldindfatning for at kunne læse nogen Linjer i et Brev; tre Cigarer stak op av øvre Vestlommen, endda han selv hadde opgit Tobakken for godt, som han sa, og Blyanten blev staaende bak Øret, efterat han hadde brukt den. Rikke smilte litt av ham, men likte ham likevel. Hun merket, at han gav hende Øiekast fra Siden ret som det var; han kjendte sig vist litt tynget av hende; men samtidig var han optat av Ingeborg, som bare var inde under Maaltidet. Hende saa han ret paa og spurte hende stadig ut om Fjøset.

En Maaned senere var han her igjen, bare ind om som snarest for at se Hestene og høre, hvordan det gik dem, og for at se Fjøset. En maatte undskylde; men her var saa meget at lære for ham. Og Ingeborg viste omkring og pratet tæt. Engang hadde han været i Kirken her i Bygden. Og da hadde han talt med hende.

Saa hændte det en Dag i Slaatten, at Eilif trær ind i Stuen, ind til Rikke. Hun sat, hvor hun pleide at sitte, ved Sybordet; han syntes, der kom litet ut av Sømmen hendes, næsten ingen Ting at regne for; men det var vist svært fint, det, hun gjorde; ialfald mente Ingeborg det.

Idag saa han ikke Siri, som stumpet omkring herinde. Og det blev Barnet saa forundret over, at hun maatte bort til ham for at se efter, hvordan dette hang sammen. Hun kjék op og sa: «Far.» Men han la ikke Merke til hende likevel. Og det hadde nok aldrig gaat for sig før. Far hadde altid Tid, saasandt han var inde. Mor hadde ofte ikke Tid, endda hun bestandig var inde. Om

Søndagsmorgenen naar han laa og dovnet sig i Sengen, kunde Siri trampe omkring paa ham, endog midt i Ansigtet. Mor likte ikke rigtig at ha hende oppe i Sengen; for hun laa ikke rolig et Minut om Gangen. Det var ikke Far, som lekte med *hende;* nei, det var hun, som lekte med *ham.* Mor lot sig ikke leke med.

Men idag! Siri stod og ventet. Og Mor sat og ventet. Og endog Mor blev spændt.

Jo, det var det, at nu vilde vist Ingeborg gifte sig.

Rikke glemte at spørre, hvem Frieren var, og at undre sig over, hvem han kunde være. Saa slaat blev hun. Og Eilif syntes visst, han hadde sagt nok; han sa ialfald ikke mer paa længe. Siri rykket ham i Bukseknærne og ropte: «Far.» Endelig tok han hende op paa Armen, men husket ikke at se paa hende.

Fjøset paa Borg var et av de bedste i Bygden. Endog Grack var begeistret. At Kvægholdet baade var øket og bedret, gav han sig selv Halvdelen av Æren for. Det hadde han engang sagt Rikke paa Tomandshaand, en Attest, hun ikke lot gaa videre. Den andre Halvdel av Æren hørte Ingeborg til. Men Rikke, som sat saa meget alene med Haandarbeidet, hun tænkte adskillig over baade Eilif og Søsteren. De var ikke saa harmoniske som før i Tiden. Hun syntes ikke Fremgangen, de begge hadde, gjorde dem tilfredse, ialfald ikke med hverandre. Han bar et litet Agg til Søsteren, fordi det snart hadde kommet for en Dag, at hun ikke var fornøid med det Lønspaalægget, han gav hende, da han giftet sig; han vandt likesom ikke over det, at han hadde maattet øke Lønnen endnu engang. Og Ingeborg var nok bitter, fordi hun forstod, at han ikke undte hende sidste Paalægget. Rikke var mer end én Gang forundret over, at hun var blit litt nærig. I gamle

Dage hadde hun heller været litt slepphændt. Da hun fik større Løn, fik hun Sparebankbok, og til den bar hun alt det, hun kunde være foruten. At Eilif arbeidet bestandig, var saa sin Sak; men det syntes, som han ikke rigtig likte at gjøre det. Før han og hun giftet sig, hadde det hændt, at de snakket sammen om noget, de hadde læst. Men nu! Sa hun en og anden Gang: «Den Bogen skulde du læse Eilif,» da svarte han: «Om æg bærre ha' Tid te aa laasaa!» Og det var sjeldent, han kom gjennem en Bok, før den maatte videre i Læsecirkelen.

— Som Eilif stod der ute paa Gulvet med Siri paa Armen, ante hun, hvor han anklaget hende. Hun visste, at han hadde ingen Undskyldning for, at hun bare kjendte overfladisk til Fjøsstel. Han syntes nok, at nu burde hun ha kunnet lede Fjøset videre; for hun hadde hat fire Aar til at sætte sig ind i det Arbeidet, om hun hadde villet. Og slik tænkte nok hele Gaarden og Ætten og Bygden, endda ingen sa hende det likefrem, knapt nok i et halvt Ord engang.

«Har hun svart ja?»

«Nei, hu vil tænkj sæg om.»

«Hvem er han?»

«Aa, det e han der Ole Monsen Nerland bort i Ingebu. — Hu fekk Friarbræv idag.»

«Hvad sier din Far?»

«*Han* vil it, kan du skjønn.»

Begge tidde og tænkte.

— «Du fé snakk med a In'bor'. Du maa tælj a fraa det-hénne.»

«Jeg?»

Det kom med litt Skræk. At skulle lægge sig bort i andres Saker! Og det en slik Sak!

slepphændt ɔ: svak til at holde paa noget. — fé ɔ: faar. — tælj a fraa det-hénne ɔ: raade hende fra dette her.

«Hu gaar gjærn' bort og gifte sæg. Og saa staar vi denn.»

«Tilby hende større Løn.»

«Hu hi nok før.»

Rikke kunde høre, at han syntes, Ingeborg alt hadde for meget.

«Saa faar du beholde hende, tænkte jeg.»

Ordene hadde faret hende ut av Munden litt uforvarende; hun syntes efterpaa, at de var ikke, som de skulde være, og la til: «For det er jo ikke sagt, hun bryr sig naa' videre om ham.»

«Hu hi nok før.»

«Du maa ikke være for knipen paa Skillingen, naar det gjælder din egen Søster.»

«Æg tænkje paa dem, som ette kjæm.»

Og om litt sa han igjen, at hun maatte faa Ingeborg fra dette; for det blev ikke det samme at fortro Fjøset til fremmede Folk som til sine egne, allermindst naar En hadde et Menneske saa gammelt vant og dygtig som Ingeborg.

«Det hjælper vist ikke.» Rikke vred litt paa sig. «Hun vil kanske gjerne faa eget Hus og Hjem.»

Men han lot ikke, som han hadde merket de Ordene.

«Hu høre paa, ka du sei. — No staar Sakja paa dæg.»

Og Rikke gik for at tækkes sin Mand, gik, men meget langsomt, over Gangen og gjennem Værelserne. Alle Dører og Vinduer stod oppe. Der blev kjørt Høi op over Laavebroen og langt indover, saa det duret. Folk lo nede ved Slipestenen.

Rikke stanset paa Matten foran Døren ind til Kaarstuen. Hun saa Gammel-John derinde. Han sat med Ryggen halvt til hende. Hun hørte, han snakket til nogen ut fra et oprørt Sind. Hun hadde stanset for at samle Tankerne; for det, hun nu

skulde gaa til, det var saa svært, at hun visste ikke et værre Arbeid; hun var het, og hun kjendte litt Kvalme.

«. . . Sôn aat 'n Feskar aa 'n Lusbonde utant Sjøkanta! Ka Farken vil 'n henn? — Han kan hald' sæg der han e' fraa .. der han hi Ætta si. Hell han kan dra te Ammerikka! . . .»

Han sa mer; men det kom bort i Mummel og Brum. Og Rikke forstod, han snakket med sig selv. Da listet hun sig varsomt tilbake, kom ut i Gangen, gik op Trappen og banket paa Døren til Ingeborg. Og herinde fandt hun hende liggende paa Knæ foran en aapen Dragkiste. Rikke fik den Tanken, at Ingeborg netop hadde lagt Frierbrevet ned og samtidig nyttet Høve til at ordne i Kisten.

Rikke blev staaende uten at finde Ord; hun visste, hun kunde ikke gripe ind her hverken for eller imot. Hun vilde det nok, men kunde det bare ikke.

Da rakte Ingeborg hende Brevet.

«Vil du sjaa det?»

Og hun tok imot det og rødmet.

Brevet var svært langt, flere tætskrevne Ark, en hel Redegjørelse, Oplysninger om Slegt og Fødested og Formuesforhold. Han hadde været ved Handelen, men var blit lei av den og vilde Resten av sin Livstid dyrke Jorden, som hans Slegt baade paa Mors- og Farssiden hadde gjort. Men Gaardsbrukene var ikke store derute paa Sjøkanten; derfor hadde han søkt ind i Fjordene, ind mellem stort Folk og til et stort Bruk. Var hun ikke fornøid med hans Gaard, kunde han kjøpe en anden, som var større, saasnart Leilighet tilbød sig. Han var Gud ske Lov og Tak i den

Sôn aat 'n Feskar ɔ: Søn av en Fisker. — Ka Farken ɔ: Hvad Fanden. — henn ɔ: her.

Stilling, at han her talte den klaare Sandhet. Hun kunde faa det nett som hun vilde i alle Deler.

«Ja, det er jo et pent Tilbud,» mumlet Rikke, nødt og tvungen.

«Saa du tykje det ja.» Det var ikke frit for, at der laa litt Haan i Maalet.

«Ja, jeg liker Manden.»

«Æg hi sagt Nei aat det, som grommar' e'.»

«Ja det har du vel.»

Ingeborg grov i Kisten, og det blev stilt nogen Øieblik. Rikke kjendte flere av Frierne hendes, blandt andre Læreren og Kirkesangeren i Ingebu. Han meldte sig for flere Aar siden. Ætten var bra. Men han eide ingen Ting. Gammel-John mente ikke, at det lille Skulemeisterbuet bort i Ingebu var noget for hende.

Ingeborg stak Hodet helt ned i Dragkisten, mens hun maatte ut med noget, hun hadde paa Hjerte:

«Æg likt' it meir hell netop, at 'n Far og 'n Eilif vart sint, da æg sa, at æg villa tænkj' mæg om.»

«Det er jo saa rimelig, du vil betænke dig.»

«Næi, det e' det it. Han Nerland e' bra nok fer sæg, men it aat mæg.»

«Men hvorfor sa du da, at du vilde betænke dig?»

«Det skjønne' it du nei. Men han Eilif og 'n Far, dem skjønt' det ret strakst, dem.»

«Kanske du ikke har Lyst til at si mig det.»

«Æg tøkt', at Lønna mi va fer lita. — 'Du hi Løn stor nok', sa 'n Eilif. Og ka det betydd, det va greit nok. Æg ferstaar, at 'n tykje, æg hi meir hell nok. Men e mi Løn saa stor, at 'n it vil lægg paa, da vil æg svaaraa Ja aat 'om Ole Monsen Nerland, enten han e god nok hell it, og æg gaar it her ein Dag længer.»

grommar' ɔ: grommere, prægtigere. — it meir hell ɔ: ikke mer end. — svaaraa ɔ: svare. — aat 'om ɔ: til (honom) ham.

Hun talte lavt og langsomt; men det godslige, som ellers laa omkring de litt grove Knoklerne i Ansigtet og døivet dem, det var borte, og da var de bare grove. Øinene lyste ikke blaat og blidt længer; de var to graa Stener; de var Graastein. Hun ordnet med begge Hænder nede i Dragkisten. Nu hadde hun snakket ut. Og Rikke kjendte baade hende og Broren for godt til at tro, at nogen av dem gav sig, naar det først var kommet til aapen Kamp. Og her var altsaa Kampen i fuld Gang.

«Hvor meget synes du, at du maa ha mer da, Ingeborg?»

«Kor mykji tykje du, at æg skuld haa da?»

«Det har jeg virkelig ikke tænkt paa.»

«Næi, men tænk paa det, du, som hi lærd saa mykji og e' klokar' hell æg.»

«Nei, kom nu med Kravet dit, saa skal vi se paa det.»

«By mæg du, saa ska æg slaa taa, om du by fer mykji.»

Og hun lo litt; egentlig var det bare et Smil. Og Ansigtet hadde hele den gamle Blidheten og Godheten.

«Snak ut, Ingeborg.»

«Æg hi tænkt mæg ti Daler meir om Aaret.»

Hun hadde Svaret færdig. Hun visste, hvad hun vilde. Rikke smakte paa dette. Ikke noget Kvindfolk i Bygden hadde høiere Løn end Ingeborg. Men ingen Tjener kunde veie hende op heller. Fik hun disse firti Kronerne, saa hadde hun næsten dobbelt saa meget som andre i hendes Stilling herindover Fjordene. Rikke mistænkte hende et Øieblik for at bruke Lønskravet bare som Paaskud til at si op Tjenesten og bryte med Faren og Broren for at kunne gaa ind i dette rike Giftet. Men det var bare et Øieblik. Nei det var nok Sparebankboken, som det gik for smaat med at faa fyldt.

«Du kan da ikke gifte dig mot din Fars Vilje.»

«Jau, om æg bli nødt te di.»

Ingeborg reiste sig og lukket og laaste Kisten og satte sig paa Laaket.

«Sæt dæg du òg.»

Og det gjorde Rikke, mens hun saa paa hende. Ansigtet var blit litt magrere de sidste par Aarene. Knoklerne hadde likesom vokset. Nu sat hun og ventet paa noget Vederlag for, at hun hadde maattet si Nei til saa mange Friere; til somme, fordi de eide for litet; til andre, fordi de ikke var av Æt god nok. Kanske begyndte det nu saa smaat at spøke for, at hun skulde bli Tauskjærring. Hun hadde nylig fyldt syv og tyve.

«Det e' it æg, som ska bli Kaarkaanaa paa Borg eingong.»

«Nei, men blir du hos os, saa vil du altid ha dit Hjem og dit Utkomme her, saalænge du lever.»

«Han Eilif fekk Gaarden fer mest ingjen Teng, og han vart rikt gift atpaa. Æg vil stell' mæg slik, at æg kan raa' mæg sjøl eingong, æg òg.»

«Det gjør mig ondt; men jeg er næsten sikker paa, at Eilif ikke vil gi dig dette Lønspaalægget. *Jeg* vil gjerne, du skal ha det. Du fortjener det.»

Ingeborg smilte bittert, men rørte sig ikke; hun hvisket langt inde fra, og hun saa paa sine egne Ord. Rikke hørte Skjæbne i dem:

«Saa gifte æg mæg.»

Rikke létte efter Redning, helt til hun fandt en Planke, som baade hun og Ingeborg kunde flyte paa:

«Nei, før du skal gifte dig med en Mand, som du ikke synes er god nok til dig, skal *jeg* skaffe dig Lønspaalægget. Saa blir dette mellem os. Eilif behøver ikke at ha Greie paa de Kronerne.»

Kaarkaanaa ɔ: **Kaarkone, Føderaadskone, Avtægtskone. — Tauskjærring, her: en gammel Pike.**

Ingeborg tænkte sig længe om. Hun likte ikke, at Rikke skulde stikke til hende Skillinger. Hun var ikke den, som trængte at ty til slikt. Og hun vilde gjerne, at Eilif skulde bli nødt til at gjøre sig liten og gi efter, han, som hadde misundt hende det sidste Lønspaalægget ogsaa.

«Han kan gi mæg Lønna, han, som Husbond e'.»

«Det blir vel det samme.»

«It fer mæg.»

«Aajo, gi dig nu, Ingeborg. Saa blir det Fred paa Gaarden for os allesammen.»

«Han gjær alt, ka du be 'n om. Han gir mæg nok Paalægget, om du sei, at æg ferténe det.»

«Kanske. Men hvis du ante, hvor ubehagelig det er at be ham om det! Og endda er det ikke *det*, som er det værste. Men han blir kjed; han tænker bittert. Han synes vist, han har saa dyr en Kone. Av det, jeg bragte ham, gaar saa meget med i den nye Levemaaten, jeg har indført her. Han snakker ikke om det; men jeg forstaar det likevel. Han mener nok, det hadde lønt sig likesaa godt for ham at ha giftet sig med en dygtig Bondetaus, som hadde gjort det Arbeid paa Gaarden, som du gjør Og skal nu din Far faa den Tort, at du gifter dig med Ole Monsen Nerland, saa blir jeg paa en Maate Skyld i det ogsaa. Det vilde ikke hændt, tror jeg, hvis jeg ikke hadde kommet hit.»

Ingeborg smilte:

«Du vil nok gjærn', at æg ska bli vaaraand' henn, du?» Smilet var Katten, som lekte med Musen. «Du sa, at Brævet fraa 'om Nerland va' et pent Tilbud, du.»

«Jeg mente det. Men jeg tok kanske feil.»

«Det gjor' du ret ja.»

vaaraand' henn ɔ: værende her.

«Jeg byr dig ett hundrede Kroner, — fem og tyve Daler. Det er mange Penger. Men jeg synes, du har hat for liten Løn — saa dygtig som du er. Nu jevnes det hele ut. Er du en god Veninde av mig, saa tar du imot de Pengene. Og gir mig Fred i mit Hjem. Ellers gjør du mig ulykkelig.»

Stillingen hadde alt pint dem en Stund. Nu rakte Rikke hende Haanden. Og dette gjorde Øieblikket høitidelig ogsaa; for de var ikke vant til Haandtryk uten til Goddag og Farvel likesaa litt som til Kys og Klap. De var rent ut sagt ikke saa litet brydd, begge to, der de sat. Ingeborg tok langsomt Haanden. Ingen av dem sa et Ord. Og aldrig senere blev denne Saken nævnt mellem dem.

Rikke gik ind paa Soveværelset. Hun var svett og maatte ha Vand at drikke og at vaske Ansigtet i; hun kjendte sig ikke selv. Hun hadde nok kjæmpet før ogsaa, men ikke paa denne Maaten; hun syntes, hun hadde været den tapende Part, og det hadde hun aldrig syntes om sig selv før, hvad ondt og leit hun end hadde været oppe i.

Hun gav sig Tid, før hun gik ned til Eilif. Han sat i Stolen hendes og ventet og hadde Siri paa Fanget. Hun saa ikke paa ham, da hun sa:

«Hun blir.»

*

— Dagen efter spadserte Rikke nedover til Langnæs i Graaveir og Vind. Hun saa Faren borte paa Marken; der blev kjørt Høi. Skjøterne paa Bonjouren flagret, og han hadde ingen Hat paa; han var nok her som snarest, kanske med en Befaling. En Mand snakket vist til ham om Rikke; for Faren vendte sig brat og gik like bort til hende.

«Men at du ikke har Siri med, naar du er ute saa tidlig paa Eftermiddagen!»

«Da maatte jeg ha kjørt. Jeg kunde ikke ta en Hest idag.»

Og de fulgtes ad og ind i Stuerne, mens hun maatte svare paa Spørsmaalene om Siri og om Gaarden; hun kunde fortælle, at Høi-Onna paa Borg blev færdig i Overmorgen, om Veiret holdt. Hun rustet sig med slike Oplysninger, helst med gode Nyheter fra Fjøset, naar hun skulde nedover til ham. Det satte Humøret op, at han fik Svar, som han likte. Knapt noget gjorde ham saa godt at høre, som at hans Forslag til Bedringer i Landbruket oppe paa Borg hadde ført til noget godt.

Men saa maatte hun ut med, at hun trængte et hundrede Kroner. Kunde hun ikke faa dem som Forskud paa Arv?

Hvad! Fik hun ikke de Penger, hun behøvde, av sin Mand? — Jo, men hun vilde gjerne gi Ingeborg en Gave. Hun skyldte hende saa meget. — De Penger maatte hendes Mand skaffe hende. — Nei, han syntes, at Ingeborg hadde for stor Løn før.

Løn! — Og nu kom Rikke i Krydsforhør. Hun holdt igjen, og hun vék unda; men han var for øvet for hende. Hun utleverte mer, end hun vilde om Eilif og om Ingeborg og om sin egen Person. Hun følte sig svært uvel. Igaar var hun uærlig baade mot Eilif og mot Ingeborg. Idag mot Far. Og idag — her foran dette klare og skarpe hos ham — blev denne Uærligheten saa nærgaaende mot hende selv.

«Og Ingeborg gik virkelig med paa denne Form for Lønspaalægget? — Naa, det hadde jeg ikke trodd om *hende*. Men hun har vel tat Skade av sin Sparsomhet. Hvad sier ikke Goncourt! 'Spar-

somhet begynder som den fornuftigste av alle Dyder og ender som den latterligste av alle Laster!' — Hun vil nok ogsaa ha litt av de Pengene, som er kommet til Gaarden.»

«Jeg vil ikke ha de hundrede Kroner andet end som Forskud paa Arv og mot Rente.»

«Men din Mand maa vite Besked om dette. Du har ingen Ret til dine Penger nu, du er gift.»

«Min egen Arv?»

«Det vet du vel, naar du tænker dig om. Det er for galt, at det er saa; det er noget, som maa bli anderledes; det skal en Dag op paa Venstres Program. — Men jeg kan for denne ene Gangs Skyld forære dig de Pengene. Uten Følger for Fremtiden.»

Hun puttet dem ind paa Brystet; men de gnog der de laa, mens hun gik hjemover.

Fra den Dag av la hun tilside Smaapenger til Lønspaalægget til Ingeborg. Hun vilde ikke oftere be Faren om Penger.

*

Men Ole Monsen Nerland blev en flittig Mand i Kirken der i Bygden. Og det traf sig slik en og anden Gang, at han paa Kirkegaarden kom til at tale med Ingeborg Sand ogsaa. Det alvorlige hos ham var like venlig. Og det værdige og stillfarende stredes her om Rangen. Han glemte ikke at spørre om Fjøset paa Borg; for han hadde nok set større Fjøs, sa han, men ikke Maken likevel. Han husket endnu Navnet paa etpar fine Kjør, som gav overhændig med Melk. Og det var hyggelig at høre, at de hadde det bare godt. Han tykte, det var et rent Særsyn hos Dyr saa langt oppe i Aarene, at der gjennemgaaende ingen Mink var paa Melken, og det hverken hvad Fettgehalten eller Kubikindholdet angik.

To Aar efterat Ingeborg hadde faat Frierbrev fra Ole Monsen Nerland, fik hun et nyt et fra ham. Og Bokstaverne lignet dem, Eilif brukte, og det saa nøiagtig, at de kunde være skrevet av ham. De to Gaardbrukerne hadde byttet nogen Brever om Hestene. Ingeborg sammenlignet begge Frierbrevene; men ikke noget i dem pekte paa, at de var skrevet av samme Manden.

Til Broren og Faren sa hun, at nu fik hun nok tænke sig om. Og da hun hadde gjort det nogen Døgn, maatte Lønnen op igjen. Eilif la paa, efterat Rikke hadde gaat imellem. Men fra den Stund faldt der ikke Ord mellem Bror og Søster, uten at det var aldeles nødvendig.

Nett i de Dagene var det, at nærmeste Nabogaard, Tingstad, blev solgt, en av de største, som nogen Bonde eide der i Bygden. Salget gik gjennem en Sakfører. Og Kjøperen viste sig at være Ole Monsen Nerland.

VII

Lille-John var forkjølt og hæs en Septembermorgen og skulde bli i Sengen. Da var han to og et halvt Aar. Mor sat oppe hos ham, naar Tausa ikke hadde Tid; for han var kvik og fandt paa saa mangt artig og hadde vanskelig for at ligge nede i Klærne, saa han kunde holde sig varm. Og det var varm, han skulde være for at bli færdig med Forkjølelsen. Far kom op efter hvert Maaltid og saa til ham. Det var midt i Skurd-Onna. Gutten blev hæsere utover Dagen, men kvikkere ogsaa; han var mest ikke til at ha i Sengen. Han kunde smaa Vers og Rægler og Ordtak, som Siri og Tausa hadde lært ham. Og dem sa han frem med det hæse Maalet, mens han hoppet omkring i Dynerne eller stod paa Hodet.

Saa grom ei Kjærring som mi
aller du saag i di Ti',
Dudeli dudeli di.

Hu hi ein Særk saa trong og si';
hu hi ein Stakk saa støtt og vi'.
Dudeli dudeli di.

Han var vant til, at Folk lo, naar han ramset op noget utenadlært. Men idag hadde Siri og Tausa mer Moro end vanlig av ham; for det hæse, ynkelige Maalet gjorde Ræglen i Barnemunden endnu snaalere. Mor lo ogsaa, men uten Frihet,

Stakk ɔ: Skjørt. — støtt ɔ: stutt, kort. — snaal ɔ: morsom, pudsig.

uten den Stoltheten, som hun ofte kjendte, naar han var som kvikkest. Hun saa, han var lystig; men samtidig kunde hun se paa Øinene, at han ikke var frisk. Hun hørte Glæde; men samtidig merket hun Vanskeligheten, som han hadde for at vise den.

Efter Nôn kom Far op. Mor sa ingen Ting. Hun vilde, han selv skulde gjøre sig op en Mening om Gutten. Han stod borte paa Gulvet og saa længe og skarpt paa ham, lo ikke av Ablegøierne hans, saa forbi dem, hørte efter noget andet end det, Barnet sa.

«Vi fé vent' og sjaa endno ei Stund,» mente han. Hun merket, han var svært fortænkt. Han satte sig ned for at bie, gik ikke tilbake til Arbeidet den Dagen, men var nogen Ganger bort i Vinduet for at se utover Aakeren. Folk skar og satte Kornet paa Staur.

Barnet faldt omsider tilro, mens Halsen og Brystet pép. Rikke byttet paa ham Kluter, vaate av Terpentinolje, og gav ham varmt at drikke. Og han sovnet, før han pleide.

Da det grydde av Dag, vaaknet Eilif og vækket Konen. Han kastet paa sig nogen Klær og løp over i Østlaana og op paa Loftet. Dreng-Mads skulde kjøre efter Doktoren straks. Og Doktoren maatte være saa snaap som Raad var; for det stod om Livet. Han fik ikke spare Hesten denne Gangen.

Imidlertid hadde Mor snakket til Tausa, og der var gjort op Ild. Gutten laa i Sengen med hete Kinder og hadde vanskelig for at puste. Øinene var rødkantede og baade forundrede og trætte. Mor gav ham varme Omslag paa Halsen. Og varmt at drikke, varm Suppe, men sluttet straks

Nôn ɔ: Maaltid omtrent midt paa Eftermiddagen. — snaap ɔ: snar, hurtig.

med det, eftersom den gjorde Slimet tykkere og Aandenøden sværere. Saa grep hun til varmt Vand; men han stemte imot og spyttet ut. Naar Kvælningsanfaldene kom, skrek Gutten av Skræk og vred sig, som om han vilde ned gjennem Sengen, og Øinene tigget om Hjælp. Mor tok Barnet op for at flygte med det fra Dødsfaren, og hun la det tilbake; for kanske var det bedst, at det laa. Hos hende pinte svake og saare Lyd av Angst sig ut mellem sammenklemte Læpper, og hun saa ofte op paa Eilif. Han stod rolig og fast, med Øinene fæstet paa Gutten. Armene hang fattige. Der var ingen Steder, de kunde ta fat. Han var blek. Og hun hadde aldrig set ham blek før.

Naar Anfaldet var over, pustet Barnet kort og haardt; det var skiftevis et Rip og et Støn, og det lød enstonig og regelmæssig som Slagene i en liten hidsig Maskin. Lampen brandt med gult Lys; men det hvite Gardinet rødmet.

«Hvad skal vi gjøre, Eilif?» sutret hun, da Slagene øket Farten og varslet et nyt Anfald. Doktoren maatte vel snart komme, mente han og gik bort og rullet Gardinet op og slukket Lampen. Dagslyset strømmet ind, og det var, som om Tiden gjorde et Støt frem sammen med det, og som om Doktoren nu med ett maatte være kommet nærmere. Gutten skrek op; men Skriket kom bort i det, som vilde kvæle ham. Da tok Eilif ham frem, la ham paa Maven over sin venstre Arm, lot Overkroppen ligge lavere og gav ham et Slag i Enden, og Skriket fik Lyd, men bare for et Øieblik. Han blev igjen lagt i Sengen, og nu var han blaa i Ansigtet. Men Anfaldet var over.

«Eilif, hvad skal vi gjøre?»

«Doktern maa snart vaaraa henn.»

Men hun saa, han trodde det ikke; hun hørte,

det skulde være Trøst for hende. Han stod som før ret op og ned, Ansigtet blekt og haardt og vendt ned mot Barnet. Armene ledige.

«Du maa finde paa naa', Eilif.»

Hun hadde aldrig set ham raadløs. Og han var det kanske ikke nu heller, naar han fik tænkt sig om. Et Sted inde i al denne Koldblodigheten maatte der findes noget, som kunde overvinde, hvad det skulde være. Og et Øieblik husket hun Optrinnet nede i Sundet, da to av Hestene hans kjæmpet for Livet.

«Eilif.» Der var baade Bøn og Trudsel i Ordet; for nu nærmet Anfaldet sig igjen. Men han rikket sig ikke. Der fôr en Flake av Blekhet over Ansigtet. Hun grep efter Naftaglasset og dryppet med skjælvende Hænder i en Téske.

«Ser du, Eilif. Han har brustne Øine; han klarer det ikke. Hjælp mig.»

Da hævet Gutten Underkroppen op og likesom boret Nakken ned i Puten. Og med ett faldt han slapt sammen og var helt stille. Hun stod der med Naftaen ....

«Hjælp mig at faa Munden op paa ham.»

«Du sjer vel, han e død, Rikke.»

*

Senere paa Dagen, da hun hadde graatt sig mæt, blev hun vâr Eilifs Sorg. Den hadde hverken Taarer eller Ord. Ansigtet saa litt spændt ut; det likesom lyttet og var litt haardt og litt blekt. Han sat ved Sengen. Dèr hadde han sittet, helt siden Gutten døde, og det syntes, som om han hadde slaat sig ned for at vente. Der var baade Trods og Taalmodighet over ham. Han gik ikke ned til noget Maaltid; for han skulde ikke ha Mat.

Han var med og bar Barnet ind i Værelset ved Siden av; der skulde det ligge paa Likstraa.

«Æg sett ei Stund endno,» sa han, da hun ut paa Kvelden vilde gaa og lægge sig.

Hun laa længe vaaken. Han maatte vel komme engang inat. Han la nok ikke Merke til, at han ikke tok hende med i Sorgen. Han vilde likesom være alene med Lille-John. Han fortrodde sig visst til det døde Barnet. De to hadde noget sig imellem, som hun ikke forstod eller skulde faa være med paa. Naaja, hun visste godt, at Barna syntes, det var større Stas med Far end med Mor, og han hadde nok større Glæde i dem end i hende.

Hun hørte ikke noget til ham der hun laa. Sørget han kanske mer, end hun ante? Han var bestandig saa likevegtig; men dette var ikke likevegtig.

Hun kjendte Uro. Han bar sig ad, som han var en anden, end hun visste om.

Hun sovnet omsider og var borte nogen Timer. Da vaaknet hun og husket det, som var hændt. Det var halvt lyst i Værelset av Maanen. Og hun steg ut av Sengen, aapnet Døren og stak Hodet ind. Han sat bøid, Albuerne støttet mot Knærne og Hænderne under Haken og Ansigtet vendt mot Barnet. Han var ikke kommet længer; han ventet fremdeles.

«Eilif.»

«Æg kan it sovaa.»

Han snudde sig ikke. Og hun drog sig bort og lukket. Morgenen brøt Vei for Dagen. Gule Kornbaand stod paa Staur paa gule Stubmarker. I Halvmørket blev de til store, tunge Klumper av nogen Fugler, som sat paa Toppen av hver sin Staur og sov med Hodet under Vingen. Lit efterhvert vandt Dagen frem. Himmelen videt sig ut saa høit og langt av blaa og blank Undring, drog sig bort fra Jorden hvor der hændte saa

Kornbaand ɔ: Kornneg.

mangt ufattelig. Senere kom Brisen. Og høie, gule Kroner blev til fræsende Ildmørjer. Det store, gule Baal paa Himmelen brandt fra Morgen til Kveld, men varmet ikke, — ikke mer end Branden i Kronerne. Da det sluknet i Sjø bak alle Aaser, sat Eilif endnu hos Gutten. Han saa ikke op. Sorgen var likesom en Sak bare mellem ham og det døde Barnet. Ut paa Kvelden kaldte Rikke paa ham, spurte, om han ikke vilde gaa tilsengs, prøve paa at sove. Da kom han. Blekheten var likesom slaat ind. Han klædde sig stilt av uten et Ord. Og sovnet; men i Graalysningen vaaknet hun ved, at Sengen rørte sig; hun hørte nogen Lyd, som hun ikke kjendte og ikke straks forstod. Etpar Øieblik senere blev hun saa pas klar, at hun visste, at Lydene var Skrik inde i et Bryst, som ikke kunde bli kvit dem. Sengene stod saa nær ind paa hverandre, at *hendes* rystet, fordi *hans* gjorde det. Hun strakte sig over til ham, strøk og klappet ham. Og det var virkelig første Gang i sit Liv, hun gjorde det. Og Kjærtegnet kom av sig selv, og før hun ante det. Brystet aapnet sig hos ham. Graaten brøt ut; den raste længe, inden den gled over i et jevnt, langt Løp. Hun blev liggende vaaken og tænke; men hun var klar og rolig og fældte ikke Taarer nu. Han hadde staat overfor Barnet, som kjæmpet for Livet, og kunde ikke række det en Finger tilhjælp; han hadde trøstet hende med Ord, som han ikke selv trodde paa. Og nu denne Graaten ... Det hele var som et Nederlag baade for ham og for hende. Han var nok ikke uovervindelig likevel. Noget inde i hende hadde ingen Ting imot, at han laa her overvunden, han, som likesom ikke trængte noget voksent Menneske, ikke hende engang, bare Barna, han, som kanske ikke visste, at hun en og anden Gang hadde savnet et Kjærtegn, og at Savnet hadde

minket efterhvert, fordi der ikke kom noget. — Men et andet Sted indvendig kjendte hun det, som om han hadde svigtet hende; han magtet ikke at være den, hun hadde regnet ham for. Og Livet sammen med ham hadde ikke været rigtig slik, som hun hadde trodd, det var. Hun laa her og var øm; men Ømhet av det Slag hadde hun aldrig kjendt før for *ham*. Vistnok hadde hun somme Ganger hat Trang til at gi ham et Kjærtegn, men aldrig det, hun gav ham nu inat. — Nei, hun hadde aldrig tænkt sig, at hun nogensinde skulde komme til at ha Medlidenhet med Eilif.

En Eftermiddag gik hun ind til ham, mens han sat ved Liket; Salmeboken laa paa en Stol i Nærheten. Hun hadde ikke set den her i Værelset før. Han tok den, bladet en Stund og fandt frem et Sted.

«Søng den dér Salma. Du hi saa vakkert et Maal.»

Hun var litt raadvild.

Hun og han hadde kjørt sammen til Kirke som alle andre Egtefolk i Bygden; de hadde nynnet med i Sangen og hørt paa Prækenen og hilst paa Kjendinger og kjørt hjem til Middagen, som ventet. Men de hadde aldrig talt sammen om Religionen. Hun visste om sig selv, at hun ikke trodde. Men det hadde aldrig faldt hende ind at nævne slikt — likesaa litt som det, at hendes Far ikke var troende. Flere av de franske fritænkerske Filosofer hørte med i hans kjæreste Læsning. Han hadde aldrig likefrem motarbeidet det, Skolen lærte Barnene om Religion; men han gik aldrig i Kirke, og hun hadde tidlig hørt av Aanden i mangt, han sa, at han ikke trodde paa nogen aabenbart Religion.

Og nu bad Eilif hende synge en Salme. Hun sang for at være ham tillags og strævet med

Taarer. Ordene og Tonerne blev med ett nye, blev sande og derfor mægtige; de talte til hende om hendes egen Gut.

> **Salig er de Døde, hine,**
> **som dø i Herren, ingen Pine**
> **skal nogensinde røre dem.**

Hun var Barn igjen, sang, som hun gjorde i de trygge Uskyldsdagene, da Trøsten altid var forhaanden og kunde hjælpe for alt, for Døden ogsaa, eftersom det Gode og Skjønne egentlig først begyndte, naar En var død.

«Læs den dér Bønna.»

Han pekte bak i Salmeboken, rev hende ut av Stemningstaaken. Og da var hun i Nutiden. Hun tørket Taarerne bort; ventet; først maatte hun overvinde Motstanden, som vilde op i hende. Hun sa Ordene frem og blev rolig, nøktern.

Da hun sluttet, foldet han Hænderne, stirret stivt ned paa dem og bad Fadervor.

— Længe efterat Lille-John var død og begraven, hændte det, hun hørte, at et stort Suk overrumplet ham. Øinene saa en og anden Gang langt som ind i et stort Savn. Men hun merket aldrig mer Taarer hos ham og hørte aldrig, at han bad.

*

Første Gang Rikke møtte sin Far, efterat Lille-John var død, sa han:

«Jeg føler inderlig med dig. Men bit Tænderne sammen. Bare Tiden kan læge et slikt Saar. Vær sikker paa, den vil gjøre det. Faa Mennesker blir spart for lignende Tap.»

Saa jevne de var, disse Ordene, hun syntes likevel, de virket paalideligere end alle andre, hun fik efter Dødsfaldet, endda det fattige i dem gjorde hende ondt.

Rikke kom ofte ned til Langnæs den Vinteren og hadde altid Siri med. Lille Siri var et friskt og sterkt Barn og meget levende; det glitret stadig av hende, endda om hun sat stille og fortænkt, ja endda om hun slumret. Livet saa paa hende med forelskede Øine. Rikke syntes, at Faren var blit anderledes, efterat hun giftet sig, kanske især efterat hun fik Barn. Han var mildere. Han hadde nok været glad i Lille-John, men endnu mer i Siri. Og nu da Gutten var borte, fik Siri des mer av ham. Han sa: «Hun slegter paa mig!» Og det mente Rikke, at han hadde Ret i; men hun mente ogsaa, at han ikke behøvde at si det saa naivt stolt eller si det mer end én Gang. Han lærte Siri Fædrelandssanger og fortalte Eventyr og Historier, lekte med hende, laa paa Knæ og fandt frem Bolden, naar den trillet ind under en Sofa, og tok op, hvad som faldt hende ut av Fingrene, og gjorde sig ellers ogsaa litt latterlig sammen med hende, syntes Rikke. Og det underligste var, at han altid hadde Tid, naar hun kom med Siri, og altid var oplagt. I gamle Dage var det anderledes, naar Moren og Barnene kom med Krav, som stjal av hans Tid. Det rørte Rikke, at han altid hadde noget liggende, som Siri skulde ha, en Billedbok, et Leketøi, Slikkeri. Men der var mangen Gang et eller andet til hende selv ogsaa, en Bok, som han hadde skrevet efter, et skjønlitterært Verk, som han trodde, at netop hun vilde bli glad i.

Selv læste han litet av ren Skjønlitteratur. «Fiktion kan jeg ikke længer med. Jeg er for gammel.» Skulde han indlate sig paa en Fortælling eller et Drama, maatte der være kraftig Tendens eller Agitation i Verket. Av Vers gav han sig næsten bare ilag med Bjørnsons, og da var det Fædrelandssangene og de politiske

Rim. En Skribent, han dyrket, var Georg Brandes.

Rikke hadde været saa vant til Kritik fra Faren, at hun stadig maatte lægge Merke til, at hun ingen fik længer. Hun slap at høre, at hun var for makelig, at hun drømte for meget, at hun forsømte Fransken, gav sig av med for ubetydelige Bøker, viste for liten Deltagelse for hans Stræv, for liten Interesse for det ny, som brøt sig frem i Tiden.

Men han sparte ikke andre end hende for Kritik. Han var ellers den samme, syntes hun. Der var fremdeles nye Verker, han skulde lære at kjende og forstaa, saa han maatte læse hver en Dag. Der hændte stadig noget, som holdt Indignationen varm i ham. Nu drev det mot Riksret. Regjeringen skulde bli dømt for sin Trods mot Folkeviljen. De nye Valg maatte bringe Flertal sterkt nok til at skape Riksret. Hvis ikke, var det norske Folk en Nation, som ikke kjendte sin Besøkelsestid.

Naar Rikke hadde sittet hjemme i Stuerne en Tid og ruget over sit, faat nok av Stilheten, Tausheten, Ensomheten, var det som at komme ut i et friskt Veir at gjøre et Besøk nede paa Langnæs.

VIII

Siri var fem Aar og kunde læse. Far og Mor og Tausa og hvemsomhelst, som var i Nærheten, hadde maattet lære hende. Mor likte ikke, at hun var saa tidlig ute, og hadde ikke kjøpt hende nogen Lærebok endnu. Foreløbig maatte Aviser og tilfældige Bøker og Indpakningspapir med Tryksværte paa være Abc.

En Morgen blev Siri vækket tidligere, end hun pleide, og hadde ingen Lyst til at staa op. Men Mor mindet hende om, at hun idag skulde være med og kjøre langt. Hadde hun glemt det? Hun skulde faa se Bjørnson.

Da husket hun, at hun igaar hadde glædet sig til idag, og skyndte sig op. Hun vilde gjerne ilag med den Manden, som hadde skrevet «Der ligger et Land» og «Ja, vi elsker» og «Killebukken, Lammet mit». Hun kom til at se utover Bygden fra Vinduet. Hvorfor flaget de paa alle Gaardene?

«Det er for Bjørnson,» sa Mor.

Det bar avsted i Trillen, to Hester forspændt, Far og Mor og Siri og Tausa og Lille-John Numer to; han var bare etpar Maaneder gammel og fulgte Mor sin, eftersom han skulde ha Bryst hos hende. Men naar de likevel maatte ta Tausa med, saa kunde Siri ogsaa bli med. Saa var En sikker paa, hun ikke gjorde Ugagn hjemme. Faster Ingeborg og Farfar kjørte i Giggen og var alt langt forut.

Der kom han Fleischer òg! meldte Siri. Og der var han Nerland!

Hun saa mange Vogner nede langs Fjorden. Hvad skulde de ute og gjøre, alle de Menneskene? — De tænkte sig vist til Folkemøte, de ogsaa, sa Mor. — Hvorfor røk det saa tæt med Støv? — Fordi det var saa varmt og tørt. — Men hvorfor var det saa varmt og tørt? — Solen hadde skinnet saa længe.

De drog Bakke op og Bakke ned gjennem Skog og over aapen Mark. Kjøretøier foran og bak dem saa tæt som et eneste Følge. Ingen fôr forbi. Den, som var først, avgjorde Farten baade for sig selv og for dem, som kom bakefter. Støvet steg ikke og sank ikke, men var en stille, graa Sky over Toget saa langt det rak. Nogen anden Sky saa ingen idag. Og Lyset sprællet morgenfriskt i Luft og Vand. Længe rullet Folk avsted ind og ut i Vikerne, fulgte Veien, som var skaaret ind i selve Fjeldet og laa somme Steder bare nogen faa Meter over Vandflaten.

En trang og brat Vei kom ned fra en Aas. Siri saa den i Bugtninger langt opover, og Hester og tomme Vogner og Folk tilfots helt op. Mænd leide Hestene ved Bidslet, og Dyrene laa bakover og holdt igjen. De løftet Føtterne høit nedover Bakken, som om de vadet. Og Strømmen mundet ut paa Hovedveien som en flommende Bæk ut i en rolig Elv. Bare dèr, hvor de fløt sammen, var der Uro.

«Ska all de-dénne Hestan og Følka reis' aat 'om Bjørnson òg?»

«Ja, allesammen,» svarte Mor.

Det skjén i Fjorden, saa det gjorde ondt i Øinene. Hun blev vâr Skiber og store Baater, som alle satte ind mot samme Sted paa Stranden, og der var Flag, mange Flag baade høit og lavt.

«E det Skiba aat 'om Bjørnson?»

«Ja.»

Det smaldt, saa det drønnet i Fjeldene.

«Skaut dem 'n Bjørnson?»

«Ja, no skaut dem 'n Bjørnson,» svarte Far. «'Morgenbladet' hi sett op Skottpæng'.»

Men saa bar det opover Bygden, som her aapnet sig, og ind i Vogner og Hester og Mennesker. Borte paa en Vei var der Folk med Musik og Flag ret op i Veiret; de gik stive og stramme og saa glade ut og var røde og varme. Solen blinket i Spelet, som de blaaste i. Et Sted sang det som i Kirken.

Hun blev løftet op paa Armen hos Far, mens Tausa drog bort med Lille-John, som netop hadde ligget hos Mor og drukket sig utørst. Siri kom ind paa en Gaard, hvor Folk drev omkring, og ind i en stor Stue. Her sat mange ved Bordene og aat og drak, og det var trangt, og alle Vinduer stod oppe. Hun neide og hilste paa Mænd og Koner, som smilte til hende og var venlige, og hun fik Plads mellem Far og Mor og satte tillivs god Mat. En gammel Kone var svært bøid; det saa ut, som hun létte efter noget paa Gulvet. Hun sa, at Siri løi sig hverken Far eller Mor til. Manden hendes, som var lang og stiv, mente, at det var ialfald ikke til at negte, at hun var av samme Ætten som Grack'en.

Hvorfor saa Folk saa paa hende? Og hvor var han Bjørnson? Fik han ikke noget at æte, han?

Hun kom ut. Alle Steder var der Folk. Mange hadde ligget i Græsset og faat sig Mat. Nu reiste de sig og pakket sammen Nistekopperne. Alle hadde faat litt Fart paa sig. Far létte Siri. Og de gik ind paa en anden Gaard med stor Plads mellem Husene. Her var grønne Kranser bortover Væggene og Flag alle Steder. Far løftet hende op igjen. Hun skulde faa være med og høre paa, hvis hun vilde sitte stille og ikke

snakke. Mænd og Kvinder sat tæt paa Bænker. Og de stod og laa langs Væggene. Der var Folk paa Takene ogsaa og oppe i Vinduerne. Paa Laavebroen lyste et stort rent norsk Flag, spændt ut som en Væg. Og en grøn Krans rundt omkring det. Siri visste godt Forskjellen paa et rent og et ikke rent et. Hun spurte, hvorfor det Flaget var der. «Dèr er Talerstolen,» sa Mor. «Dèr skal Bjørnson staa.»

Den var stor som en Stue, tykte Siri, en, som ikke hadde faat Vinduer sat ind endnu.

Laavedøren var vidt aapen. Mænd og Kvinder fyldte op derinde. I Gluggerne stak der Hoder ut, snart et, snart et andet. For Siri syntes det, som Laaven var saa stappende fuld, at Folk blev trængt helt ut i Gluggerne. Men hvor var han Bjørnson?

Da stod der en Mand paa Talerstolen. Men kjære, var det ikke . . .? — «Morfar!» sang hun ut som et Hurra. Folk lo og glante og strakte Hals. Mor klemte hende i Haanden. Og Far bøide sig og sa, at hun fik ikke være her, om hun snakket. Da hun sanset sig efter Uheldet, var Morfar borte. Kanske blev han saa skamfuld over hende, at han ikke vilde staa der længer. Og Siri kjendte sig ikke rigtig vel. Hvad vilde han ret si, naar hun næste Gang kom til Langnæs.

Men nu stod der igjen en Mand paa Talerstolen. Folk klappet. Siden sang de allesammen.

«E det 'n Bjørnstjerna?» spurte en gammel Kone bak hende.

«Aa nei, va' det likt sæg,» blev det svart.

Men Siri skjønte ikke, hvad Manden sa, endda han ropte. Hun var kjed og lei, fordi hun ikke fik se Bjørnson. Hodet hang. Hun hadde været tidlig oppe idag og kjørt langt. Far tok hende op paa Fanget, og da sovnet hun straks og drømte,

at hun sat i en Baat sammen med Mor og Far og Lille-John og Tausa og Farfar. De gled nedover en Elv. Og mange Baater med Folk var omkring, og de ogsaa gled nedover. Da aapnet Himmelen sig, og Gud Fader med stort Skjeg og Guldglans over sig steg frem paa en Talerstol. Et rent norsk Flag var spændt uten paa den. Han slog i Stolen akkurat som Presten Lund i Ingebu. Men da sa Farfar, at hun maatte ikke tro, at dette var Gud Fader. Nei, det var han Bjørnson. Da blev der en Dur og et Brak, som naar det tordnet. Det var Elven, som videt sig ut og bar ned mot en Foss. «Ja slik e det, naar 'n Bjørnson taalaa,» mente Farfar. Da vaagnet hun i Skræk. Folk klappet i Hænderne.

Hvorfor gjorde de det? — Jo̊, de likte det, som Manden sa.

«Hi 'n Bjørnson gaat heim?»

«Nei, retno kjæm 'n,» trøstet Far.

Da kom en Mand frem paa Talerstolen. I samme Øieblik glemte hun det Billedet, hun hadde gjort sig av Bjørnson, og hun mistet Freidigheten, mens hun stirret paa ham. Han tidde længe og saa sig omkring; han létte vist efter nogen, som han var harm paa. Hun blev litt ræd og kjék op paa Far. Hun ventet, at han skulde si, hvorfor Bjørnson ingen Ting sa. Hun kjek op paa Mor ogsaa, men turde ikke spørre. Han blev ved at se sig omkring ut over Folkemassen; han gav sig ikke; han létte oppe i Vinduerne og oppe paa Takene ogsaa. Endelig tok han til at snakke, og da var han vist arg, fordi han ikke fandt den, han var harm paa. Hænderne likesom grep efter den, som han talte om. Han rystet paa Hodet, saa Haaret faldt ned i Ansigtet og dækket Øinene. Og da det hadde ligget der en Stund, strøk han det op og bakover med begge Hænder paa en Gang. Han

la venstre Haand flatt mot Hjertet. Og der laa den længe, mens han truet med den høire ut i Luften.

Siri saa rundt paa Ansigterne; de var alle alvorlige, Mor blek; ingen var saa blek som hun. Nu kom der Taarer i Øinene paa Mor. Og da fik Siri det ondt. Munden vokste frem til en Trut. Men Taarerne hos Mor faldt ikke, og det undret Siri sig over, helt til hun glemte Bedrøvelsen sin. Hun sat og gjettet paa, hvor længe de kunde staa, inden de trillet Da hændte der noget helt uventet: — Mor lo. Og da sprat Taarerne. Alle andre lo ogsaa. Og mange klappet. Og der blev ropt. Siri spurte lettet: «E' det slut no?» — «Næi.»

Bjørnson rystet igjen paa Hodet, saa Haaret gled ned og laa som et Teppe over Øinene. Og han strøk det op og tilbake med begge Hænder. Hun kunde ikke forstaa, hvorfor han ikke lot være at ryste paa Hodet, naar han visste, det endte med, at Haaret datt ned. Hvis han ikke kunde la være Rystingen, saa kunde han vel klippe Haaret kortere. Det var et Ord, han nævnte tidt, et langt et, som hun ikke forstod. Hun sa det stilt, forat Far ikke skulde høre hende. Men hun snublet stadig i det. Hun sat og ventet spændt paa, at det skulde komme igjen. Og det kom. Hun uttalte det like efter ham og næsten høit: «... Selv-stæn-dig-he-tens-Æres-fø-lel-se.» — «Hysj,» sa Far. Det, som dette Ordet betydde, var vist noget, som Bjørnson var harm paa; for han blev ikke blidere; han ropte høiere og saa endnu morskere ut, end da han begyndte. Dette lange Ordet traf hende en og anden Gang som en liten Vækker; hun kjedet sig, saa hun hadde ondt, og vred sig og hadde Trang til at graate. Det var ikke længer nogen Opkvikkelse, at Folk med étt

gav sig til at slaa Hænderne mot hverandre. Hun spurte Mor, om det var slut. Og hvergang var det ikke slut, helt til Folk reiste sig og ropte Hurra og klappet igjen; for da var det slut likevel. Men da hadde hun ikke spurt.

Hun skulde være hos Tausa, sa Far. Ja, naar hun ikke kunde sitte i Ro saa . . . sa Mor. Han arbeidet sig ut gjennem Trængslen med Siri paa Armen. Her var nok likevel ikke aldeles slut for idag. Folk sang, og Musikken spilte. Men Mor blev sittende og vente paa, at Far skulde komme tilbake.

*

Om Kvelden maatte Siri lægge sig paa Flatseng paa en Sal, hvor mange slike Sovepladser var redt. De stod tomme endnu, da hun blev lagt ned, og endnu faldt Solen ind gjennem Vinduerne; her var ingen Gardiner at dra for.

Og mens Siri sov tungt og søtt, var Mor og Far sammen med Morfar og Bjørnson og de andre Venstretalerne. Natten efter en slik lys og varm Dag i Førstningen av Juli er en kort og let Skumring. Der var ikke et tændt Lys at se i hele Bygden. Paa alle Veier duret det av Kjøretøier. Folk drog hjem, naar de ikke bodde for langt unda, og skulde hit igjen imorgen tidlig for at høre mer paa han der Storgauken Bjørnson. Der var Ordskifte i mer end én Stue rundt om paa Gaardene, endda alle i Grunden var enige. En kunde ikke regne med nogen stakkars Høiremænd, som hadde kommet indover fra Byen og kanske var sendt fra et Høireblad; de var nok ikke reist hit for det gode; men de kunde ha godt av at høre det, som blev sagt, og se saa mange gode og støe Venstremænd paa ett Brett. Han der Proprietær Fleischer og den andre Halvtullingen,

Naboen hans, som var baade Høiremand og Husmand, de hadde òg møtt op. Folk syntes Synd i dem. De gik her og viste frem Skammen sin. Alle Høirekarerne kom nok til at faa Knip, naar Riksretten blev sat, og den ene efter den andre av Regjeringen blev dømt og kom paa Slaveriet.

Det var kjølig ut paa Kvelden, og Folk drog sig ind under Tak. I en av Stuerne hadde en liten svart Mand reist sig. Ørnenæsen hans var saa stor, at den mindet om et trekantet Seil. Hodet laa over, endda her ikke var nogen Vind, som kunde ta i Seilet. Ingen kjendte ham; men Maalet sa, at han var utant Sjøkanten. Ja, hele Manden, alt ved ham, viste det. Han snakket høit til hele Stuen og til dem, som trængte sig frem i de aapne Dørene for at se ham.

Vi hadde idag hørt en stor Mand, stor i Menneskens Øine og stor i sine egne; han talte om Selvstændighetens Æresfølelse. Den av Gud indsatte Øvrighet vilde *ett*. Og Folket vilde et *andet*. Men der var ingen Øvrighet uten av Gud. Oprør mot Øvrigheten var Oprør mot Gud. Og det var da rimelig nok, at Oprøret blev præket av Fritænkere, som han der Bjørnstjernen, som endog aapent tilstod sit Frafald fra Gud, siden han kom heim fra Amerika. Hans Mening med at reise hit nordpaa var at arbeide for et godt Venstrevalg til Høsten. Men den, som ikke stod i Ledtog med Gud og fik sin Styrke ovant fra, han var i Kompani med Djævlen og gik Ærender for ham. Selv var han — Taleren — bare et ringe Redskap; men han hadde vaaget sig ind paa dette store Møte for at minde om, at Venstre var et kristendomsfiendtlig Parti, fordi det kjæmpet mot Øvrigheten, det vilde si: mot Gud — og i denne Kamp lot sig lede av aabenbare og hemmelige Fritænkere. Han maatte minde om, at det vilde bli haardt for

Venstre at stampe mot Brodden. Et andet Ord maatte han ogsaa minde om: — Søker først Guds Rike, saa skal alt det andet gives Eder. Og han vilde slutte med at si: — Vend om, før det er for sent!

Han satte sig, og Hodet hældet, som om en stiv Kuling hadde Tak i det svære, trekantede Næseseilet. Og nu blev det stilt. Folk sat der, som de var grepet i noget galt. Omsider rørte én litt paa sig og kremtet. Og saa gjorde en anden like ens. Flere saa over paa hverandre. Men de smilte ikke. Hyggen ved Samværet var væk.

Da reiser sig Lærer og Organist Joakim Tandberg. Kroppen er spinkel; men nu er den desuten blit stiv som en Stok. Hele Manden er en Protest. Ansigtet, som titter ut av det vilde og vældige og fromme Skjegget, er ikke sint, nei det er vredt, fortørnet ikke bare paa egne Vegne, men ogsaa paa Guds. Basrøsten fra Skjegget gir straks Haab om, at det vil gaa Fremmedkaren ilde:

«Det blev sagt her ikveld, at der ingen Øvrighet er uten av Gud, og at det norske Folks Kamp for Selvstændighet mot en Bakstræverregjering er et Oprør mot Gud. Men Skriften har naturligvis gaat ut fra, at Øvrigheten er lovlig indsat. Ellers maatte enhver, som hadde tilranet sig Magten, være Øvrighet av Gud, selv de værste, de mest forbryderske Tyranner. Men jeg spør: Hvem har utnævnt denne Regjering? Er det Folket? Nei. Og ti Ganger nei. Det er Svenskekongen i norsk Kongeskrud. Men Folket er den eneste, som har Ret til at utnævne sin Øvrighet. Folkets Røst er Guds Røst! I Bibelens Dage gjorde Gud Brud paa Naturlovene; han gjorde Mirakler; han aabenbarte sig og sa Folk sin Mening rent ut. De Tider kommer nok desværre ikke igjen, saa vi faar aldrig

høre av Vor Herres egen Mund, hvad han mener om denne Regjeringen. Men Bibelens Aand sier os, at den leder os ikke til Selvstændigheten, ikke ind i Frihetens forjættede Land, men ind i Trældommen. Derfor maa den væk. Bjørnson er Fritænker. Det er overmaade beklagelig for Venstre. Men jeg spaar, at Gud vil indhente Bjørnson itide. Og da blir vor store Bjørnson Salmedigter, en ny Grundtvig, ja mer end det, saa stor som Grundtvig og Brorson og Kingo tilsammen; thi sandelig den Manden er det største Hode og Hjerte, som Gud lot skape i Norge. Og naar Gud tillater, at han en Tid gaar paa gale Veier, saa er det, forat han skal finde ind paa noget nyt og underlig. Hans Frafald er bare en Overgang. Derfor vaager jeg tiltrods for hans Fritænkeri at utbringe et Leve Bjørnstjerne Bjørnson!»

Folk skrek Hurra alt det, de magtet, og klappet, saa det sved i Næverne. Der var dem, som lo. Saa glade blev de. Og flere nikket til hverandre og sa, at det var my til Kar, han, som hadde snakket. Hvad var det for en? Det viste sig, at der fandtes dem her i Stuen, som kjendte baade Navnet og Ætten hans. Det var nok et Tingmandsemne, det. Den Manden vilde nok drive det vidt. Kanske spurtes det en Dag, at han sat paa selve Præsidentstolen i Stortinget. Endda det var mer, end En kunde vente av en Skolemester ... hvor grom han end var!

*

I Aarene fremover hørte Siri saa mange Beretninger og saa meget Snak frem og tilbake om dette store Folkemøtet, at det senere ikke var saa let for hende at skille imellem det, hun selv hadde set og hørt, og det, som siden blev fortalt. Men

hun husket tydelig, at hun etpar Dage efter Møtet var paa Langnæs. Og der var Bjørnson ogsaa. Han bodde som Gjest hos Morfar. Hun hadde gaat bort til ham og sagt: «Æg kan søng mang taa Songom din, æg, Bjørnson.»

Hun sat paa Armen hos ham oppe i Bakkerne mellem Borg og Langnæs. Og der var Folk omkring dem og Solskin. Det var, som om Solen skjén bestandig den Sommeren. Han holdt en Tale og hadde hende staaende ved Siden av sig. Han slog ut med Haanden og pekte utover Fjordene og Landet rundt omkring.

Senere paa Dagen var hun nede i Stuerne paa Langnæs. Her var en Del Mennesker samlet, Bønder fra Bygden og Tilreisende. Utenfor paa Veien drev Smaafolk fra Strandstedet og ventet at faa et Glimt av Bjørnson. Og Veiret var saa fint, at Dører og Vinduer stod oppe. Hun hadde igjen sittet paa Armen hans. Idet han satte hende ned paa Gulvet, fik hun en Kys paa Kindet av ham. Og Mor, som stod like ved, fik en midt paa Truten. Siri lo hjertelig og klappet i Hænderne.

Hun kunde huske, at mange Mænd masjerte ind paa Gaarden med Musik og Flag i Spidsen, og at Bjørnson holdt Tale til dem fra Trappen. Hun stod i et Vindu ovenpaa. Faren bøide sig over hende for at se ut. Men hun var ikke saa optat av Livet utenfor, at hun ikke straaleglad fortalte ham, at Bjørnson hadde git hende en Kys paa Kindet, og saa fik Mor en paa Truten med det samme.

Dagen efter reiste Bjørnson. Men Faren vilde ikke nedover og si Farvel paa Kaien, endda han igaar Morges snakket om, at det skulde være hyggelig, om Godveiret holdt sig, til hele Stasen var over. Moren sat ved Sybordet i Stolen sin og bøide sig over et Arbeid og var blek.

«Kjør du,» sa han, «æg bli heim.»

«Det er ikke alle Steder i Verden, at En ser likedan paa en uskyldig Kys som herinde i Fjordene,» mente Moren. Siri hadde igaar faat Løfte om at bli med nedover i Trillen, og nu bad og gnog og spurte hun.

«Ein annan Gong,» sa Faren og aapnet Døren for hende. Siri gik ut paa Bakken og saa gjennem Taarer, at Dampskibet med mange Flag la fra Kaien. Det var tykt av Folk dernede. Hun kunde ikke se, at de rørte sig. Dertil var de for langt unda. Det hele lignet en stor, svart Kake. Skuddene dundret mellem Aaserne. Det var Skytterlaget, som gav Salver.

IX

**«Hvad du evner, kast av
i de nærmeste Krav,«**

sang Ungdomsflokken, og Lærer Joakim Tandberg sang med, og Haanden, som holdt Stemmegaffelen, slog Takten. Den dype, svarte Bassen drog likesom en tyk Strek under de velkjendte Digterordene.

Men for Ole Monsen Nerland, den nye Eieren av Tingstad, var det ikke altid saa let at faa komme til med at kaste av paa de nærmeste Odelsbønder det, han evnet. Han eide den grommeste Okse, som til var. Bygden hadde ialfald aldrig set en slik en. Husmænd og andre Smaafolk stanset op paa Veien og kunde ikke se sig mæt paa den der den gik forsvarlig tjoret og med Ring i Næsen; de blev ikke trætte av at skryte av den, og de sa, som de mente, at der var vist ikke Maken i Norges Land. Men de fik nu ogsaa laane den gratis. Bønder langt borte fra hadde ogsaa Bruk for den; men ikke Bønderne mellem Naboerne. De nævnte den aldrig, ialfald ikke naar Ole Nerland hørte paa; de saa knapt nok paa den, naar han var i Nærheten, endda han gjerne vilde overlate den gratis til dem av Interesse for Jordbruket; for han glemte ikke Digterens Ord om de nærmeste Krav.

Paa 17de Maifester og Sankthansfester og andre Tilstelninger møtte Ole Nerland altid op og var stille og venlig og værdig. Her sang de:

«Her er Sommersol nok,
her er Sædejord nok,
bare vi, bare vi hadde Kjærlighet nok.»

Ole Nerland syntes, de Ordene klang saa sterkt og taktfast, at endog gamle Folk maatte høre dem, endog gamle Odelsbønder; han gløttet over til den Kanten, hvor John Eilifsen Sand og Ingeborg sat for at se Virkningen paa dem. Men han kunde ikke merke nogen, og han sukket, men dulgt. Indtil videre maatte han nøie sig med Sommersol og Sædejord. Og med Kjærlighet fra Husmænd og andre Smaafolk. Men han sluttet ikke derfor med at haabe paa Kjærlighet fra Odelsbønder ogsaa, ikke engang fra Borg; han blev ikke bitter; han forsømte ikke noget Høve til at kaste av i de nærmeste Krav det, han evnet, ikke engang om det kom en Odelsbonde tilgode. Han drev Tingstad op. Græsset paa Engene var tykt og lysende grønt; det stod der som til ren Øienslyst og ikke til Krøttermat. Og Kjørene var værdt at se paa, de ogsaa, om det ikke var saa storveies med dem som med Oksen. De bugnet av Melketyngde; de slæpte paa den. Han gjorde mangen Vandring op til Fleischer paa By for at søke Raad og Retledning. Proprietæren var en glad Giver og syntes godt om ham. Han fandt, at der midt i Værdigheten hos Ole Monsen Nerland var noget vist ydmygt, og Værdigheten tok ingen Skade av, at han viste sig hjertens taknemmelig; den Manden var ikke for stolt til at fortælle, at han hadde lært for litet om Landbruk i Ungdommen. Nu tok han Lærdommen, hvor han fandt den, og takket til. — Se, slik skulde det være! Den Manden var ingen dum Stivnakke!

Der blev likevel ikke til nogen Omgang dem imellem, og det var der nok flere Aarsaker til,

Høve ɔ: Anledning.

mellem andre den, at Ole Monsen Nerland godt visste, at han passet ikke ind mellem Proprietærer og Embedsmænd. Han hadde gjort bedsk Erfaring i saa Maate, naar En endelig skal snakke om saa sørgelige Ting.

Da han i Ungdommen blev Fisker og siden slog ind paa Handel, saa var det, bare fordi at ældste Broren skulde ha den lille Farsgaarden. Helst vilde han hat Jord og Hus, han med, og drevet som Bonde. Han saa tidlig frem mot den Dag, da han kunde slutte med Flakkingen og Usikkerheten og slaa sig tilro paa en eller anden Eiendom paa de Kanter, han var fra. Gud var god mot ham; han kom fort, altfor fort til Penger ved Handel og Notestæng og smaa Spekulationer; men denne store Midelen taalte han ikke; han blev hoffærdig og klædde sig saa fint, at han gjorde sig rent til Nar; men se det forstod han ikke sjøl, eftersom han endnu var for ung og uprøvd; han gik med Støvler uten Hæljern, og en Dag kom han hjem fra Stiftsstaden med Guldbriller paa Næsen. Han sat paa Agterdækket paa Fjordbaatene paa Opkjøperreiserne sine og undret sig over, hvad Folk ansaa ham for. Kanske saa han ut som en ung Grosserer eller en ung Embedsmand? .... Sorenskriverfuldmægtig? Han tok ind i Hoteller og betalte tre Kroner Natten og Drikkepenger og røkte Langpipe med Perlesnor paa; han løftet Øinene saa høit som til en Frøken, en Guvernante, og gjorde mangen unyttig Tur baade paa Dampskib og i Karriol for at træffe sammen med hende, og hun smilte og blinket til ham og var altid i overlag Humør, ja hun var som sprællende Fisk i et skummende Stryk; men han tvilte ikke om Hjertelaget i hende; for han hadde altid saa vanskelig for at tro stygt om Folk. En Sommerdag traf han

Midel ɔ: Formue.

hende ombord i Fjordbaaten, og de kom til at staa to ene sammen agterut under Solseilet. Han vilde nævne for hende det, som Hjertet var fuldt av, og han skalv litt i Mælet. Da brøt hun ham av: «Snak det Sproget, De kan De, Julebukken!» Og saa lo hun, saa det maatte høres helt ned under Dampkjelen. Han sjanglet bort fra Damen, gik under Dæk og bort til et ensomt Sted og graat; men først tok han Guldbrillerne av, ikke for at redde dem fra Taareflommen; nei, han skammet sig over dem og over det fine Bokmaalet og over næsten alt, som fandtes paa ham baade indvendig og utvendig; han hadde trodd saa godt om hende og været saa glad i hende; men det var nok mange, som hadde set paa ham slik som hun; han var nok utskjemt mellem Sambygdinger og mellem Fiskehandlerne og Jægtskipperne og alt andet bra' Folk, han kjendte paa Kysten.

Det var paa en Reise indover gjennem Fjordene, at dette store Hænde i Ole Monsen Nerlands Liv gik for sig. Det gjaldt en Levering av Sild og Fisk og nye Baater, uten at Stiftsstaden var Mellemmand. Og herinde støtte han paa et Bygdeliv, som var nyt for ham. Slike Huser og Haver, slikt Stell og slike store Folk, endda de var Bønder og ikke rike engang. Og herinde var han ukjendt. Her vilde han ha Gaard. Og det fik han. Og saa blev han.

Men det hadde ikke gaat saa let hverken paa den ene eller paa den andre Maaten. Og han opdaget litt sent, at han hadde ikke lagt av en og anden lei Ting, som hang igjen fra Tiden, før han kom til Bygden; det var Bynykker og andet Fanteri. Men nu, her paa Tingstad, blev det at plukke ut alt slikt. Han fik Bygdeskrædderen til at sy Klær av Vadmel og Dyffel, slike som Odelsbønder brukte. Noget andet nyttet ikke længer. Han

forstod, at han maatte gjemme væk Lorgnetten; han hadde kommet over den slik rent tilfældig Aaret efterat Damen svék ham ombord i Dampskibet, og han hadde dradd den frem, bare naar det likesom trængtes, og til uskyldig Pynt og Trøysamhet. Og saa la han Vinn paa at snakke, akkurat som Folk her i Bygden gjorde. Han sa: «Æg hi veri» istedetfor «Æg ha vore.» Og han tykte, det gik ikke som værst. Men likevel! Hvad han end fandt paa, saa var det ikke sagt, at det var det rette. Han hadde mangen Tvil og Anfægtelse. Kanske tok han Saken fra en gal Side, da han raadde sig en saa overlag fin Okse. Kanske ærgret Gamlingen paa Borg sig over den. Kanske likte ikke Naboerne, at han gjødslet saa kraftig, at han klarte sig bedre end de gjennem baade Regnsommeren og Tørsommeren. Nei, det var ikke altid saa godt at vite, hvordan En skulde bære sig ad mellem saa stort og vanskelig Folk. Nu hadde han av et godt Hjerte git et hundre Kroner til Indsamlingen til nyt Orgel; men kanske saa Gamlingen paa Borg helst, at han ikke hadde gjort det. Ja, hvis bare Gammel-John vilde ta ham god, da gjorde Datteren det òg. Han kunde ikke tænke sig nogen, som vilde høve bedre til Kjærring paa Tingstad end hun, saa forstandig og dygtig som hun var. Han hadde aldrig set saa gode, blide, blaa Øine. De likesom smilte, naar hun var alvorlig ogsaa. Og tænk saa fint et Haar, saa lyst og lækkert! Naar Solen skjén gjennem Haartisterne hendes, saa syntes han, at der aldrig hadde været andet end Moro at leve.

Ole Monsen Nerland hadde hat sin dype og hemmelige Mening med at kjøpe Tingstad. Naar alting inde og ute, i Stuerne og i Fjøs og i Stald og i Laave og ute paa Enget og i Skogen stod

Trøysamhet ɔ: Moro. — Æg hi veri ɔ: Jeg har været.

nett, som det skulde, da hadde han ment at ville narre Gamlingen ned og se paa det altsammen. Og da maatte han vel ta ham god. Og saa gjorde Ingeborg det ogsaa. Og da kom han saa langt i Livet, som *han* brydde sig om at komme. Og da skulde han si Tak til Gud for alt og være nøid, endda om det blev et og andet, som knirket da ogsaa.

Det hadde litt efter litt gaat op for Ole Nerland, at kanske hadde han misregnet sig. I Rekøy, der han skrev sig fra, var der ogsaa gromt Folk, om ikke saa gromt som herindover. Men han hadde endnu ikke set andet, end at de bøide sig for Midelen, naar den var stor nok, og Eieren ikke hadde skjemt sig ut paa nogen Vis eller var av laak Æt.

Ole Monsen Nerland kunde ikke faa sig selv til at tro, at han hadde sigtet saa rent bort i Natten, da han kjøpte Tingstad og blev nærmeste Nabo til Ingeborg Sand. Han arbeidet sent og tidlig ute og inde. Naar han rettet Ryg, saa han sig om. Og næsten alt det, han saa, syntes han var saare godt, og det hadde han længe syntes. I Stuerne var der fuldt op av Indbo, netop av det Slag, som fandtes paa Borg i den østlige Parten av Sørlaana, hvor Ingeborg og Gammel-John raadde. Han visste godt, at de gammeldagse Møblerne, som Rikke holdt paa, ikke var noget for Bønder. Paa Auktionerne blev slikt Skrap solgt for Gu' og ingen Ting. De nye, fine blev fjølgere efterhvert, trods baade Grack'en og Datteren.

Straks efterat Ole Monsen Nerland hadde flyttet til Bygden, gjorde han sig en Sving op paa Borg. Han bad om et litet Raad til Gagn for Fjøset sit. Og da var han blit buden ind paa Kaffe. Og baade Gammel-John og Eilif og Ingeborg og Rikke

fjølg ɔ: talrik.

hadde været fine mot ham; det vilde ha været Skam at si andet. De sa, han maatte være velkommen som Nabo, og at han maatte se op til Borg igjen. Og Ingeborg hadde gaat med ham ut til Kjørne; men hun saa aldrig paa ham, ialfald ikke naar han saa paa hende. Og ingen hadde gjort sig et litet Ærend ned paa Tingstad, endda han sa, da han tok Farvel, at det skulde være som en ren Glæde for ham, om han nogen Gang fik se Folk fra Borg nede hos sig.

Men da Ole Monsen Nerland ikke fik kaste det, han evnet, av paa voksne Folk paa Borg, saa kastet han det likesaa godt av paa Barnet, paa Siri. Hun og en liten Lekekamerat, en liten Husmandsgut, Tryggve, de hadde en Sommerdag tullet sig ned paa Tingstad. De kom begge hjem til Borg med hver sin store Næverskrukke fuld av herlige Havejordbær. Og den Frugten fandtes ikke paa Borg. Ingen la noget Brett paa denne lille Tildragelsen. Men nogen Uker senere trippet Siri ind paa Gaarden hjemme med et litet hvit Lam; hun létte det i et høirødt, et vævet Baand, bredt som en Rem; det lignet et langt Hosebaand, og det var vist et Hosebaand; det endte endog i en liten fin Dusk. Tryggve gik bak Lammet og jog paa, og det snurret og krullet paa Halen og sa Bæh! enten det nu var et Utrop av Angst eller et Goddag eller begge Deler. Folkene skulde netop ut efter Nôn. Og Siri var fuld av Trang til at vise frem og fortælle.

«Han .... han Nerland gav mæg Lammet. Det e *mit* Lam. It sandt, Tryggve?»

«Jau, det e sandt.»

«Og saa fekk æg Haasaabandet òg.»

Der var ingen, som ikke lo. En kunde høre Latter langt inde fra Østlaana. Tryggve maatte

Nôn ɔ: Maaltid omtrent midt paa Eftermiddagen.

holde i det røde Baandet, mens hun løp ind til Mor. Mor fulgte hende ut i Døren for at se paa Lammet. Og hun lo stilt for sig selv. Far kom ut, han òg, og han smilte. Men da han kom ind i Stuen igjen, var han alvorlig.

«Gjord' æg ret, saa skikka æg Lam-Ungen nedover aat 'om, Toskjen.»

«Han har bare villet glæde Siri.»

«No fé Følk nokkaa aa flir aat.»

Og det fik Eilif Ret i. Det snéret og spraket i smaa Latterbaal rundt om i Bygden. Hadde de Baalene været synlige, vilde En kunnet se dem fra Gaard til Gaard utover Augustkveldene den Sommeren. Det viste sig nu, at det var seget ut mellem Folk, at Ole Monsen Nerland var en av Frierne til Ingeborg Sand. Lammet fik gaa igjennem. Men det bar al Spot og Spe, som et Lam skal bære slikt. Og blev ikke bortskjemt av alle de Kjælenavn, som Tjenestfolkene la paa det, og alt det søte Snak, det maatte høre paa. Ingen vaaget at kalde det for et Kjærlighetens Offerlam, naar Ingeborg var i Nærheten, eller nævne dette Kjærlighetens røde Hosebaand, som skulde binde Tingstad til Borg. Der var dem, som undret sig over, hvor Hosebaandet var blit av. Hadde kanske Ingeborg sjøl tat det i Bruk for at glæde Ole Nerland? Eller kanske hadde han sent en Kveld været oppe paa Loftet hos hende og hentet det igjen, fordi hun ikke vilde flytte ned til ham paa Tingstad? Han kunde trygt vaage sig op til hende Lørdagsnatten; han utsatte sig ikke for at træffe andre Friere der.

Der blev endog laget en liten Vise om Lammet og Baandet. I den kom baade Jordbærene og det nye Kirkeorglet med. Ole Nerland hadde naturligvis

aat 'om ɔ: til (honom) ham. — No fé Følk o. s. v. ɔ: Nu faar Folk noget at le av. — snére ɔ: knitre.

lagt ut saa mange Penger her, fordi han trodde, han skulde faa Bruk for litt Musik til Brylluppet sit.

Men Rikke kunde ikke la være at ha en viss Godhet for Ole Monsen Nerland. Manden var ikke fin nok og stolt nok; men han var likevel et godt Menneske. Der fandtes mer Menneskelighet hos ham end hos mangen en av dem, som ikke vilde vite av ham. Nu lot han Fattigfolk faa kjøpe Melk hos sig, naar de trængte. Og det var ingen Smaating. Selv hadde hun her om Dagen gaat forbi Bislaget til Østlaana og set en liten barfotet Jentunge staa der med et Melkspand. Hun stanset og hørte, at Ingeborg sa ut gjennem den aapne Døren:

«Vi driv it Mjølkutsalg henn. Men du kan faa ei Halv-Kand', saa du bli hjølpin.»

Og saa kom det blide Ansigtet paa Ingeborg frem. Rikke visste, hun hadde ikke sagt slikt av Haardhet; men hun maatte holde baade paa Gaardens og sin egen Værdighet. Barnet fik fyldt Spandet, og Ingeborg sa om Sølvskillingen, som skulde være Betaling: «Det-dénne kan du sjøl haa.»

Og da Barnet hadde gaat, fortalte Ingeborg:

«Hu stod henn og hang. Og saa tøkt' æg, at æg maatt' hjølp' 'n.»

Rikke mælte ikke et Ord hverken til Ingeborg eller til Eilif om denne Sak. Hun syntes, at Smaafolk burde faa Lov til at kjøpe Melk paa Gaarden, naar Veien var saa lang til Meieriet. Men Rikke var ikke den, som blandet sig op i det, som ikke bent frem kom hende ved. Og saa vilde vel et slikt Melksalg i smaat være til Hefte og Bry for Gaarden, særlig i Onnetider, og ellers ogsaa, naar det var knapt om Hjælp. Rikke talte ikke Ole Monsen Nerlands Sak heller. Hun trodde ikke, at Eilif hadde noget imot ham av noget Slags Hov-

en Kande ɔ: næsten to Potter.

mod. Eilif hadde egentlig ikke stort av slikt. Nei, han likte ham bare ikke og var ræd for, at Nerland en Dag skulde stryke av med Ingeborg. Og selv kunde ikke Rikke fri sig for litt Uro, naar hun tænkte paa den Muligheten.

*

Saa hændte der paa.Tingstad noget, som kunde blit rettelig ildt. En Kveld i Mai hadde den ene av de to Stuelaanene nær staat i høi Lue. Det var bare rent et Tilfælde, at Ilden blev set itide. Etpar Minutter senere hadde det været for sent; for Redskap til at slukke med var der ikke paa Gaarden, og det blaaste saa friskt, at Flammerne vilde ha sat ret ind paa Laave og Fjøs. Men Ole Monsen Nerland blev klok av den Skaden, han hadde lidt, endda den var saa liten, at den knapt var til at nævne. Han skrev efter en Brandsprøite, og det en, som ikke var i mindste Laget, og et Brandseil. Han holdt Øvelser med Sprøiten; Husmændene var med; hele Gaarden maatte ut, alt, som hadde Armer og Fingre; hver blev vist til sit Arbeid, og selv kommanderte han og drev paa. Der maatte fire Karer til for at holde Pumpeverket i fuld Gang. Saa han regnet nok med fremmed Hjælp, om det en Dag blev Alvor. Han slog Seilet op og slog det sammen og slog det op paanyt, forat Færdighet og Sikkerhet skulde være tilstede, naar det gjaldt. Paa Tingstad var det en ren Opkvikning baade for Mandkjøn og Kvindekjøn at bli ropt ut til Brandøvelser. Det var Moro, endda det var Alvor. Halseths Bruk med Brænderi og Stampeverk paa andre Siden av Sundet skulde ogsaa eie en Sprøite; men det var ingen i Bygden, som hadde set noget til den. Saa der var Folk, som undret sig og lo av det, som gik for sig hos Ole Monsen

Nerland. Men de, som ikke lo, de var svært alvorlige, og mente, at Ilden paa Tingstad bare hadde været et Varsel. Og et slikt Brandvarsel slog altid ind. Det hadde gammelt Folk lang Erfaring for.

Ingen kjendte sig tryg, ikke engang de, som lo. Men Utrygheten skulde snart bli større; for der hændte endnu etpar Ting, som pekte paa, at der en Dag vilde bryte løs en rigtig alvorlig Brand. Først var det nu Dreng-Mads paa Borg, som kom med noget, som det var værdt at lægge Merke til. Han var en stille Drengkall paa fyrti Aar og hadde smaa, sørgmodige Øine, urolige og sørgmodige. Næsen var saa bred oppe under Panden, at Øinene maatte bli smaa. En tør Mund, en Spræk i en Tømmerstok, kvinket stødt og stadig; men det brydde ingen sig om; han hadde aldrig været anderledes, ialfald ikke siden han kom til Borg. Det var egentlig et godt Tegn, at han kvinket. Værre var det, naar han blev gaaende og tie, og Øinene ikke var litt urolige længer. Det kunde bety baade det ene og det andre, men aldrig noget godt. Da pép det ikke i ham hele, lange Dagen. Da gik han og saa paa noget, som ingen anden blev vâr. Og da var det sikkert, at han hadde en tung Tid. Den Dag, det spurtes, at det nær var blit Brand paa Tingstad, ség Tyngden og Stumheten over ham. Og da han om en Uke eller saa omtrent snakket, uten at han hadde faat et Spørsmaal, var det første, han sa:

«Vi fé snart Brand i Bygden.»

Endnu kom der et alvorlig Varsel. Det var fra Guri, en gammel Enke, som tjente som Taus paa Borg; hun var fra Ingebu, var av god, gammel Æt, som det hadde gaat rent ute med, hadde

Drengkall ɔ: ældre ugift Mandfolk. — kvinke ɔ: klage over Smaating.

tidlig maattet hjemmefra for at gjæte, hadde giftet sig daarlig og kommet paa Kant med Folket sit. De ni Barnene hendes var spredt hele Verden over. Alle i Østlaana hørte efter, baade naar hun snakket Alvor og Skjemt; for det, hun sa, var netop det, som skulde sies, enten det faldt uventet eller ikke. En Morgen ved Dugurden fortalte hun, at hun om Natten hadde drømt, at Kornlaaven stod i lys Lue. Hun mente, at hun drømte nok ikke slikt, uten at der hændte noget ildt. Da tvilte ingen i Østlaana længer. I Sørlaana blev de alvorlige. Sig imellem sa de, at de trodde ikke paa slikt Snak; men de bad likevel Folkene være varsomme med Ild. Nu blev det saa stilt paa Gaarden, som naar En venter paa en sterk Smæld. Gammel-John drog en liten Bænk ret under Vinduet sit, ute i Haven, og lot den staa der Dag og Nat, men sa ikke til nogen, at han vilde bruke den til at trø paa, om han i en Fart skulde ut av Kaarstuen. Nei, han likte saa godt at sitte paa den, naar den stod netop der. Og Eilif var mer end én Nat ut i Gangvinduet i bare Skjorten og saa sig omkring og hørte efter.

En Kveld — det var først i Slaatten og litt over Midten av Juli; Klokken var henimot Midnat — da saa en Mand nede paa Tingstad, at det røk fra Kornlaaven paa Borg; det var endda paa Nordsiden, den, som vendte ned mot Manden.

Ikke mange Minutterne efter løp et Kvindfolk ind paa Gaarden og skrek «Brand! Brand!» Men alle, som vaaknet, hørte ikke bare det fæle Skriket, men ogsaa Rammel av en Vogn i vild Fart og Hestehover, som slog mot Veien. Det var Ole Monsen Nerland med Brandsprøiten og Seilet. Det var Galop opover Bakken utenfor al Skik og Orden. Selv sat han paa Sprøiten ilag med Drengen og

Dugurd ɔ: Dagverd, Formiddagsmaaltid.

Gjætergutten, mens Kvindfolk skyndte sig efter med Bøtter.

Paa Borg hadde ingen mer end netop kommet sig ut. Eilif saa straks, at Laaven ikke kunde reddes, og sa til, at alle Dører og Glugger rundt om paa Gaarden skulde lukkes. Men et Øieblik efter var det Ole Monsen Nerland, som overtok Slukningsarbeidet, og det baade uspurt og ubedt. Den stille, venlige og værdige Fyren var omskapt; han var Staal og Flint og Bust. Han krævde to Karer op paa Taket; de skulde hugge Hul et godt Stykke søndenfor der, hvor Ildtungerne stak op inde i Røken. Og det blev gjort straks og fort, mens han selv stod paa Laavebroen og sprøitet ind av Døren. Men om litt var han med Slangen oppe paa Taket søndenfor Hullet. Luftdraget gik nordøstlig, mot Fjøs-Laaven, som var halvfuld av ferskt Høi. Endelig slog Flammen høit tilveirs, ret op og smekker, og lyste Sorg og Fest ut i Tusmørket; den var et skinnende Træ, som holdt Grenene tæt sammen. For Folk, som nede ved Fjorden saa op mot Borg i denne Stunden, var den som et lysende Tegn paa Himmelen. Mange løp hit op fra Nabogaardene; det sa Trip-trap, Trip-trap paa alle Veier, og de fleste blev straks med og bar Vand i Bøtter og Baljer helt fra Fiskedammen, eftersom Brønden hverken kunde gi fort nok eller nok.

Kjørene rautet i Fjøset. Lange Rop av Angst. De var bundet, og ingen kom og løste dem, saa de kunde rømme unda det onde, som nærmet sig. Hestene stampet i Stalden. Hvorfor kom ikke Dreng-Mads eller Martin og lukket dem ut? Hønerne skjændtes; de kunde ikke bli enige om, hvad som stod paa. Var Lysningen ind gjennem Vinduet Solen, som randt? Hadde de forsovet sig? Eller var det Guri med tændt Lykt? Men hvorfor

kom hun da ikke ind? De var like ved at fly i Ansigtet paa hverandre av bare Hidsighet. Hanen hadde ikke mer Grein paa Lysningen og Sprakingen end Hønerne; men for at vise, at han var Manden sjøl i Huset, skrek han en Gang imellem: «Hald Kjæften paa Dokk, Førkja!»

Det synte sig, at Ole Nerland hadde set rigtig. Han satte Straalen i nordlig Retning ned gjennem Hullet oppe paa Taket og rammet like i Blinken, saa Flammen faldt ihop for nogen Øieblik. Røken blev stor og svart og likesom lukket sig over den, og Gnisterne flygtet op ut av Mørket. En Kar stod ved Siden av ham og tok imot Bøtter fra en Mand i Stigen og sendte Vandet hit og dit, slik som Ole Nerland pekte. Flammen slog i Veiret igjen, og da saa hele Gaarden op paa den et Øieblik, alle Folk, endda de var i travelt Arbeid. Alle Vinduer og Dører og Vægger sprang ut av Tusmørket og skjén av Undring; for alle saa Helten Ole Monsen Nerland i fuldt Lys, at det store, skjegløse Ansigt fløt i blank Svett av Begeistring og Hengivelse, og at Øinene lynte imot den seige Fiende, som reiste sig for at drive ham væk; han boret Sprøiten som et Sverd ind i Buken paa ham.

Det var saavidt, det grydde av Dag, da Veiret med ett fandt paa at øke til en liten Bris. Og straks regnet Gnisterne ned over Fjøs-Laaven. Ole Nerland ropte, at Eilif fik komme op og ta Sprøiten, mens han slog op Brandseilet. Men Eilif stolte vel ikke paa Seilet; han ilte mot Fjøset og løste Kreaturerne. Etpar andre løp til Stalden og drog Hestene ut. Gaarden blev straks som en Leirplads i hastig Opbrudd. Fienden var over En. Det var at ta til Flugten. Grisen hylte, som om han alt var rammet av et Skud fra Forfølgerne.

Førkja (Fyrkja) ɔ: Kvindfolk, her Betegnelse for halvt foragtelige Kvindfolk.

Var Eilif snaap op over Stigen for at overta Slukkingen, saa var Ole Nerland endnu snaapere nedover; han tok den i tre, fire lange, hoppende Skridt. Men ikke før var han igang med at faa Seilet op paa Fjøslaaven, da — omforladels! — gik Vinden om fra Sydvest til Nord. Og nu slog Røken og Gnisterne over mot Eilef og over mot Sørlaana.

«Ind med Krøtterom! Ind med Hestom!» blev der ropt. «Hjølp Grisa!» skrek et Kvindfolk.

Men Ole Nerland var like kvik som Vinden denne Gang. Det gjaldt om at dække Sørlaana. Han halte og drog i Seilet og kommanderte og sang ut. Det var greit, at den Manden hadde været paa Sjøen i Storm. Han var helt op paa Taket, og han var nedenunder og omkring og drev glanende Folk til at ta i baade hardt og snaaft.

«Vi maa berg' ut,» mente Gammel-John og vinket paa nogen Karer. Og de rykket ind i Stuerne.

Imidlertid hadde Eilif maattet dra sig bakover. Ilden aat sig ind paa ham, hidset av Brisen og lokket av det tørre, gamle Tømmer, som den nu engang hadde faat Smak paa. Røken slog lange, sotete Armer omkring ham og vilde kvæle ham med lange, svarte Kys, og Gnisterne stak som blanke Piler. Han maatte ned fra Taket. Han svingte Sprøiten over mot Sørlaana for at døive Heten dèr. Og mot Stabburet, som ogsaa stod paa Sørsiden; dèr røk det av Tømmervæggen. Ilden maatte ikke faa bite sig fast utenfor Kornlaaven.

Flammen sank omsider langsomt, blev likesom manet Tomme for Tomme ned i Brandtomten. Den reiste sig flere Ganger igjen, men stadig lavere og slappere, til den blev borte for godt. Folk bar ind igjen det, de hadde slæpt ut. Og

snaap ɔ: snar, rask.

først da det var gjort, faldt der Ro over Gaarden. Det var klart for nogen hver, at hadde ikke Sprøiten og Seilet virket inat, saa var baade Sørlaana og Stabburet gaat med.

Der blev straalet og pøset Vand paa længe utover Morgenen. Men det Arbeidet stelte Tjenestfolk og Husmænd med. Straks det viste sig, at Ilden hadde tapt, begyndte det at koke og brase og surre inde i Kjøkkenerne paa Borg. Og det var ikke daarlig det Humøret, som sat tilbords om Morgenen. Ole Nerland sa, at endnu var der otte Uker igjen til Skurd-Onna, og inden den Tid stod Laaven like god som før; for de tyngste Takene i Opbygningen kunde En ta paa Duna. Det traf sig saa heldig, at han hadde baade Planker og Bord og Tømmer liggende til en ny Stuelaan; det kunde Eilif Sand faa; for det hastet egentlig ikke med nyt Hus endnu paa Tingstad, — ikke før Eilif fik kjørt frem Tømmer fra Skogen paa Vinterføret.

Mens Ole Monsen Nerland aat og drak, blev han saa rolig, at han var næsten den samme som før, stille og værdig. Han snakket ikke Tull og Tosk og skrøt av sig sjøl, fordi om Folk tykte, at han hadde gjort godt Arbeid. Nei, han var misnøid med flere av Tiltakene sine og gik haardt irette med sig sjøl. De andre la imot ham. Da rystet han paa Hodet i dyp og streng Eftertænksomhet og kunde ikke være enig.

Inden han forlot Gaarden den Dagen, hadde Gammel-John lagt frem for ham paa Bordet en Sukkertang av Sølv; den var fint utskaaret i alle Ender og Kanter, paa flere Steder likesom utsydd med tyk, sterk Sølvtraad. Og der stod «J. E. S. 1784». Den skulde han ha, om han

Duna ɔ: Sammenkomst av Naboer for at hjælpe En til at utføre Arbeidet i en kort Tid.

ikke vilde forsmaa den, som et litet Minde om denne Natten.

«Det bli it læng no, før hu hi veri hoinder Aar i mi Æt,» sa han.

Men det var Eilif, som hadde pekt ut denne Tangen til høvelig Gave; for der var *to* gamle Sukkertænger av Sølv paa Borg.

Ole Monsen Nerland blev rød og siden blek; han skalv litt i Maalet, da han sa: «Ér' og Tak» og «det e saa reint fer mykji.» Det var ikke helt frit for, han skalv paa Haanden ogsaa, da han snudde og vendte paa Tangen og saa den fra alle Sider.

Siden vandret han nedover Veien til Tingstad og var fuld av Tak til Gud og Folkene paa Borg og til Sprøiten. Han kom ihug et Vers, som han tykte var saa godt; for det var saa sandt:

Spe og Spot
gjær ingjen Mand godt.
Ei lita Ér'
e mykji bér.

— Brandforhøret blev svært magert. Ilden hadde begyndt i en Bod paa Nordsiden, straks indenfor Laavebroen. En gammel Husmand hadde været inde og malt litt Mel til sig selv paa en Haandkværn. Men det var tidlig paa Dagen, og han hadde ikke brukt Lys og ikke tændt paa Pipen sin. Kanske hadde en Gnist fløiet fra Kværnen. Længer kom ikke Forhøret.

— Der blev Duna paa Borg flere Ganger utover August, og et Gjestebud, da Laaven stod færdig; det gjorde den, længe før Kornet skulde i Hus. Alle var gromme mot Ole Monsen Nerland. Han blev en gjæv Kar i Bygden. En Avis skrev baade om ham og Sprøiten hans. Men naar Eilif Sand ind-

Ér' ɔ: Ære. — bér ɔ: bedre.

bød ham, saa var ikke Ole Nerland den, som ikke gav et Gjestebud igjen. Og da kom de allesammen, baade Eilif og Rikke og Ingeborg, ja endog Siri, som Ole Nerland var saa glad i; men Gammel-John kom ikke; han var for gammel, sa han; han gik ikke ut i Lag mer. Ikke taalte han fin og feit Mat heller. Aanei, naar En hadde fyldt syv og sytti, saa var En ikke saa let at flytte paa.

Men Ole Nerland tænkte sit ved det Forfaldet. Han hadde en Dag i Slaatten set John Eilifsen Sand tilfots helt nede paa Langnæs. Gamlingen hadde vel ikke villet ta bort en Hest midt i Høikjøringen. Og Ole Nerland hadde aldrig hverken hørt eller set, at Kaarmanden paa Borg hadde feilt noget.

Men Humøret i Gjestebudet paa Tingstad var der ikke noget i Veien med likevel. Og mange fler hadde møtt frem end Folkene paa Borg. Verten trængte nok ikke længer at nøie sig bare med Sommersol og Sædejord; han fik Kjærlighet òg, lot det til, endog fra Odelsbønder. Det var dem, En mindst skulde tro, som gjerne vilde stelle sig vel med Manden paa Tingstad. Etpar av Gjesterne var svære Gauker, av dem, som artige Indfald aldrig tryter for paa en slik munter Kveld. Hele Laget saa sig om paa Gaarden baade ute og inde. I Fjøset stod otte og tyve Kjør og Kviger, fjorten paa hver Side, fete og runde som de var paa Utstilling, og det var de vist òg. Og lyst og blaast var det, hvor En snudde sig. Ingeborg sa litet; men de Ordene som faldt, var bare Godlaat; hun gik mellem Rækkerne, stanset op her og der og saa paa et Dyr, la Haanden rolig og trygt paa det og bøide sig og kjék indunder det. Her var visst ingen Tvil om, at hun var fornøid. Øinene stelte med det alt sammen, som om

tryter ɔ: faar Ende, ophører.

det var *hendes* Verk. Hun lot til at være baade litt kry og litt glad. Og slik var hun ogsaa at se til, da hun kom ut av Fjøset og drev omkring og takserte. Haaen stod tyk paa Enget. Akeren var saa trivelig og saa gul og god, at nu var den takendes. Hun likesom favnet, hvor hun vendte sig.

Efter det Laget la Tausene paa Borg ofte Merke til, at Ingeborg kunde bli staaende nedenfor Laaven eller atmed et Fjøsvindu og se nedover til Tingstad og være saa fortænkt, at hun rent kom bort for sig sjøl. Snart gik det Ordet i Bygden, at Ole Monsen Nerland og Ingeborg Sand skulde bli Parfolk. Men ingen hadde noget vist at holde sig til. Mangen Skjemt om de to gik rundt, var ind om i Kjøkkener og Dagligstuer, ja helt ind i Sengstuerne Det, som ikke Kjærlighetens Flamme hadde magtet, det klarte Branden paa Borg. Den hadde tødd op Hjertet i Brystet paa hende. Men skulde det bli alt for hett mellem de to, saa hadde de Sprøiten at ta til. Det maatte være godt og trygt at vite slikt noget.

Haa ɔ: Eftergræs.

X

Siri undret sig meget. Og mer des ældre hun blev. Hun hørte, at andre Barn undret sig, de òg. Men hun syntes ikke, de gjorde det saa meget som hun. Og det var ikke at vente; for de oplevde sikkert ikke saa underlige Ting heller. Og der hadde vist ikke gaat for sig saa meget rart i *deres* Hjem og langt bakover i *deres* Slegt som i hendes; for de undret sig bare over det, de saa ret frem for sig, men ikke over slike Ting, som hadde hændt for lang Tid siden og var det aller underligste.

Spurte hun sig for hos Far og Mor, da kunde de fortælle et eller andet om sig selv eller om noget, som hadde skedd i Bygden. Men det var saa litet. Og det faldt saa kort. Og endda om det var saa underlig, at hun blev stum og maatte gaa alene og ha det for sig selv, saa hadde de snakket, som om det hele var selvsagt eller hverdagslig. Og det ogsaa undret hun sig over.

Men naar Far og Mor var saa sparsomme, maatte hun søke andre, som var ødslere. Og des mer hun tok imot, des større blev Trangen til at vite. En Historie krævde en ny for at bli utfyldt. Og altsammen blev liggende i hende; det randt ikke bort, ikke engang det, hun ikke forstod; det laa der og blev set paa, til hun en Dag maatte til at spørre igjen.

Ja, for der var saa mangt at undre sig over. Det var nu for Eksempel Bygden, hun hørte hjemme i, og Bygderne omkring herinde i Fjor-

dene, det, at hun levde paa det nordligste Sted paa Jorden, hvor Plommer kunde bli modne. Længer sørpaa, i Naboamtet, var der Folk, som aldrig hadde set et Epletræ og aldrig hørt nævne, at der var noget, som kaldtes Plommer; for de hadde ikke saa drivende Sommer som herinde.

Og det var underlig, at fra Hjemmet heroppe paa Borg saa En de skjønneste Fjorder og Bygder i Landet. Det var alle, som kom her, enige om. Det mente Bjørnson ogsaa, da han var her. Men maatte det ikke kaldes et underlig Træf, at netop hun var født paa et slikt Sted ... og i den Landsdelen, hvor Landets rette Kraft og Styrke engang var samlet. Og kanske var den samlet her den Dag idag ogsaa. Og var det ikke underlig, at her indover bar mangen Gaard samme Navnet nu om Stunder som for tusen Aar siden i Norgeshistorien. Og var det ikke greit nok, at hun gjennem Far sin var i Æt med de gjæve Heltene, som dengang bodde her, om En ikke netop kunde bevise Slegtskapet.

Men det var ikke bare Hjemstavnen, Siri undret sig over og var stolt av og glad i. Nei, det var hele Landet, Fædrelandet Norge. Paa Skolen la Lærer Tandberg ut om, hvor fagert Landet var, og hvor tapre Nordmændene viste sig, dengang de var Vikinger, og siden ogsaa, da de slos med Svenskerne og de bløde Danske. Nei, bare naar Nordmænd stredes med Nordmænd, kjæmpet de med Likemænd. Svenskerne kunde være gode nok, naar de røk sammen med Russere og Tyskere og Tyrker, men strak ikke til mot Nordmændene. Derfor sa de, at Karl den tolvte faldt for en svensk Snigmorder; for de undte ikke Nordmændene at ha fældt ham. Og endnu den Dag idag var Norge — saa litet det var — det første Land i Verden. Og selv levet hun midt i den herligste Del av al denne Herligheten.

Ellers var det ikke bare Bygden og Fædrelandet, som gav Siri noget at tænke paa og undre sig over. Det var Hjemmet ogsaa. Og det baade inden- og utendørs ... det, at Far og Mor hadde giftet sig, han, som var Bonde og hver Dag gjorde Bondearbeid, og Mor, som var en Frøken av Embedsslegt. Men Siri forstod saa godt, at Mor hadde maattet si Ja, dengang Far kom som en dristig Frier. Ingen kunde si Nei, naar *han* vilde noget. Hun spurte Mor ut om Far og hende, om Forlovelsen dem imellem. Men det var litet, hun fik vite, en Stump fortalt ifjor, en anden iaar; en tredje og fjerde husket hun fra lang Tid tilbake. Men hun pusset og gned dem, saa de skjén. Det, hun manglet, laget hun selv og satte det ind, saa Historien blev saa underlig, som den maatte være, naar en stolt Odelsbonde fra en vakker Gaard gik paa Frieri til en Frøken med Midel. — Det var litt kjedelig, at Mor sin Æt var Indflytterfolk; men det trøstet Siri, at de var svært opblandet med godt norsk Blod. Flere av dem var saa norske i Sjæl og Sind, at det gjorde næsten ingen Ting, at der fløt litt fremmed Blod i dem. Morfar .... var han kanske ikke den radikaleste Venstremand i Bygden, den rødeste Venstremand i det rødeste Amt i Landet? Og var det ikke underlig, at netop *hun* skulde bli Datterdatter til denne Manden, Kongen herinde i Fjordene, som Folk kaldte ham, den største Mand, hun kjendte, endda hun kjendte Bjørnson? Morfar var rigtignok ikke Digter; men Kandidat Ruge og andre kloke Mænd sa, at han var et skarpere Hode end Bjørnson og hadde læst endnu mer og var næsten en slik Stortaler som Bjørnson, han òg. Folk hadde klappet næsten like meget til Morfar som til Bjørnson paa Folkemøterne, dengang de var ute sammen.

*

Siri sat en Sommerdag i Kaarstuen og spilte Femkort med Farfar. Hadde de nu hat en Mand til, saa kunde de faat sig en Sprøite, sa han. Begge løtte der de sat for at finde en paa Gaarden, som kanske hadde Tid og Lyst. Begge tænkte paa Mor til Siri, men nævnte hende ikke. De hadde likesom en Tanke om, at hun gjerne vilde. Det hadde hændt, hun svarte Siri, at hun ikke kunde sætte sig til at spille Kort midt paa Dagen; der var andre og nyttigere Ting at ta sig for. Men Siri hørte, at hun hadde stor Lyst. Og saa kom Mor likevel en Stund efter ind i Kaarstuen og sa, at etpar Slag kunde hun nok være med paa. Og hun blev med en hel Time mindst. Men sidste Gang Siri bar Bud mellem Kaarstuen og Mor, hadde hun faat Nei. «Kom ikke med slikt, Barn!»

Som Farfar og Siri sitter der uten Tredjemand roper hun:

«Sjaa der gaar 'n Abraham Skogja,» og peker ut av Vinduet. En gammel, krumbøid Fyr gik paa Veien. Han skulde nok ind paa Gaarden, men lot til at ha god Tid. — Fik hun be ham komme ind og spille? — Næi, mente Gammel-John og arbeidet med Tungen omkring i Munden, som om han netop hadde ætt, en Husmand forstod ikke Kort. — Hvorfor ikke? — Næi, Husmænd hadde ikke Tid til at lære sig slik Trøysamhet. De hadde andet at gjøre. — Jo, paastod Siri, Husmændene kunde spille Kort, de òg. De spilte i Julen og om Søndagene.

«Ska æg spør 'n?»

«Næi.» Farfar vilde nok slet ikke.

«Men koffer it *det?*»

Tonen sa, at hun gav sig ikke.

«Æg kan it spaallaa Kort med 'n Husmand, kan du skjønn.»

Da blev Siri stum. Hun visste, at i gamle Dage, før Mor kom til Borg, aat Far og Farfar og Faster Ingeborg i samme Rummet som Husmændene og Drengen og Tausene. Men naar de i saa mange Aar hadde gjort det, saa kunde vel Farfar spille Kort med en av dem, med den snille, gamle Abraham Skogja. Hun forstod ikke dette rigtig, og det undret hende, at ikke andre end hun undret sig over slikt. Selv fik hun da Lov til at leke med Tryggve Borglykka. Og han var da Husmandsgut.

Kaarstuen var det Sted hjemme paa Gaarden, hvor hun helst holdt til. Farfar hadde saa mange Historier, at de vist ikke kunde tælles; men det var ikke altid, han brydde sig om at komme med en. Han fortalte hende ofte om, hvordan det gik til paa Gaarden før i Tiden. I gamle Dage hadde de hat det godt, sa han; hun maatte endelig ikke tro andet — likesaa godt som nu! Om de hadde to Uaar paa hverandre, de red gjennem dem. Og Humøret var bedre i de Tider end nu. De hadde det bedst, de, som klarte sig uten Penger. Det var godt, dengang Folk ikke trængte stort til Kontanter. En tarvelig Levevis gjorde En let i Hugen og let paa Foten. Han kunde godt like den Manden, som det blev sagt om, at

Sild og Graut,
som aller traut,
maatt' han haa paa Bor'i,
korles det va vori.

Siri var ikke gammel, før hun forstod, hvor han vilde hen med slikt; hun ante, kanske mest av Ord, han *ikke* sa, at han hadde sit at utsætte paa Mor. Og kanske ikke saa rent litet heller; han

Sild og Grøt, som aldrig tok Ende, maatte han ha paa Bordet, hvordan det end var fat.

tidde længe og svært eftertænksomt, naar han hadde snakket om Penger og Levevis. Men det faldt hende aldrig ind at nævne for Mor noget leit fra Kaarstuen.

Han sang. Viserne var like saa fjølge som Historierne. Flere av dem hadde en Prest skrevet, en, som kaldte sig Peder Dass og levde i Nordland for mange Herrens Aar siden. Oftest hørte hun den om Fjeldbonden, som agtet paa Tiden. Den hadde mange Vers, og de fortalte en lang Historie om en Mand, som var ute for underlige Ting paa en Reise. Siri tykte, det var overlag trøysamt. Farfar skalv i Maalet og gjorde Krusedullær paa Tonen og var mest alvorlig, naar det var Skøi alt ihop. Han sang òg Viser, som en Svenske hadde laget, en, som Folk kaldte Bellmann; han skulde nok ha været en stor Gauk i sin Tid.

> Tycker du, at Grafven är för djup,
> nå välan, så ta dig då en Sup.

Og naar han sluttet en Vise, kunde han sukke saa langt, endda om den hadde været lystig.

«Ja, i Gammel-Daagaa song dem, kan du tru! Aa, kor vi song! Men *ein* om Gongjen. Kvær fer sæg. No søng dem i Kor.» Han rynket paa Truten. «Og ingjen kan søng aalein' længer.»

Det hændte, at en gammel Mand eller en gammel Kone saa ind om ham. Da sat Siri og hørte efter, sa ikke et Ord, uten at hun blev spurt. De snakket om Folk, som var saa gamle, at de var døde, før Farfar blev født, og om Folk som var saa gamle, at «næi kjære, leve 'n endno?»

Og efterat en slik Gjest hadde sagt Farvel, kunde hun gaa som i en mild Rus av Undring. De hadde talt om Ætten, baade om Stammen her

trøysam ɔ: morsom. — Gammel-Daagaa ɔ: gamle Dage.

i Bygden og om Grener langt borte. Det var om Ætten idag og om Ætten den Tid Far til Farfar var Smaagut. Og hvergang han Farfar blev gjestet, hørte hun ikke bare et eller andet Navn, som hun kjendte før, men ogsaa den Historien eller det særegne, som hang fast ved Navnet. Hun forstod, at der var ingen Ende paa, hvor mange hun var i Æt med. Det var snart sagt med Storparten av dem, som sat paa Odelsgaarden sin herindover Fjordene. Og alle disse Mennesker visste like meget om hende som hun om dem! Og saa hadde de aldrig set hende engang! Og hun ikke dem!

Men Siri fik ogsaa høre om Folk, hun selv kjendte. Det hændte, at Gjesten kunde sende et prøvende Øiekast bort paa hende og gjøre et litet Ophold, usikker paa, om han turde bli ved. Da sa Farfar rolig: «Aa, *hu* e tett.» En Dag sat Faster og han og Halvor Røykeberg og talte om Prosten Klinge, som for en Tid siden hadde været i Bygden og holdt Opbyggelse i Kirken. De sa om ham bare det, som godt var; de tykte, han var slik en folkelig Mand: — han var Venstremand og Maalmand og grom at være sammen med. Og saa sier Halvor Røykeberg: «Men han e no bærre en sempel Gut da.» Og det var de andre enige om. Og Faster gjentok, at det var sikkert, det; han var bare en simpel Gut.

Det ikke bare *undret* Siri; men det gjorde hende ondt ogsaa, at det hang slik sammen med Prosten Klinge. Det blev likesom litt utrygt omkring hende. Hun syntes, at han var saa fin og stillfarende; han smilte, saa hun blev glad, naar hun saa ham. Og alle Folk blev glad, naar han kom. Og saa var han likevel bare en slik en; for Ætten dugde nok ikke stort. Siri hadde gaat paa Skole etpar, tre Aar og hørt og læst Fortællinger fra Bibelhistorien; hun husket, at der var dem, som blev

forbandet, og at der var dem, som blev drevet ut i Ørkenen, og hun visste, at Gud hævnet sig baade i tredje og fjerde Led. Hun la Hænderne ihop uten at merke det. Midt i al Forfærdeligheten gjorde det saa godt at vite, at hun selv ikke var en simpel Taus.

Martin Skindfeld gav hende ofte Aarsak til Undring og Eftertanke. Han var en ihærdig Arbeidskar, endda han ikke hadde nogen god Forstand, sa Far. Og han var like sæl med sig sjøl. Noget egentlig ondt merket En ikke hos ham. Men han søkte ikke Lag med anden Ungdom og hadde vanskelig for at passe Fliren sin. Han kom en Dag hjem fra Marken og meldte, at «Dagros» hadde ramlet ut for Holtehammeren og slaat sig fordærvet. Venstre Forfoten var brukket. Hun maatte slagtes, mente han. Og saa kniste Latteren ut mellem sammenbitte Tænder. Siri, som straks hadde sat i at graate for «Dagros», stanset i stiv Undring over denne Manden. En Dag røk Kjættingen, som Brøndbøtten hang i. Ansigtet paa Martin holdt sig alvorlig, da han stod foran Eilif ute paa Gaarden og fortalte det. Han visste, Husbond vilde bli arg, om han lo. Men han kunde ikke klare sig længer, end til han var færdig med Beretningen. Da sprængte Latteren sig Vei som en Eksplosion. Siri saa ængstelig paa Far. Men han sa bare kort og godt:

«Gaa n'i og ta Bøttaa og Kjættingjen op!»

Og Martin satte Stigen ned i Brønden og gik ned med en Baadshake, men fik ingen Ting paa den, alt det han soknet.

«Saa gaa n'i og huk Bøttaa paa!»

Martin gjorde straks en Dukkert i Brønden og var borte saa længe, at Siri blev ræd for, at han ikke vilde komme op igjen. Men da han endelig stak Hodet op, stod Lattersprut og Vandstraale

ut av Mund og Næse paa ham; han lo, som han hadde set det artigste i Verden nede paa Bunden. Han var alvorlig, mens han slæpte Bøtten og Kjættingstumpen efter sig opover Stigen. Men da han steg ut gjennem Døren til Brøndhuset, maatte han le igjen. Og da maatte Far og Siri le med ham. Men hun lo ikke frit; hun forstod ikke denne Manden. Han forvirret hende, endda han aldrig gav sig av med hende. Hvorfor dukket han ned i det kalde Brøndvandet, straks 'n Far sa, at han skulde? Hvorfor tænkte han sig ikke om først? Det vilde alle andre ha gjort. Og hvorfor lo han saa hjertelig, han, som hadde været saa længe under, at han maatte ha slukt en Masse Vand? Kunde han Far ha befalt nogen anden at gjøre den Dukkerten? Hun syntes, at alle Mennesker liknet hverandre litet Grand; men Martin liknet ingen andre end sig sjøl. Hun snakket med alle paa Borg, bare ikke med ham; hun vilde somme Ganger, men fandt ikke noget at si.

Mest hadde han forundret og forvirret hende en Vaardag, hun hadde været paa Skolen og gik ind paa Gaarden hjemme. Hun var otte Aar dengang. Et langt Skrik skar inde fra Huset ut i Stilheten. Skridtene døde for hende; hun stod. Hun visste, det var Mor, som skulde ha et Barn. Og nu kom Barnet. Hun sutret og saa sig om efter Hjælp eller Trøst. Da opdaget hun Martin, som pusset Sæletøi nede ved Stalddøren. Han lo; hun hørte næsten tydelig Latteren og saa den paa Ryggen hans. Da glemte hun et Øieblik Mor og sig selv. Tænk! Han lo! Gamle Guri bar en tom Bøtte over Gaarden. Hun hadde født ni Barn. Hun stanset Gangen, da hun blev vâr Martin.

«Din Gut-Skjitt, æg skuld' ønsk', du kom ti saammaa Klæmma, du som hu, som skrik, saa fergik baade du og Fliren din.»

Et nyt Skrik inde fra Huset. Et Øieblik vilde Siri ta Flugten; men saa satte hun avsted opover Trappen. Hun vilde op til Mor. Men hun fik ikke Lov. Hun blev sittende paa øverste Trin og vri Hænderne og graate, til Far kom ut og saa hende. Hun hadde faat en liten Bror; nu maatte hun slaa sig tilro; for nu var alt godt igjen for Mor.

Dagen efter hørte hun paa Skolen om, at Djævlen lo av Skadefryd, naar vi syndet. Da husket hun den stille Latteren fra Martin, mens Mor skrek. Slik var vist Fliren fra Djævlen ogsaa.

Mangt av det, som Siri undret sig over, talte hun om med den bedste Vennen, hun hadde, Tryggve Knutsen Borglykka. Hun la alt saa trygt ned i ham som i den dirkfri Kisten, som Far eide, og som var saa tung, at En ikke kunde flytte den. Aldrig hadde han endnu narret hende. Aldrig hadde hun hørt Snakket mellem sig og ham igjen som Spit og Fant-Ord fra Tausene eller Karerne borte i Østlaana. Nei, han var tæt.

De blev kjendt, da hun var to og han fire Aar gammel. Hun trængte en Kamerat. Og saa hadde Tryggve, Husmandsgutten, været nærmest at ta til. Moren tjente i mange Aar hos Gracks paa Langnæs, før hun giftet sig ind paa Borglykka, og Rikke likte hende saa godt. En av Tausene paa Gaarden hentet Gutten hver Morgen, til han kunde gaa alene. Snart blev Siri stor nok til selv at hente ham, naar han lot vente paa sig. Hun løp et Stykke nedover den lange Borgbakken og svingte tilvenstre ind paa den smale og daarlige Veien nedgjennem Skogen. Her var Borglykka den første av de to Husmandspladserne, som paa denne Kant hørte ind under Borg. Siri og Tryggve møtte hverandre paa Skolen ogsaa somme Tider; for det hændte mer end én Gang opgjennem Aarene,

Spit og Fant-Ord ɔ: Spot og Stiklerier.

at der var Kluss og Kludder med Guvernanterne. Nogen Familier i Bygden hadde slaat sig sammen om en fælles, som skulde bo hos Doktoren nede i Langnæsviken. En av dem blev syk og maatte flytte i Utide. En anden var umulig og blev straks sat paa Porten. En tredje rømte av Kjærlighetssorg. Og det tok gjerne Tid, inden en ny kom. Da gik Siri paa Almueskolen og læste Tysk privat med Lærer Tandberg, som hadde tat Middelskoleeksamen. Omsider blev Tryggve saa stor, at han skulde gjøre Nytte. Og da blev han Gjæter paa Borg. Og da saa de hverandre hver Dag fra Vaar til Høst hele Opvæksten igjennem. Det hændte ofte, hun létte ham op ute paa Marken eller i Skogen; for det var egentlig bare paa Tomandshaand, det var Moro at være sammen med ham. Nu hadde Siri det slik, at det underlige ikke var underlig bare første Gangen hun stod foran det. Nei, der var saa mangt, som blev ved at være det stødt. Tryggve hadde altid været underlig for hende. Men aldrig hørte eller saa hun, at nogen anden syntes, han var anderledes end Folk flest, naar En da ikke netop tænkte paa, at han var den dygtigste av alle Skolegutterne. Hun kunde ikke slutte med at undre sig over, at han aldrig saa hende, naar hun kom. Han vendte sig ikke om mot hende, ikke engang om hun hostet, forat han skulde bli vâr hende; han ikke saa meget som dreide bitte litt paa Hodet. Hun gik helt bort til ham; men han saa hende ikke, før hun stillet sig ret foran Øinene hans. Og da sa han uten at vise Glæde eller Forundring: «E det dæg?» Og det endda om hun trodde, han var baade glad og forundret. Han lo aldrig, ikke om han fik hende til at gape av Latter. Han bare smilte; men det var ikke sikkert, at Smilet gjaldt netop det, de snakket om, og det, *hun* lo av. Nei, noget like

ved Siden av *det* eller i Nærheten. Men det var ikke hver Dag, han smilte.

Han var en bred, kraftig Gut, middelshøi og mørk av Haar. Ansigtet hadde blaaøiet Alvor og kom En litt brysk for, naar En saa det fra Siden; det var nøgternt og lukket. Og tæt som i Trods og litt tungt av Eftertænksomhet. Det tætte og firskaarne i Kroppen støttet det, som Ansigtet fortalte. De fattige Klærne var saa ordentlige, at Folk ikke kunde undgaa at se det. Et tyndt, blaat Uldskjærf laa knyttet med stram Kunstfærdighet rundt Halsen og var aldrig i Ulag. Bøterne paa Bukseknærne var hverken maanerunde eller trekantet, nei firkantet og fældt nøiagtig ind fra Sømmen paa ytre Siden av Laaret til Sømmen paa den indre. Og der var ikke et eneste Sting at se, som fôr med Fusk. Han lappet Klærne sine selv. Det visste Siri fra Mor hans. Men hun visste ogsaa, at han likte ikke, at nogen kjendte til den Tingen. Forøvrig trængte han ikke at lappe ofte; for han var ræd om Klærne.

Lærer Tandberg sa om Tryggve, at han skjønte vist Begyndelsen av Bøkerne ved at læse Slutningen av dem. Han laante ham Læreboken i Tysk og gav ham litt Retledning av og til, i et Friminut og nogen Kveldsstunder, og snart sat hele Boken fast i Skallen paa ham. Naar Tryggve var i Marken eller i Skogen, hadde han altid en Bok gjemt et eller andet Sted paa sig, i en Lomme eller indenfor Vesten eller i Matposen. Han maatte fortælle for Siri de Stykkerne, hun hadde i Bibel- og Norgeshistorien; for da husket hun dem bedre, end naar hun selv læste. Han var faamælt, og kanske var det en av Grundene til at Gjenfortællingerne blev knappe. Han glemte aldrig noget av selve Margen, gjættet ikke, laget ikke. Hun fik ham flere Ganger til at si frem Historien om Josef

og Brødrene. Naar han kom til det Stedet: «Jeg er Josef. Lever min Far endnu?» da blev hun vék; hun visste ikke, Aarsaken var, at Maalet hans, som var stilt og fuldt og mørkt, ikke rigtig vilde kjendes ved det sterke Indhold i Ordene. Øinene randt fulde av Vand paa hende. Da vendte han sig halvt bort. Hun saa op for sig, op mellem Trærne, op mot Skyerne og sa: «Aa Josef, han hi nok veri 'n stor Mand, han.»

Og nu gled hun gjerne ind paa det, som *hun* kunde fortælle om: — de store Mænd og de store Tider; for hun kjendte en Del til dem gjennem Morfar. Hver Søndag Formiddag gik hun paa sin Fot ned til ham og blev der tilkvelds. Mor og Far kom ut paa Eftermiddagen. Først underviste han hende en halv Time i Fransk, skrev op Fraser og Regler, hun skulde lære ved Siden av Lærebokens, fortalte hende paanyt, at Fransken var det vakreste, det klareste, det solideste Sprog i Verden; hadde hun først tilegnet sig det, vilde hun ikke ha Hjerte til at la det forfalde, men agte og ære det som den kostelige Skat det var. Siri kunde ingen Lekse sikrere end den, Morfar gav hende. Det var utænkelig at møte ham uten at ha den i Orden. Ja, den var nok den eneste, hun lærte rettelig tilgagns. I de Maaneder, Morfar var paa Stortinget, glemte hun ikke litet; for det blev aldrig noget av, at Mor holdt Fransken oppe hos hende. Hun orket ikke høre Lekser, sa hun. Og naar han saa kom tilbake, da var det at ta om igjen alt det, Siri hadde lært hos ham. Paa den Maaten gik det ikke fort; men det, hun kunde, det sat godt tilslut. Og likevel var denne Sprogundervisningen det mindste. Nei, for efterat de var færdige med den, skulde de ut og spadsere enten i Haven eller i Skog og Mark, og da kom Beretningerne og Anekdoterne fra Hi-

storien og først og sidst dem om de store Mænd. De faldt gjerne tvangfrit, ofte helt tilfældig. Men Glød var der under dem, og det fænget ofte i hende fra ham. Nogen Gang gik de Haand i Haand. Han fandt hendes. Eller hun tok hans uten at vite det. Da kunde han se paa hende, som om han var en ung Mand, og hun en ung Kvinde.

Men efter hvert Søndagsbesøk hos Morfar maatte hun la Solen skinne paa den nye Kundskapen sin, saa Tryggve ogsaa fik se den. De store Mænd, det var Morfar og Bjørnson og Wergeland og Victor Hugo og Voltaire og andre. Alle kjæmpet de for Friheten og Retfærdigheten. Alle hadde de været forfulgt og forkjætret. Men seiret de ikke tilslut? Lysnet det ikke paa Jorden? — Og hun fortalte om Grundloven og om Fædrene paa Eidsvold og om det skjønne og stolte Frankrike, som vi hadde Grundloven og Friheten fra.

Tryggve vilde mer end gjerne høre, endda han aldrig bad hende fortælle. Han saa, hun vendte Ansigtet halvt op mot Himmelrummet, fordi Jorden og Hverdagen omkring dem blev for lav for høie Tanker og for trang for det store, som sprængte paa inde i Brystet. Men fik hun Vand i Øinene, da maatte han se til en anden Kant.

«Æg gifte mæg bærre med 'n stor Mand. Ein som 'n Morfar hell 'n Bjørnson.»

Det visste han før. Han tidde og gjorde et Nik. Han hadde mangen Gang hørt disse Ordene som sidste Sætningen, naar hun fortalte om store Mænd og store Tider.

XI

I denne Bygden bodde der en Mand, som Folk kaldte Kandidat Ruge. Det var etpar Aar, siden han flyttet hit og leide ene Halvparten av den mindste Stuelaana oppe paa Gaarden Vargen. Her hadde han Hund og Gevær og Bøker og Møbler og en Taus, som stelte bare om ham.

En vaat Vaarkveld i Skumringen skulde Siri gaa med Bud for Far til Per Vargen, og da saa hun, at en høi, fremmed Mand kom imot hende fra Skogen. Hodet laa bøid fremover og bar en stor, svart Skjærmhuve, som var seget ned i Panden, saa hun kunde ikke se Ansigtet. Snip hadde han ikke. Skjorten saa hvit og ren ut og var aapen i Halsen. Det ene Bukseknæet var flænget. Og den lange, graa, fine Frakken flakset omkring ham i Vinden. Da jog en Harehund forbi ham. Den kjendte hun. Og da kjendte hun Kandidaten ogsaa. Men slik hadde hun rigtignok aldrig set ham før. Etpar Karer, som stod og grøftet ved Veien, saa efter Manden, til han var væk. Og de sa sig imellem det, hun alt hadde tænkt, at nu hadde nok Kandidaten sin onde Tid igjen. Hun visste av Bygdesnakket, at da mælte han aldrig et Muk, men gjemte sig gjerne bort, kom sjeldent ut paa Landeveien ialfald, holdt sig til Skog og Fjeld; helst laa han inde. Og Hunden, som ellers altid fulgte tæt i Hælene paa ham, var vidtløftig, gjorde sig Avstikkere ut i Marker og ind paa Gaarder, fløi like

ind i Uthuser efter en Kat, jaget, saa det blaaste av Farten, og Tungen danset i Gapet paa den. Da trængte ikke Folk se Eiermanden til Hunden for at kunne si:

«No e nok 'n Ruge svart.»

Men alle visste, han hadde en anden Sindstilstand ogsaa. Den er det vanskelig at gi noget andet Navn end den urolige. Da var han ordentlig paaklædt og oprømt og snakket meget og det baade fornuftige, ja kloke Ting, og forvirrede, ja rent uforstaaelige om hverandre. Og Folk rystet paa Hodet og sa:

«Det e it stor Grein aa faa paa 'n Ruge idag.»

Men saa kunde han komme i en solblank Stund, lys og fin. Da skjén alt paa ham, Floshatten, Stokken med Guldknappen, de hvite eller perlegraa Handskerne og Lakskoene. Og da var der mange, som gjerne vilde træffe Kandidaten. Ingen hørte de mer forundret paa, og der var ingen saa liten og ringe, at Kandidaten ikke gav ham nogen Ord, som blev husket og fortalt videre, endda Folk gjerne tok imot med den Baktanken, at egentlig var Manden galen; ja, for hver og en kjendte til, at han var gjort umyndig, at hans egen Bror, nei Halvbror, Stor-Kjøbmanden Gunnar Ruge inde i Byen, var Verge for ham. Men — mente Folk — naar en galen og umyndig Mand kunde tænke og snakke slik i sine lyse Stunder, hvad maatte han ikke ha kunnet, dengang han hadde sine fulde Fem i brukbar Stand, han, som hadde studert til Sakfører som Skriveren og han Grack og faat fine Eksamener og været stor Handelsmand baade her i Landet sammen med Bror sin og siden i Frankrike og i Spanien. Men desværre — han hadde nok ikke bare studert og drevet Handel, *den* Karen.

faa Grein paa ɔ: faa Rede paa.

— En Dag i August var Siri mellem Bringebærbuskene; de rødmet rundt omkring paa Steingjærdet, som strakte sig nedover lik en lang Steinrøys ved Siden av Veien. Ansigtet var litt ældre end vanlig hos en Tolvaaring. Slik Magt hadde Alvoret over det. Saa En ind i de blaa-graa Øinene, da glemte En gjerne at lægge Merke til noget andet paa hende. En slap dem ikke let; for Styrken og Varmen og Skjønheten var saa tydelig her. — Der hun stod idag, var der saa meget rødt. Røde Bær paa Buskene, røde Sløifer i de askeblonde Fletterne og en rød, fuld Mund. Egentlig var den litt for stor; men Formen var saa ren, og Farven saa frisk som paa Bærene. Ved Siden av hende kravlet den yngste Broren, Albert, som hun skulde være Barnepike for utover Formiddagen.

Da ser hun Kandidat Ruge et Stykke borte paa Veien. Hun ser spændt. Solen skinner i Floshatten, og «Lizzi» følger ham pent i Hælene. Kandidaten hadde det godt! Han kom for at hilse paa Mor!

Siri tok Gutten ved Haanden og halte avsted med ham over Gjærdet; men han vilde ikke følge og skrek og la sig ned; for han hadde endnu ikke faat nok av Bringebærene, og hun turde ikke løpe fra ham. Men hun visste Raad; hun løsnet en Øre ut av en Knute i Lommetørklæet. Mynt kunde han ikke staa for. Penger var det kjæreste, han visste. Imidlertid var hun blit heftet; for det gik ikke fort at komme over Steinene og Grøften med Albert, saa Kandidaten naadde ind paa Gaarden før hende. Og der stod han og talte med Farfar. Hun var lettet for en stor Bekymring. Nu kunde han ikke undgaa at faa Øie paa hende. Og da vilde der gaa for sig et eller andet. — Hun blir staaende paa litt Avstand med Gutten og hører paa. Naar Kandidaten forlater Farfar for at gaa

ind til Mor, maa han bli vår hende. De taler Politik ... det er det sørgelige ved Kandidaten, at han er Høiremand ... eller noget endnu værre, som hun ikke vet Navn paa ...

«Tror De virkelig, Herr Sand? Jeg er dypt uenig med Dem. Det er selvmorderisk, at en Mand som De er Tilhænger av almindelig Stemmeret.»

«Æg vil Likheit.»

«Likhet er her bare et Ord eller bare et sentimentalt-liberalt Begrep. Likhet har aldrig eksistert i den Forstand, De mener. Og vil aldrig kunne bli Virkelighet, ikke uten at den menneskelige Natur blir en anden. Livet er basert paa Ulikhet — d. v. s. paa Strid. Ulikheten kan ikke avskaffes, likesaa litt som vi kan avskaffe Livet.»

«Den eine Samfundsklassa ska it hald' den ander ner.»

«Nei, men naar Deres Husmænd og Gaardsdrenger overstemmer Dem, da blir det disse Folks Tur at holde Deres Samfundsklasse nede. Det ene Tyranni har altid avløst det andet og vil bli ved at gjøre det; for det at eie Magten er praktisk talt altid det samme som at misbruke den.

«Vi ska itnaa gjaaraa da, skjønne æg?»

«Jo, vi kan hjælpe dem til lettere Livsvilkaar. Men man arbeider for, at de skal faa Halvdannelse og Stemmeret, d. v. s. Magt. Og evner ikke eller vil ikke hjælpe dem op økonomisk; men det er at opdrætte social Misnøie; det er at lægge Snare om Halsen paa det nuværende Samfund; det er det rene Selvmord.»

Skalken langt inde i Øinene paa Gammel-John videt sig ut:

«Fuldt saa gæli e det vel it.»

«Vi burde heller skape Plads for de fremragende Evner, hvor de end viser sig, og indføre *u*almin-

gjaaraa ɔ: gjøre.

delig Stemmeret — d. v. s. Ret til at stemme utelukkende for de Folk, som i Kraft av ualmindelige Evner og stor Indsigt har Betingelser for at kunne bruke sin Stemme, likegyldig hvilken Samfundsklasse Vedkommende tilhører. Det gjælder om at faa den mildeste Form for Tyranniet, eftersom vi allikevel ikke kan undgaa det.»

Kandidaten løftet paa Floshatten og bukket bitte litt.

«Jeg maa nok ind og hilse paa Gaardens Frue, før det blir for sent. — Farvel, Herr Sand.»

Gammel-John stod igjen, og han murret ut i Luften noget om Morgenbladsnak. Han kaldte alle Indvendinger mot radikal Politik med det Navn. Selvl æste han aldrig det Bladet; dertil var han for saaret av de Angrepene, det rettet mot Mænd og Meninger, han satte høit. Etpar Ganger hadde det hændt, at nogen sendte ham et bedsk Numer anonymt for at erte ham; men han rørte det ikke med Fingrene; han knep det med Ildtangen og kastet det ind paa Gruen. Der brandt det ulæst.

Kandidaten hadde dreid om til den Siden, som vendte bort fra Siri, og gaat opover Hovedtrappen uten at bli hende vâr. Hun blev staaende en Stund og grunde. Men hun fandt ingen anden Utvei end at træ like ind i Stuen og ta Albert med. Kandidaten likte Barn, visste Siri, snakket altid med Barn, hvor han traf dem, — hvis han da ikke netop tænkte saa sterkt paa noget, at han hverken saa eller hørte. Uten Albert nyttet det ikke at komme ind; for Mor vilde straks spørre: «Hvor har du Gutten?» Men hadde hun ham med, kunde Mor kanske likevel si: «Nei, gaa ut i Haven; du ser, jeg har Besøk.» Men da fik Kandidaten Øie paa dem og sa: «Kjære Frue, la de smaa faa bli her.» Og Mor gav straks efter: «Jaja da, Barn, sæt dere pent og vær stille.»

Siri lokket Albert; han vilde faa Lov til at være inde hos Kandidaten, om han var fin Gut. Og han, som aldrig hadde været inde hos Kandidaten før, blev fuld av Vent, især da han alt hadde mistet En-Øren og trængte til noget, som kunde være i Stedet for den.

Siri og han krøp beskedent indover Dørstokken — forbi «Lizzi», som laa utenfor og ventet. Mor sendte dem et Øiekast paa Skraa der hun sat, men hørte og saa siden bare paa Kandidaten, som stod vendt mot hende. Solen naadde Floshatten under Stolen. Der laa en liten Bok i rødt Skindbind paa det store Bordet. Siri hadde aldrig set den før. Den var vist fransk, og Kandidaten hadde kanske laant Mor den; for slikt gjorde han. Mor hadde tat Fransken op igjen for Alvor, siden han kom til Bygden.

Og Siri ikke bare hørte; hun suget Luften omkring ham, det fremmede og underlige, han bar med sig ... andre Land, store Byer, høie Saler, fint klædde Mennesker, — de Stederne, hvor Mor hadde været i to Aar, da hun var ung.

Han nærmet sig Vinduerne og saa ut i Haven og rettet sig op, og den høie og svære Skikkelsen fyldte mer ut. Han strakte Hænderne frem og vred dem om hverandre i Solen, som om han vasket dem. Og straalte som mot en kjær Ven derute. Og nu var det længe stilt, ja saa længe, at Siri blev forundret, tilslut litt pint. De tidde sammen, som Far og Mor gjorde; men det gik da vist ikke an. Da vendte han sig helt om:

«Hvor det er friskt og klart! — Som om vi var i September allerede! Jeg ser Høsttoner. Idag er jeg ren og sterk som det høie, blanke Himmelrummet.»

Han tidde nogen Øieblik og sukket. Og nu blev Stemmen næsten lav, som om han bare halvt aapnet for noget indestængt:

«Men jeg har betalt med Uker i Sjælenød. Allikevel er ikke Dagen for dyrt kjøpt. Alt godt maa kjøpes dyrt. Det er stort, at Naturen har tat Festklædningen paa for at feire min Gjenkomst til Livet. Men det er endda større, at jeg faar være her en Time ... hos et godt Menneske, som forstaar det, jeg sier ... som har et Ekko i Brystet for det lille, jeg kan synge. Jeg er rik idag. Og jeg er ikke Eneboer længer.»

«De maa ikke kalde Dem Eneboer. Hele Bygden har De jo omkring Dem, og mange sætter stor Pris paa Dem, vet De nok.»

«Tak, Tak, fordi De sier mig dette. — Livet er vistnok ofte tungt for mig, siden jeg blev forvist hit ind ...»

«Men Herr Kandidat ...»

«Jo, jeg sier *forvist* ... men de lyse Stunderne er likesaa rike som før. Den store Napoleon eide ikke mer, da han stod i sin Velmagt, end jeg engang raadet over; for ingen har nogensinde eiet mer end alt. Og alt var netop, hvad jeg hadde. Men kanske var han fattigere paa sit St. Helena end min Ringhet her i Bygden; for Livet gir mig jo Dage som idag. Jeg eier Ydmyghetens Lykke overfor det ufattelig sterke over os og Tilbedelsens Hengivelse overfor Solen og Fjordene og Trærne ... Og Livet gav mig et Menneske som Dem at tale med her i Ensomheten ...»

Siri saa, at Taarer blinket paa ham. Mor var blek og stum. Siri kjendte, at det skalv inde i Brystet sit.

«Jeg vil aldrig klage mer ... Jeg vil bare takke ...»

Hun merket et ængstelig Øiekast fra Mor og ante, at nu maatte hun og Albert ut. Mor reiste sig med nogen Møie op fra Stolen. Det var likesom altid litt tungt for hende at komme op igjen,

naar hun sat, endda hun endnu holdt sig næsten tynd.

«Barn» — hun talte halvhøit — «dere maa gaa ut og leke.»

Og Siri vék ut av Døren sammen med Albert, som hun holdt i Haanden; hun stred med Taarerne og seiret, blev enig med sig selv om at vente utenfor, til Kandidaten skulde hjem. Hun fandt paa Kunster for at holde Albert fast ved Hovedtrappen; for gik han, blev hun nødt til at følge. Hun maatte ofre den sidste av sine tre Øre; men da blev han ogsaa, helt til Kandidaten kom med «Lizzi» pent bak efter sig. Mor i Hat og Kufte var med ham. Han saa glad ut. Og det gjorde Mor ogsaa. Det skjén av Øinene hans og av Tænderne, av Stenen i Slipset og av Skoene. Hun hadde aldrig set nogen Sko saa blanke som hans.

«Er du der, min kjære Siri.» Han vendte sig mot Moren: «Guldskillinger er sjeldne i dette Land, i dette skjønne Graastensland. Jeg har ikke set en eneste paa flere Aar. Men idag fik jeg en. Og da tænkte jeg straks: — den skal Siri ha.»

Han hadde tat Pungen op. Og den ogsaa var blank og skinnende.

«Værsgo'! — Gid den maa bli en Lykkeskilling!»

Hun blev staaende og stirre paa Guldet, mens Mor og Kandidaten drev videre. Hun hadde aldrig set en slik en før. Men det varte ikke længe, før hun hug Tak i Broren og halte ham med sig efter de to, som spadserte. Veien har her overvundet Borgbakken, gaar østover næsten flat. Siri vilde høre, hvad de talte om, ialfald høre Maalet hans. Hun og Albert gik like bak dem . . .

«Nei, kjære Frue . . . Menneskene som Klump de er fortapt paa Forhaand . . . før de er født!»

Siri fik ikke fat paa det, Mor sa; Mor la vist

imot ham, men snakket bare stilt. Da blev Kandidaten ved:

«Nei, *det* har De nok Ret i. Men De synes at ha for store Meninger om Resultaterne, som skal komme av al denne Politikken omkring Dem. — Selvfølgelig ... et og andet kan den rette paa og et og andet brette paa. Men De synes at tro paa en Tid, da Folk ikke længer skal kunne træ hverandre ned. Den menneskelige Natur vil sørge for at gjøre en slik Tro tilskamme.» — Og om litt føide han til: «Jeg tror stort om det enkelte Menneskes Evne til at naa høit gjennem Lidelse, Forsagelse og Selvtugt. Men alle de andre ... nei!»

Han rystet haardt paa Hodet.

Albert hadde sprunget frem og grepet Mor i Haanden. Da vendte hun sig om og stanset:

«Nei, Barn, gaa nu hjem og lek. Det blir for langt for Albert at følge med frem og tilbake.»

Siri rødmet. Hun tok Gutten ved Haanden og drog sig væk. Vandret hjemover og saa paa Skillingen. Hun syntes, den var saa blank, fordi den kom fra Kandidaten. Sidst han var paa Borg, skjén han ogsaa likesom idag. Hvorfor kom han aldrig, uten naar han skjén?

XII

Julen var ikke langt borte. Midt paa Dagen stod Luften som en graa, ulden Røk, som ikke løftet sig, ikke sænket sig; men var ubevægelig. Ikke en Stripe Solrødme trængte igjennem. Og slik var det Uke efter Uke. Men etpar, tre Timer efter Middag tyknet den, blev et tungt Mørke, som varte til et Stykke ut paa Formiddagen næste Dag. Da tyndet det sig ut til en graa, ulden Røk igjen, og Menneskene virret om i den; de hadde ikke noget andet Dagslys. Sneen dækket Landet og de inderste Fjorder og Sund. Vinden hadde blaast den sammen i høie og haarde Fonner op efter Bakkerne og bortover de Fjordene, som «laa». Dampskibene gik ikke frit frem stort længer end til Langnæsviken.

Naar den graa, uldne Røken tyknet over Middag, da saa En oppe fra Borg, at det ene Lyset efter det andre sprang frem nede paa Gaardene rundt omkring, og at et og andet av dem flyttet sig mellem Stuelaana og Stalden og Fjøset. Tilslut blev Røken saa tyk, at bare usikre og svake Lysprikker meldte om, hvor der bodde Folk. Der var ikke andet at se end dem.

Det hændte Fru Ulrikke Sand, naar hun i Mørket kom ut paa Hovedtrappen, at hun stanset, drog Sjalet tættere om Skuldrene og blev staaende en Stund og se utover. Ja, det hændte, hun gik helt ut paa Bakken for at kunne se friere og længere. Hun saa litt anderledes paa Lysene nu end for nogen Aar siden, før Kandidat Ruge slog sig ned i

Bygden. Hun visste ikke bare Navnet paa de Hjemmene, som laa bak Lysprikkerne; hun visste ogsaa litt om hvert enkelt av dem, ja næsten om hvert voksent Menneske. Og det var, som om hvert enkelt Lys blev et Kikhul, som hun saa igjennem, ind i Hjem, ja ind i Skjæbner. Hun blev vâr Smil, hørte Graat og milde Ord og haarde Ord, at der blev tidd i Glæde og tidd i et Had, som først sluknet sammen med Livet. Og hun kom til at tænke paa saa meget, paa sit eget Liv og paa sit eget Hjem, paa det, som laa bak hende, og det, som hun hadde i Vente. Hvad var størst og mest: — at leve Dagens jevne Liv i smaa Glæder og smaa Sorger, den ene Dag som den andre, det ene Aar som det andre, ingen Ting at længes heftig efter og ingen Ting at frygte for, ingen Ting, som skulde bli stort anderledes end det, som hadde været ... — Og saa alt det andet, det, som ikke var Hverdag hverken i Sorgen eller i Glæden, hverken i Haabet eller i Frygten, hverken i Nutid eller i Fremtid, det, som var den største Stigning og kunde bli det bratteste Fald.

Hun maatte tænke paa, at der bak en og anden Lysprik i Mørket var Skjæbner, større, rikere, merkeligere end hendes, at baade Lidelse og Lykkefølelse kunde være noget langt mer sammensat, mer forgrenet og sterkt i et Menneske, end de var hos hende, noget rummeligere, noget med et større Himmelrum over end hendes. Det at bli gift med Eilif Sand paa Borg var det bedste, som hadde kunnet times hende — slik som Forholdene dengang stillet sig. Og slik som hun dengang var. Men hun kjendte Mænd, som kunde gjort noget andet og mer ut av hendes Liv end den Mand, hun giftet sig med. Hun hadde selv valgt og turde ikke ønske sig nogen anden Lod end den, hun hadde faat. Men allikevel! ... allikevel!

Hun turde ikke længes efter, at noget skulde blit anderledes, end det *var* blit. Hun visste, hvad hun eide, og hun hadde meget imot Utryghet. Men allikevel! .. allikevel!

Hun rystet sig litt, som om der gik et Gys gjennem hende, drog Sjalet fastere om Kroppen og gik ind — ind i Stuerne, ind til Trygheten.

*

Siri vaaknet i Sengen og husket, at Julekvelden kom i Overmorgen. Det var mørkt omkring hende; bare en svak Lysstripe fløt ind fra Forældrenes Soverum. Døren stod som vanlig paa Gløtt. Hun tænkte ikke straks over, om det var Kveld eller Nat eller Morgen; for det var like mørkt, naar hun la sig, som naar hun stod op. Men saa hørte hun Snak fra Mor og Far. Og da var det nok Kveld; for om Morgenen sov Mor.

«Æg like 'n it.»

Han gik tungt over Gulvet. Mor laa i Sengen. Mor laa altid før Far i Sengen.

«Du kan vel taale 'n, fordi om du ikke liker 'n.»

«Næi.»

Det faldt saa rolig og haardt.

«Vi faar gjøre naa' godt, vi òg. Han er mer ulykkelig, end naa'n av os forstaar.»

«Han rangsnur dæg fer mæg.»

Om en liten Stund sa Mor og var fredelig i Maalet:

«Jeg vet ikke, at jeg kan være stort anderledes, end jeg er mot dig og Barna.»

Far flyttet en Stol og bar Lyset over Gulvet. Og satte det paa Bordet ved Sengen. Det var han, som slukket Lyset om Kvelden og tændte det om Morgenen, før han stod op.

«Du e it fernøgd længer.»

rangsnur ɔ: vrænge, fordreie.

Det, at Mor tidde en Stund, tok sig ut for Siri, som om Far hadde Ret. Men endelig sa hun:

«Ikke al Tilfredshet er vel av det gode.» Og om litt: «Har jeg klaget?»

«Det gjær du aller.»

Han la sig tungt i Sengen og slukket. Og da kom den væk, den smale, svake Lysstripen inde hos Siri.

«Jeg synes, han er saa længe borte av Gangen ... hele Uker ... ja hele Maaneder, at om han kommer to, tre Dager paa Rad, saa faar vi taale det.

Far vendte sig der han laa som for at lægge sig tilrette til Søvnen ...

«Han ska væk fraa Husi.»

Det var saa rolig, men saa underlig haardt, at Siri kvak. Hun visste ikke, at Far kunde snakke slik eller bruke det Maalet, ikke engang til Dreng-Mads eller Tryggve eller Martin. Hvorfor var han da saa strid nu?

Og Siri gapte og lyttet. Et Øieblik var hun ikke sikker paa, om hun drømte eller var vaaken; hun hadde aldrig hørt et bittert Ord mellem Mor og Far før. Ellers gik alt i Huset, som Mor vilde, men altsaa ikke denne Gangen. — «Gjær, som hu Mor sei,» pleide Far si til Ungerne. Og Mor sa, naar hun vilde negte dem noget: «Det tror jeg ikke, Far liker. Det faar dere ikke Lov til.»

Og Siri blev ved at gape og lytte og vente paa Svar der hun laa. For hende var Mor og Far noget andet og mer end andre Forældre. Alle Folk saa op til dem. Og Forlovelsen dem imellem stod i Lysglans for hende, og fra den hadde der i alle Aar faldt et Skjær over de to og over Livet i Hjemmet. — Og nu . . . at Stilheten inde i Soverummet varte og aldrig vilde ta Slut, det gjorde hende med ett vantro; hun misforstod vist. Ordene var ikke ment slik, som hun hørte dem.

Da snakket Mor og skalv i Mælet. Der gik et litet

Gys gjennem Siri: — Mor hadde nok ventet med at svare, fordi hun ikke hadde kunnet faa det til før nu:

«Jeg har aldrig vist et Menneske Døren.»

«Det trøng du it aa gjaaraa no hell.»

«Jeg kan ikke vise ham, at han er uvelkommen. — Her er ikke netop saa meget av nyt, synes jeg. Vi gaar litet i Selskaper. De Mennesker, som kommer her, bør jeg faa beholde.»

«Arbeid' du meir, saa ha' du it saa mykji Bruk fer Kandidata.»

«Jeg arbeider *nok*. Jeg er ikke født til at være Sliter likesaa litt som du. Jeg er ikke opdraget til at være det heller. Og jeg behøver ikke at slite. Det vet *du* bedst Greie paa.»

«Det e saa det.»

«Han har lidt sig til mer Forstaaelse av mangt og meget end du og jeg. Han har tænkt over mer end vi to. Og han har mistet alt. Og du har alt det, du kan ønske dig. Du er frisk og sterk, og han er et Vrak. Du kunde unde ham den Glæden at komme her.»

Men Far tidde. Og det saa længe, at tilslut syntes Siri, at Far ikke svarte, fordi Saken var avgjort. Stilheten betydde vel det, han nylig sa: «Han ska væk fraa Husi.» Mor forstod nok ogsaa Stilheten slik; for hun kom igjen. Ordene var langsommere, og Maalet lavere, men saa haardt, at det blev fremmed. Der fløi Skræk gjennem Siri.

«Du hater 'n, gjør du. Du er misundelig paa 'n. Du taaler ikke hans Dannelse.»

Han lo tørt og kort:

«Nei, æg hi bærre Bondedaning, æg.»

«Det gjør ingen Ting, naar du bare ikke er haard og trang som en Bonde.»

Siri laa længe og ventet; men der faldt ikke et Ord til. Og endelig sovnet hun ind urolig og for-

gjaaraa ɔ: gjøre. — Kandidata ɔ: Kandidaten (Ental).

undret. Skulde Mor og Far være sinte paa hverandre herefter? Og skulde den stakkars Kandidaten aldrig komme her mer?

*

Men Dagen efter og Dagene derefter merket ikke Siri, at der hadde hændt noget leit mellem Mor og Far. Kandidaten var ikke at se hele Julen. Det leie, som hadde vist sig, svandt i det Mørket, det var dukket op av. Kandidaten gjorde Visit ut i Januar, ønsket godt nyt Aar. Dagen efter stak han indom. Og nu saa ingen paa Borg ham en Maaneds Tid. Da var han inde og hilste paa Fruen. Saa var han længe borte igjen. Men en Dag i sidste Uken av April kom han og var lykkelig over Vaaren; den var tidlig ute det Aaret. Luften saa mild, at det hadde ikke noget at si, hvad Veiret ellers tok sig for, at det snedde vildt en Nat, saa der laa flere Tommer Sne om Morgenen. Inden Kvelden var den væk. Det *var* Vaar, og der kunde ikke bli Vinter en Gang til paa denne Siden av Aaret.

Eilif Sand gik og pløide. I de svarte Furerne faldt der en og anden Sneflis, som gjorde sig usynlig næsten i samme Øieblik, den traf Mulden. Han arbeidet langsomt og med stor Omtanke; det gjaldt om at faa Furen saa ren og fin, at ingen Kar paa Gaarden skulde kunne klype det ene Øiet igjen og sigte og finde ut, at der var dem paa Borg, som kunde gjort dette likere.

Siri og Tryggve og Mor holdt paa i Haven; men Mor hadde netop gaat ind for at hvile litt. Da saa Siri, at Kandidaten drev nedover mot Far. Han bar Paraplyen utspændt for at skjærme den glansfulde Floshatten mot de stakkars Sneflisene. Siri fik et litet Støt; Oplevelsen i Soverummet like under Jul sprang op i hende. Hun lot Jern-

riven falde ut av Haanden og løp nedover mot det Stedet, hvor Kandidaten og Far maatte møtes, naar Far vendte tilbake med Hestene og Plogen. Der maatte ikke hænde noget! Hun stanset andpusten og neide.

«Nu er du vel glad, Siri. Vi har faat Bugt med Vinteren. Nu skal vi glemme; vi skal stryke den ut, saa Sommeren ifjor gaar i ett med Vaaren og Sommeren iaar! Hvad? Saa det hele blir en eneste lang Sommer.»

Hestene nærmet sig, halende paa Plogen; de kastet Hoderne op og ned, saa Fakset flagret, og kom like ind paa Kandidaten og Siri.

«Goddag, Herr Sand. Ja, nu er vi naadd *saa* langt igjen . . .»

Men Eilif dreide med et Krafttak Plogen omkring uten at se op. «Hy!» ropte han til Dyrene; de fik ikke puste ut, men maatte «Hy!» spænde i og dra avsted igjen straks. Plogjernet skar ned i og væltet Jorden tilside.

Siri saa op, men bare for et Øieblik og med større Undring og Forvirring, end om Far hadde git Kandidaten en under Øret. Hun blev het al Kroppen igjennem og krøp sammen der hun stod.

Om en Stund hørte hun Skridt; han gik; hun sneg sig til at se efter ham; men netop da vendte han sig og stanset, saa paa hende, gransket. Og saa gik han igjen. Hun hadde faat et Glimt av Ansigtet; det var blit graat og fremmed. Hun saa, han likesom sjanglet; Ryggen var rundere, hele Manden kortere, fordi han gik bøid.

Hun maatte graate. Og det skulde ingen se. Og saa sprang hun bortover Gjordet, bort fra Aakeren og tørket Taarer. Og da visste hun saa sikkert, at det, hun hadde set idag, maatte hun ikke fortælle Mor.

Siden kom Kandidaten aldrig mer til Borg.

Faks ɔ: Màn, Manke.

XIII

Siri længtet alt til næste Valgaar, endda der var to Aar igjen. Det var bare saa dumt, at der ikke holdtes Stortingsvalg hvert Aar. Et Valgaar høinet og løftet Folket, sa Lærer Tandberg. Hun hadde været saa spændt paa Utfaldet av sidste Valg, ikke her i Amtet naturligvis; for her kunde der ikke bli andet end Venstrevalg, men i flere andre, som var tvilsomme. Naar Valgaaret kom, fik hun kanske følge med Morfar til et Folkemøte igjen likesom ifjor, da hun var med til to store Møter inde i Byen sammen med Far og Mor. Kanske tok Bjørnson sig en Tur nordover igjen, naar der først blev Valgaar. Og saa kanske Far blev blid paa ham igjen; han hadde vist ikke nævnt ham, siden sidste Gangen de var sammen. Ja, bare Bjørnson vilde komme. Da fik hun en Reise som den ifjor. — Aa! .. da Dampskibet naadde saa langt, at hun saa Byen .... de tusen lyse Træhuser med de røde Taker, som skjén i Solen; de var som nymalt til Ære for Morfar, fordi han kom til Byen for at la sig høre. Taarnene paa Domkirken og paa Vor Frue Kirke og Fæstningen høit oppe i Fjeldet, de raket op og hilste saa alvorlig. Det var, som om selve Norgeshistorien var med at by Velkommen, som Lærer Tandberg engang hadde sagt. Jernbanetoget rullet saa kvikt bortover Moloen, som om det skulde avsted og melde, at Morfar var paa Veien, og det puffet store Røkskyer tilveirs, som naar der blev

salutert. Og da de alle tre gik opover Byen ... Folk saa paa dem; for mange kjendte ham. «Venstres Avis» hadde meldt Ankomsten. Og nu visste Folk, at der vilde hænde noget.

De to Foredragene og Ordskiftet efterpaa og Trængselen og Bifaldet, det hele hadde likesom været et øsende og pøsende og dundrende Uveir; det gav Gjenlyd mellem alle Fjeld hele Landet over, sa «Venstres Avis». Morfar hadde været Tordenguden og aapnet for Sluserne, stod der. Selv sat hun trygt under Tak og saa paa alle de stakkars Høiremændene, som hadde vaaget sig ut og fløi tullatt for at komme unda Lynet og Styrten. — Aa, men om bare Bjørnson kom nordover til næste Valg!

Og Siri undret sig som før over mangt og meget. Med Tiden blev det mest over sin Ven, Tryggve. Da hun kom litt op i Aarene, vilde hun en og anden Gang gjøre ham glad; men hun var aldrig sikker paa, at det rigtig lykkedes hende; for han viste det ikke tydelig nok, syntes hun. Sørgmodig var han nok ikke heller; hun kunde ialfald ikke nogen Gang bli vis paa, at han var det. Han rakte Næven frem og sa Tak, naar hun gav ham noget — som paa Fødselsdagen. Men hvorfor blev han ikke saa glad, at det var over al Maate? Det vilde hun blit, om hun hadde været ham.

Saa vandt hun en stor fin Tollekniv paa en Bazar nede i Langnæsviken, en med indlagte Kruseduller av Metal i Skaftet. En saa grom Kniv hadde hun aldrig set og aldrig trodd var til Hun fik straks Lov til at forære Tryggve den, fordi hun saa gjerne vilde. Han smilte ikke, da han første Gang holdt Kniven i Hænderne; men Øinene fôr den over paa alle Kanter. Og først og sidst saa han nøie paa Staalet; han rykket løs et Haar av den buskete Manken sin og la det over Eggen. Og Haaret blev skaaret tvers over. Da

tullatt ɔ: forvirret.

rødmet han, og Rødmen sat en lang Stund som en Flek høit oppe paa hvert Kind.

Det var første Gang, hun forstod, at han var svært glad.

I en Sommerferie bad hun ham med i Leken utendørs sammen med nogen Bykusiner; de talte østlandsk, talte Bymaal og løp om i hvite, lette Kjoler med lange, lyseblaa Baand; de syntes, han var underlig og likte ham vel ikke. En av dem spurte halvhøit: «Ska vi ha Gjætern med ogsaa?» Da saa Siri den røde Flekken igjen høit oppe paa hvert Kind hos ham. Han blev med, fordi hun sa, at hun vilde det, og han viste ikke Tegn paa, at han var trykket; det viste han aldrig, uten naar han saa Taarer; men Flekken kom ikke bort, saalænge han lekte; det merket hun og husket første Gang, hun fik Øie paa den, husket Tollekniven.

Lille-John hadde gaat bare én Vinter paa Skole, da han en Dag sa «Husmands-Larv» til Tryggve, og det uten videre, uten at nogen hadde saa meget som set paa ham. Tryggve lot ikke, som han ænset det; han blev ved at spænde Hesten for Giggen i Vaarbløte og Solskin. Siri skulde kjøre til en Veninde og være borte over imorgen, Søndagen. Og nu kom hun gaaende høit paa Taa gjennem Væten og hørte, at Gutten gjentok Ordet flere Ganger; hun gav Tryggve et dulgt Øiekast og merket ingen Forandring paa ham. Men da hun hadde git Lille-John en Lusing, saa han ramlet overende i Sølen, da saa hun igjen den røde Flekken høit oppe paa Kinderne hos Tryggve. Gutten brølte av Sinne og av Svien; halve Gaarden kom i Opstyr. Siri fik ikke Lov til at reise, men maatte være inde hele Dagen. Og Tryggve maatte spænde fra.

Det var nok Mor, som hadde tat saa haardt paa Vei og diktert en slik streng Straf. Hun var

Larv ɔ: Stymper, Fusker.

ellers ikke streng; men denne Gangen hadde Siri rørt ved det, som hun var svakest for, rørt ved Lille-John. Mor hadde ikke noget rigtig stort og sterkt Smil til nogen, saa rolig og jevn som hun var — undtagen til Lille-John. Han kom ikke for nær ind paa hende, naar hun kjælte for ham og malte ut, hvor snil og flink en Kar han skulde bli, naar han blev stor. Foreløbig var han nok ingen av Delene desværre.

Den Vaaren var Siri tretten Aar. Da fik Bygden en ny Prest, Rancke. Han var firskaaren, hadde milde, brune Øine, en stor, ret Næse i et stort Ansigt, rikt Sølverhaar, skaaret tværs over langt nede i Nakken, og langt og bredt Sølverskjeg. Han vilde ha mindet om Billedet av Gud Fader i Katekismen, hvis Øinene hadde været strenge. Før hadde han hat et litet Kald længer inde Fjordene. Det, han nu kom til, var langt bedre. Han var saa glad i Folket herindover, at han vilde ikke til nogen anden Egn i Landet, om han saa blev budt det feteste Kald; for her bodde det bedste Folkeslag, som Nationen hadde, værdige Arvtagere efter de store Olaver og efter Einar og Bergliot og Tora. Han møttes ofte med Folket, baade med de Gamle og de Unge, helst med de Unge, og fortalte Sagaer, slik at de baade lo og graat, og han selv fik Taarer i Øinene. Snakket han om Magnus Barfots sidste Dag, da tok han Tak i et usynlig Spydskaft, som hadde gjennemboret Laarene hans, brøt det tvers over, mens han ropte:

«Nordmænd, slik bryter vi Sperrelægger!»

Og da skalv baade Maalet og den kraftige, firskaarne Kroppen av Henførelse. Men han blev snart rolig igjen og sa, at de Unge skulde ikke bli Vikinger i den Forstand som Nordmændene i Hedenold eller Krigere som i Middelalderen; men de skulde lære av dem Mod og Tapperhet og at sætte Æren over alt. De Unge maatte ikke forlate

Fædrelandet for altid, men som de gamle Vikinger vende tilbake og det med Aandens Guld; de skulde ikke glemme Mor Norge, men komme hjem efter Opholdet i Amerika og ta fat paa Brakmarken her og gjøre Mor Norge større og sterkere, skape sig Hjem her i Landet, slike som i Renhet og Skjønhet var en Avglans av det himmelske Hjem, som ventet os hisset.

Presten Rancke var ikke litet paa Farten; han drog ikke bare til Møter for at holde Foredrag og Oplæsning, men ogsaa til Gjestebud; for han var svært omtykt. Og næsten altid var Konen med; hun var født dansk; han hadde fundet hende i Vennekredsen dernede i Broderlandet. De to hadde ingen Barn. «Gud visste nok, hvad han gjorde, naar han negtet os Børn. Han visste, jeg hadde mer end nok med mine kjære Sognebørn.»

Folk snakket meget om disse to, kanske mest om hende; Hjemmet i Prestegaarden kom i Forfald, sa de, eftersom hun sent og tidlig fôr omkring med ham og litet eller ingen Ting forstod av Husstel og ingen Ordenssans hadde, uten naar det gjaldt Skjegget paa Manden; det var hun likesaa glad i som han selv og undsaa sig ikke for at gripe ind i det og faa det i Orden, om andre var tilstede; men hun la ikke altid Merke til, om Manden manglet en nødvendig Knap. Selv reiste hun i Klær, som engang for lange Tider siden hadde været nye og fine; hun var glad i Silke, især i Atlask; men de var sydd om og rettet saa ofte og stundom i altfor stor Hast; for hun fik ikke altid Tid til at bruke Naal og Traad og maatte derfor nøie sig med Knappenaaler, naar Rancke og hun skulde avsted. Men Folk snakket ogsaa om, hvor gavmilde han og hun var, hvor utrolig gjerne de hjalp, hvor nøisomme de selv var, at de altid var glade og tillidsfulde. Straks de kom til Bygden, forpagtet de Prestegaarden bort;

for de vilde ofre sig helt for Sjælesørgergjerningen, sa de. Folk lo nok av dem, mest kanske av de mange underlige Kjælenavn, hun gav Manden; de Navnene voldte svær Moro baade i Dagligstuerne og i Sengstuerne; men hans og hendes Liv var og blev et Eventyr midt i Hverdagen, et, som nogen hver gjerne vilde høre et og andet nyt om.

Sagaerne, som Presten Rancke fortalte Ungdommen, maatte Tryggve gjenfortælle Siri, naar de var to ene. Det Aaret, hun fyldte fjorten ut paa Vaaren, gik hun somme Ganger til ham i Skogen, hvor han gjætte; det blev den sidste Sommeren, de var alene sammen i Skogen. Han hadde blit konfirmert om Vaaren. Og fra Høsten av skulde han være voksen Kar og aldrig gjæte mer. Hun hørte sig frem til ham efter Bjelden. Det hændte, hun kom over en eller anden mosemyk Sti, uten at han merket hende; da blev hun staaende og se paa ham. Han sat og læste eller saa frem for sig over Boken, og hun lurte sig ned i Græsset. Hun ønsket, at han maatte bli sittende slik, ikke snu sig bort, ikke reise sig.

Her i Skogen hang altid en Snip av en stor, rød Lommeduk ut av Trøielommen. Hun hadde git ham et Dusin i Julegave engang, forat han ikke skulde snyte sig i Fingrene. Og han glemte ikke at ta en med sig. Hjemme paa Gaarden hang Snippen aldrig ut av Lommen; for Tausene var saa leie til at erte; de bad om at faa laane Lommeduken til at tørke op med, naar Vand eller Melk blev spildt paa Gulvet. I Skogen hadde hun baade ham og det, de talte om, i Fred; her var han næsten som hun; men det var han ikke nede i Borglykka. Det hændte nogen Gang hvert Aar, at hun kom indenfor Døren i Hjemmet hans. Hun maatte bøie sig, naar hun skulde ind. Det var fattig og trangt dèr, men rent og blaast som efter Vask dag; for Moren var flink og flittig og holdt alt

velflidd. Faren var en streng og egen Mand og likte ikke, at Kjærringen skulde ha alt paa saa fint et Lag. Han tørket Træskéen av paa Buksebaken, naar han var færdig med Suppen, og stak den fast i en Spræk i Tømmervæggen. Han vilde ikke ha den vasket; det var bare en fin Fante-vane, sa han, og høvde ikke hos Husmanden. Men Konen vasket den, naar han var borte. Siri blev litt underlig, hvergang hun saa Tryggve i det Rummet; dèr var han mer som alle andre. Han brukte Fingrene og Tollekniven paa Spekesilden likesom Faren og hadde bare en bitte liten Spekefjæl av Træ til Tallerken, han, som Forældrene. Dengang han var Lekekammeraten hendes, og de to aat sammen, fik hun ofte høre av Mor, at hun skulde se paa Tryggve; det var Gutten, som bar sig fint ad, naar han fik sig Mat. Men i Husmandsstuen hadde han likesom ikke Bruk for det, han lærte paa Borg.

Nei, her i Skogen var egentlig det eneste Sted for dem. — En Eftermiddag lukket hun en Leksebok, han hadde hjulpet hende med; den var tysk, og den var vrang. Hun reiste sig for at gaa hjem; da ønsket hun, at hun altid kunde bo i Skogen, ialfald hele Sommeren. Hvorfor kunde ikke Menneskene bo i Skogen stødt, faa bo i Fred? Her saknet hun aldrig noget; her ønsket hun ham aldrig stort anderledes, end han var. — Siri saa op over Trærne. Det led mot Kvelden. Og Solen faldt paa Skraa i tykke, gule Straaler gjennem Kronerne. Der var noget i Lyset mellem Trærne og i Fuglesangen og i Klangen fra Bjelden, som gjorde hende sørgmodig. — Med ett gik hun, gik fort hjem, som om hun rømte unda det, som gjorde hende tung i Hugen. Men nogen Dage senere kom hun igjen, fôr stilt frem for at naa helt ind paa ham uten at bli set eller hørt.

Tryggve fortalte hende mer end én Gang Sagaen

om Kong Magnus Barfot, frit efter Presten Rancke. Da hadde han en Kjæp i Haanden; det sørget han altid for. Da Kongen i sit sidste Slag bøier sig og bryter Spydskaftet mellem sine gjennemborede Laar, da bøide Tryggve sig ogsaa og brøt Kjæppen, saa det smald rigtig friskt. Og det grøsset i Siri. Hun saa, hvor herdig Kongen var, hvor kvast det gik til i Slaget, hvor meget ædelt Blod, som fløt. Hun syntes, at Tryggve fortalte langt bedre end Presten, endda han var roligere og mer enstonig.

En varm Eftermiddag i August hadde hun reist sig for at gaa. I Luften var der noget forunderlig lunkent. Solen var lav og likevel lun. Og det suste mildt, ja kjærlig i Granbaret over Hodet paa dem. Hun hadde baade hørt og fortalt om store Tider og store Mænd. Og ut av alt det, som trængte paa inde i Brystet, sa hun stilt og fast, mens hun saa op mellem Trærne:

«Tryggve, du kan bli 'n stor Mand, du, ein som 'n Morfar hell 'n Bjørnson.»

Og nu var det, som Vinden oppe i Granbaret stanset. Smaafuglene tidde; det lune og lunkne i Luften blev til Hete, og Aandedraget vilde hverken gaa ut eller ind. Da blev hun vâr de to røde Flekkerne høit oppe paa Kinderne hos ham.

«Men det ska mykji te for aa bli 'n stor Mand. — Du maa laasaa Latin. — All stor Mænder hi lesi Latin.»

*

En mørk Morgen i Oktober er Siri tidlig oppe og skal paa Skole nede i Langnæsviken. Nogen Familier har slaat sig sammen om en Guvernante, som vil hjælpe Barnene frem til Middelskoleeksamen. Idag er det surt med Blaast og Væte og Snevarsler. Skyerne har jaget i flere Døgn og

herdig ɔ: haardfør, tapper, utholdende.

jager nu ogsaa, større og tyngre og mørkere end igaar, og med en Fart, som om de kommer med onde Tidender langt borte fra, Bud om Ulykker, som er underveis. Siri gaar med Skoletasken under Armen forbi Kornlaaven. Samtidig slaar en Vindstøyt en Dør op paa vid Væg, og hun blir vâr Tryggve; han staar derinde ved en osende Lykt og driver en liten Kvern med en lang, kraftig Arm. Arbeidet med at faa Steinen rundt vipper Overkroppen op og ned. Han vender sig for at stænge; men da faar hun Øie paa en Bok, som ligger aapen ved Lygten. Hun gaar straks ind og lukker efter sig, mens Vinden suser og piper gjennem alle Glugger og Sprækker i Laaven.

«Ka e det du læs?»

Hun slaar op: — Latinsk Grammatik.

Da ser ingen av dem paa den andre. Han tar Boken, finder det Stedet, hvor han slap, lægger tilrette det lille Træstykket, som værner Bladene mot Luftdraget fra Kvernsteinen. Hun bøier sig og titter ned .... «Hi du alt kømmi saa langt ut i?» Øinene kryper langs en Linje: «Pello, pepuli, pulsum, pellere ... Ferstaar du det?»

«Det e it vanskelig aa skjønn.»

Hun saa paa Skraa op paa ham et Øieblik og saa en mat Glans av Svett over Ansigtet; den røde Flekken høit oppe paa hvert Kind hadde kommet frem. Trygve tok fat paa Strævet igjen, skuvet rundt. Næste Gang han stanset og blaaste ut, var hun borte. Vinden hadde suset og pepet gjennem alle Glugger og Sprækker i Laaven; han hadde ikke hørt Skridtene hendes, eller at hun lukket Døren efter sig

XIV

Det var ikke længe, siden det var Jul, syntes gamle Folk. Men Barn og Ungdom sa, at endelig har vi Julen igjen. Og saa varte det endnu nogen Døgn, før den kom. Men alle laget sig til at ta imot den, og det var for de Unge næsten det samme som at den var her.

Siri holdt til ute i Kjøkkenet hos Mor, hjalp hende. Bakkelsedagen under Jul var den strideste i Aaret for Fru Rikke, næst efter de to, tre Syltedagene om Høsten. Hun mente, hun hadde Erfaring for, at ingen Taus kunde faa den rette Smak og Kulør paa Fattigmand og Saft. Derfor gjorde hun det selv. Hun kunde nok alting i Kjøkkenet selv, men gik ikke derut, før det var aldeles nødvendig.

Duft og Damp av Bakkelsen steg fra Gryterne som fra Røkelsekar og leiret sig under Taket i Templet. Eller sneg sig ut gjennem Dører og Vinduer, fyldte Gangen og Trappen, snodde sig langsomt gjennem tung, uldgraa Luft ind i Østlaana. En trængte ikke andet end god Drikke nu, sa Folkene; den gode Lugten var Mat nok. Ned i Fjøset naadde den ogsaa. Kjyrene siklet saa grovt idag, mente Tausene; de hadde vel faat den fine Smaken i Kjæften, de òg. Folk drog forbi paa Landeveien og vandt nok ikke mer end at svælge unda det, Munden randt fuld av. Det maatte være overlag godt Arbeid, det, som blev gjort paa Borg idag.

Bakkelsen var færdig sent paa Eftermiddagen og stablet op paa Hylder og ned i Skuffer. Mor sat i Stolen ved Sybordet under Vinduet og hvilte ut. Det var ikke bare Kroppen, som trængte Ro, nei Sjælen ogsaa — efter Spændingen, og uvant som hun var til Anstrengelser. Hun kunde aldrig paa Forhaand være sikker paa, at Bakkelsen skulde lykkes; hun var ikke sikker paa Syltningen heller; for der gik jo et helt Aar mellem hver Gang.

Det hadde gaat rigtig godt idag. Og nu skulde hun egentlig arbeide paa Sofaputen til Far; den laa paa Sybordet næsten færdig. Men hun lænet sig bakover, det ene Kindet lagt ind mot Stolen, hendes Ven og Tilflugt hver en Dag i Aaret; hun lukket Øinene; det var som et langt Kjærtegn.

Siri sat paa andre Siden av Bordet og sydde Hardangersøm paa en Duk til Faster Ingeborg. Avtalen var, at disse to skulde faa sitte i Fred, ikke overraskes; for Julegaverne skulde ikke bli kjendt. Far hadde faat Besked, og nu skrev han Amerikabrever inde i «Kontoret». Det blev gjort én Gang om Aaret. De skulde ha været færdige etpar Uker før, saa de kunde ha naadd Slegtningerne til Jul. Men hvert Aar tok han til med Arbeidet saa sent, at de kom ikke frem før ut paa Nytaaret. Det var saa praktisk at lage alle Brevene paa en og samme Dag. Da skrev En det samme til hver Slegtning.

Siri strakte sig litt nærmere Lampen paa Sybordet, mens hun skjøv Traaden ind i Naalen.

«Du Mor, kan du skjønne, hvor Tryggve faar Penger fra til at kjøpe Lærebøker for?»

«Aa, han tjener ikke saa litet. — En Drikkeskilling vanker vel iblandt, naar han skydser Folk fra eller til Gaarden.»

Dette visste Siri. Det var ikke for at faa vite nyt, at hun spurte; nei hun vilde bare gjerne snakke om Tryggve; men hun turde ikke nævne,

at han eide en stor, tyk latinsk Grammatik. Mor og alle paa Gaarden vilde kanske le og synes, det var den rene Forfængeligheten av ham at læse Latin.

«Tandberg hjælper 'n i Mathematik,» la hun til som for at skjule Grammatikken. Hun snakket samme Sprog som Moren, naar hun var alene med hende, og naar hun kom sammen med andre end Bønder. Hun slog let over fra det ene Maalføre til det andre.

«Folkene i Borglykka er ikke saa fattige,» sa Mor ... «de har faat Barna sine frem ... Tryggve er jo den yngste.«

Siri sydde ivrige Sting. Mor hadde ogsaa endelig tat fat paa Arbeidet. Puten laa i Fanget, og Naalen gik langsomt og fornuftig, stanset en og anden Gang som i Eftertanke.

«Hvad sa Morfar, du, da han fik vite, at Far vilde ha dig til Kone?»

Mor arbeidet, som om hun ikke hadde hørt Spørsmaalet. Og Siri hadde opgit at faa Svar og tænkte paa andre Ting, da Mor sa:

«Han kunde vel ikke si andet end Ja ... til en Mand som din Far.»

Men Siri vilde ind i noget, som det aldrig hadde lykkedes hende at faa Greie paa. Hun vilde spørre mer; men det var saa vanskelig at komme frem, næsten farlig. Far og Mor hadde giftet sig, fordi de var glad i hverandre naturligvis; men Fars og Mors Æt? ... — Siri visste ikke, hvordan hun skulde bære sig ad. Og saa gjorde hun Indhug iblinde:

«Men hvorfor blev du glad i Far da, Mor?»

Et tykt Smil la sig omkring Munden paa Mor. Det gled langsomt bort. Og først da hun var blit halvt alvorlig, sa hun:

«Du har let for at spørre, du ... — Han var en Mand, en virkelig Mand. Og det er noget av det største, som kan sies om et Mandfolk.»

Om litt blev hun ved:

«Du skal se, du vil komme til at taale meget av den, du blir gift med, hvis han bare er en Mand.»

Længe efterat Mor tidde, sat Siri og tænkte paa de Ordene. Det var, som om Mor fortrodde sig til hende, hædret hende. Stoltheten rørte sig i Siri. Men det var likevel uventet for hende, at Mor skulde bli ved, som hun hadde begyndt:

«Ser du, Siri: — der er bare ett Sted, som er et *virkelig* Hjem. Og det er dèr, hvor et Menneske føler sig helt tryg. Er En ikke tryg, saa har En ikke noget Hjem. Og der er bare én Mand, som en Kvinde kan komme frelst gjennem Livet med. Og det er med ham, som kan gjøre hende tryg. Dette kan du ikke forstaa, før du har været ute i Livet og blit skræmt av Svakheten og Troløsheten omkring dig. Og av Ensomheten ogsaa.»

Siri sat med Sømmen mellem Hænderne, men uten at sy; hun bare saa paa Mor, som ikke løftet Ansigtet. Naalen gik langsomt og fornuftig, stanset en og anden Gang som i Eftertanker. Siri blev modig av al denne Fortrolighet fra Mor:

«Men ... men var det ikke underlig for dig at ... at gifte dig ind paa .... ja for Borg var jo almindelig Bondegaard ... du vet jo ...»

Mor gik videre i de Tanker, hun nylig hadde kommet frem med ...

«Hvor jeg end har været i Verden, har jeg følt mig utryg, fremmed, endog hos Mors og Fars Slegt ... i Byen som paa Embedsgaardene. Egentlig har jeg aldrig trivedes andet Sted end herinde i Fjordene. Var jeg sørpaa en Tid, længtet jeg altid nordover .... hit ind i Fjordene. Jeg har mangen Gang længtet ut, naar jeg har været stængt inde her nogen Aar. Men Længslen ut er ikke saa saar som Længslen hjem. — Et Sted maa et Menneske høre til. Det vil du nok forstaa, naar du har været

ute mellem Fremmede. Og En hører bare til dèr, hvor En har levet hele sin Barndom og Ungdom. Ialfald gjør et Menneske som jeg det. Og kan En ikke rigtig trives andre Steder, ja, da gir En meget for at kunne bli boende dèr bestandig.»

«Men tror du, det gaar mig òg slik? ... Skulde jeg ikke kunne trives andre Steder end herindover?»

Mor smilte:

«Hvis du træffer en Mand, som kan gjøre dig tryg, saa trives du nok, hvor han og Barna dine bor. Men endda vil du nok længes hit mangen Gang, ja, selv om baade Mor og Far og Søskend ligger i Jorden.»

Om litt sa hun som til sig selv:

«Men der er jo Mennesker, som kan leve uten Trygheten, ja, som lever bedst uten den.»

«Er du viss paa det, Mor?»

«Der er dem, som foragter Trygheten ... de sier, at Trygheten sløver ... Trygheten er en Fare, sier de. Trygheten gir Fattigdom ... indre Fattigdom forstaar du nok.»

«Hvem sier det?»

«Det skal du ikke spørre om.»

Siri gjættet paa Kandidaten, men vaaget ikke ymte om slikt noget. Mor og Far nævnte ham aldrig.

«Et er sikkert: — Ingen Ting faar En gratis. Trygheten maa kjøpes som alt andet. Og jo mer værdt en Ting er, jo mer maa En betale for den.»

«Mor, er det sandt, at Forelskelse er bare naa' flygtig?»

Siri saa ikke op fra Duken, men kjendte, at Mor løftet Ansigtet mot hende.

«Hvordan kommer du til at spørre om slikt?»

«Jeg har læst det i en Bok engang. Og det gjorde saa ondt.»

«Naa ja, det er vist sandt.»

«Men Kjærligheten da? ... Den er vel ikke det?»

«Kjærligheten kan En ikke ha nogen Mening om,

naar En ikke selv har erfart den. Og naar En *har* erfart den, saa vil En helst ikke snakke om den.»

«Men hvorfor ikke det?»

«Aa det er vel, fordi En føler, at En vil komme til at snakke forgjæves.»

Begge tidde, og begge tænkte paa Kjærligheten, og begge tænkte sit om den.

*

Siri bøide sig langsomt ut gjennem den lave Døren i Borglykka Dagen før Lillejulekvelden, sent paa Eftermiddagen. Hansine, Mor til Tryggve, og Tryggve selv fulgte hende ut. Faren var ikke hjemme. Siri bar en tom Korg, som hadde været fuld av gode Saker, da hun bar den hit. Nogen Dager før Jul gjorde hun en Runde omkring til Husmandspladserne under Gaarden med en tung Korg paa Kjælken. Hun hadde maattet sitte ned og prate en Stund og drikke Kaffe, god Kaffe. Siri var sikker paa, den var kjøpt til hende, ventet som hun var. Den Sorten blev nok ikke brukt til Hverdags i Borglykka. Alting i Stuen hadde været paa Plads og skinnet av den Julen, som stod for Døren, og hun hadde likt sig og likevel længtet efter at komme avsted for at bli alene med Tryggve utenfor. Hansine takket endnu engang og bad hende endnu engang om at hilse Far og Mor. Saa gik hun ind. Tryggve hadde slængt Trøien paa sig; han fulgte hende nedover den korte Stien, som førte gjennem Skogen ned paa Bygdeveien. Der var Sne og Kulde og Stjerner, slik som Folk gjerne vil ha Juleveiret. Han drog Kjælken for hende. De kom saa langt ned, at de ikke kunde sees hverken fra Borglykka eller fra Veien. Da stanset hun og sa, at han var vel ikke svært lysten paa at bli Krambodsvend. Hansine hadde stolt fortalt, at

Handelsmand Mortmann hadde bydd ham Plads fra Nytaar av. Tryggve stanset ogsaa, men sa ikke noget. Han svarte sjeldent paa Spørsmaal, naar Svaret var selvsagt. Han saa op mellem Granerne omkring dem. Hun saa opover, hun ogsaa, tilslut. Stilheten gav hende et frygtelig Svar. Hun syntes, hun næsten var paatrængende og haard, da hun mumlet:

«Du vil vel heller studer'.»

Han hadde fremdeles ingen Ting, han skulde ha sagt.

«Hos 'n Mortmann fé du vel it nokkaa Tid te aa laasaa.»

Hun hadde opgit at faa Svar, da han sa:

«Nei, Døra staar it der i Husi fraa sju om Morraan te ott' om Kvelden.»

Det kom mørkt og haardt; han hadde nok tænkt meget paa denne lange Krambodtiden. Hun syntes, han hadde sagt hende, at for ham var der ikke noget Haab. En liten Stund stod alt likesom stille baade inde i Brystet og utenfor hende. Men det var Stilheten før Stormen:

Han .... hadde store Evner .... men ikke Penger til at gaa paa Skole for! ... ikke engang saa pas at han kunde betale Losji i Byen, kanske ikke engang til Dampbaatsbillet! ... og saa skulde ikke Verden faa vite, hvem Tryggve Borglykka var. Det var skammelig, avskyelig, uhørt!

Hun var harm paa alle Mennesker, fordi de ikke skyndte sig hit og hjalp. Ja, for han hadde Geni, endda han bare var en Gjæter og en Gaardsdreng og gik med store Bøter paa Bukseknærne! — Egentlig var Siri harm paa ham ogsaa; han stod der og ingen Utvei visste, han, som var et Geni ... alle Genier visste Utvei. Geniet bryter sig altid en Bane ... det hadde hun baade hørt og læst ... og da hadde hun altid tænkt paa Tryggve Borglykka. Men nu visste han ingen Utvei likevel.

laasaa ɔ: læse.

Han var ikke den, hun hadde tænkt. Siri hadde det saa ondt, at hun kjendte Trang til at kaste sig ned i Sneen og graate høit.

Da sa han tørt, som om det gjaldt at skaffe sig en Skilling til Tobak:

«Æg fé laasaa om Néttern da, sjer du.»

Men med de Ordene flyttet han høge Fjeld. Og det like for Øinene hendes. Han brøt sig altsaa Vei likevel!

«Aa, du Tryggve!» Hun la Hodet helt ind til Brystet hos ham, la Kindet haardt mot de haarde Knapperne i Trøien. Men han tok hende ikke ind til sig; han bare stod. Det lugtet litt Husmandstobak, endda han ikke røkte sjøl, og litt Husmandskaffe ogsaa. Hun kjendte dem begge fra Østlaana hjemme. Nu laa Haanden paa Skulderen hans, ikke om Halsen; men den trykket litt tungt til:

«Æg trur paa dæg, Tryggve.»

Og da strakte hun sig bitte litt og saa op mot ham. Munden laa helt op under Haken hans. Men han kysset hende ikke likevel, ikke straks, nei først da den hadde ligget der saa længe, at han kom i Tanker om, at hun kanske ventet, at han skulde gjøre det. Men han var ikke sikker. Derfor gjorde han det kort, hurtig, med en Mund, som han ikke spisset; den traf en fast, halvkold Barnetrut. Det var et litet Sammenstøt som av Uagtsomhet mellem en Fingerkno paa høire og en paa venstre Haand. Og da gled hun fra ham og vendte et rødt, et straalende Ansigt op mot Stjernerne mellem de høitidelige Graner. Hun hadde hat Vidner, og hun var fuldkommen lykkelig. Da hun løp fra ham nedover Stien, sa hun hverken Farvel eller Levvel. Saa lykkelig var hun. Hun ilte opover Veien, som om hun bar et glædelig Budskap. Og saa var det en Hemmelighet, hun ikke turde bringe videre.

Æg fé laasaa ɔ: Jeg faar læse.

XV

Ole Monsen Nerland gik en Søndagsmorgen i Juli, nett før Slaatten, langs Aakrene og Engene sine. Han var i Skjorteærmer, slike som Eilif Sand paa Borg brukte. En og anden Gang stanset Tankerne ham for nogen Øieblik. Saa sterke og tunge var de. Da leiret Røken fra Snadden sig blaa og kjærlig rundt Hodet hans, før den langsomt steg og kom bort. Saa stilt var Veiret; det var mildt ogsaa, men uten Sol.

Han hadde bygget ny, fin Stuelaan for nogen Aar siden, bordklædd den og malt den hvit. Han hadde gjort Fjøset større, ikke av Forfængelighet; det turde han si sig fri for. Nei, han hadde været nødt til det. Og Aakrene og Engene omkring ham... ja det var vel saa noget nær ikke mulig at holde dem finere, slik som han aapnet og gjødslet og vekslet. Han saa, og det var altsammen saare godt. Men likevel...

Og Ole Monsen Nerland sukket. Et Aars Tid efter Branden hadde han holdt et litet Lag igjen, og da hørte han sig for hos Ingeborg for sidste Gangen. Det sa han hende bent frem ute i Fjøset; de var blit to ene sammen over en klein Ku, hun skulde se paa. Og hun svarte, at han kunde spørre hende, naar han Far hadde gjort sidste Reisen vestover. Mente han *da*, som han gjorde *idag*, saa var det avgjort mellem dem. — Og nu var det seks Aar siden. Det var mangen Dag at vente i *det* for En, som gjerne vilde gifte sig.

Ole Nerland saa opover til Borg og suget ivrig paa Pipen, saa Gaarden stod for ham gjennem blaa Tobaksrøk. Det var langt fra ham at ønske Livet av nogen; men Gammel-John var fire og otti nu. Alt kunde ha været saa galant paa Tingstad, om Gamlingen ikke var blit mer end otti. Det var en pen Alder, det òg. Selv nærmet Ole Nerland sig en og fyrti Aar; han var ingen ren Unggut at kalde for længer; men likevel vilde han gjerne ha gjort sig en liten Sving op paa Loftet til hende en og anden Lørdagskveld sent. Og sittet og pratet paa Sengkanten hos hende, slik i al Uskyldighet og efter gammel Skik og Bruk. Men det var høgt op og langt fram dit, som Gutten sa, han sigta paa Maanen. Han kunde let være uheldig og træffe Gutter, som gik ut paa til de andre Tausene. Og da vilde det komme ut i Bygden, at han fôr der. Og saa fik Gammel-John høre det. Naturligvis kunde han ha tat sig en liten Tjyv-Skjøt op til hende en anden Nat. Men egentlig var det ikke saa greit, det heller. Ole Nerland visste, at Ingeborg hadde sit eget Rum ovenpaa i Sørlaana Aaret rundt. Det var blit slik, siden den fine Frøken Grack blev Konen paa Borg. I gamle Dage hadde Ingeborg ligget paa Loftet, hvor de andre Tausene laa, om Sommeren i Østlaana, og da hadde Gutterne hat sin Gang dèr Lørdagsnatten som paa de andre Gaardene. Men i Sørlaana var det litt vaalig at trænge ind Nattens Tider. Gammelen laa ret under hende i Kaarsstua. Og han sov nok ikke altid saa trygt, han, som gammel var. Og naar alt kom til alt, saa tænkte kanske baade hun og Eilif og Rikke som den nye Presten om Frieri paa den Tiden av Døgnet. Sent og tidlig var han ute imot Natteløperiet, som han kaldte

Skjøt (Skjot) ɔ: Skyds, Befordring; her: hemmelig Utflugt. — vaalig ɔ: farlig.

det. — Det gjorde Ole Monsen Nerland litt ondt, at nu skulde Bønder til at fri som Byfolk og som i Bøkerne og gaa to og to i Lunden og snakke kjærlig midt paa Dagen. Naturligvis hadde han Ret, Presten; en saa lærd Mand visste bedre, hvad som høvde for Ungdommen end en Bonde; men den gamle Maaten at fri paa var hyggelig, den óg, om den ikke var saa fin som den ny.

Ole Monsen Nerland tænkte der han drev, at nu var hun det eneste, som han manglet. Og hun blev penere efterhvert, tykte han; hun var blit feit i de senere Aarene, indfeit, rettelig knadd; hun hadde nok gode Dage; hun var rund og god og blid. Naar han tænkte paa hende, kom han ofte ihug et Vers, som var saa godt; for det var saa sandt:

> Det bedst', som du kan sjaa aa raak',
> det e ei lita rundlet Draak.
> Hu dræg dæg te sæg, før du trur,
> naar Kjærligheita indpund' bur.

Ja, *det* var sandt, san.

— Ole Monsen Nerland saa, at Martin Skindfeld kom nedover Bygdeveien. Det, at en Mand kom nedover fra Borg, det var nok til, at Ole Nerland gjerne vilde slaa av en liten Prat med ham; for en slik en kunde la falde et Ord om Gaarden deroppe. Og alt nyt fra det Stedet var det værdt at høre paa. Han nærmet sig Skigarden, bøide sig, la Albuerne paa den og lot Tyngden av Kroppen følge efter. Saa stod han der og røkte og tænkte og spyttet og ventet.

Idag hadde Martin Stasklærne paa og skjén av Vask og Skrapning; han skulde nok ut og gjeste nogen.

«Goddag, Martin.»

indfeit ɔ: indvendig fet. — raake, her: faa fat paa. — Draak ɔ: Pikebarn. — indpund' ɔ: ind op under.

Ansigtet paa Gaardsdrengen saa likegyldig ut; han tænkte nok paa noget helt andet end Ole Monsen Nerland. Og Hilsenen, han fik, vækket ham ikke; han bare nikket og visste det knapt nok, sa ikke Goddag engang; Martin snakket ikke gjerne, uten at han hadde noget paa Hjertet; men da kunde det til Gjengjæld flyte over for ham, baade av Ord og av Flir.

Han skulde vel langt, han, som var saa fin og tidlig ute?

Spørsmaalet stanset ham; han kom til sig selv og tænkte sig om. Alderen paa dette Ansigt var vanskelig at avgjøre. Det hadde netop set ut som paa en Femtiaaring; men nu blev han med ett en Unggut.

Ja, han skulde se indover til Søsteren sin.

Men Martin sprang straks fra det Svaret over til at spørre efter Sprøiten. Drev de aldrig Brandøvelser paa Tingstad nu?

Nei, det blev nok ikke mer end én Gang om Aaret *det*, desværre. Hvorfor spurte han om det?

Jo, for det var saa trøysamt, dengang det brand paa Borg.

Var det trøysamt?

Øinene paa Martin fik et Skjær som fra en stor Flamme.

«Ja, det va rettelig ei trøysam Nat. — Det va æg, som sett paa Varmin.»

Martin gav litt efter i Knærne, halvt huket sig ihop; Latteren sprængte paa op gjennem Halsen; men Munden bét imot og stængte; det blev bare til et litet halvkvalt Brøl av Glæde over Mindet.

Ole Monsen Nerland rettet sig og slap Skigarden.

Ka fer Slag?

«Det va æg, som tændt paa.»

«Du lyg da vel?»

Næi. — Og nu fløt det over alle Bredder for Martin.

Han mente, at Folk hadde saa længe snakket om Brandvarslet og ventet paa Brand, saa det var rent for galt, at der ikke blev nogen. Og saa var det saa stilt den Natten, og saa var Laaven tom, og saa holdt han Eilif alt assurert, og saa skulde det være saa trøysamt at se Sprøiten i Arbeid og hyggelig at være med i en slik Bask en Gang. Og saa trængte ikke Folk at vite, hvordan det hadde gaat til med Varmen den Natten.

Des længer det fosset fra Munden paa Martin, des sikrere blev Ole Nerland paa, at han snakket sandt.

Hadde han fortalt dette til andre òg?

«Næi, vi to ska ha det-henne fer os sjøl, vi.»

«Men ka trur du Lensmanden sei?»

«Lensmanden?»

«Ja, naar han fé vaataa det.»

«Æg sei det it aat Lensmanna.»

«Næi. Men det gjær æg.»

Martin blev alvorlig, og med ett var Ansigtet saa gammelt, som da han kom gaaende.

«Næi, hald tett, Ola Nerland.»

«Næi. Æg maa sei det.»

En Tanke traf Martin saa haardt, at han rettet sig op som ramt av et Skudd.

«Da sei æg, det va du, som bad mæg sett paa Varmi.»

Og nu seg Martin dypt ned i Knærne og eksploderte. Han var tydelig nok himmelglad over Indfaldet.

«Æg sei, du villa sjaa, om Sprøitaa dugd te nokkaa, og at du gjærn' villa gjaaraa Borgfølkji ei Ténest. Du villa gjærn bli gift med a In'bor', sei æg.»

Og Martin vrængte ind ut paa sig over saa gode Paahit. Og saa gik han videre, akkurat som

Bask ɔ: Tørn. — dethenne ɔ: dette her. — fé vaataa ɔ: faar vite. — gjaaraa ɔ: gjøre.

han hadde kommet, tryg og sorgløs, med Tankerne langt borte fra Branden og Ole Monsen Nerland. Der var ikke det Grand av et Smil at se paa det Ansigtet.

Men han, som stod igjen, han stod længe. Martin og Lensmanden og Bygderne indover og utover og Aviser og Borgfolket og først og sidst Ingeborg, de fløi rundt i Hodet paa ham som Løv i en Høststorm. Først langt ut paa Dagen fik han til at tænke nogenlunde rolig og klart over Saken.

Folk vilde si, at det var underlig, at det netop skulde bli Brand, naar det høvde saa godt til for Ole Monsen Nerland, han, som saa gjerne vilde bli Maag til Gamlingen paa Borg. Martin hadde aldrig gjort slikt før. Og tilstod, at han hadde handlet paa Opfordring av den eneste Manden, som En kunde tænke sig vilde ha nogen Vinding her. — Ja, for han hadde hat stor Glæde av den Branden. Det skjønte nok alt Folk. Om Lensmanden og alle Mennesker sa, at han var uskyldig, vilde de ikke like vel mistænke ham litet Grand? For det var merkelig, hvor heldig den Branden kom.

Ole Monsen Nerland saa ikke paa Aakrene og Engene i flere Dage; han grublet bare over dette: — skulde han melde Martin for Lensmanden, eller skulde han la det være. Om han gjorde det, saa var det som at løsne et Skred. Og da var det uvisst, hvor my det tok med sig, og hvor langt det gik. Folkesnak drap Skyldige og Uskyldige. Kanske mistet han baade hende og Æren. — Men Martin vilde kanske tie. Han var baade dum og slu. Og nu var han blit skræmt med Lensmanden.

Ole Monsen Nerland hadde det ikke godt og trygt fra den Dag. Han visste, at det Skredet hang over ham, saalænge Martin levde.

XVI

Foreløbig sluttet Siri Skolegangen; den hadde været litt hit og dit, litt frem og tilbake; nu fik hun bli hjemme til over Sommeren, mente Far, til hun skulde i Kost og Losji inde i Stiftsstaden for at faa Middelskoleeksamen paa ett Aar. Nu maatte hun bruke Tiden godt til at gaa igjennem paa egen Haand det, hun hadde læst, og saa arbeide overalt, hvor hun trængtes, lære Landsens Stel. Hun var Datter av en Bonde og blev kanske gift med en Bonde, saa hun gjorde klokt i at være budd paa, at Bondearbeid blev hendes Gjerning. Gagns Arbeid var mer at stole paa end Arv, især da det var uvist, hvor mange Skillinger der blev igjen, naar alt kom til alt, og hun skulde til at staa paa egne Ben, fordi hun ikke hadde Forældre længer.

Han snakket slik, mens Moren var tilstede. Og Siri syntes, det var ment like meget til Mor som til hende. Mor holdt med Far og var endog litt ivrig her. Siri hørte, at Mor gjorde dette for at tækkes ham og for at værge sig mot de dulgte Huggene, han gav hende. Siri smilte indvendig, naar Mor gjentok Far sine Ord om, at kanske blev hun gift med en Bonde. Men hun blev alvorlig de Gangene, Far paa Tomands Haand sa hende, at det var ikke sagt, hun slap saa let gjennem Livet som Mor sin. Nei, tænkte Siri, hun vilde ikke ha et slikt Liv. Nei, et andet et! Og da saa hun gjen-

budd ɔ: beredt. — Gagns Arbeid ɔ: Arbeid, som duer.

nem en Lystaake ind i nye, store Tider; de hadde ogsaa store Mænd. Og Farver og Fart. Og *dèr* var hun ventet.

Engang hadde det været Meningen, at Siri skulde faa bo en Stund i Frankrike, hun ogsaa, naar hun blev voksen, som Moren hadde gjort. Men det var svært længe, siden nogen anden end Siri nævnte det Opholdet. Naar hun rørte ved det, blev det slaat væk; hun maatte ikke tro for meget paa den Reisen; baade det ene og det andre kunde stille sig i Veien; Tiderne var ikke længer slike. Kanske var det bedre, hun fik en systematisk Oplæring i et eller andet Fag. Slikt blev mer vanlig for hver en Dag nu blandt Døtrene.

Men Fru Rikke tænkte med litt Bekymring paa, at kanske kom Morfar engang og undret sig høit over, at ikke Siri fik gjøre Reisen til Frankrike. Kom han, da haabet hun, han tilbød sig at dække Utgifterne ogsaa.

Siri gjorde sig op en Mening om denne Motstanden. Der gik vel for mange Penger med i Huset; Hjælpen var vel for stor og kostbar, og Aaringerne ikke gode nok. Lille-John skulde vel paa Landbruksskole. Og det maatte ikke bli for tungt for ham at betale sine Søskend ut, naar han engang tok Gaarden, og Albert skulde nok ogsaa ha kostbar Oplæring.

Nu fik Siri meget med Faster Ingeborg at gjøre hver Dag. Hun lærte at forstaa, at Fasteren hadde Krav ikke bare til sit eget Arbeid, men til hendes ogsaa, at hun slog ikke av paa dem, endda hun ellers var snil nok og jevn av Humør. Og hun merket snart, at Faster slet ikke var sparsommelig, ikke økonomisk, uten naar det gjaldt eget Gods og Guld. Siri maatte være med, hvor det knep om Hjælp og saa ofte det høvde, i Fjøs og i Kjøkken og paa Stabbur, i Slagtning og i

Nedlægning av Kjøt og Fisk, i Bakning og Farvning og Spinding og Vævning. Egentlig hadde ikke Siri saa svært meget imot det nye Livet; for det var da noget andet end at sitte sammen med en kjedelig Guvernante nede i Langnæsviken og bli hørt i Lekser. Men hun sluntret unda, naar det nogenlunde gik an; for i Længden var det ikke rigtig trøysamt dette Arbeidet heller. Og hun sovnet ind igjen mangen Morgen, efterat Faren hadde vækket hende, idet han gik; Tausa maatte op og vække hende paanyt. Det vilde være grommere at bo i Byen. Der slap de at slite som paa Landet. Ialfald stod de ikke saa tidlig op. Den, som bare bodde i Byen! Tænk, om han Morfar vilde blit Statsraad! Saa hadde hun kunnet komme nedover til Hovedstaden, til ham. Men han vilde ikke. Han hadde det friere og kunde gjøre mer Nytte for sig i Tinget end i Regjeringen, sa han.

Men en og anden Fristund til Læsning eller til Kortspil sammen med Farfar blev det da Raad til likevel; han var endnu sikker i Whist og trængte ofte en Fjerdemand, stundom en Tredjemand til Trekort; for det hændte, han blev træt av at læse og tænke.

Et Arbeid, som Siri mer end gjerne tok paa sig, var at gaa Ærend nedover til Handelsmand Mortmann i Langnæsviken. Hun tilbød sig mangen Gang selv. Men det var vanskelig nok at faa komme i Snak med Tryggve; for Butikken var lang som en Kirkevæg og gjorde en Tversving paa Midten, laget Vinkel, og En visste ikke langs det ene Vinkelbenet, hvad Folk tok sig for langs det andre. Her blev solgt alt det, som kan sælges i en Landhandlerbod. Her lugtet baade Europa og Asien og Afrika, Saape, Tobak, Kaffe, Kryderier; det lugtet ogsaa Mennesker, og det lugtet

Uld og Lin og Dall-blaat. Der var Tider paa Dagen, da det var vanskelig at komme frem til Disken. Folk stod tæt og ventet paa at bli ekspedert, og de, som *var* ekspedert, hadde ikke let for at rive sig løs og komme avsted; de sat paa Tønder eller Taugkveiler og alt, som der kan sittes paa. Eller stod lænet op til Vægger eller laa i Klumper fremover Disken; for de hadde saa meget usnakket med kjendt Folk baade om Veir og Vind, baade om Auktioner og Bryllupper og Dødsfald og Aarsutsigter og Politik. Krambodsvendene turde ikke be dem gaa; for de var alle gode Kunder, og de var alle gode Folk. Engang prøvde en Svend fra en anden Kant av Landet at indføre ny Skik; han henstillet høfligst til de ekspederte Kunder at forlate Stedet for at gi Plads til de ikke ekspederte. Da fik han et Vink fra en av de andre Svendene; men det hjalp ikke paa den nidkjære unge Manden. Da kom et endnu tydeligere et fra en Kunde: — denne Siden av Disken var for *Folk;* men Krambodsvender var ikke Folk, saavidt *han* visste; en anden sa, det var bedst, at alle paa denne Siden av Disken gik sin Vei, saa blev der mer baade av Plads og av Tid for dem, som stod indenfor. Mortmann viste sig aldrig i Butikken; men han kaldte Svenden ind til sig paa Kontoret en Kveld, da Handelen var slut. Han hadde hørt ute i Bygden, at Folk ikke længer befandt sig vel hos P. F. A. Mortmann. Da vilde han gjøre opmerksom paa, at Folk aldrig hadde staat i Veien før her i Huset. Aldrig. Her var rikelig Plads. Den, som var ny paa Stedet, burde stikke Næsen i Jorden og lugte, hvor han var. Her kom Folk ikke igjen, om de forstod, at de

Dall ɔ: et Trækar med Laak og med Hank paa Midten av Laaket. Dall-blaat ɔ: en blaa Farve, opkaldt efter den «Dall», som Farven staar i, efterat den er opløst.

hadde staat i Veien *én* Gang. De gik heller til den tarvelige Personnage Jensen, som solgte billig og slet og trakterte Kaffe paa Folk og Fôr paa Hestene. Eller de drog over Sundet til Rudolfsen, som var nøiagtig en likesaa stor Simplex.

Men til andre Tider paa Dagen laa Butikken som utdød. Og dem lærte Siri snart at kjende. Likevel var det ikke altid let at faa en liten Prat paa Tomandshaand med Tryggve; for der var en anden Svend; Hansen het han. Og han var saa snaap og sleip og glat og kom ham i Forkjøpet og arbeidet saa kvikt og sikkert, at han trængte ingen Hjælp. Men Tryggve viste ikke nogen Iver heller for at komme til at ekspedere hende. Han saa ikke fornøid ut, og det saaret og forundret Siri. Var han kanske ikke glad, han, som engang skulde bli en stor Mand? Det var dumt, at han holdt sig unda, naar Hansen holdt sig frem. Han behøvde ikke derfor at kappes med en slik en; for Hansen var ækkel og krypende og sa «Frøkenen» ustanselig og løp hit og dit og hadde rødt Haar og store Fregner og en liten rund og dum Mund; uf, han var himmellykkelig over at faa betjene hende og bukket, naar hun var færdig, og sa tusen Tak og gjorde et Hop over Disken og naadde Døren i etpar lange Skridt før hende og aapnet og bøide sig og smilte og bøide sig igjen. Men hun hadde set, at han var ikke saa naragtig, naar han ekspederte andre, og derfor var hun Stok og Sten mot ham; hun saa ikke op, sa ikke Tak, men gik ut av Døren og lot, som den aapnet og lukket sig selv. Og vandret hjem og var sørgmodig, fordi hun ikke forstod Tryggve.

Utover Aaret la hun Merke til, at han forandret sig. Han var blek og mager. Øinene større. Tætheten i Kroppen ikke som før. De brede, vakre Hænderne røde og hovne. Han blev anderledes

ellers ogsaa. Han saa like paa hende, naar hun kom, lot aldrig, som han ikke blev vâr hende; han endog smilte litt og nikket. Han var blit litt mer som andre.

Hvergang det faldt sig slik, at han ekspederte hende, fik hun høre, at han sat over Boken etpar Timer hver Nat; han stablet Bøker op rundt Lyset paa tre Sider og hang Klær op omkring, saa han ikke plaget Kameraten, som hadde gaat tilsengs; han sov ut Søndag Formiddag og læste siden helt tilkvelds. Den Stunden, Siri og han var sammen, blev altid saa kort, og der gik lang Tid mellem hver Gang de var to ene. Hun syntes, han fortalte saa litet, ja hun syntes, at han var ikke glad, naar han kunde fortælle hende noget, ikke glad, fordi det bar fremover. Nei, hun forstod ikke Tryggve.

Paa Borg viste han sig aldrig. Ingen bad ham om at komme. Kamerat deroppe hadde han ikke, og Tiden var vel for knap for ham. Siri syntes, det var underlig, at ingen paa Gaarden saknet ham, endda han hadde gaat der hver Dag i mange Aar. Han blev ikke nævnt, hvis ikke *hun* gjorde det.

— Men Tryggve sat litt adspredt over Boken ut paa Natten, naar han om Dagen hadde talt med Siri. Han kjendte endnu Varmen i Høirehaanden; for hun glemte ikke at gi ham sin til Farvel. Han sat inde i noget lunt, som hun hadde kastet over ham, mens de var sammen. Skulde han ha kommet i Snak med hende hver Dag, vilde hun gjort ham gælen og ødelagt Læsningen for ham aldeles. I en slik Nat maatte han ta sig sammen for at kunne rykke fremover i Boken. Svendene paa Butikken ertet ham med hende, likesom Tausene og Karerne paa Borg hadde gjort saa langt han kunde huske bakover. Han syntes Synd i Siri. Hun var for vakker og klok

og god til at være i Folkesnakket paa den Maaten Hun var litt for like til, ikke rigtig varsom. Men han gav hende saavist ingen Opmuntring. Han holdt sig fra hende saavidt mulig; han vilde hende ikke saa leit, som at hun skulde faa det ondt hos Folket sit for *hans* Skyld; for da fik hun det ondt tilgagns.

Tryggve kjendte godt nok det store og alvorlige og værdige Ansigtet paa Gammel-John med Skalken langt inde i Øinene. Og det store og venlige paa Ingeborg. Han hadde set dem begge bli stive og bleike som Kridt. Han kjendte ogsaa den strenge og stængte Munden paa Eilif. Det vilde ikke bli gode Ord, den aapnet sig for, om han blev ond paa Gutten i Borglykka for Siri sin Skyld. Men hun vilde nok fare varsommere frem, naar hun vokste til og fik mer Vett; da kom der vel en anden Kar, hun kunde være Ven med, en, som baade hun og Folket hendes tykte høvde hende bedre.

— Imidlertid blev det ikke saa, at Siri drog til Byen paa Skole til Høsten; for i Vaar hadde Faren fundet ut, at det var bedst, hun gik for Presten den Sommeren og blev konfirmert. Saa var hun voksen. Og der var mer end nok Bruk for hende i Huset. Far sa til hende, naar de var to ene, at hun fik lægge Godviljen til; for hun saa vel, at der blev stadig mindre Fremfærd i Moren.

Og det saa Siri. Mor hadde for etpar Aar siden faat en liten Gut, som døde under Fødselen. Siden dengang var hun blit tyk og rund og rørte sig svært litet. Hun laa længer om Morgenen end før og maatte ha varmt Vand én Gang til op i Soverummet sit, naar det første Vandet var blit kaldt, fordi hun laa længer, end hun hadde tænkt at ligge. Hun spiste altid Frokosten alene. Og stundom fik hun den op til sig, tok den paa

Sengen; for hun var træt og maatte hvile, sa hun. Det kom da *vel* med, at hun altid hadde like saa godt Sovehjerte som Mathjerte, og at hun kunde gi sig god Tid baade med det ene og det andre, ikke mindst med Morgenvasken. Hun var stille og jevn, som hun altid hadde været, og smilte stort og sterkt mot én, mot Lille-John. Det hændte, hun hadde samme Smilet paa, naar han gjorde Ugagn ogsaa.

Nu tok hun til at fylde ut i Stolen sin. Hun trutnet, som Farfar sa. Det skulde være Spøk; men Siri hørte Haanen i det. Hun visste godt, at Farfar ikke likte Mor, endda han næsten var galant mot hende, naar de var sammen. Han saa aldrig ind i Stuen til hende som før i Tiden, endda han hadde saa gode Stunder. Han lot være at nævne hende; han sprang hende over, men altsaa ikke denne Gangen. Og det gjorde Spøken bedskere for Siri. Hun hadde ofte nok lagt ihop og trukket fra og fundet ut, at Farfar vist syntes, at Vindingen ved at Mor kom til Borg, gik op i Spindingen.

Og det var længe, siden hun forstod, at Far likesom hadde opgit Mor. Tid og anden gjentok han for Siri, at det var ikke sagt, at hun slap saa let gjennem Livet, hun, som Mor sin. Derfor gjaldt det om at bli arbeidsvant. I slike Ord hørte Siri likesom et Suk; hun visste, han for en Tid siden hadde maattet ut med Penger for andre; han hadde kautionert. Ret som det var vilde Folk, han var i Slegt med, ha ham til at skrive paa, Folk langt borte i andre Bygder; for alle trodde, han var skamrik; han hadde vist tapt paa en Spekulation ogsaa, som nogen hadde faat ham med paa, trodde hun.

Siri maatte være hjemme et helt Aar og længes. Der var altid saa meget at længes efter, mer, end

trutne ɔ: hovne, bulne.

hun kunde greie ut. Hun maatte læse Lekser i Sprog og Mathematik hos Joakim Tandberg, forat hun ikke aldeles skulde glemme det, hun hadde gaat igjennem. Timerne i Prestegaarden hos Rancke blev Underholdning. Hun lærte utenad bare Budene og Troesartiklerne, en Del Skriftsteder og nogen Salmer, og alt dette kunde hun før. Og saa sang de, før de begyndte, og naar de sluttet. Og ellers ret som det var. Han fortalte Bibelhistorie og brukte de samme Ord og Billeder, som naar han gjengav norske og islandske Sagaer. En av Konfirmanterne hadde lært Leksen sin og fulgte Ordene i Boken, naar han sa, at Moses drog ut av Ægypten. Da blev han stanset av en liten ivrig og rødkindet Fyr, som husket Prestens Gjenfortælling: «Nei, han Moses *strauk* utu Ægypten.» Rancke saa taknemmelig og lykkelig og smilende paa Eleven: «Rigtig! En Herremand som han Moses, han *strauk* sikkert nok ut av Ægypten; for den Karen var det Fart over og Mærg og Magt i.» Men Rancke tok ogsaa Personer og Optrin fra Sagaen og Norgeshistorien ind i sin Utlægning av Katekismen. Han nævnte Otar Birting som et Eksempel paa sand Frimodighet; for Otar vaaget at tale aapent til Kong Sigurd Jorsalfar, som fôr ilde frem og snakket haardt til ham. En Gut fortalte om dette Sammenstødet med egne Ord; for Konfirmanterne skulde altid bruke egne Ord; ikke noget Pugg! «Da sa Kongjen aat 'om Otar: — Vaage du, din Skjitgut aa taalaa slik aat mæg!» De andre kniste; men Presten Rancke rystet paa Hodet vældig og alvorlig som en Gud Fader, saa baade Haarmanken og Langskjegget kom i Ulag. «Le ikke, Barn! Det kan godt hænde, at Kongen brukte et endnu drøiere Ord. Hvad vet vi om det!»

Mærg ɔ: Marv. — taalaa ɔ: tale.

*

I Slutten av August Aaret efter slét Siri Middelskolebænken inde i Stiftsstaden. Da var det Oplæring av et andet Slag end hos Presten Rancke. Det var Pug, Pug, Pug. Regnet faldt paa Ruten, stridt og høstsurt, sent og tidlig; det spraket og det duret i Ovnen Dag efter Dag. Og Lampen brændte og suste over Boken utover Kvelden; hun sat inde i et litet Soveværelse ut mot Gaardspladsen og slog Formler og Gloser fast i Skallen.

Nu bodde hun hos Hovedkasserer i Norges Bank, Busch. Han hadde det travlt; Fruen ogsaa og Døtrene med. De var fem, alle voksne, og etpar Sønner. Hele Huset hadde det travlt, endda det var velvillig til alle Kanter. Tilsammen var de en urolig Ring omkring hende; det gjaldt at holde hende indenfor; hun maatte ikke se det, som laa utenfor Ringen. Men Siri fik litt efter litt Øie paa det likevel. Hun var mildt forundret over dem, og det stadig; hver Dag hændte et eller andet, som holdt Forundringen vaaken. Hun syntes ikke, det var underlig, at Folkene gjerne vilde late, som de var mer, end de virkelig var, endda slikt noget ikke var Skik der *hun* kom fra; men hvorfor skulde hun høre, at de to eneste Malerierne, de eide, hadde kostet saa og saa meget engang i Tiden, at Storstuemøblerne var arvet, og at det var derfor, Betrækket paa Sofaen og Stolene var saa falmet og lappet og stoppet; det hadde været vinrødt engang, og det var netop en *Charme*, hørte hun, at det ikke var nyt og friskt; *det* vilde jo ha virket ferskt. Det hændte, at Siri fik en liten Støyt av Skræk, naar hun satte sig litt kvikt i Stolene; for da skrek de. Og hvorfor skulde hun høre, at Maten, de netop spiste, var saa kraftig og nærende. Eller at *den* Kaapen og *den* Dragten hadde en saa og saa høi Pris; for — se her! — for en Kvalitet! Og Siri steilet, ikke over Kvali-

teten, men over Prisen. Og gik selv til de store Utstillingsvinduer og studerte Stof og Pris og rystet paa Hodet og undret sig over, at Frøknerne Busch kunde snakke, som de gjorde. Naar Lilli, som Siri delte Værelse med, kom med Skryt paa Tomandshaand, faldt det saa'n tilfældig, næsten taktfuldt; men saa kunde en av Søstrene en anden Gang komme med nøiagtig det samme og da likesaa indstudert tilfældig og taktfuldt. Før Siri visste det, lyttet hun, som hun aldrig hadde gjort det før, efter Lyd og efter Stilheten. Hvad Folk end tok sig for her i Huset, naar hun var tilstede, det blev gjort likesom under hendes Øine. Det, at hun var i Stuen, hadde meget at si. Hun likte sig bedst inde hos sig selv. Da var baade hun og de andre fri; for hun sa ofte uvilkaarlig Ja, naar hun mente Nei, og nikket troende, naar hun tvilte. Og smilte naar hun vilde rynke Brynene. Siri kom med Døtrene til etpar Skoleveninder i gamle, rike Kjøbmandsslegter, til deres Hjem paa store Gaarder i Nærheten av Byen. Og hun forstod av Ansigterne, av Luften i Stuerne, at her var ingen intim Omgang med Frøknerne Busch. Men det lot til, at de ikke hadde noget imot, at *hun* trodde det.

Hun sammenlignet Mennesker, hun kom nær, med Mor og Far og Morfar, og Hjem, hun sat i, med sit eget og Morfars. Ofte uten at vite det. Hun fik Øie paa Sammenhæng mellem Folk og de Væggene og Møblerne, de levde imellem. Byen hadde lært hende det, nye Mænd og Kvinder og nye Stuer. Men de kunde ikke maale sig med dem, hun kjendte bedst. Det nye og fremmede tapte. Ingen Mand talte saa begeistret som Morfar. Ingen hadde saa stille en Værdighet som Mor og skapte Hygge og Finhet omkring sig bare ved at være tilstede, bare ved at sitte i Stolen sin. Og

ingen var saa rolig og fri som Far, naar han aapnet Munden for at si noget. Det var, som om han svarte eller spurte for Tusen og visste, at det var saa.

Stuerne til Mor og Far og til Morfar var de eneste, som ikke kunde være anderledes. De hadde vist staat slik bestandig, de! Og de skulde vist bli staaende slik i al Evighet! Det vilde ialfald være Uret mot dem at flytte om paa dem. De gjorde En glad, bare En tænkte paa dem!

*

Nogen Dage før Jul drog hun paa Fjordbaaten indover. Julen var tillaget; hun hadde bare at dra Korgen omkring til Husmændene og gjøre nogen Ærender ned i Butikken til Mortmann. Her var saa fuldt og urolig fra Morgen til Kveld som paa en Auktion. Petroleumslamperne hang ned fra Loftet og lyste og oste hele Dagen. Utover Kvelden skjén de svakt; for Luften blev tyk og lei. Tobaksrøken samlet sig om dem, indballerte dem i skidden, graa Uld. Hun saa, at Svendene hadde et rappere Tritt end sidst hun gav Agt paa dem, og de var fler nu end før, hadde faat Ekstrahjælp i Sprængtravelheten under Høitiden. Tryggve var ogsaa med i den nye Farten bak Disken; men han kunde nok ikke maale sig med de andre, naar det gjaldt om at være snaap. Ansigtet var ikke bare blit endnu magrere, men endnu blekere ogsaa, og Øinene endnu større. Imellem kunde han stanse op og tænke sig om; det var tydelig, han létte i Hukommelsen, plaget sig. Saa gjorde han et Kast med Hodet; han fandt det, han hadde létt efter. Hun stod og saa paa ham, da han blev vâr hende. Han gav hende et Nik og smilte næsten umer-

snaap ɔ: snar, rask.

kelig, men fik straks en rød, het Flek høit oppe paa hvert Kind, og den kom ikke bort, saalænge hun var der.

*

Nat til første Juledag sov Siri urolig, enten det nu var fet, sterk Mat eller Tryggve eller begge Deler, som var Skyld i det. Hun vaagnet og saa mellem Gardinet og Vindueskarmen nogen Stjerner, som var store og skarpt klare. Hun husket, hvad for en Nat det var, og reiste sig paa Knæ og skjøv Gardinet tilside. Hun visste, at Halvmaanen stod bak Huset et Sted. Og likevel syntes hun, at Stjernene aldrig hadde lyst saa sterkt før, og Himmelen aldrig været saa blaa. Frosten tok likesom Tyngden fra den dype Sneen, hævet den, glitret i den. Hun trodde, hun maatte ha forstaat, det var Julenat, om hun ikke hadde visst det. Mens hun stirret, øket Lyset, samlet sig; det faldt utover en Verden, som ventet paa nogen, uten at den hadde greie paa, hvem det var. — Aa, hvor det varte længe, inden han naadde frem! — Hun maatte gjøre Utvei for ham, redde ham fra at læse sig syk om Nætterne. Ellers gik han kanske hen og døde en Dag eller to, efterat Verden hadde faat se, at det netop var ham, den hadde ventet paa. — Morfar skulde hjælpe Tryggve.

Hun la sig igjen; men det blev smaat om Søvn. Hun maatte op paa Knæ endnu en Gang; hun saa op til Himmelblaaet og Stjernene og lovte Gud aldrig at svikte Tryggve. Da var det, som hun hadde gjort noget rigtig godt og dygtig, hun ogsaa. Og da sovnet hun.

I Julen var hun etpar Ganger sammen med Morfar; én Gang hjemme hos ham ogsaa; men der var andre tilstede. Og hun længtet efter at faa

ham for sig selv. I Julelagene sat Folk tilbords i Timer og aat. Siri kunde se paa Øinene rundt omkring, at der var ingen Ting i Verden, de brydde sig mindre om end Tryggve Borglykka. Og siden drak Mandfolkene Toddyer og røkte og spilte Kort og var saa alvorlige og stille, at hun kjendte det som en Trudsel: — hun maatte bare vaage at komme frem med det, hun gik og bar paa! I et av de andre Rummene sprang der en Latterbombe midt i en Flok Mandfolk, akkurat som om Geniet Tryggve Knutsen Borglykka var blit nævnt. Hun stak indom i en Stue, hvor Damerne sat og nippet til Bisp. Da hun stod i Døren, blev det stilt etpar Øieblik; hun læste i lattermilde Ansigter, *hvorfor* hun var saa ivrig for denne Pladsgutten; for det hadde nok sin Grund.

Femte Dag i Jul, tidlig paa Formiddagen, sat hun foran Morfar nede paa Langnæs. Han tidde og hørte, lot hende klemme paa. Han drev og stanset og saa rolig paa hende, før han drev igjen. Hun fik rummelig Tid til at lægge ut om, hvem Tryggve var. Og da glemte hun ikke den tyske og den latinske Grammatik, som han kunde fra Perm til Perm, og ikke Nattelæsningen i disse to Aarene, mens han stod i Butikken, og hun pekte paa Lærer Tandberg, som sa, han hadde ikke noget mer at lære ham.

Siri var het, da hun stanset. Morfar hadde latt hende snakke, endnu efterat hun egentlig var færdig, saa hun var begyndt at kjøre i Ring, fordi Veien ret frem ikke rak længer.

«Hvad er det, han vil bli for no'?»

Siri tidde og var litt forundret og tænkte sig om.

«Er han indifferent?» Der kom et litt spydig Smil over Morfar.

«Jeg tror, det er Sprogvidenskap.»

«*Tror* ja! At ikke du, som er saa god Veninde av ham, vet slikt no'!»

Og Smilet blev staaende en Stund, mens han drev og kremtet og tænkte sig om. Da han stanset, sa han rent ut, at hun visste ikke, hvad hun bad ham om. Det behøvde ikke at bety noget, at den unge Gutten var flink til at læse Lekser og gjerne vilde bort fra Husmandspladsen og Butikken. Han hadde selv gaat paa Skole sammen med et slikt fremragende Lys blandt Skolelysene. Læreren i Fransk i Gymnasiet hadde slaat op i ham som i et Leksikon, naar han stod fast. Gutten var et Vidunder av Lærenemhet. Ingen tvilte om, at han skulde bli et Blinkfyr i Videnskapen. Og hvad blev der saa av ham? Han studerte Medicin og var nu en agtet og jevnt dygtig Læge i en Krok paa Vestlandet, — altsaa et nyttig Samfundsmedlem. Men Herregud, der var Overproduktion av Læger som av Jurister som av Akademikere overhodet; det var haabløst at studere. Læger og Jurister advarte offentlig og privat Ungdommen mot at slaa ind paa deres Fag. Hjalp han Tryggve Borglykka til at bli Student, kunde han ikke slippe ham, men maatte hjælpe ham fremover, kanske i ti Aar fra idag av. Og inden den Tid var han kanske død. Og saa stod Fyren der. Og saa maatte han kanske gifte sig med en styg, gammel og rik Pike for at komme frem. Og saa blev han kanske allikevel ikke andet end en jevnt dygtig Lærer eller en jevnt hæderlig Grøtlæge.

Siri sat der. Hun létte efter et og andet at verge Tryggve med; men det blev ikke tilsammen saa meget, at det dudde til Forsvar. Morfar slog saa haardt og flot, han, og fra den Kant, hun mindst hadde ventet. Hun hadde ikke engang Trang til at si, at hun var viss paa, at Tryggve

aldrig vilde gifte sig for Penges Skyld og aldrig bli nogen Grøtlæge. Hun gik straks, endda Morfar spurte, om hun ikke vilde sitte hos ham, mens han spiste Frokost; hun var svært liten og svært arm. Men hun naadde ikke længer end ned paa Veien. Da vendte alt i hende sig omkring; det, som laa dypest, kom i et Blink øverst, og hun var hverken liten eller arm længer; hun var ikke slaat for godt; hun vilde ialfald slaa igjen. Og aldrig gi sig paa dette med Tryggve. Gav hun sig her, da var der likesom ingen Ting mer, da vilde det ikke være Mening skapt i noget længer, da var alt forbi, før det begyndte. Hun bad ikke bare for ham og sig selv, nei for noget stort og ukjendt, som endnu ikke var til, og som Tusener engang skulde undre sig over og takke for, takke ham og hende for. Morfar skulde hjælpe, fordi han trodde paa det, *hun* saa i Tryggve!

Grack sat og spiste.

Hun gik ikke ind til Frokostbordet, men satte sig i Stuen, læste ikke som ellers, naar hun ventet paa ham.

Da han kom, saa han straks, at hun var her i samme Ærend som sidst. Han saa, at hun hadde større Mod ogsaa, ja, at der laa Trods bak det. Og nu opdaget han, at hun var voksen. Øinene lyste ikke bare fulde og sterke, men næsten rolige, næsten trygge; de visste, hvad de vilde. Legemet rundet sig saa mykt, hadde faat litt Barm; hun blev sytten Aar til Vaaren. De to lange, askeblonde Fletterne var slaat sammen til en og bundet op under Nakken.

Øinene slap ham ikke, da hun bad ham hjælpe Tryggve til at faa Middelskoleeksamen ... bare den, saa hjalp han sig nok selv siden, og han betalte ham nok igjen Pengene — saa dygtig som *han* var . . .

Hun stanset foran det Ansigtet, som Morfar viste hende; det var forundret og mørkt, og endda smilte det litt haanlig. Og med ett trodde hun, at hun forstod, hvad det betydde, og da gjemte hun hurtig sit eget Ansigt i Hænderne og graat.

«Ja, kjære dig, han skal faa Middelskoleeksamen, naar du endelig vil.»

Morfar hadde gaat bort og stod og saa ut av Vinduet. Da han kom tilbake, var han bare alvorlige og grublende Folder, alt for alvorlige og grublende; hun saa, han prøvde at gjemme Latteren væk i dem. Men da vendte han hende brat Ryggen og sa:

«Saa kan han siden komme ind paa et Apothek.»

Han drev og bestemte hurtig og klart, at den unge Mand skulde bo inde paa Ørvik. Det var et Strandsted en Mil sydostpaa, en Klump Huser; ett var Middelskole. Der kunde han læse Latin privat med en ung Filolog, som han — Morfar — kjendte, og de andre Fag ved Skolen. Og saa til Sommeren gaa op som Privatist ved Kathedralskolen i Byen.

XVII

Første Søndag i Juli Maaned det Aaret var Prækensøndag der i Bygden. Siri og Faren kjørte to ene i Giggen til Kirke. Men der faldt ikke mange Ordene mellem dem, mens de rullet avsted. Hun var nærmest stum. Far kaldte ikke paa Snakketrangen hos nogen. Hun sat og saa paa en mørk, trodsig Lugg og en brydsk Profil, som hun ventet at faa se i Kirken idag. Sikker var hun ikke; hun syntes, hun visste saa litet om Tryggve.

Hernede paa Jorden var Vinden vék og ujevn, suste i lette Kast gjennem tæt Løv og tykt Græs. Men den var sterk høiere oppe; den jog mørke Skybanker, blaaste dem ut, saa de blev saa store, at de revnet, spredte Stumperne og samlet dem igjen, aapnet et og andet Øieblik for Solgløtt saa hvasse, at de stak, og Menneskene saa op forundret. Fjordene var svarte Flaker med solblanke Flekker ind imellem. Og det svarte og det blanke skiftet stadig Plads og Form, tyst og lunefuldt.

Hun saa ikke paa Leken ute paa Fjordene eller paa Jaget oppe i Skyerne. Likevel gik der Streif av Gys og Glæde gjennem hende. Men Faren fulgte Striden mellem Lys og Skygge. «Det kjæm meir Regn,» sa han. Da brøt Solen utover Jorden lik en Dag, som med et eneste Støt kaster Natten utenfor. «Javist bli det meir Regn,» sa hun og tænkte paa noget helt andet.

Hun var nylig kommet hjem med en middelmaadig Eksamen, Tryggve med en, som var saa

god, som det omtrent er mulig for nogen at faa den. Hun hadde ikke set ham siden i Julen. Selv var hun en Tur hjemme i Paasken. Men Tryggve ikke; han maatte læse da ogsaa; der var etpar latinske Forfattere, han ikke var færdig med. Da hadde hun sendt ham femti Kroner og to Sæt brukte Klædninger fra Kandidaten, fint, tykt Stof, som lot sig sy om; han hadde skrevet og takket og knurret; han klarte sig med det, han hver Maaned hævet hos Grack; hun trængte ikke sende ham Hjælp fra Kandidaten eller andre. Men da fik han Svar; han fik vite det, hun hadde sagt ham før, at han endnu ikke maatte være saa stor paa det, at han ikke tok imot; for hendes egen Morfar hadde maattet ta imot, da han var ung, og det hadde andre store Mænd ogsaa maattet gjøre. De Penger og Klær, han ikke brukte iaar, kunde bli gode at ha et andet Aar.

Hesten diltet næsten paa hele Turen, og Giggen likesom vippet Faren og hende fremover Veien. Hun bare saa paa den mørke, trodsige Luggen og den brydske Profilen. — Hvordan skulde det gaa Tryggve nu? — Om Morfar bød hende Reisen til Frankrike, da vilde hun be om, at Tryggve heller maatte faa studere, og hun være Frankrike foruten. Det hastet ikke med hende, bare med ham.

Idag var mange Mennesker møtt frem. De sidste Søndagene før Slaatten var netop Tiden til at gaa i Kirke. Senere blev det kanske sprængtravelt, saa En trængte Søndagene til at faa sig en Hvil paa. Folk stod i Flokker. Der var en stor en utenfor Kirkegaardsporten, Husmænd, de fleste seige, magre Mandfolk i sin bedste Alder, og en Del gamle, rundryggede Kaller, men faa Kvindfolk; de hadde gjerne liten Tid; det var vanskelig at slippe fra Ungerne og Stellet hjemme, eller de var saa trætte,

dilte: ɔ: løpe med smaa Skridt.

at de heller brukte Søndag Formiddag til at hvile paa. Mange av dem kom til Kirke bare tre, fire Ganger om Aaret, og de Dagene saa de frem til med Glæde og Forventning som til Høitider. De, som stod her, hadde lagt et hvitt Lommetørklæ sammenbrettet utenpaa Salmeboken og var likesaa stille og faamælte som Mændene. Alle i Flokken hadde den samme, store Forlystelsen: — de saa paa «Stor-Karan», som kjørte frem i Gigger og Karrioler og Triller. De hilste ikke paa nogen, og ingen hilste paa dem. Ingen enkelt stak sig frem; men flere dulgte sig bak Sidemanden og saa frem over en Skulder eller skjélte bort paa det, som var saa gromt, at han ikke turde se ret paa det.

En anden Flok, for det meste unge Arbeidere og Husmandsgutter, holdt sig oppe ved Kirketrappen. En av dem hadde været uvorren nok til at gaa dit op, og da tok en anden Fyr, en dumdristig en, Veien dit op, han ogsaa, for at næves og prate med ham. Siden hadde en tredje tat Mod til sig og senere nogen flere, som ikke vilde ha vaaget at stille sig saa nær Kirkedøren *før* Gudstjenesten, om ikke andre Smaafolk alt hadde staat der, saa de kjendte sig værnet av det at staa sammen.

Mange Bønder med Konen og Barnehopen holdt sig nær Gravstedet til Slegten sin. Det kunde ikke Husmændene; for de hadde ikke noget; de hadde knapt nok en Grav, hvis den ikke var saa ny, at den var frisk. Her og der sluttet Ættefolk sig til andre, som stod omkring nærmeste Gravsted. Paa den Maaten blev der flere smaa Flokker bortover mellem Gravene. Ikke et Menneske hadde endnu gaat ind i Kirken.

Da kom Handelsmand Mortmann. Og nu visste alle, at Klokken var akkurat saa mange, at Gudstjenesten skulde begynde. Han hadde i en Menneskealder

aldrig møtt frem her, før det var aldeles nødvendig, en pengesterk, gammel, bøid Ungkar, mager og velkjæmmet, sirlig og stivt klædd, «Mysteriet Mortmann», som Grack engang i de værste politiske Kampaar hadde døpt ham, fordi han ikke stemte ved nogetsomhelst Valg og hverken var Venstre eller Høire. Siri likte ham ikke; hun hadde altid hat ham mistænkt for, at han ikke turde vise politisk Farve; han vilde nok ikke resikere at miste Kunder, eftersom han var Høiremand her, hvor næsten alle var Venstre. Og desuten — han hadde sagt til Tryggve, at han ikke vilde ta ham ind i Butikken igjen, naar han var færdig med Eksamen; han vilde ikke ha en Betjent, hvis Interesser laa utenfor Forretningen. — Mortmann gik like op til Kirketrappen og trykket paa Veien Folk i Haanden, uten Smil og Nik, sa bare Goddag og gik videre, stadig videre. Han var Prestesøn fra Bygden her og nøt endnu godt av den Kjærlighet, som hans Mor og Far for tretti, fyrti Aar siden hadde skaffet Navnet Mortmann. Siri hilste paa Folk og snakket om Veir og Vind, baade paa Bygdemaal og Bokmaal, som det høvde, men glemte nu og da, hvem hun snakket med, og hvad som særlig skulde sies her og der.

Da saa hun, at Tryggve sammen med Forældrene sine drog ret opover mot Kirketrappen, han i Spissen. Og nu bar det løs oppe i Taarnet, som om det bare var Tryggve, Ringeren hadde ventet paa. Klokken var hidsig og skarp. Og det hjalp; der blev Rørsel rundt om i Flokkene. Saa snudde han om og lot Moren og Faren gaa foran. Han var i fin, ny Dragt. En av Klædningerne fra Kandidaten var blit vendt. Ut av en Lomme hang Snippen paa en Lommeduk, snehvit som Kragetøiet. Og Kinder og Hake var stive og røde av Barbering. Oppe ved Trappen blev det litt smaat

om Plads; men han passet paa, at Forældrene ikke kom bak ham, og at ingen trængte sig ind mellem ham og dem. Nogen store Draaper faldt. Og Siri saa, at han slog op en fin, ny Paraply over Moren. Hun tvilte ikke paa, at han hadde bedt sin gamle, trætte Mor om at gaa med til Kirke idag; for han visste, hvor kry hun var av ham, og hvor han glædet hende ved denne Kirkegangen. Siri la ogsaa Merke til den Maaten, han holdt Paraplyen over hende paa, og kjendte et Øieblik en Skygge indover Hjertet; han kunde være omtænksom; han var det bare ikke mot *hende*; de to, tre Brevene hans var saa knappe likesom skrevet av ren Nødvendighet, og han gjorde sig aldrig et Ærend op paa Borg, endda han hadde Far sin gaaende der næsten hver en Dag; han visste nok, at hun var like bak ham nu — paa Skraa bak ham; men han ledde ikke paa Hodet saa pas, at han fik hilst paa hende, eller hun paa ham.

Inde i Gangen saa hun Frøken Ingolfsen, en liten Guvernante, som hadde holdt til i Bygden i flere Aar.

«Jeg gaar med dig op,» sa hun og vendte sig og nikket til Faren, og de to Unge gik sammen op paa Lemmen. Langt fremme næsten ret over Prækestolen kunde hun i al Ro overse næsten hele Kirken.

Hun hadde mange smaa Minder fra denne Pladsen, og nu var det saa længe, siden hun sidst holdt til her, og her var saa mange Ansigter, hun ikke hadde set paa Aar og Dag. Og dette fortalte hun kanske litt for omstændelig til Frøken Ingolfsen.

Faren sat der han pleide sitte — midt i Kirken paa Mandfolksiden. Siri hadde en Aning om, at han var her i et særskilt Ærend idag, et, som han

Lem ɔ: Galleri

ikke vilde være ved for noget Menneske. Efter Gudstjenesten skulde det nok syne sig, at hun hadde gjættet rigtig; det var Tryggve, han vilde ha fat i for at faa ham med i Slaatten i Sommer; det blev stødt vanskeligere at skaffe sig Onne-Hjælp, saa det gjaldt om at være om sig itide; ellers stod En der. Han kunde ha sendt Bud med Far til Tryggve — gamle Knut Borglykka —; men han hadde kanske ikke trodd sig sikker paa, at det var godt nok at sende Bud; det var sikrest at snakke med ham selv; for Knut hadde etpar Ganger nævnt, at han Tryggve var det ikke stor Grein at faa paa længer; han bare saavidt hugg Veden for Mor sin og bar den ind; men ellers flyttet han sig ikke av Stolen; for han læste Nat og lysand' Dag; nu var det ikke bare Latin, men Græsk òg. Gud vet, hvad han sigtet efter. Knut for sin Del saa helst, at Gutten hadde blit staaende hos 'n Mortmann. Men Hansine, Moren, sa her om Dagen til Siri, at nu hadde han nok lært saa my, at han ikke længer visste, hvad han skulde bli, og hun skjønte ikke, at saa mange Bøker kunde faa Rum i én Skolt.

Siri sat i Høide med Kirkevinduerne. Hun saa utover Bygden og opover Himmelen. Blaasvarte Skybanker drev forbi som seilende Skoger og Fjeld. Da hang med et Regnet litt paa Skraa unda Vinden, et let og finstripet Teppe. Men saa skjøt Solen frem og skar med en blinkende Guldkniv Teppet tvers over høit oppe et Sted, og det faldt ret ned og var straks borte som slukt av Jorden. Solen hadde Pladsen alene, saalænge det varte, fyldte Kirken med gyldent Lys, stak sig ind overalt, hvor der var nogen Mulighet, endog ind i Godtfolks Tanker. Et og andet haardt Ansigt myknet, blev varmøiet; andre grén som av Ube-

faa Grein paa ɔ: faa Rede paa. — Skolt ɔ: Hjerneskal, Pande.

hag; der var Hoder, som bøide sig for at verge Øinene. Mange saa op. Alterstaken skjén som pureste Guld, og det gjorde Basunen ogsaa, som Engelen over Alteret blaaste i. Det nye og kvasse i Sollyset narret Siri til at læne sig frem og se ned i Kirken. Og da saa hun, at Tryggve vendte Ansigtet op mot hende. Begge tok straks Øinene til sig, som om de hadde set paa noget ulovlig og ikke vilde være ved, at de det hadde gjort. Men straks efter ærgret hun sig over, at hun ikke hadde nikket venlig og tat det hele mer rolig. Og før hun visste det, bøide hun sig frem og saa ned igjen som for at rette paa Tingen. Da opdaget hun en rød Flek høit oppe paa hvert Kind hos ham. I samme Stund blev hun blodvarm al Kroppen igjennem. Fra nu av sat hun uten at se ned i Kirken. Men hun var venlig mot den venlige, litt usikre Frøken Ingolfsen; hun baade smilte og talte Venlighet til hende, mens Sol og Regn holdt Striden gaaende utenfor. Presten Rancke kom for Alteret og gik. Og kom paa Prækestolen og gik. Det hændte, hun hørte det, han sa, langt borte fra, likesom talt bak Regnteppet derute; men naar Solen slog ind av de høie Vinduerne og traf Presten foran Alteret eller paa Stolen, da var det, likesom Ordene blev ropt ind i Ørene paa hende.

Tandberg spilte til Utgang; hun gav sig rigtig god Tid og var mellem de sidste ut av Kirkedøren. Hun saa, at Faren og Folkene i Borglykka stod sammen, og derfor holdt hun sig til Frøken Ingolfsen. Hun vilde ikke høre paa Underhandlingen mellem Far og Tryggve. Han var kanske nødt til at snakke litt med ham om den fine Eksamen, han hadde faat, for lettere at faa ham med i Slaatten; kanske pruttet Far litt paa Lønnen òg; han gav ikke mer ut, end han akkurat var nødt til.

Først da hun saa, at han skiltes med Folkene i

Borglykka, tok hun Farvel med Frøken Ingolfsen og gik bort til ham. Hun kunde se paa Ansigtet hos Faren, at han og Tryggve var blit enige. Han saa ikke egentlig lysere ut, men ikke mørkere heller. De fulgtes ad ned til Kirkestalden, uten at der blev sagt noget. De gav sig begge god Tid. Da han langt om længe fik spændt for Giggen og hadde sat sig op ved Siden av hende, gav han Hesten et let Rap og sa:

«Han Tryggve bli Slaattekar hos os i Saamaar.»

*

To, tre Uker senere vendte Grack hjem fra Stortinget. Og nogen Dage derefter sendte han Bud efter Tryggve Borglykka. Til Siri sa han, at det Brevet med Kopi av Eksamensattesten, han hadde mottat fra den unge Fyren, var merkelig modent og velformet og desuten værdig.

Tryggve kom i Kisteklærne og nyskrapet og paa Klokkeslettet. Grack pekte paa en Stol, og Tryggve forstod, da han hadde tænkt sig om etpar Øieblik, at han skulde sætte sig. Grack fortalte straks, at han hadde hørt saa meget godt om ham fra hans Privatlærer i Latin. Og han vilde gjerne hjælpe ham ind paa et Apothek. Tryggve takket; men — sa han — det høvde nok ikke for ham; han vilde heller prøve sig paa noget andet.

Hvad var det for noget?

Og nu fik Grack høre, at Tryggve maatte tjene Penger snarest mulig og lægge op saa pas, at han om en Tid kunde begynde paa Artiumslæsningen.

Det var en trodsig Tilstaaelse. Øinene saa paa et Punkt i Gulvet, helt til Grack vendte Ryggen til ham og drev omkring. Da fandt de et nyt Punkt i Gulvet. Der fløt ingen gode Raad og Advarsler fra den gamle Mand. Han hadde merket Trodsen

Saamaar ɔ: Sommer.

og tilbød at hjælpe ham de to Aar, til han blev Student; for det faldt av sig selv, at et Menneske med hans Lærenemhet og Modenhet og Energi, ikke behøvde noget tre-aarig Gymnasium. Første Aar kunde han læse privat i Byen og Aaret derefter gaa ind i øverste Klasse i Gymnasiet paa Kathedralskolen. Trodde han selv, at han klarte det? — Grack satte sig midt imot ham. Tryggve Borglykka sat ret op og ned paa Stolen og sa Ja og Tak; Øinene hadde sluppet Punktet i Gulvet og saa forbi Hodet paa Grack med stor Utholdenhet og blunket stivt og stadig. Ansigtet blev en Maske med en rød Flek høit oppe paa hvert Kind like under Tindingerne. Den hørte paa de hurtige og klare Forslag og Planer, som blev kastet frem; men En kunde ikke se, at den forstod dem. Grack endte Sammenkomsten med at reise sig og gjøre et bestemt Nik: «Saa faar jeg ønske: Lykke til!» Tryggve mistet Masken, da han saa en stor, hvit Haand strakt ut mot sig; han hadde forstaat det hele; han steg op, og nu gjorde han det, han aldrig før hadde gjort; han klemte en fremmed Haand ind i den korte, brede Næven sin, klemte den stilt og haardt. Og saa gik han uten at se sig tilbake fra Døren.

— Han kom til Borg en Morgen ved Femtiden for at begynde Slaatten, slik som han var tilsagt. Eilif Sand hadde nok alt længe kjørt Maskinen idag, saa det ut til. En Stund senere viste Siri sig med Riven sin. Da vilde Tryggve gjerne gaat bort og git hende Haanden og takket; for han trodde nok, hun hadde lagt et godt Ord ind for ham hos Morfaren. Men han lot det være. Det var ikke sagt, at hun vilde staa ved, at hun hadde gjort det. Hun vilde kanske ialfald ikke takkes. Og her var Folk omkring dem. Om de end ikke hørte det, han skulde si, saa kunde de faa sit at utsætte ikke bare paa ham, som var saa *for* sig,

men paa hende ogsaa. Og det var hun for god til. Men Siri gik ikke bort til ham, hun heller; for her var saa mange. Hun vilde ikke høre Spit og smaa Fant-Ord om ham og hende fra Tjenestfolkene, fordi han og hun var gode Venner. Før i Tiden brydde hun sig ikke om slikt; men nu var hun likefrem ræd alt av det Slaget; hun holdt sig saa langt fra ham, at hun og han ikke samtidig kunde høre de Ordene, som morte sig med at hække dem sammen. Og slik var det den ene Slaattedag efter den andre. Begge arbeidet fra Morgen til Kveld paa Marken. Men aldrig var de alene. Hun vilde gjerne spurt ham ut om Planerne, han hadde for Fremtiden. Selv nævnte han dem aldrig. Hun haabet paa, at Moren og Faren en Dag vilde be ham ind, om ikke til andet, saa til Kaffe, og om ikke for andet, saa fordi Morfar hadde tat sig av ham. Men det lot ikke til, at de tænkte paa slikt. Morfar bad ham ikke hjem til et Maaltid, han heller. Og Siri tykte, dette var underlig. Ingen nævnte Tryggve uten Folkene, som kaldte ham Studenten. Ikke engang Morfar var litt optat av ham.

Slaattegrøten blev ætt, og Dansen gik i Østlaana om Kvelden. Hun danset med alle, men ikke med ham; for han kunde ikke, sa han. Og vilde ikke lære heller, la han til. Han kom væk, før Dansen rettelig var begyndt. Og han hadde ikke sagt fra til nogen, at nu strøk han. Han skulde vel hjem og læse. Hun mistænkte ham for, at han ikke mer end netop hadde likt Arbeidet her i Sommer; for det tok Tiden fra Læsningen hans. Hadde Morfar budt ham Hjælpen til at bli Student, *før* Far kom og bad ham bli med i Slaatten, da vilde nok Far faat Nei. Tryggve hadde sikkert skyldt paa, at der var saa mangt, som stod igjen at læse.

Spit og Fant-Ord ɔ: Spot og Stiklerier.

Morgenen efter laa hun og hvilte ut. Hele Gaarden tok det med Ro idag; for alle var kommet sent tilsengs. Hun blev liggende og undre sig over, at Mor og Far kunde være saa forunderlig tankeløse ikke at be ham. Om to Aar var han Student, og siden studerte han videre og arbeidet sig op og blev kanske en av de største Mænd i Landet.

Idag klædde hun sig litt kvikkere, end hun var vant til. Da hun kom ned, sat Moren i Stolen sin; hun hadde ikke været med inat. Derfor var hun tidligere oppe end flere andre paa Gaarden, men ikke tidligere, end hun pleide. Vaar og Sommer, Høst og Vinter ændret ikke stort i hendes Vaner. Hun og Gammel-John var de eneste paa Borg, som ikke engang i Onnetiderne fik et raskere Fotlag end det vanlige.

«Mor, nu synes jeg, vi skulde be Tryggve om at spise hos os en Kveld.»

«Synes du det?»

Moren saa ut av Vinduet og lot ikke til at være stort optat av det, hun selv sa.

«Ja, nu reiser han om naa'n Uker fra Bygda for at bli Student. Og det er uvist, om han naa'n Gang kommer til Borg mer.»

Men Moren svarte ikke; hun bare arbeidet med Broderingen, hun hadde mellem Hænderne; det var, som om hun glemte Siri.

«Han var da god nok til at være her og leke med mig og spise sammen med mig, da han var liten.»

«Spør din Far.»

Siri tidde og tænkte sig om.

«Eller spør Faster Ingeborg, — men ikke fra mig.»

Det varte en Stund, før Moren blev ved:

«Mig er det ikke imot, at han kommer her en Kveld. Men jeg vil ikke ha noget med denne Saken at gjøre.»

Siri hadde nok hat en Aning om, at «Saken»

var vigtig, men at den var *saa* vigtig, det hadde hun ikke skjønt. Hun tvilte likevel paa, at den hadde været omsnakket Mor og Far imellem. Men Mor maatte ha overveiet den og opgit den; for hun forstod nok, at baade Faster og Farfar vilde skyve den fra sig, de ogsaa. Siri tænkte paa, at de aldrig hadde været tat med paa Raad før, naar Mor indbød et eller etpar Mennesker, men bare naar hun bad sammen mange Folk av Ætten. — Spørre Far ja! Han vilde bare si: «Spør a Mor» — denne Gangen som saa ofte ellers. Det nyttet nok ikke at spørre nogen, allermindst Farfar; for han saa ikke Husmændene hverken om Morgenen, naar de kom, eller om Kvelden, naar de drog.

Moren sat med et leit Smil, syntes Siri. Det traf sig saa, at Øinene deres møttes.

«Hvad er det, Mor?»

Men Moren gav sig god Tid. Det var likesom selve den Tanken, hun tænkte paa, som smilte; ikke hun.

«Vil du være Bonde, Siri, en *rettelig* Bonde, maa du sørge for at ha i Behold en Fordom eller to.»

Siri fik ikke straks til at si noget. Hun hadde aldrig ventet sig slikt av Moren. Ordene var som et Overfald.

«Jo stoltere Bonde, jo større Træl under Skik og Bruk, ser du.»

Siri stomlet omkring inde i sig selv, inde i Mørket efter Svar; hun blev likesom hugget fra flere Kanter paa én Gang. Men hvert Vaaben, hun grep efter, lot hun ligge uten at bruke det; hun var usikker nu, hun, som længtet bort fra Hjemmet og Bygden, bort fra Arbeidet her og til noget, som var anderledes ... lettere, lysere; hun visste ikke rigtig til hvad; men hun vilde ut likesom Tryggve.

«Har da ikke alle andre Mennesker Fordomme, de òg?»

stomle (stumle) omkring ɔ: gaa famlende og tumlende.

«Du kan nok være Jordbruker uten Fordomme, men ikke Bonde. Du maa helst indbilde dig, at *din* Æt og *din* Stand og *din* Jord og *din* Bygd og *dit* Land og *din* Gud er først og størst og bedst.«

«Ja, men jeg synes, det *er* saa.»

«For *dig* ja.»

«Ja.«

«Men hvis de Fremmede synes, at *deres* er bedre, saa tar de altsaa feil?»

«Ja, selvsagt.«

Da lo Moren; det skedde altid stilt; nu, siden hun blev tyk og rund, var Latteren smaa, bløte Dunk indenfra og ut.»

«Ja, jeg tænkte det nok; du er Bonde.»

Ordene likesom overlot hende til Faren og hans Æt. Siri hørte Bitterheten, og den gjorde hende ondt; hun kjendte sig ikke mer alene end før likevel; men hun hørte, hvor Moren var alene, og ante, at det var derfor, hun hadde snakket saa underlig, saa stygt.

«Men hvorfor kan ikke *du* avgjøre, at Tryggve skal komme da?»

«Fordi det gjælder en av vore Husmænd, og da føler jeg mig usikker. Jeg er jo ingen Bonde. Og blir det aldrig heller.»

«Men hvorfor ikke det? — Du, som er gift med Far, ønsker vel at bli det ialfald.»

«Hvorfor skal jeg ønske at bli noget, som jeg ikke *kan* bli? En maa være født og opvokset som Bonde; ellers er En ingen Bonde. Tryggve kan kanske bli en duelig Bisp eller Professor, men aldrig Bonde.»

Siri sat en Stund og tænkte, før hun reiste sig. Hun vilde prøve Faster. Saa kunde Faster siden gaa til Farfar.

Efter Kveldsmaten gik Siri ind til hende; hun sat over en Bok, som laa mellem to Talglys. Det

var endnu ikke saa sent paa Aaret, at Lamperne var gjort istand, men likevel saa sent paa Kvelden, at det var vanskelig at læse. Siri saa straks, at Boken hørte Cirkelen til; hun hadde selv netop gaat den igjennem. Det var en Fortælling fra en liten fattig Vestlandsbygd og skrevet paa Landsmaal. Forfatteren hadde i de sidste Aarene tat sig svært frem. Han hadde et godt Navn.

Fasteren saa op:

«Ska det-hénne vaaraa Bønder? — Æg tykje, det e meir likt Tater.»

Det var sagt rolig; men Harmen dulgte sig bak Ordene og Minen. Siri forstod, at Øieblikket ikke var til at tale Tryggve sin Sak, og smatt snart ut igjen.

Men Dagen efter, da det led saa langt, at det skumret, gjorde hun sig et Ærend frem om Buret; for hun saa, at Fasteren kom nedover Trappen med en fyldt Melpose i én Haand og den digre Nøklen i den andre.

«Tykje it du òg det, Faster, at vi kan be 'n Tryggve te'kvelds en Dag?«

Fasteren hadde stanset nedenfor Trappen og tidde og tænkte sig om. Siri saa, at Ansigtet likesom videt sig ut av et Tryk indenfra. Fasteren vendte sig ikke mot hende, da hun spurte, om Morfaren hendes, han Grack, hadde bedt Gutten tilkvelds?

Nei, det hadde han nok ikke.

Ja, for det var vel han Grack, som kostet Gutten frem?

Ja.

Hm. Hun for sin Del hadde aldrig Lyst eller Trang til at be andre end sine egne og Venner og Jamliker, naar det likesom skulde være Lag, — hvor litet Laget end var. Skulde En be Gutten,

Jamliker ɔ: Likemænd.

maatte Far og Mor hans være med, de òg. Andet var at sætte Gutten over Forældrene. Det var ikke sagt, at det smakte ham heller at komme uten dem. Ja, det kunde hænde, at det ikke smakte ham at komme, hvordan han end blev bedt. Husmandsfolk kunde være store paa det, de òg. Ikke mindst nu om Stunder. Skulde *han* komme med Mor og Far sin, saa maatte En indby andre Husmandsfolk òg, alle Husmændene med Kjærringer og voksne Unger. At fare anderledes ad vilde sætte ondt Blod og gi Folk noget at snakke om.

Siri blev fortænkt. Det Maalet, hun hørte, klang, som det aldrig hadde været mildt. Og Ansigtet, det var ikke til at kjende igjen. Siri skjønte, hun hadde bedt om noget, som likefrem krænket Faster. Og ikke bare hende, men andre ogsaa, mange, Gaarden Borg, kanske hele Bygden.

Fasteren gik sin Vei, tungt og langsomt, med den tunge Hvetemelsposen; hun syntes være bredere end ellers. Siri saa paa denne Ryggen som paa noget, som ikke bare stængte, men truet ogsaa. Saalænge hun stod og fulgte den, tvilte hun selv om, at hun hadde tænkt som et voksent Menneske denne Gang.

Og siden prøvde Siri aldrig at faa Tryggve indbudt til Borg. Tryggve var nok klokere end hun; han visste, hvad han gjorde, naar han aldrig satte sin Fot paa Gaarden, uten naar han var her i Arbeid.

— Saa reiste Tryggve en Dag. Og Siri hadde ikke faat sagt ham Farvel. Hun hadde gjort sig en og anden Sving nedover Borgbakken og nedover Veien frem om Borglykka; men hun møtte ham aldrig. Hun hadde ikke vaaget sig opover Stien til Hjemmet hans inde mellem Granerne, hvor han sat og læste. Der var hændt saa mangt siden de Uskyldstiderne, da hun kunde gaa den Stien uten at være sendt av Mor eller Far.

XVII

Høsten blev lang det Aaret, strakte sig bort imot Jul og var blaasende. Naar Siri arbeidet inde i Stuerne ut mot Haven, hadde hun høie, svarte, nakne Trær utenfor Vinduerne. De stod og svingte sig, brukte Armer og Fingre som Døvstumme for at gjøre hverandre klart det, de mente. Hvorfor staar vi her? spurte de. Hvorfor være bundet? Hvorfor ikke flyve som Skyerne for Stormen?

Gammelt Løv føk i Haven, fløi over Gjerder og Tak og endda høiere; men der var *nok* tilbake, enten det nu var de samme gamle Bladene, som Stormen drev hit igjen, eller de var fra Forraad langt borte. Paa Veiene saa En et og andet Øieblik hverken Folk eller Hester for Støv og Løv. Blaasten tok sig Hvil nogen Dage; men saa maatte den til igjen, helst vildere og kaatere end sidst, og der var altid nok at lage Jordrok av.

Gammel-John laa tilsengs Uke efter Uke. Nu var han i sit otte og ottiende. Datteren og Sønnen sa sig imellem, at han kom vist ikke paa Føtterne mer. Siri og Ingeborg vaakte hos ham tilskiftes. En Taus blev ropt ind for at hjælpe, naar han skulde løftes eller flyttes paa. Han frøs stadig, hvor sterkt En fyrte, og hvor tæt En drog Skindfelden omkring ham. Han laa i Kaarstuen med Hodet mot Vinduet. Og var blit pratsom, snakket lange Stunder av Gangen. Men ikke om Politik. Nei, nu var det Gaarden og Ætten, og det var Veiret. Politikken lot han til at ha glemt, han, som i Livet hadde glemt saa mangt for *den*.

«Blæs det?» spurte han, endda Skorstenen pép. Øinene hørte efter, og de var større end før og laa dypt. Ansigtet hadde alt sunket, bare ikke Panden og ikke Næsen heller, som hævet sig stadig høiere paa Ruinerne; den speidet og vilde likesom høre, den ogsaa. Mangen Gang var det ingen Grein at faa paa det, han sa. Og stundom mistet han Samlingen. Men saa kom Dage, da alt fra ham var fornuftig.

«Hi det it kømmi Snø endno?»

«Næi.»

«Jorda li'r ondt. — Korles ska Følk faa Veden heim fraa Skogja.»

Mer end én Gang, naar Siri var hos ham, kom han tilbake til det, at der gik saa alt for my til her paa Gaarden. Hun maatte holde igjen det, hun kunde, baade paa Buret og paa Laaven og være ræd om Skillingen; hun vilde med Aarene faa my og si her paa Borg og maatte hjælpe Far sin med at holde igjen; for Mor hendes kunde ikke, og hu Ingeborg var ikke rettelig sparsom, uten naar det gjaldt hende sjøl. Og saa maatte Siri ikke bli for strid, naar Bror hendes skulde ta Gaarden engang. Den maatte ikke bli for dyr for ham. Ellers blev den for tung at sitte med. Og saa maatte hun tælje Bror sin til at indrette sig paa gammel Vis, naar Mor hans døde. Før nyttet det nok ikke. Borg maatte bli vanlig Bondegaard igjen. Den var ikke stor nok til at være noget andet. «Og Pængan bli fer skryp.»

Til Ingeborg snakket han litt anderledes end til Siri; han kunde være aapen tvers igjennem til Datteren, naar de var to ene. Han drog et Suk, langt og tungt; det jamret sjøl over, hvor langt og tungt det var. Nei, Penger skulde En arbeide sig til. Penger var gode at ha, naar de stod i Banken

tælje ɔ: overtale, raade. — skryp ɔ: udryg, uvarig.

som Tryghet, men ellers ... Penger mellem Hænder hver en Dag, det gav Uro og Forstyrrels.

Gammel-John tidde og balet og bakset med Tanker en Stund. Saa maatte han til at snakke igjen; ja, for Pengene her paa Gaarden vilde nok gaa sin Vei, ut av Ætten ... spré sig ved Arv og ætes op. Saa sat Folk her uten Penger, men med Vaner som Storkarer ... og det blev surt, det.

«He? Blæs det?»

«Ja.»

Hum. Næsen strakte sig op av Dynerne, en Fugl, som hævet Hodet og snudde paa det for at høre. Men enten han fik fat i, hvordan Vind og Veir var eller ikke, han laa snart og pratet igjen ... Det var, likesom vi ikke var Bønder længer; men det var Bønder, vi skulde være. Det blev ikke det gode, gamle Humøret paa Gaarden, før En tok til at leve paa gammel Vis. Da vilde nok Folk synge igjen — som før i Tiden. Men det blev vel ikke slik, at Borgfolket levde som Bønder, før Pengene var væk, og de var nødt til at leve av Jorden og av ikke noget andet. Ja, det var rigtig leit, at denne Prokuratordatteren kom til Borg. Hun var vaalig for Gaarden og Ætten. Barna blev ikke Bønder. Naar hun engang var borte, maatte Folkene paa Borg begynde forfra igjen, bli det, de hadde været; hun maatte strykes ut.

«Næi, men Far, no snakke De over Dokk.»

«Ka? — Regne det?»

«Ja, det regne, saa det snére ti Rutaan.»

Han sukket og tidde, som om han slog sig tiltaals med Veiret. Tanken fôr en Stund langt av Led, før den fandt sig tilrette igjen.

Hvad skulde det bli av Barna? Han hadde ikke set andet, end at naar Bonden blev Spekulant og Pengemand som Sagførere og Grosserere, da var

vaalig ɔ: farlig. — snére ti Rutaan ɔ: knitrer i Ruten.

det slut med Bondelivet; da kom Bondearbeidet bort; det blev bare noget for Husmænd og Tjenestfolk. Og Glæden i Bonden saa En ikke længer Dusten av, og han sang aldrig mer.

En Kveld spurte han Datteren, om hun kunde huske, at han engang kom hjem fra Byen Sjursmesdagen; hun var Lite-Barn den Gangen, og det var nett før det første Dampskibet begyndte at gaa her indover Fjordene; det første kom i 1856. Han hadde balet i flere Dage ombord i Jægten og hat Motvind stødt og stadig. Da hadde han tat med sig mangt Slag hjem; mellem andet Bergenskringler, trædd ind paa en Snor, og Skaankavringer i en stor rødtærnet Lommeduk. Kunde hun huske, hvor glad hun var blit i Kringla? Og hvor glad hele Gaarden blev over, at han vandt sig hjem til Jul?

Ja, sa hun og løi for at gjøre ham tillags, det kunde hun huske. Men det, at hun mindtes den Hjemkomsten, gjorde ham saa lys, at han et Øieblik næsten blev gjennemsigtig. Nei, saa hun hadde ikke glemt det, endda hun bare hadde været saa liten. Jajaja san, dengang kunde vi glæde os over slikt smaat som Bergenskringle og Skaankavring. Nu skulde der andre Saker til. Dengang var Livet tarvelig og strengt paa Borg. Nu var der Penger her og flot. Nu hadde Gaarden været i Ætten i tre hundre Aar godt og vel. Men pas paa, om den var i Ætten om tretti Aar. Pengene vilde med Tiden vende op og ned paa mer, end de *hadde* gjort, og paa mer, end vi nu saa og trodde. Nei, det var ikke Penger, det kom an paa; saa my hadde Livet lært ham; det var at kunne arbeide og at sætte Tæring efter Næring.

Men Ingeborg smilte dulgt og syntes, det var litt underlig, at han ikke sjøl hadde arbeidet mer

Sjursmesdagen (Tollaksmessen), Lille Julaften.

i sin Tid, end han hadde gjort. Det var litt sent at indse Nytten i strengt Arbeid, nett før En skulde til at dø.

Han kunde vaakne i Skumringen eller ut paa Natten.

«Det fér og gaar,» sa han.

«Æg hørd ingjen Teng, æg, Farfar,» svarte Siri.

En Dag han hadde dormet en Stund, saa han op.

«No va' æg sammen med 'om Farfar.«

Gammel-John rørte sig ikke. Øinene var lyse av Ælde og Undring og Eftertanke ... «Vi va i Stalla. Han gav Hestom, og æg va 'n liten Gut og føld 'om.«

Da blev Siri saa underlig veik al Kroppen igjennem. Et Øieblik var Graaten over hende; men Taarerne kom ikke længer end frem i Øinene. De faldt ikke. — Nu var det nok, nett før han Farfar skulde dø.

— En Eftermiddag ut paa Nytaaret kom Presten Rancke og sat hos ham. Siri og Faster Ingeborg drog sig ut av Døren og lukket den godt i efter sig. Imidlertid hadde Prestefruen gaat ind til Rikke; dèr blev hun vel mottat.

Presten spurte, hvordan det stod til med ham, og Gammel-John sa, at retnu tok han til at bli klar. Presten spurte videre for at høre, hvordan han egentlig hadde det, men fik ikke andre Ord, end at retnu tok han til at bli klar. Og hvordan Presten end stillet Spørsmaalet for at faa vite Enkeltheter ved Sykdommen, saa var Svaret altid det samme: han var klar retnu. Og saa sukket han langt. Derfor var Presten i Førstningen ikke sikker paa, om John var ved fuld Samling; men da han gav sig til at snakke og spørre om andre Ting, merket

I Stalla ɔ: i Stalden. — føld 'om ɔ: fulgte ham. — klar ɔ: træt, her nærmest: utslitt.

han, at der var ikke noget i Veien hverken med Forstanden eller Hørselen.

Presten sang halvhøit det Verset av Grundtvig:

Som Dugg paa slagne Enge
saa falder Livets Ord
paa Kristnes Sottesenge.
I Sky da Haabet gror,
og Trøsten over Døden
deraf er første Grøden.
Forsvunden er derved
al Dødens Bitterhed.

Og da sang John med. Somme Ganger famlet han baade efter Ord og Toner; men lange Stykker var han sikker, og da satte han i med næsten fuldt Maal. Efter Sangen sa Presten, at det var ikke svært at dø, naar Gud hadde tat Syndebyrden av for Jesu Kristi Skyld; da var En fri, og en fri Sjæl aapnet Himmerikes Døre sig for. Helvede taalte ikke Friheten og slog Porten igjen, naar en slik Sjæl nærmet sig. Hvis John hadde noget, som tynget ham, noget, som gav en liten Tvil eller Uro, saa skulde han ikke betænke sig paa at snakke ut og lette sig selv. Hos Sjælesørgeren var alle Betroelser godt gjemt; de gik ikke videre. Saa vilde det bli let at dø, enten Stunden kom nu i den nærmeste Fremtid eller senere, om Gud vilde forunde ham endnu nogen Aar her paa Jorden.

John laa og saa frem for sig, som om han ikke hadde hørt eller ikke forstaat, men likevel lot være at spørre op igjen, fordi han var klar og klein. Presten lænte sig bakover i Stolen, gav ham Tid og Ro til at tænke sig om. Det varte ikke længe, før John tok til at mumle, mens Hænderne var litt urolige oppe paa Skindfelden. Presten bøide sig frem. Ordene blev mer tydelige og sikre efterhvert. Men Øinene saa ikke op. Presten hørte, at

klar og klein ɔ: træt og syk.

John engang i Ungdommen var blit lagt ut som Barnefar av en Husmandstaus. Og da svor han sig fri; for han visste, hun hadde hat med flere Gutter at gjøre, og han tvilte paa, at han var Faren. Hun hadde ikke noget godt Ord paa sig.

Her tidde John etpar Øieblik, og Presten skjøt ind:

«Og du turde sværge, endda du ikke var sikker?»

«Du veit . . . reint sikker e 'n aller i slikt nokkaa. Men-e æg svor rektig; for Ungen va it lik mæg, og det e n' it den Dag idag hell; for Ungen e han Svend Lund, som retno e 'n gammel Mand.»

«Hm. — Dette har altsaa tynget paa dig?»

John tænkte sig om:

«Inkvan Gongjen ja.»

Presten lænte sig igjen bakover i Stolen og sa halvhøit:

«Og en slik Tvil har du kunnet bære i alle disse Aar? . . . Og alene? . . . Uten at søke Hjælp?»

«Æg hi tænkt som saa, at Vorherre han e gammel nok te aa skjønn, kor ung æg va' den Gongjen, aa kor litet æg ha' røynt. Æg va' bærre tju Aar og vâr om Éra mi. Æg ha' it turd aa svær, om det ha' veri no. — *Men æg svor rektig!*»

Presten ændret ikke Stilling; han sukket. John la Hodet over paa andre Siden, og han sukket, han ogsaa, og var klar; ja det saa næsten ut, som han gjerne vilde ha Slut paa denne Stunden.

«Du angrer altsaa, at du svor?»

«Ja, æg angre, og æg hi det Haapet, at Vorherre hi strokji det ut.»

«Har du bedt ham om det, min kjære John Eilifsen?»

«Næi, it ændno.»

Inkvan Gongjen ɔ: en og anden Gang. — røynt ɔ: erfart. — tju ɔ: tyve.

«Saa vil vi sammen be ham om det.»

Presten rettet sig op, foldet Hænderne og bad længe, og John laa med Hænderne kneppet sammen og kviskret med.

Efterpaa spurte Rancke ham, om han kjendte sig beredt til at nyte Herrens Kjød og Blod. Og det svarte han Ja til. Ingeborg blev ropt ind, og saa fik han Alterens Sakramente.

*

— Imidlertid hadde Martin kjørt frem Trillen, som skulde føre Presten og Fruen videre; de to kunde ikke bli tilkvelds; for der var endnu en Syk at se til idag. Presten fik bare saavidt Tid til at drikke Kaffe. Martin stod fremme ved Hestehodet og dulgte saa godt han kunde, at han flirte av Fruen. Hun hadde alt sat sig op i, mens Rancke endnu talte med Eilif og Rikke oppe paa Trappen.

«I søde Mennesker, hvad tænker I paa!» ropte Fruen fra Vognen. Og Martin stak Hodet ned mellem Skuldrene og gjemte det ind i Fakset paa Hesten. Det Maalet, hun brukte, var saa underlig, tykte han, og det var Klærne hendes ogsaa, Kaaperne og Kapperne og Sjalerne. Hun var mer end en Ball; hun var en Haug. Og ovenpaa det hele en stor Kyse med flagrende Baand, Vimpler paa Toppen av Haugen. Men inde i den rørte sig Liv. Ansigtet kjék ut stort og rundt og troskyldig og hjertensgodt og flèsket. Et fedt Spædbarnsansigt. Men de tre oppe paa Hovedtrappen kunde ikke bli færdige. Presten gav Egtefolkene Haanden for at gaa, men kom ikke avsted likevel.

«Skynd dig, min søde lille Guldpipp!»

Et Kvælningsanfald tvang Martin til at bøie sig dybt. Huven faldt. Og Vinden hvirvlet vildt i det

Faks ɔ: Manke.

tætte, stride, skiddengule Haaret, og Latteren sprængte sig Vei ut.

«Er det mig, du griner ad, din Skalk!»

Hun truet skjelmsk mot ham med Fingeren. Da rettet han sig op og saa blaa-rød og alvorlig paa hende et Øieblik. Men med ett vendte han hende Ryggen og stod igjen tvikroket. Presten gik nedover Trappen, og Eilif og Rikke fulgte.

«Kom nu, du lille yndige Harelort! Det er haardt at skulle rive sig løs fra saa rare Mennesker. Men vi *maa!* Vi *maa!* Farvel, I kære! Farvel! Gud velsigne jer!»

Og saa bar det avsted. Men der fór tunge, uhørlige Støt av Latter gjennem Martin paa Bukken.

*

Gammel-John blev ved at leve og lot ikke til at være hverken værre eller bedre.

Sent paa Eftermiddagen en Dag i Februar var Siri hos ham; det var næsten mørkt omkring dem. Bare en svært uklar Lysning fra Vinduet. Der hun sat, skimtet hun saavidt Panden paa Farfaren og Næseryggen og det nederste av Haken, men ikke Øinene, ikke Kinderne og Munden heller; de laa for dybt og laa derfor i Mørke.

«Høre du nokkaa fraa 'om?»

«Kem meine du, Farfar?»

«Guten . . . Husmandsguten.»

«Aa Tryggve! — Jau, inkvan Gongjen.»

Han tidde længe, før han spurte:

«Like du 'n?»

Hun blev het al igjennem. Aldrig hadde hun hørt det Spørsmaalet før.

«J . . . j . . . ja.»

Da rettet Næsen sig som en Fugl, som vil slaa ned. Og Lysningen faldt litt anderledes langs Næseryggen.

«Han frir aller aat dæg. Det finds da vel Skam ti 'om, veit æg.» Om litt la han til for at være tryg paa, at hun forstod ham ret:

«E du taa *mi* Æt? Hell e du it det?»

Hun sa ikke noget. Og Tryggve blev ikke nævnt mer dem imellem.

— Siri gik en Formiddag over Gaarden like under Kjøkkenvinduet, som stod oppe. Det var en av de sidste Dagene i Februar med stille Veir og Frost. Solen var endelig kommet, men hadde hverken Is eller Sne at blinke i. Siri hører en forunderlig mørk, durende Larm, som hun ikke kjendte. Hun gaar ind i Kjøkkenet; for det var dèr, den kom fra. Men derinde forstod hun, at den skrev sig fra Kaarstuen. Hun vilde ind til Farfaren; men i Døren møtte hun Faster Ingeborg.

«Gaa du, Serri! Det-henne e it nokkaa fer dæg aa hør' og sjaa paa.»

«Men ka e det da, som staar paa?»

«Han dør no.»

Ansigtet var saa haardt, som om hun av egen Magtfuldkommenhet netop hadde avgjort, at nu skulde det være slut med ham; for nu hadde han levd længe nok.

Siri dreide helt om der hun stod og flygtet unda Kamplarmen mellem Livet og Døden om Farfaren. Men den fulgte efter ut paa Gaarden og endda længer. Hun gik og løp nogen Skridt bortover Veien nordover og stak en Finger i hvert Øre; Duren naadde ind likevel, og den forfærdet hende mer, des længer hun kom bort, saa hun maatte tilbake igjen. Der møtte hun Martin; han saa, hvor hun var ute av sig, og han dukket sig og lo i en lang Sprut. Da husket hun den Dagen Mor laa og fødte Albert, de lange Skrik av Pine, og Martin, som stod nede ved Stalddøren

Serri ɔ: Siri.

og lo. Dengang var det Fødslen. Nu Døden. Hvorfor rallet den, som døde? Hvorfor skrek den, som fødte? — Siri kjendte et iskaldt Drag ind under Hjertet. Hun saa sig om efter et Sted, hvor hun kunde komme væk, et Hul, stort nok til at gjemme Hodet i. Hun sprang opover Hovedtrappen og ind til Mor.

«Luk Døren, Barn,» sa det borte i Stolen.

«Han Farfar dør.»

«Ja, men luk Døren, saa hører vi ingen Ting til det.»

Siri stod stille. Nys hadde hun saa mangt at skulle ha sagt. Nu var det væk.

«Han er en gammel Mand,» sa Mor og drog Hekletraaden ut av Traadhuset, «og har bare nogen Timer igjen.»

«Men 'n Far! Kor e 'n Far?»

Siri glemte at bruke samme Maal som Moren denne Gangen.

«Han er kjørt.»

«Kjørd?»

«Ja, han skulde ut og forberede forskjellige Ting i Anledning av Begravelsen ... Gravølet forstaar du nok.»

Siri gapte. Da svarte Mor hende paa det, hun ikke lot til at skjønne:

«Din Far mente, at nu var det slut med Farfar allikevel. Det saa han alt igaar Aftes. Og her er jo ingen Tid at spilde. Mange av Slegten kommer. Mindst etpar hundre Mennesker. Og alle skal ha noget at leve av. Nærmeste Slegt kommer anden Dag ogsaa. Det blir visst femti-seksti Mennesker. Jeg mente, at første Dag kunde være nok. Men din Far sier, at Farfar vilde sat Pris paa to Dages Gravøl, om han selv skulde hat et Ord med. Og av den Grund saa ...» Mor sukket: «Ja her blir en anstrengende Tid. Og du faar ikke spare dig. Imorgen maa vi nok reise ind til Byen efter

Tøi og efter en Sypi'e. Vi kan ikke gaa derinde i Byen og vente paa, at Tøiet skal bli færdig; for vi kan ikke undværes her...»

Siri hørte ikke længer paa Mor, som kunde sitte her og hekle, hun, som hadde en tussi Tid foran sig og skulde reise imorgen. Siri drev ut, var bare tom og kjed og slap, tænkte ikke engang paa ham, som laa og døde, hørte ham ikke længer; hun kjendte en svak Undring over, at hun selv og alle andre var, som de var, at alting var, som det var. Om litt lyste der bitte litt i en Forventning langt inde i hende: — Gravølet; hun hadde aldrig været med til et saa stort Slegtsstevne før.

Hun hørte et Slag og efterpaa et dumpt Brak, noget tungt, som faldt. Hun saa i en aapen Dør i Kornlaaven, at en Ku laa overende, og Slagter-Ingvald og Dreng-Mads og en Taus bøide sig over den. Siri snudde sig bort; hun undret sig ikke længer; det var visst slik, det skulde være; det var vel nødvendig at ta fat nu alt, skulde Tillagningen til Gravølet bli færdig i ret Tid.

Hun blev vâr, at Døren til Buret stod paa vid Væg, at der var Folk derinde, at nogen lo stilt. Hun vendte sig for at drive ind i Stuerne; hun hadde ikke været med i noget Arbeid paa Gaarden, siden Farfaren blev syk og liggende. Hun stanset ved Trappen og lydde mot Kaarstuen, men hørte ingen Ting, endda et av Kjøkkenvinduerne var oppe. Kanske skulde han dø netop nu, slukne. Kanske *var* han død.

«Serri!» ropte det fra Buret. «Hu In'bor' sei, du fé kommaa aa hjølp os.»

Siri gik fort op Trappen for at hente et stort Forklæ til at slaa omkring sig; hun var snaap, ikke nett fordi det trængtes; men hun kjendte sig

tussi ↄ: tung, anstrengende. — snaap ↄ: snar, rask.

lettere nu, hun skulde faa ta fat og bli kvit det leie og tunge, hun bar paa.

Ut paa Kvelden døde Gammel-John. Siri graat litt, efterat hun kom i Sengen. Det var saa underlig, at Kaarstuen var tom; hun hadde likt sig saa godt dèr, hørt og set mer underlig i det Rummet end i noget andet paa Gaarden. Der hadde været saa mangt ved Farfar, saa mangt omkring ham, som likesom med ett hadde kommet længer bort nu, han var død; hun glemte nok mange av Historierne hans fra Gammel-Daagaa om Ættefolk og Frammundfolk; for nu var der ingen til at friske dem op igjen; for Far gjemte visst ikke paa stort av det Slaget; han fortalte ialfald aldrig noget slikt, og Faster hadde ikke noget godt Minne, saa hun glemte og blandet og tullet. Siri hadde aldrig før nu ikveld visst, hvor kjær hun hadde Farfar og ålt hans. Men det var ikke bare ut av Savn, at Siri fældte Taarer; det var utav Befrielse ogsaa; for nu hadde han Farfar det ikke ondt mer, og nu skulde hverken hun eller Faster eller nogen anden sitte hos ham, men kunde ta sig noget andet til, og nu faldt Kaaret bort; det lettet litt det òg ... for Far. Og nu kunde ikke Farfar i al Stilhet ærgre sig over Tryggve og hende, fordi de var Venner, ... eller over Mor. Og nu hadde han det godt der han var; for han hadde faat Fred med sig selv og sin Gud, som Presten Rancke sa om ham.

Gammel-Daagaa ɔ: gamle Dage. — Frammundfolk ɔ: fremmede Folk.

XIX

Tilslut kom Sneen den Vinteren òg. Den kom til Likfærden. Eller rettere om Natten til Dagen før John Eilifsen Sand skulde i Jorden. Det snedde stilt og tæt og uten Stans; det var nok Meningen at bli ved en rummelig Tid, saa det ut til. Noget, som længe hadde været forsømt, skulde gjøres godt igjen.

Likfærden blev stor, endda større end ventet. John Eilifsen Sand var den ældste og den mest anséte av Ætten. Og Kjærligheten til den drev sine til Sørgehuset. En og anden kom, fordi han ikke hadde andet end Slegten at peke paa og være stolt av. Age for Skik og Bruk sendte en hel Hop. Nysgjerrigheten lokket mange. Avindsyken hadde sine ute, den òg; den vilde se, om den kunde finde noget at utsætte paa Gravølet. Skyldfolk langt borte hadde hørt gjetet det store Omskiftet, som gik for sig paa den gamle Ættegaard, dengang Eilif Sand og Frøken Ulrikke Grack blev Mand og Kone. Nu var det snart nitten Aar siden. Og nu kunde de faa se Gaarden og Folket der, som hadde kommet til saa stor Midel og hadde det saa gromt i alle Maater. Folk langt ute i Slegt med Gammel-John reiste i to, tre Døgn for at bli med i Høitiden. De kjørte hjemmefra i Vogn og maatte ind om en eller anden paa Veien for at laane Slæde. Ellers hadde de ikke naadd frem i ret Tid. Grack gjorde den lange Reisen hjem fra Stortinget for at ære den Døde.

Skyldfolk ɔ: Slegtninger.

Fra Vinduerne paa Borg saa En ikke de kjørende for Snetykke, ikke før de var paa Veien ret ut for Vinduerne, og da visste En ikke, hvem det var, saa indtullet og nedsnedd som Folk sat, — om En ikke drog Kjendsel paa Hesten eller Kjøretøiet. Dreng-Mads ordnet med Hjælp av etpar Karer Slæderne ind i Skjul og Boder, saalænge der var Plads. Siden blev den ene stillet tæt indpaa den andre langs alle Vægger og under Laavebroerne, men slik at Dørene var fri. Og de drog Hestene ind under Tak, ind i Spiltaug, som var laget for Dagen. Martin hadde ikke andet at gjøre end at holde Veiene over Gaarden aapne og bruke Sopelime paa Slædefelderne ret som det var, forat de ikke skulde fyke ned. Han vandt ikke mer. Ansigtet var rødt og hett og hovent av Sneen og Strævet; men der hændte stadig et eller andet, han maatte le av. Inde i en Bod, som idag var Stald, slog en fremmed Hest, saa hvite Fliser fløi av Væggene; for han likte ikke Naboskapet. Det var Moro for Martin. En anden Hest skrek; for han blev bidt. En blev killet paa Lænden av Sidemanden og kvén. Og Martin lo. Det var ikke længe, mellem hvergang en alvorlig Mand uten Huve paa Hodet steg ut paa Trappen og ropte Folk ind. Men det var ikke saa vel, at de kom straks; de likesom tænkte sig om først, og da maatte Manden uten Huve ned og hente dem. Han gjorde et Strøk eller to med Haanden over Skallen som for at maake Sneen væk, inden han gik ind av Døren igjen. Og det glemte han ikke at gjøre en eneste Gang. Det var «saa sikkert som 'Mat i Jesu Namn', før En aat, det,» sa Martin til Dreng-Mads. «Sjaa no, Mads, pas no paa!» Og Manden maatte ofte ut; for der kjørte stødt nye Folk frem. De, som hadde kommet Dagen forut og faat Hus paa Nabogaardene, møtte gjerne

mellem de sidste. Ole Monsen Nerland paa Tingstad hadde sendt Bud op til Borg god Tid i Forveien: — Han hadde ti Spiltaug og tolv Senger ledige, om Folk blev saa fjølge, at der blev trangt om Rum, og nogen vilde ta tiltakke hos ham. Og Fleischer paa By hadde òg sendt Bud og bydd Hus for Folk og Hester.

Det tok til at blaase saa smaat ut paa Formiddagen; Vinden øket efterhvert; den likte nok Leken med Sneen. En Fonn la sig op mot Hovedtrappen. Da ropte Manden uten Huve paa Martin, at her trængte En en Kar og en Skufle.

Paa den lave Hellen foran Døren ind til Østlaana steg der ogsaa en Mand ut; han var ung og glad og blid og sa høit og frit, at hit maatte Ungdommen komme; her holdt Ungdommen til, og herinde kunde En bli tør paa Kroppen og faa varmt i Livet. Hvergang han gik i Døren, lukket han efter sig; for Snedrevet stod ret paa den. Manden uten Huve vinket paa Martin; han vilde ha ham med ind i Gangen i Sørlaana og maake ut; for her laa Snesørpen tyk. Ny Sne fulgte hver, som kom ind og trampet og sa: «Ruskat Veir!» Og den laa og smeltet i Heten fra Ovnen i Gangen og fra alle Værelserne; for Dørene stod oppe. «Han bli vær' og vær',» la somme til. Herinde blev Folk tat imot av den alvorlige Manden uten Huve. Etpar Tauser hjalp En av med Sendingskorgen og Sneen og siden av med Tøiet. Og det Arbeidet gik ikke altid hverken fort eller let; for der var gjerne saa mange Plag omkring hver en Krop, saa det var god Mening i det, en gammel Kall sa: «Æg mein', æg hi sju Skind liksom Katta og Haaraa'n.» Og Tausene bar det vaate Tøiet ind i et opvarmet Rum, som bare blev brukt til at tørke Klær i.

I den største Stuen tilhøire, den fineste, stod

Haaraaen ɔ: Haren.

Likkisten, overdækket med Blomster. Den var først baaret ind idag. Og her sat «Sorga», de aller nærmeste Slegtninger av den Døde. Faster Ingeborg hadde alt imorges hat Øine, som var røde av Graat. Og de blev ved at ha den Farven utover Dagen. Og Ansigtet saa ut, som hun var tynget av stor Kummer. Mange av Konerne hadde nok graatt, de òg, kunde En se; flere lot til at ta sig Dagen og Stunden nær; de stak den sammenfoldete Lommeduken op i Øinene ret som det var. Saa der maatte visst falde Taarer. Siri sat med rene og klare Øine; det gjorde Moren ogsaa. Men Siri undret sig litt over sig selv, naar hun saa paa Faster; hun burde visst kjende Savnet efter Farfar sterkere, end hun gjorde idag; men her var saa mange Mennesker at se paa og høre paa, saa mange, som hun bare kjendte av Navn.

Borgfolket gav Haand og takket dem, som kom. Men siden var det saa fort, som Anstand tillot at faa dem ind i Stuerne paa andre Siden av Gangen. Etpar Søskendbarn til Eilif, nogen lange Karer, hjalp til og handlet paa Vegne av Vertsfolket, fulgte Gjesterne til Bordene og bad dem værsgo' ta for sig. — Folk fik sig Mat, efterhvert som de møtte. Efter Likfærden skulde der være Middag, og til den var alle velkommen. I Stuerne nedenunder var dækket saa nær Væggene som mulig, forat det kunde være fremkommelig paa Gulvet. Men her var likevel tykt med Folk, som ikke hadde rigtig let for at flytte sig, naar Tausene røde og opkavet stred sig frem med Kopper og Kjeler og topmaalte Fater. Det hændte, at Brødkurvene maatte gaa fra Mand til Mand over Hodet paa Folk, og Indholdet blev veltet ned i Kakefatene paa Bordet. «Æt, Følk, vi hi att ein hard Bask idag.» Det var ikke bare i Stuerne nedenunder,

ein hard Bask ɔ: en haard Tørn.

at det krydde av Mennesker, men ovenpaa òg. Gaarden hadde otte og tyve Værelser. Og nu var det Bruk for dem alle sammen. Folk kom ind, røde og hovne av Sne og piskende Vind, og de reiste sig fra Bordene røde og varme av Mat og Velvære og het Luft; de stod op mot Vægger og Dørkarmer; de sat paa Stoler og Sengkanter, og mangt et Kvindfolk fik en liten Hvil paa Knæet hos en Kar. Og Gulvene fløt, som de gjør i et Størhus, mens Storvasken staar paa. Saa En mot Vinduerne, saa En ikke andet end Sne. En var som dypt nede i et Skib under Fart. Hvit brusende Sjø strøk forbi, tæt ind paa Ruterne. I mangt et Rum blev det vanskelig nok at faa Ørenslyd, efterhvert som Folk blev mætte og maatte rykke sammen for at gi Plads. Somme hadde ikke møttes paa lange Tider, andre ikke paa mange Herrens Aar. Her var dem, som hilste paa hverandre, dengang de var unge, og nu saaes igjen som Gamlinger. Og da var der my at snakke om. Og det, at En sat varmt og tørt og godt indendørs, hjalp paa Snakkelysten. Sorg og Høitid var der i Huset idag, eftersom her var Likfærd; men Likkisten og «Sorga» var ikke saa nær, at de døivet mer end saa passelig. En og anden létte efter en Kjending, som han visste skulde komme eller ventet skulde komme og gik fra Rum til Rum. Ja, der var de Karer, som slog Trøiekraven op og tok sig en Dukkert ut i Snesjøen og svømte over til Østlaana — av bare Nysgjerrighet. Her var der svært til Liv; for her var bare Ungdom, og mange av dem hadde ikke kjendt John Eilifsen Sand andet end som et Navn eller som en Sagnfigur.

I Sørlaana var der dem, som ymtet noget om, at En kanske skulde sætte ut Likfærden en Time eller to; kanske kunde Veiret gi sig litt; Efter-

middagene var alt dryge nu i Førstningen av Mars. Men slikt kunde der ikke bli tale om, mente Ingeborg; for Middagen taalte ikke at vente; den vilde nok dra ut likevel ... saa mange som her var og knapt med Arbeidshjælp og Plads.

Og de gav hende Ret og saa mot Vinduerne; der var ikke Tegn, til at Sneen og Vinden skulde spakne. Nye Gjester steg ind og rystet den hvite Børen av sig og var langsomme og høitidelige, til de var blit varme og glade av Dram og Mat og Kaffe og hadde glidd ind i Snakket med Slegt og Venner. Der var dem, som kom, da Presten Rancke sa Gammel-John det sidste Farvel fra Ættegaarden og Slegten. Og senere ogsaa: — da Klokkeren barhodet gik foran Kisten ut av Døren og sang en Salme; Sneen føk Boken fuld; han rystet den og lukket den og stak den i Lommen og sang videre, mens Kisten blev repet fast paa en Langslæde, dækket med Granbar, og mens kvinende og knæggende Hester blev ført ut fra Spiltaugene. Mangen en Mand og Kvinde undret sig over, at ikke Grack holdt Tale i Sørgehuset. Og hvorfor sa ikke Presten noget mer, end han gjorde? Der kunde vel ikke bli Høve til Taler paa Kirkegaarden i slikt Veir. De visste ikke, at Kirken stod opvarmet og ventet paa dem.

Da Slæden med Gammel-John svingte ut fra Borg, drog den langs en lang Række av Folk og Hester, som taalmodig ventet ved Veikanten og i Snefyket; de var kommet til det Klokkeslettet, da Likfærden skulde gaa for sig. Somme hadde prøvd at trænge ind i Sørgehuset, men vendt om. Der hadde ikke været Plads for en Arm eller en Taa indenfor Døren til Gangen, saa sammenklemt som Folk stod for at høre Prestens Farvel. De fleste av disse utestængte var ikke av Ætten; flere var

dryg ɔ: drøi. — spakne ɔ: bli spakere.

ikke Bønder engang, men Proprietærer, Brukseiere, Handelsfolk eller Bestillings- og Embedsmænd, somme fra Ladesteder og Strandsteder indover Fjordene.

Han, som styret Langslæden med Liket, gav sig god Tid i Førstningen; han holdt igjen et langt Stykke nedover Bakken, forat alle kunde vinde at spænde for og ordne sig ind i Toget, før det tok Fart. Folk var igjen blit til Baller og Pakker; de hadde klædd Sneen og Blaasten ut. Samværet med Slegt og Venner var brutt for en Stund. Og Snefyket stoppet hver en Mund og stængte for alt Utsyn. Nu skulde Døden og Sorgen og Høitiden ha sit. Nu hadde Folk for sig netop det, som de var kommet for. Og siden blev der Tid og Plads til at begynde igjen dèr, hvor En slap i Sørgehuset. Presten kunde vel ikke bli langsnakkendes ved Graven i slikt Veir. Og hvordan det end gik, saa hadde En Middagen paa Borg at glæde sig til, naar En hadde vendt Kirkegaarden og Døden Ryggen. Og siden kom Toddyerne. Og saa kanske slog Veiret om, naar En skulde hjem.

Folk herindover var vant med bratte Omslag ovenfra. Humøret fra Stuerne, de hadde forlatt, laa og varmet og godgjorde sig dypt inde i Klæballerne, saa det var ikke vanskelig at være overbærende med Sneen og Blaasten; desuten var de fortrolige med dem begge, som de var fortrolige med Veir av alle Slag, eftersom de gjerne arbeidet under aapen Himmel og ofte var nødt til at holde Utkik efter Veiret; det avgjorde deres timelige Ve og Vel, vet vi. De visste altfor godt, at der var ingenting at stille op imot den Manden, som sat der oppe bak Skyerne og hadde al Magten. En fik slaa sig tilro og bie; det blev altid en Utvei tilslut. Han deroppe hadde sin Mening med alt. Gav han for litet et Aar, saa gav han saa my mer

et andet et. Denne Sneen gjorde godt. Nu blev det Raad for at faa Ved og Tømmer fra Skogen; nu blev det nok for Elv og Bæk; nu blev det Kværnvatn; nu fik Jorden den Væten, hun trængte; ja nu blev der noget at lage Vaarbløite av!

Det var ikke let for Toget at holde et pent Trav; for Vinden hadde aset og maset sig op til ren Storm. Den splintret Skyerne, saa de myldret utover Jorden som utallige hvite Filler, og den hvirvlet med dem saa rikelig og tæt, at den ene Slæden knapt nok saa den andre. Et Ryk fra Stormen kunde kaste Hester ut av Diltet eller braastanse dem, og der blev Huller i Rækken; men de gapte ikke; for Snefyket dulgte dem. Naar første Hesten maatte bore sig langsomt gjennem en liten Skanse av Sne over Veien, da løp de, som bakenfor var, ind paa Formanden, saa Hestelægger smældte mot Slædekanter. Ingen speidet; der var ikke noget at se likevel. Ingen Hest og Slæde skulde frem bent imot dem. Alle Gaarder var gjemt. — Saa skulde Toget over den lange Broen over Sundet. Her var der ingen Dækning, og her gjorde Stormen og Sneen et samlet Utfald mot de farende som paa Befaling under et Slag. Men det hadde ingen anden Virkning, end at de dukket sig litt dypere, saalænge Overfarten stod paa, og rettet sig igjen, da de vel var over.

Toget drog endelig opover Kirkebakken. Og da blev der Undring; for Slæden med Liket gled helt op foran Kirkedøren og stanset. Her var en hel Styrke samlet, som maaket op Veier og Plads, saa baade Folk og Hester kunde omraade sig. En liten Mand smatt ut av Kirken, slog Døren op paa vid Væg og holdt fast paa den, forat Stormen ikke skulde slaa den igjen.

Overretssakfører Grack og Presten Rancke og

Dilt ɔ: smaat Trav.

etpar andre mægtige Mænd i Bygden hadde lagt Hoderne sammen alt imorges, eftersom Veiret saa ut til heller at bli værre end bedre. Og saa var der blit sendt Bud til Rikard Graver, som var Fyrbøter òg. Og nu stod Kirken der næsten varm. Mandfolkene var ikke sene med at faa Hestene under Tak i Kirkestaldene og med selv at komme ind i Kirken; den var snart halvfyldt nedenunder. Røde og blanke Ansigter krøp ut av Klæballerne og hvisket og tisket og kunde ikke slutte med at undre sig . . .

For omkring fyrti Aar siden var den folkekjære Presten Mortmann blit begravet fra denne Kirken paa Bekostning av Kommunen, en Ære, som saavidt Folk visste, aldrig før var timedes nogen i Bygden. Dengang hadde Kisten Plads helt oppe i Koret, og Kirken var pyntet med grønt og med svart. Gammelt Folk blev vâr Forskjellen paa den Likfærden og den idag, da Presten pekte paa Gulvet nedenfor Alteret. Dèr skulde Kisten staa paa to Skamler. Og selv stillet han sig paa nederste Trinnet i Opgangen til Alteret. Han begyndte Talen med at si, at Uveiret hadde «tvunget os til denne Ordning ved Begravelsen av vor kjære John Sand. Istedetfor at tale ved Graven faar vi gjøre det her. La os synge: — At sige Verden ret Farvel.»

Og da faldt Orglet ind. Organist Joakim Tandberg var med. Og han præluderte saa festlig, at somme kom rent i Ulag; for dette blev som en Æresbevisning at regne for likevel, endda Presten skyldte paa Veiret. Vilde kanske en anden blit baaret ind i Kirken, om Sneen og Stormen hadde været endda værre? Vilde en liten Gaardbruker uten stor Æt faat ligge herinde? . . . en, som ikke var Ven med Presten og Grack'en og slike Karer?

Mange sang ut, kvikket op av Varmen og av

Musikken fra Orglet. Men der var dem, som glemte at følge med; nei, for dette var det rene Lureri. Hadde der bare ikke været fyret op og lagt Salmebøker ut!

Pastor Rancke sa, at John Eilifsen Sand hadde faat et skjønt Endeligt; thi han var død i Fred med sin Gud og alle Mennesker. Han hadde angret sine Synder og faat Forvisningen om Tilgivelse hos ham, som kunde utslette al Skyld. Nu stod gamle John Eilifsen Sand for Lammets Trone med alle salige, lovende Gud. De stod deroppe som én Familie. Et eneste bandt dem sammen, saa de blev én Familieklynge, og det var Gud, hvem de priste. Gjennem Lovsangen blev de knyttet sammen. Men saadan maatte det bli allerede her paa Jorden. Vi maatte komme til at føle os som én Familie, som en eneste Klynge. Et eneste maatte binde os sammen og gi os en slik Familiefølelse, og det var Gud, Skaperen og Opholderen, han, som ogsaa blev Frelseren gjennem sin Søn, da vi hadde forspildt vor Ret til evig Salighet ved vor Ulydighet. Gjennem Lovsangen til Gud maatte vi føres sammen. Vor Taknemmelighet og Kjærlighet maatte hver en Dag bringe os til at juble ut:

Ak, om jeg hadde tusen Munde
og tusen Tunger i hver Mund ...

«La os synge den, mine Venner.»

Den hadde ikke Plads i den vanlige Salmeboken, men i et «Tillæg», som Rancke hadde faat Lov til at bruke i Menigheten sammen med den andre. I dette Tillæg var især Grundtvigs Salmer og Sange talrike.

Presten stod der bred og bredskjegget og hvit av Ælde, men likevel kraftig og fuld av ædel Livlighet. Han talte videre, snakket sig varm om

den kjærlige og mægtige Gud. Denne Gud var en ganske anden end den strenge og revsende og frygtede, som Bygdefolket hadde kjendt, før Presten Rancke fik Kaldet her. Rancke lyste av Mildhet og likesom svulmet av Tillid til Gud, som han kjendte saa godt og visste saa meget om. Han blev for Menigheten Levendegjørelsen av sine Ord. Han var selve Gud Fader i et Menneskes Lignelse. Vaklende Sjæler kastet sine Tvil og sin Angest paa denne Mand, idet de saa paa ham. De kunde ikke andet. Dèr, hvor han stod, dèr stod selve det, En trængte for sin Sjæl: ... Sikkerheten om, at alt tilsidst vilde vende sig til det bedste.

Stormen duret derute som en Frygtens Lovsang. Herinde tonet snart Glædens og Taknemmelighetens. Derute var Kulden og Kampen. Herinde Varmen og Freden.

Den sidste Orgeltonen var saavidt borte. Da steg Overretssakfører Grack op paa det Trin, hvor Presten hadde staat. Det gav en liten Rykk i Folk. Ingen hadde nogen Gang set Grack i Kirken. Mand og Mand imellem var det blit ymtet om, at det hang vist ikke saa rigtig sammen med Troen hans. Men ingen hadde noget sikkert at holde sig til her. Der han stod, var han helt og holdent en Motsætning til den Mand, som netop hadde véket Pladsen. Her var ikke Mildhet, men Strenghet. Ikke langt Haar og Saga og Grundtvig, ikke velpleiet Patriarkskjeg og bred Krop, men et velraket Ansigt med en liten tætklippet Bart under Næsen, blaa-graa, knitrende Øine bak kolde Brilleglas, Lys fra en sterk, høi Pande, hvor ingen Linje, ingen Fold meldte om Forsonlighet eller aandelig Makelighet. Legemet næsten rankt og næsten magert, trods det bar paa fire og sytti Aar. Det var Manden fra Tingstuen og fra Folkemøtet, som En

med ett saa mot Alteret i Kirken. Det var Selvsikkerheten, Angriperen, Slagfærdigheten, Kamphanen her i Fredens Bolig.

Straks var mange spændt paa, hvad han vilde si. Bare der nu ikke kom Politik ind i Kirken. Bare der ikke blev spurt Forargelse efterpaa. En og anden skottet bort paa Presten, om han ikke saa fortænkt ut. Mest spændt var kanske Fru Rikke.

Grack begyndte næsten stille. Stedet hadde Magt over ham i Førstningen. Men Røsten steg, og det velkjendte ved den fra Folkemøter mellem Tømmervægger eller under blaa Sommerhimmel kom En nærmere. Det klare og indtrængende i den likesom vokset, efterhvert som Ilden i ham grep om sig.

Det, han sa her, maatte bli at betragte som sagt ved Graven til den Mand, ved hvis Kiste vi nu stod, og ikke i Kirken, eftersom bare en Tilfældighet hadde tvunget os ind her. Hans Ven, John Eilifsen Sand, stod for ham som Typen paa en norsk Ættebonde, slik som den utformet sig i Bygderne herindover. Det var ikke Formue og ikke ydre Magt, som hadde git ham hans fremtrædende Stilling i det Samfund, han tilhørte; han hadde ikke eiet synderlig av slikt, og han hadde ikke stræbt efter det; han hadde kjendt sin Begrænsning og derfor visst, naar han skulde tale og tie. Nei, det var hans rike Personlighet, det vilde her fornemmelig si: — hans Karakterstyrke, hans Kjærlighet til sin Æt og til sin Jord, til Folk og Land, og hans dype Trofasthet mot sin Kjærlighet. Og det var den fine Værdighet, som han viste, hvor han kom, i al sin Færd. Han var Bærer av en gammel og sikker Kultur. Med ham gik et Tidehverv i Graven. I ham hadde gammel og ny Tid paa underlig Maate flytt sammen. Han var født under det danske Enevælde i dette Land, hadde som ung, vaaken Mand oplevet de bevæ-

gede Aar, da Bonden brøt ind i Stortinget og satte sig tilrette dèr, slik som Grundloven anviste ham. Og han hadde som gammel Mand været med i de Brytningstider, der endte med, at Folket tok al Magt i dette Land i sine egne Hænder. Han var Bonde og stolt av at være det, fordi Bondens Gjerning for ham stod som stor og hæderfuld. Men han stængte sig ikke ind i denne sin Gjerning. Nei, den ryddet Vei for Synet, grov Rum for Sjælen, grov stadig større Plads for den. De Hænder, som styret Plogen, de samme Arbeidshænder holdt i Hvilens Stunder Boken, ikke bare Fagmandens Verk, som gav hans Jordbruk nye Impulser, men ogsaa Digterens og Tænkerens. Som Bonden, der selv arbeidet paa sin frugtbare Jord i en skjøn og stolt Bygd, som Manden, der lever av sine Hænders Gjerning og gjør sig Jorden underdanig og samtidig lægger Skjærv til Skjærv i sit aandelige Skatkammer, som saadan nærmet John Sand sig Idealet for, hvordan et sundt og rikt Menneskeliv skulde være. Han følte sig i sit Hjem og paa sin Jord omgivet av Forfædrene, av de gjæve Mænd og Kvinder, hvis Blod randt i hans Aarer, og hvis Arbeide hadde forberedt hans og skulde føres videre av ham. Derfor hædret han det gamle ved at la det forældede i det falde og forsvinde; thi det hadde ikke Livets Ret længer, og han hædret det ny ved at by det velkommen og aapne Vei for det, straks han øinet det livgivende, den friske Kjærne i det. — Naar han rettet sin Arbeidsryg derute paa Marken, da saa han opad; han saa og hørte Lærken over sit Arbeide. Og om Kvelden, naar han hvilte, da vendte han mangen Gang Blikket op mot Stjernene. Men hans Arbeide holdt ham lykkeligvis ved Jorden; thi Arbeidet med Jorden gir Legemet Sundhet og Styrke, hærder Vilje og Tanke, gjør

En robust, bevarer mot den Følsomhet og Blødagtighet og Nydelsessyke, som Tiden var saa fuld av. Men Sundhet og Styrke, Følelsen av Frihet og Fortrøstning gir Selvstændighet og Mod; det gir En Likevegt i Sjæl og Aand, styrker Evnen til Retsind. Denne Selvstændighet og dette Mod hadde vor kjære John Sand eiet. Da Reaktion og Forvirring i vort offentlige Liv sidste Gang brøt indover Landet, da Folkets Førere svigtet den ene efter den anden, da Folket som ængstelige Faar flygtet til alle Kanter, da stod han rank og frygtløs; han svinget ikke; han kjendte Maalet og gjorde som næsten alle gode, gamle Ættebønder i denne Landsdel Skam paa alle Staklerne rundt i Landet. John Sand kunde aldrig i nogen Motgang fortvile, aldrig engang føle sig virkelig mistrøstig eller bare fattig; for han var Bonde paa sin frie, rike Jord og visste, at han sat der med tusenaarig Hævd; han var Herre og Arbeider paa en Gang; han stod ved selve den hellige Kilde, den, hvorfra alle og alt var kommet, hvem vi skyldte alt, og til hvis Favn vi alle skulde vende tilbake. Han hadde erfaret, at Jorden, vi gaar paa, er vor sterkeste Ven, og Arbeidet med den vor dypeste, vor varigste Glæde, at alt uten om den og over os kan vi drømme om og fable om, at deroppe og derute kan vi gaa feil saa langt, at vi aldrig finder os selv igjen, men ikke saalænge vi — billedlig talt — gaar paa Jorden. Den er og blir vor kraftigste Virkelighet, det, som aldrig kan svigte, saasandt vi selv er tro. — — John Sand kjendte Menneskene. Et langt Liv og sterk Virkelighetssans hadde git ham Kundskapen. Han kjendte ogsaa Vrængebilledet av Bonden, den Stakkar, som gaar bastet og bundet og aldrig faar Lænker og Baand rystet av sig, men sliter evig og altid. Blikket har han bestandig jordvendt, sløv og like-

gyldig overfor alt, som ikke naar ind til ham, og mistænksom, tvær og fiendtlig mot alt, som er av Aand, mot alt, som han ikke kan faa Lod og Del i, fordi hans Liv er for haardt og strengt, og fordi ingen kommer ham tilhjælp. Derfor var han en Ven av Folkeoplysningen og fremst i Fremgangsflokken; han frygtet ikke den almindelige Stemmeret; for han hadde Tillid til Folkets Utviklingsevne. Derfor holdt han paa, at Husmænd og Arbeidere skulde faa Jord, at Gaardene burde sælge unda av den Jord, de selv ikke kunde raade med, fordi Husmanden og Arbeideren skulde bli fri og sterk til Glæde for sig selv og sit Land, tillidsfuld og modig, som bare den fri Mand er det. Ved den Slags Ofre skulde Bonden holde sin Kjærlighet til Folk og Land frisk. Vi maatte love hverandre ved denne Mands Baare at være trofast mot de Retningslinjer i vort offentlige Liv, som han hadde fulgt. Det maatte vi til Rigdom for os selv og vort elskede Norge. — Fred over John Sands Minde.

Grack steg ned paa Gulvet. Og Stormen satte ind med et Ryk. Sneen strøk frem om Vinduerne som skummende Vand i et rivende Stryk. Men ingen anste det; for Folk var med i Hvirvlen i Gracks rivende Veltalenhet. Alt hos ham, naar han talte, tjente Formaalet ... Ordene lovsang eller truet; Følelsen dirret og var hvert Øieblik nær ved at ville sprænge sig Vei op og ut av det Bryst, den laa sammenklemt i; Styrken og Fylden i Stemmen var skapt bare til det ene: at gjennembæve og gjennemryste Tilhørerne; Kroppen, mager og sterk, rettet sig ofte med noget av den Kraft, som Ord og Stemme var fyldt av. Ingen i Forsamlingen undgik det strenge og frygtløse i Øinene hos ham. Der var ingen, som de ikke en og anden Gang tok fat paa og strammet op. «Reaktion» og

Forvirring» og «almindelig Stemmeret» og «Folkets Førere» og andre Ord og Vendinger fra Politikken jog en kald Pust gjennem mange, som ikke glemte, de var i Kirken. De la Merke til, at Presten stod med bøid Hode og saa blek ut. Men det var, kanske ikke fordi han var ræd; for der var da heldigvis Venstreregjering i Landet. Men Staak og Spetakel kunde der bli av dette, om Aviserne fik Snusen i det. Flere av Tilhørerne hadde ikke visst, at John Sand var saa grom, som de her hadde faat vite; de nikket for sig selv, at han hadde nok likevel været mer, end de hadde forstaat. Grack'en var en djup Aand. Han forstod det vel, han. Han saa i Folk det, andre ikke hadde Syn for.

Der var dem òg, som smilte indvendig, især da de hørte, at John hadde holdt paa, at Husmænd og Arbeidsfolk skulde faa Jord. Ingen trodde, at et eneste halvt Maal Jord nogen Gang var frasolgt Borg. Grack'en hadde hjulpet en og anden Husmand til at bli Selveier. Og det var vakkert nok. Men *han* var nu Politiker. Saa *han* visste nok, hvad han gjorde.

Fru Rikke var mellem dem, som smilte, men ikke før hun var kommet sig av Svimmelheten efter Hvirvelen, hun hadde været ute i. Hun maatte tænke paa noget, hun engang hadde hørt av Far, da hun var ung Pike; han møtte det, hun sa med et Smil og de Ordene: «Men kjære Barn, dette er jo bare Søndagssiden ved Forholdet.» Der hun sat, mindedes hun, at han engang hadde nævnt noget, han kaldte «en upolitisk Tale, som bare er Politik». Sangen og Orglet duret omkring hende; men hun glemte at være med; hun var nok litt stolt av denne Far, som hadde slik Magt over Folk; men der rørte sig ogsaa noget av et helt andet Slag i hende; for nu skulde Bønderne gaa

hjem og være endnu mer selvgode og hovne, end de var, endnu trangere i sit Ættehovmod, fordi Ætten var alt, hvad de hadde at briske sig av, eftersom de manglet virkelig Aandsdannelse, manglet dypere Sans for andre Værdier end de rent sociale; for de hadde ikke set andet av Verden end sin egen Bygd. Nu skulde de bli endnu sikrere i den Indbildning, at de egentlig var de eneste her i Landet. Hun visste godt nok, at disse Bondeslegterne taalte hende og hendes Far og andre, som bar fremmede Navn og hadde fremmed Blod i Aarene, fordi de stod paa Bondens Side og gav ham Retten og Magten; men ellers hadde de ikke stort andet end Mistro til dem.

Stormen og Snefyket gav hende en kold Styrt, da hun kom ut i Kirkedøren. Veiret var med ett det eneste, som hadde Magt og Mæle, og det, som alle maatte ta Kampen op med, skulde En klare sig. Det blev at vade efter Kisten frem til den aapne Graven. Vei var maaket, og den hadde føket igjen. Nu var den klar paanyt. Men hele Luften var Sne, ikke bare myldrende Filler længer, men ogsaa fine, haarde, hvite Korn i en ustanselig Strøm fra Nordost, og de stak og yret og hvirvlet og trommet underveis. Der var nok ingen Ende paa Overfloden dèr, de kom fra. De tre Skufler Jordspaakastelse faldt. Men det var mer Sne end Jord, som gamle John Sand fik over sig. Og Klokkeren gav ham bare et eneste Vers, og det var Grundtvigs:

«Sørger ei for dem, der sove
med Guds Fred i Jordens Skjød.
De paany skal Herren love,
takke høit for Hvile sød.
Ja, for Seier over Døden,
Ungdomsliv i Morgenrøden,
Gildesfærd ad Kongevei
til den Sal, som synker ei.»

Men da Stormen hadde revet væk den sidste av alle disse usikre Tonerne, da var det, som Værdigheten og Likevegten var blaast væk fra Folkeskaren. Unge Mandfolk løp til Hestene i Kirkestaldene, kapsprang; de kjendte sig gjemt inde i Snefyket. Og de Gamle fik Føtterne med sig, de òg. Mænd ropte gjennem Larmen og Sneen. Et og andet ængstelig Skrik skar op fra Kvindfolk, som ikke straks kunde finde Mand og Slæde. Det gjaldt om at komme unda Veiret; ingen kunde vite, om det ikke heller blev værre end bedre. Stormen, Sneen, Hverdagen og Kavet var over alle. Det, som hadde gaat for sig i Kirken, var milelangt borte. Siden var der dem, som fandt det igjen. Rangordning paa Veien hjemover til Sørgehuset blev der ikke noget av; for hvem hadde alt kjørt? Og hvem hadde En nærmest foran sig? Nu blev Folk vâr, at Sneplogen hadde været ute. De jog paa. Hestene var mer end villige. Og Toget fôr frem, som det var paa Flugt. Og det var det òg — unda Storm og Sne. Men at Plogen hadde gaat, og det *nu* alt, og i slikt overhændig Veir, det gav somme i Toget noget at tænke paa. Sneplog til Hjemreisen hadde Borgfolket altsaa ogsaa sørget for. Aaja, det var greit at forstaa, hvor Magten sat, og hvad Slag han var av, han, som de idag hadde gravlagt.

Men ikke engang de, som tænkte slik, kunde sture længe. De kom snart i Godlag igjen; for de var paa Vei til en stor Middag. Borg var kjendt for sin gode Mat. Og nu var En passelig sulten, naar En kom frem.

XX

Begge Stuelaanene var blit vasket høit og lavt efter Gravølet. Og hver Ting kommet paa Plads. Og hver Mand og Kvinde paa Gaarden hadde fundet igjen det gamle Fotlaget og i etpar Uker gaat til og fra Arbeidet som før. Da gik Ingeborg ind til Eilif en Eftermiddag, han netop hadde sat sig i «Kontoret». Hun fulgte saa at si efter ham. Og slog sig ned saa tungt og bredt i en Stol ved Skrivebordet, at han forstod, at hun nok kom til at bli litt langsnakkendes denne Gangen. I tolv Aar hadde de to ikke talt til hverandre, uten at det var nødvendig. Sidste Lønspaalægget hadde hun faat, da Ole Monsen Nerland fridde til hende sidste Gang. Og det var Aaret efter Branden. Saa det var greit nok, at det maatte gjælde enten Liv eller Velfærd, at hun sat her idag. Kanske hadde han Nerland fridd igjen!

Da Ingeborg hadde snakket litt, kom det for en Dag, at det var netop *det*, han Nerland hadde gjort. Og nu vilde hun gifte sig. Hun var gammel nok til at vite, hvad hun gjorde, sa hun.

Eilif sat ved Bordet vendt mot Vinduerne. Ansigtet var stivt og blekt av Lyset fra vaat, grovkornet Marssné, som Solen nylig hadde forlatt. Hun sat sløret av Skygger og kunde se ham i Øinene, naar hun vilde.

— Ja, hvor gammel var hun nu egentlig?

— Aa, hun var syv Aar yngre end han. Saa kunde han sjøl regne efter.

Og da visste han, hun var nær to og fyrti, og at nu var det fjorten, bort imot femten Aar, siden Ole Nerland første Gang fridde til hende.

Hun for sin Del, sa hun, hadde altid tykt, at han Ole var god nok; men han Far hadde hat imot 'om. Men hun hadde snakket med en Mand utant Rekøy, og han sa, at det var ingen Ting at utsætte paa Folket hans Ole. Gaarden Nerland var saa liten, at de hadde maattet støtte opunder Levemaaten med at fiske. Men fiske gjorde alle Folk paa de Kanter, enten de var fattige eller rike, og hvordan Ætten end var. Likevel hadde hun villet vente og se, om han Far ikke kom til at dø. Og nu var han dø. Og nu var han Ole og hun blit enige.

Ingeborg sa dette saa vel eftertænkt og saa avgjort, at det var klart, hun vilde la Broren forstaa, at han kunde spare sig Indvending og Overtalelse.

Nei, mente han, hun maatte ikke tro, at *han* hadde hat noget imot denne Manden. Det nyttet ikke længer som han Far og andre Gamlinger at se saa altfor nøie paa Ætten. Tiden var ikke længer slik. Naar En visste at skikke sig .... fôr frem som Folk, saa var Ætten snart bra nok. Baade Rikke og han likte Kjæresten hendes.

Men de Ordene kom litt uventet paa Ingeborg; det gjorde hende godt, at han vilde si hende slikt like op i Ansigtet, og det i en slik Stund. Et Øieblik kjendte hun Trang til at gjøre ham noget godt igjen, til at ta fra ham Uroen for, hvordan det skulde gaa Fjøset og Østlaana, alt Kvindfolkarbeidet, naar hun drog fra Gaarden; hun var nær ved at fortælle ham, at hun hadde lært op den ældste av Tausene, Beret, med den Tanken, at Beret engang skulde ta Styret i Fjøset.

Men Ingeborg fik sig ikke til at komme frem med det; de to hadde snakket for litet sammen

i for mange Aar. Og Trangen til at si ham noget glædelig gik saa fort, som den kom. Begge tidde; de strævet hver med sit; hun tygget paa det, han hadde sagt om Ole. Og det gjorde hun saa længe, til det smakte leit. Hvorfor hadde han ikke sagt de gode Ordene om Frieren før? *Nu* var det for sent, naar han Far var død, og ingen længer kunde lægge sig i Veien for Giftermaalet. Kjæresten *hendes* trængte ikke at bli skryt av; han Eilif kunde være trygg for, at det aat hende aldrig et Grand, at Brudgommen egentlig ikke var god nok; han kunde spare sig; hun trængte ingen Trøst for det, at hun hadde gaat i alle disse Aarene og ventet paa at bli gift.

Ut fra slike Tanker var det, hun spurte, om Brylluppet skulde staa paa Borg; for hvis der var noget i Veien for det, saa var han Ole Nerland Mand for at holde sit eget Bryllup.

— Nei, hun maatte vel forstaa, at det var fra Ættegaarden, hun skulde gaa ut som Brud. Men-e det hadde vel ikke slikt Hastverk. Nu var En netop færdig med Gravøl; hun fik vente til mellem Slaatten og Skurd-Onna.

— Hverken hun eller han Ole hadde noget at vente efter; de var enige om at ture Bryllup i Paasken, og den kom om en Maaned.

— Det saa han sig ingen Raad for nei.

— Neinei, sa Ingeborg saa fredelig, at det var rent uhyggelig, da saa nok han Ole sig Raad for det.

— Eilif tvilte ikke paa det; men naar Kjæresten hendes hadde ventet i over fjorten Aar, kunde han vel holde ut i fire Maaneder til.

— Nei, naar de hadde ventet *saa* længe, var det akkurat paatide, at de blev gift. De brydde sig ikke om mer end femti, seksti Gjester, altsaa bare de nærmeste i Ætten. Av Skyldfolket hans Ole

kom bare en Søster og en Bror; de andre var enten døde eller reist til Amerika, saa det lot ikke til, at *hans* Æt skulde komme til at trø ned Dørstokkene her i Bygda.

Eilif sa, han maatte tænke sig om en Dags Tid, før han avgjorde noget denne Gang. Og det var det samme som, at Ingeborg fik sin Vilje. Broren vilde ikke ha den Skammen, at Søstermanden skulde være nødt til at holde Brylluppet.

Den glædelige Fest stod i Paasken, i værste Førefaldet; for Sneen laa længe det Aaret. Tre og seksti Mennesker sat tilbords, og ingen Ting manglet hverken av vaatt eller tørt. Og saavidt En kunde se, var der ikke noget i Veien med Humøret hos nogen heller. Ingeborg var blek og indfalden under Øinene; men det skjén i dem likefuldt; de la Blidhet rundt omkring sig utover Ansigtet. Hun bar Myrtekrans og sort Silke, og Brudgommen var i Snipkjole og hvitt Slips for første Gang i de fem og fyrti Aar, han hadde levd. Han mente, at svart, fin Klædes Skjøtefrak med hvitt Slips kunde været bra nok. Men Ingeborg hadde ment noget andet; han skulde ikke være daarligere, han, end hendes egen Bror; *han* vilde nok møte op i den Snipkjolen, han kjøpte til Brylluppet sit for nitten Aar siden. Og da gav Brudgommen sig straks.

Tre glædelige Begivenheter hændte Ole Monsen Nerland det Aaret. Først den, at han blev vigd til Ingeborg Johnsdatter Sand paa Borg. Den andre var, at Martin Skindfeld døde, og det otte Dage efter. Da gik Ole i stor Spænding en hel Uke; men Martin hadde nok holdt tæt med Ildspaasættelsen. Ole hørte ialfald ingen Ting om den. Vorherre hadde tat Martin Skindfeld slik, som han tok Gammel-Guri ifjor; han tok hende litt kvast; det var Lungebetændelsen, som var ute, da som nu.

Ole Monsen Nerland letnet slik efter det lille Gravølet til Martin Skindfeld, at han forstod, han i de sidste Aarene rent hadde glemt, hvordan det var at gaa uten en indeklemt Tyngsel. Han var blit saa vant med at bære paa den, at han en Tid fremover blev ved at kjende litet Grand til den i Sjæl og Krop. Aldeles kvit den var han først efter den tredje og største Begivenheten, som faldt ind Dagen før Syvmaanedersdagen efter Brylluppet. Da gav Ingeborg Husbonden sin to vakre og høimælte Arvinger til Tingstad og tilliggende Herligheter. De var begge av Mandkjøn. Ole Monsen Nerland var selvsagt glad. En liten Stund var han ikke vis paa, om han ikke likesom hadde faat litt for my paa én Gang; men saa kom han ihug et Vers, som han tykte var saa godt; for det var saa sandt:

Et Ba'n godt skaft fraa Topp te Taa
e stø'ste Gava, du kan faa.
Tak høgt, om endog to det bli.
Ja tak du fer, det it vart — tri!

*

En Dag i Mai samme Aaret kom Fru Rikke gaaende fra Borg og skulde ned til Langnæs. Hjemover vilde hun faa Skyds med Eilif; han hadde tidlig kjørt ut og lovt at stikke ind om Langnæs paa Opturen og hente hende. Da møter hun Kandidat Ruge, som netop har vundet sig op for Bakken. Nu løfter han paa Hatten og syner sine hvite Haar. Skjegget er langt, og det er hvitt, det ogsaa. I Vaar er det seks Aar, siden han sidst var paa Borg; han og hun har truffet hverandre etpar, tre Ganger i et og andet Lag, men aldrig hat en Samtale to ene. Kroppen er litt rundrygget; Ansigtet fyldig, og det lyser idag.

Smerten er likesom rensket ut, men har efterlatt hundre fine Ar, et helt Net, rikt og strengt og skjønt. En har let for at se, at han er ikke saa gammel, som han er hvit til.

De stanser; de kjender sig litt uvant til hverandre der de staar; han nævner Veiret. Idag var det ogsaa værdt at tale om. Fru Rikke hadde bestemt sig for denne Turen, netop fordi Veiret likesom hadde banket paa Vinduet til hende og vinket. Himmelen var en eneste stor, lyseblaa Flamme over Verden. Jorden hadde paa en eneste Nat suget Sølen og Surheten til sig.

Fru Rikke og Kandidaten tidde, efterat nogen Ord var faldt. De lange Utsyn mot Syd og Vest og Nord tok likesom Mælet fra dem for en Stund. Hvad de her saa, hadde de hundre Ganger set. Men allikevel, idag var det nyt. I Synskredsen blaaner Aaser og Berg sammen med Himmelens Blaa. Løvskogene i grønt Slør omkring lyse Enger og svarte, nysaadde Akrer ligger utover Halvøer, Tanger og Næs i smale Fjorder, brede Bugter og trange Sund. Men Favntakene mellem Jord og Vand er ikke Kamp, nei Ømhet, bare *det.* Det hele er et stort, mildt Kjærtegn.

«For et Land!»

Han vippet Stokken frem foran sig et Øieblik, bort imot det, han talte om.

«Et herlig Land og et prægtig Folk!»

Fru Rikke sa ingenting.

«Hvor traf De dem prægtigere!»

Hun svarte fremdeles ikke; det optok han, som om hun ikke var av samme Mening, ikke av samme Begeistring ialfald.

«Ja,» sa han, «om vi holder os til de gamle Bondeslegterne her, saa er da Feilene hos disse Mennesker — stort set — ikke andet end Skyggerne av deres Fortrin. Og kan man si noget bedre om

Mennesket end det? De er litt selvgode. Men det kan de vanskelig undgaa at være, fordi de har saa megen berettiget Selvfølelse. Og de har litt for store Tanker om, at Ens eget er godt nok, og de har adskillig Mistænksomhet mot det, som er fremmed. Men det er rimelig; det fremmede, enten det var dansk eller dansk-tysk eller svensk har altid hængt sammen med Krænkelse og Undertrykkelse, med Underkjendelse av endog det værdifuldeste hos denne Rase — ut fra Uvidenhet og Overmod.»

Han saa utover og ventet paa hende, før han føide til:

«Hvor er de ikke ærlige og trofaste og gjestfrie! Man snakker saa ofte om, at det norske Folk er et ungt Folk. Det merker man ikke stort til her. Her blir det En klart, at det er et gammelt Folk.»

Men hun hadde ingenting at si; ialfald tidde hun. Han kunde ikke forstaa det anderledes, end som at hun ikke vilde følge ham hverken med Ja eller Nei. Hun stod der saa fremmed; hun var ikke bare blit svær, siden dengang han kom til Borg; men ellers ogsaa var hun en anden. Hun kunde tie før ogsaa, men uten at Munden var knepet igjen som nu. — Kjedet han hende? Eller demonstrerte hun mot det, han hadde sagt om disse samme Slegter? Kanske syntes hun, der var mangen en haard Negl blandt dem . . . hendes Mand f. Eks. Men hun maatte da forstaa, at det kunde ikke være anderledes dèr, hvor der var saa megen Styrke, Selvfølelse og Sundhet.

Da var det, som hun brøt overtvert med det, hun hadde tænkt paa. Hun gik med fremstrakt Haand bort til ham:

«Kjære Herr Kandidat, jeg har altid hat Glæde av at høre paa Dem. Jeg har savnet Dem i mangen

Stund, og jeg har ingen Ting glemt av det, De har sagt mig.»

Han rødmet. Ordene kom ogsaa, som om de var noget, som hun særlig ønsket at faa sagt.

Kandidaten løftet paa Hatten; han stanset sig selv i at ville be hende om at hilse Herr Sand; han sa: «Adjø Frue.» Og gik videre.

Det var sidste Gang, de møttes. Nogen Dage derefter fik hun høre, han var død. Et Slagtilfælde hadde gjort det av med ham.

XXI

Siri tok til at længes ut paanyt, da Livet paa Borg hadde kommet i Hverdagsgjænge igjen efter Likfærden og Brylluppet. Veiret var ofte daarlig utover Vaaren og Sommeren, surt og ustadig, akkurat som ifjor; det var nok ikke længer, som dengang hun var liten. Mor smilte borte i Stolen og saa paa Haandarbeidet sit gjennem Langsynsbrillerne. Aanei, mente hun, hverken Sommer eller Vinter blev mer, som da En var Barn. Dengang var Sneen hvit og dyp likesom skapt til Vinterglæder, og Sommeren bare til at leve utendørs i. Men Veiret var vel — stort set — dengang som nu. Der hadde været etpar ustadige Aar i det sidste; det var sandt. Men En fik da baade Høiet og Kornet i Hus.

Ja, men med stort Besvær, sa Siri; det var altid bare, saavidt En klarte det; det var at gaa paa Jagt efter Opholdsstunder, mens det regnet Dag efter Dag. Og kom der blank Himmel, saa var det at ængstes for, at den ikke skulde bli staaende, til Høiet eller Kornet blev tørt. Men var det tørt, saa hang Skyerne fulde av Regn. Hun kunde ikke huske, det var slik, da hun var liten. Men naar En tilslut fik Størsteparten av Avlingen velberget ind, og den var omtrent som i et Middelsaar, hvorfor saa da Far likevel saa dyster ut mangen Gang utover Høsten?

Han syntes vel ikke, der kom mer ut av Arbeidet, end at Baaten saavidt bar, sa Mor; der

blev aldrig noget tilovers. Priserne var smaa paa alt, som skulde gi Penger, og Veien lang for det, En skulde sælge, og Transporten kostbar, og Arbeidshjælpen for liten og for dyr. Men — la Moren til — det skulde hun ikke lægge for stort Bret paa. Folk blev aldrig fornøid. Her paa Gaarden var det ingen Ting, som stod paa. En fik ta alt, som det faldt, det onde med det gode.

Naar bare Jernbanen kom herindover, tænkte Siri. Morfar gjorde, hvad han kunde i Stortinget for at faa Saken igang. Men det drog ut likevel.

Og Siri længtet, og det efter mer, end hun kunde greie ut. Nu var hun over Middelshøide. Og Folk tok hende for ældre, end hun var. Alvoret i Ansigtet voldte *det;* det laa over Panden, som var ren og høi som et hellig Løfte. Og i de varme, blaagraa Øinene, som En hadde vanskelig for at slippe, hvis En da ikke gik av Veien for Styrken i dem. Og omkring Munden. Den var nok litt for stor, men fuld og fast, som om den nylig hadde tat en værdig Beslutning, og rød og sund, saa En glemte, at Ansigtet var litt blekt.

Da Tryggve reiste ifjor Høst, gik der i flere Maaneder hverken Brev eller Bud mellem ham og hende. De hadde begge Grunder for ikke at skrive. *Hun* turde ikke; hun skammet sig over Gaarden Borg — som den hadde været imot ham. Og da tok hun sig selv med. Men Morfar bad hende en Dag si Tryggve Borglykka Tak for hans sidste Epistel. Selv eide han ikke Tid desværre. — Og nu hadde Siri Paaskud. Nu skrev hun — og det baade om Gravøl og Bryllup og om Kandidat Ruge, som var død og blev sendt i hvit Kiste til Byen; dèr skulde den sættes ned i en av Zink og sænkes i Jorden paa Familiegravstedet paa Domkirkegaarden.

Da fik hun et Brev fra Tryggve, et, som næsten var fyldig; det handlet mest om hans Privatlærer i Sprog, «Krusemynten». Ungdommen kaldte ham gjerne slik; for han duftet altid litt krydret. Det var nok en overhændig flink Fyr; men han kunde ikke rigtig forlikes med denne Verden, og den ikke med ham; han kunde ikke arbeide ved nogen Skole. Og ingen Skole kunde bruke ham. Derfor gav han Timer hjemme hos sig selv hele Vinteren igjennem. Om Sommeren drog han med en Engelskmand som Tolk; for han hadde tilslut fundet en, som han holdt ut med, og som holdt ut med ham; han hadde prøvd mange gjennem Aarene.

Tryggve kom ikke hjem til Borglykka den Sommeren, men blev Tolk hos en tysk Baron, som fisket Laks sammen med etpar Venner og en Tjener. «Krusemynten» hadde skaffet ham Pladsen. Tryggve skrev til hende om dette; men hun hørte ikke et Ord eller en Tone av Sorg eller Savn i Brevet. Han længtet nok ikke, han, ialfald ikke efter noget i Hjembygden. Han *var* kommet ut. Og hadde fuldt op av det, som han hadde længtet efter; han hadde *nok*. Han var glad for, at nu skulde han bli flink til at tale tysk! Og faa Tid til at læse paa Artiumsfagene og til at fiske. Han hadde sagt fra, at han vilde være bare Tolk. Alt andet Arbeid maatte ikke komme ham ved. Han vilde, hun skulde vite, at han hadde krævd at bli behandlet som Gentleman; han vilde ikke la sig by nogetsomhelst, som Folk ikke kunde by en slik en; han skulde f. Eks. ikke bære andet Tøi end sit eget. Hun misforstod ham nok ikke, naar han skrev, at han agtet overhodet ikke at utføre noget Arbeid for noget Menneske, naar han forstod, at Vedkommende fandt det for smaat eller usselt og derfor bad *ham* gjøre det. Men selv syntes han naturligvis ikke, at noget Arbeid var

for smaat i og for sig, naar det var nyttig og hæderlig. Hadde En Fordringer, fik En det bedst her i Verden. Og baade En selv og den anden Part var fornøid. Ingen blev bedre vartet op end Engelskmanden, hvor han end kom hen paa Jorden. Og visste hun hvorfor? — Jo, fordi han ikke saa til den Kanten, hvor Tjeneren stod, naar han gav ham en Ordre.

Tryggve nævnte ikke, hvordan han hadde fundet paa at stille saa strenge Krav, eller hvor han hadde sin Visdom om Engelskmanden fra. Men Siri visste det likevel — saa meget som han hadde skrevet om «Krusemynten»; denne Læreren hadde nok røynt adskillig og gjort sig op en egen Mening om mangt, baade om Sprogundervisning og Skoler, om Politikken og Religionen og ikke mindst om Utlændinger i Norge og Turisttrafik.

Men for Siri syntes det, som om Brevene fra Tryggve kom fra en Mand, som var paa Reise og stadig drog længer bort. De Stederne, han færdedes paa, blev mer og mer eiendommelige, og han selv efterhvert en anden. Han blev fremmed sammen med fremmede Mennesker og Steder. Og saa var han ikke længer borte end i Byen. Og om Sommeren paa Bygden, langs en Laks-Elv. Han skrev om det, han saa og hørte, og aldrig om den Tiden, han og hun hadde hat sammen. Det, han tænkte, var ikke opstaat av det, de begge kjendte, men av det, han saa, hørte og gik igjennem der han fôr.

Og Siri var saa alene, endda der var mange nok omkring hende, og endda hun kjendte hele Bygden.

Men det var netop tidlig paa Vaaren det Aaret, at hun møtte Nini Schwartz, Fruen til den nye Doktoren nede i Langnæsviken. Hun var næsten et Barn at se til og likevel tre Aar ældre end Siri, rødblond og liten og med en aarsgammel,

rødblond Unge paa Armen. Det fortænkte ved Fru Nini var likesom det eneste, som skilte mellem Ansigtet paa hende og paa Barnet. Naar denne Moren smilte, saa En, at engang hadde hun været likesaa lys i Sind og i Haar og i Hud som Barnet, at de begge den Dag idag smilte stort ut av det samme. Livet hadde tidlig kastet mørkt ind i det lyse hos Fru Nini. Hun var seksten Aar gammel, da Mor og Far og Søskend kom væk i et Forlis; et Hjem blaast væk av en Orkan. Hun selv hvirvlet ut i Livsuveiret, endnu før hun hadde lært at styre Baaten. To Aar senere tok Døden den Barndomsvennen, som det hadde været Meningen, hun skulde gaat sammen med hele Livet igjennem. Og nu hørte hun til her i Bygden; hun fik Tid til, mellem alt andet, at hjælpe sin Mand, Doktoren, med en eller anden Syk, som sat vanskelig i det; hun hadde let for at stanse op, naar nogen trængte hende. Nu hadde hun hørt noget, som gjorde ondt inde i Siri; men hun var ræd for at bryte ind; hun ventet. Og var litt spændt paa Siri.

Imidlertid drog hun hende med sig ind i Ungdomslaget, som nylig hadde kommet istand. Hun sang Folkeviser dèr. Og noget grommere tykte Ungdommen, at de aldrig hadde været med til. Der likesom manglet noget ved Møterne, naar ikke Fru Schwartz hadde sunget nogen Viser og smilt ialfald én Gang.

Sent paa Sommeren skulde der være Fest i Laget. Formanden, Lærer Tandberg, hadde Forfald den Dagen, kunde ikke møte. Etpar Ungdommer lokket med sig Jo Grønningen eller Jo i Einingen, som Folk kaldte ham, fordi han kunde holde ut at gni paa Fela, hvor længe det skulde være. Dans hadde endnu ikke været set i Ung-

I Einingen ɔ: uavladelig, uten Ophør.

domshuset. Folk var likesom enige om, at slikt ikke høvde der. Tandberg, som var Taktiker, var baade for og imot Dansen. Men nu skulde det i en Fei bli anderledes. Utpaa Kvelden drog Jo Fela frem; han hadde holdt den gjemt paa Nabogaarden. Og spelte op. Ungdommen klinte sig ind til Væggene; ikveld vilde ingen være den første paa Gulvet, ikke engang de, som hadde faat Spelmanden med paa dette Braataket.

Ved Siden av Siri sat Fru Presten Rancke; hun hadde netop kommet sammen med Kristine, den Tauskjærringen, som tjente hos hende.

«Dans, Dans, Børn,» sa hun. — Nei ingen Par steg frem paa Gulvet. «Men hvor blir min Mand av? Han skulde ogsaa komme. — Er her ikke deilig, Kristine? — Naa, Lars Vaagø, hvorfor byr du ikke Siri op til Dans? En smuk Kusine skal man ikke la sidde. — Hvor er Doktor Schwartz?»

«Han var her og spilte til Viserne, da Nini sang,» fortalte Siri; «men han maatte ut i Sykebesøk.»

«Naa, saa det maatte han, den Stakkel. — Sikken en Masse Mennesker! Saa fuldt er det aldrig i Kirken. — Kristine, hvor er min søde Mand? Gaa ud og kig efter ham.»

Kristine gik.

«Gid jeg ikke var for gammel til at danse! — Jeg skulde ha aabnet Dansen med den kækkeste norske Gut. — Hvor kedelig, at jeg kom saa sent, at jeg ikke fik høre Fru Schwartz synge! Det gør hun jo saa smukt. Hvor kønt I har dekoreret her iaften! Det er nok Fru Schwartz. Eller er det dig, Siri? — Naa, Kristine, saa du noget til min Mand?»

«Jau, no kjæm 'n, Guldpipen Dokkes.»

«Ih! Skal du bruge de Kælenavne, jeg gir min Mand.»

Braatak ɔ: Overrumpling. — Tauskjærring ɔ: gammel Pike.

Da gik Døren op, og Doktor Schwartz viste sig, og de Danselystne blev glad, men hadde endnu ikke Mod nok. Han var en ung Mand med et rundt Ansigt; det saa altid ut, som han enten nylig hadde oplevet noget muntert eller vandret noget muntert imøte. Og Fru Nini sa høit:

«Olaf, dans med Siri.»

Det gjorde Olaf straks. Og Fruen gik bort og tok og danset med Lars Vaagø, Søskendbarnet til Siri, en liten, snaap Fyr, som ikke var den, som lot sig lede av et Kvindfolk, men snurret hende rundt saa kvast og kontant, at hadde hun først nødt ham til at danse, saa skulde hun faa merke, at dette kom til at dra efter sig.

Og nu strømmet de andre til. Det blev smaatoppet Sjø hele Stuen over. De lysende Hængelamperne under Loftet hoppet og svinget litt, de ogsaa. Øinene i Fru Rancke lyste som i et Barn foran et nytændt Juletræ.

— Fra den Kvelden av var det Skik, at Ungdommen danset tilslut, men bare ved Fester, ikke ved andre Møter. Og næste Gang var Nini ivrig efter at faa Siri med til Dans; ja Siri gjorde sig en hemmelig Mening om, at det var Nini egentlig mer om at gjøre at faa *hende* med, end at hun selv kom avsted.

— Siri tok ikke let, at Morfar nu for Tiden hadde onde Dage. Iaar kom han nok ikke hjem, før Sommeren var slut; han hadde saa meget at stelle med; for Politikken var blit saa ugrei. Det var Strid om Konsulatsaken igjen. Norge vilde ha eget Konsulatvæsen, og Sverige vilde ikke. Og Stortinget vedtok at sætte Saken ut i Livet paa Trods av Svenskerne.

Ifjor, efter Stortingsvalget, hadde Siri været tilstede paa et Møte. Dèr hadde Morfar takket for den

snaap ɔ: rask, behændig.

store Ære, som hans Hjemstavn hadde vist ham ved at sende ham til Tinget endnu engang uten at bry sig om hans fremrykkede Alder. «Men jeg lover dere høit og hellig, at der denne Gang skal bli talt *Norsk* fra vor Stortingsbænk som aldrig før.» Og han hadde slaat i Talerstolen. Og Folk hadde klappet i Hænderne og været røde av Glæde.

Men nu! — Siri syntes, at Folk snakket ikke stort andet end Politik. Og det hele Vaaren, hvor En kom. Det blev da vel ikke til Krig? spurte de. Svenskerne kunde da vel ikke være saa galne, at de drog ind i Landet og dikterte os sin Vilje?

Og Folk blev ved at snakke Politik utover baade Sommeren og Høsten, endda Angsten for Krigen da var over, eftersom Svenskerne hadde truet Viljen sin igjennem. Nordmændene hadde maattet gaa Ydmygelsens Vei: — Stortinget hadde slaat en Strek over sine egne Vedtak. Men nu var det Harme, hun oftest hørte. Og der var fremdeles Strid mellem dem, som syntes, at Norge ikke skulde ha git efter, men latt Svenskerne komme, om de hadde villet, — og de andre, Flertallet, som gav efter. Morfar var en av dem, som stemte imot at gi efter. «Kommer Svenskerne,» sa han, «saa kanske det norske Folk endelig engang lærer at forstaa, hvad for en Ulykke Unionen er for Norge.»

Brevene fra ham til Borg var korte og sjeldne; men de viste, hvor nær han tok sig Tingenes Gang; han var daarlig, skrev han. «Jeg er snart færdig. Jeg har set for meget av Svakhet, Feighet og Usseldom — ogsaa dèr, hvor jeg ventet Troskap og Styrke. Livet har ikke længer nogen Tiltrækning for mig. Lysglimtene i dette Mørke er de Opmuntringer, som gjæve Bønder i min Valgkreds sender mig mundtlig og skriftlig. Jeg vil hjem og dø mellem dem. Der Nord bor en stautere, en helere Menneskesort end ellers om-

kring i dette splittede og oprevne Land, som aldrig synes at ville bli noget helt.»

Det var en lys Junikveld, da Siri læste dette høit i Stuen paa Borg for Mor og Far. Tidligere paa Dagen hadde hver enkelt i Sørlaana hat Skriftet for sig selv og gaat det igjennem. Og det hadde været nede paa Tingstad ogsaa.

Siri stak det ind i Konvolutten; hun kunde det utenad. Far stod borte ved Ovnen med Ryggen tæt ind til den, en Maate at staa paa, som han ofte brukte, naar han var fortænkt. Det var lyst som Dagen herinde, men ingen Solrødme, ikke noget Solguld heller, bare lyst.

Far hadde tidd hele Tiden, siden Brevet kom. Nu snakket han, og det rolig; han sa, det var let nok at stemme med Mindretallet i Stortinget denne Gangen og dermed kanske *for* Krigen, naar En var sikker paa, at En *var* i Mindretallet, og at det, En gjorde, bare kunde faa en eller anden Hund til at gjø i en Avis. Vi hadde misregnet os, naar vi hadde gaat ut fra, at Svenskerne ikke vilde marsjere ind i Landet og handle mot os som mot et hærtat Folk. Vi hadde kjendt vor Motstander daarlig, og det var rimelig, at vi maatte svi for *det*. Den, som vilde Kamp, om det end var for sin Ret, maatte helst vite, hvem Motparten var. — Naar vi hadde kjørt os fast, hjalp det litet at slaa i Bordet eller stampe i Bakken som Sauen mot Toreslaatten. En hadde her ikke noget andet at gjøre end at dra sig unda og komme igjen bedre budd en anden Gang.

De andre to sa ikke et Ord. De var ikke enige med ham. Men de kjendte Far for godt til at si noget nu. Han snakket ikke, før han likesom hadde kommet til en Mening, som var *hans*. Hvad de andre mente, kunde ikke forandre noget.

Toreslaat ɔ: Tordenveir. — budd ɔ: beredt.

I saa Maate kjendte de ham bedst fra Søndagseftermiddagene nede paa Langnæs. Grack fortalte og agiterte og var ivrig og djærv; det var om Politik og Mennesker og andre Tider, om Landbruk, især nye Driftsmaater, og om Jernbanen hit indover, især om alt nyt, som kunde bli til Glæde eller Nytte eller Skade. Eilif hørte paa; men han var ikke den, som jattet med. Og om han hadde en Mening, var det ikke derfor sagt, at han rykket ut med den. Men gjorde han det, kunde de andre kjende det, som om den var for tung til at rikkes.

I Dagene nu utover læste Siri Brevene fra Morfaren om og om igjen. Han og Norge hadde lidt det samme Nederlag; men der var den Forskjellen paa dem, at Morfar hadde ikke ydmyget sig; det hadde Norge gjort; det gav efter, fordi det ikke var stolt og rakt nok. — Siri syntes, det var godt, at Farfar slap at være med paa alt dette sørgelige.

Paa Borg holdt Folk bare Venstreaviser. I et av dem fandt hun en Dag et Opsæt om Morfar; det var et Angrep, tat ut av et av de store Høireblad; men det blev gjengit uten et Ord fra Avisen, som tok det ind . . .

. . . Herman Grack var en Mand, som var blit for gammel; han kjendte ikke, forstod ikke sin Tid længer. Hans lidenskapelige Sind — for ikke at si hans Gammelmandssinne — hadde længe gjort ham uskikket for Politikken, som krævet Besindighet og Evnen til at kunne indordne sig under høiere Hensyn. Den Stædighet, hans Vælgere hadde vist, idet de var blit ved at sende ham til Tinget, skjønt han forlængst hadde naadd op i Støvets Alder, var rørende, men hadde ikke desto mindre vakt Forstemthet inden Venstrekredser i Stortinget. Om ikke hans Steilhet og Djærvhet saa ofte hadde gjort ham til sit Partis enfant terrible, vilde han med sin Begavelse og Dannelse være selvskrevet

til at sitte i Regjeringen, naar hans Parti var ved Magten. Ved at holde ham utenfor hadde hans egne dømt ham haardt nok. Bladet hadde nemlig aldrig trodd noget paa den Fabel, at Herr Grack selv ikke skulde ha ønsket en Taburet, saa magtglad og ærgjerrig, som han hadde vist sig. Men nu var han færdig som Politiker, hvorfor man vilde avholde sig fra skarpe Uttalelser, endskjønt hans Tale og Stemmegivning ved et av de mest kritiske Tidspunkter i Fædrelandets Historie i høi Grad kunde opfordre dertil.

*

— Siri var ofte nedslaat det Sommerhalvaaret. Forældrene var stødt misfornøid med hende; hun var forsømmelig, mente de; hun bare drog sig til Hverdags, sa Eilif, men fløi som Korken av Flaskehalsen, naar hun skulde igang med noget, hun hadde Lyst til.

Siri svarte Moren, men vaaget ikke kny mot Faren; hun vilde gjerne være flink og flittig, endda Arbeidet kunde være det samme op igjen Dag efter Dag og ikke nett noget at glæde sig til, eftersom En aldrig saa Ende paa det. Men der var saa meget andet, som laa over hende, saa mangt at tænke paa, som hun ikke fik greid ut, og da glemte hun Arbeidet. — Men at han Morfar hadde mistet Modet, det var noget av det underligste og sørgeligste, som hadde gaat for sig. Da var *det* hændt, som ikke kunde hænde. Da var alt trolig.

— En Dag saa Nini op paa Siri. Hun hadde den lille rødblonde Ungen paa Armen.

«Vet du, hvordan du ser ut, Siri?»

Siri forstod hende ikke straks og rystet paa Hodet.

«Jo, som om du har en stor Gjerning foran dig i Livet.»

Siri kjendte noget slikt som et ømt Sting; det sprang ut av alt, som var Længt og Uro og Sorg i hende. Hun stod ret op og ned; men indvendig stomlet hun ør omkring. Et Øieblik husket hun Mor og Far, som var misfornøid med hende.

«Forresten,» sa Nini fortænkt, «enhver Gjerning er stor, naar den er stor for En selv.»

Siri tidde og saa langt forbi Veninden. Nini syntes, hun selv blev litt alene, litt overflødig. Og det var ikke første Gang, hun merket slikt, naar Siri var optat av det, som hun gjemte paa.

*

— En stille, mild og klar Dag over Skurd-Onna var Eilif og Rikke og Siri nede paa Kaien og tok imot Morfar. Han var blit heftet en Del i Hovedstaden; han hadde søkt Læge og desuten ryddet efter sig; for han kom neppe dit ned mer, skrev han i sidste Brevet. Og han hadde bedt om, at Stunden for Hjemkomsten skulde være hemmelig; han vilde ikke ha noget Fremmøte, ikke noget Hurra eller slikt. Den lille Flokken, som stod og ventet paa Dampskibet, var ikke større end vanlig. Ingen saa ham fra Land, før Baaten la til. Han hadde sittet gjemt for Vinden fra Farten. Siri visste ikke straks, at han var Morfar; men da hun kjendte ham, sank Glæden i hende som Vand i Sand. Hvor han var mager! Brilleglassene likesom litt for smaa til Øiehulingerne. Ryggen hadde rundet sig. Morfar rundrygget! Han, som reiste hjemmefra som den rankeste av alle.

Nu bøier han sig utover Rækken og spør:

«Alt staar godt til?»

stomle (stumle) ɔ: gaa famlende.

Røsten var sprød; mindet ikke om, at den engang kunde gjennemryste Tilhørermængder. Og den var stilfærdig; visste, den hadde ikke noget mer at runge med.

«Vi kjører,» sa han.

Før om Aarene hadde de pleid at gaa hjem til Langnæs, saasandt Veiret var godt. Trillen med Tøiet hadde rullet foran dem. Han hadde været fyldt til Randen av det, han kom fra, og av det, han gik til. Idag var han ikke fyldt. Han spurte ikke efter nogen av de politiske Vennerne, hvad *den* hadde sagt, eller hvad en anden mente om Tingenes Gang. Spurte ikke efter nogetsomhelst. Han kom ikke med en liten Historie heller fra Korridorer eller Komitéværelser. Der han sat i Vognhjørnet, var det, likesom han hverken hadde nogen liten eller stor Oplevelse bak sig. Agitatoren og Forkynderen rørte sig ikke, ikke for et Øieblik. Han var en ny, en anden, en fremmed. Og dette faldt over Siri som en Skræk.

Inde i Havestuen drak de et Glas Vin, og Eilif sa endnu en Gang: «Velkommen.» Men ikke mer heller.

De spiste Middag sammen. Maten og Vinen gav ham Farve i Kinderne. Ryggen likesom rettet sig; men han saa ikke op, mens han stilt sa:

«Jeg skrev haarde Ord hjem til dere om dem, som arbeidet for, at Tilbaketogets og Ydmygelsens Vei burde vælges; det kunde jeg spart mig; de handlet vel efter bedste Skjøn. Om Norge nogen Gang faar Opreisning, vet jeg ikke; *jeg* oplever det ialfald ikke.»

Men der kom ingen Samtale igang. Nu merket En bedst, at det var han, som hadde snakket om Søndags Eftermiddagene i de mange Aar, de hadde sittet sammen. — Nys før de reiste sig fra Bordet, næsten hvisket han:

«Hadde Landet og jeg hat dette Nederlaget, da jeg var ung! — For et Aar siden syntes jeg, at jeg hadde uuttømmelige Kræfter. Men jeg var altsaa gammel allikevel. Det har Nederlaget bevist. Nu magter jeg ikke mer. Nu faar de andre begynde forfra igjen, — de, som kan.»

Siri syntes, at det, at han snakket, næsten kjendtes som en Opkvikning, saa sørgmodige Ordene end var. Trods al Forandring var han Morfar igjen.

«Om vi hadde Vaaren for Døren! Og ikke Vinteren! Hvor meget har jeg ikke mistet, jeg, som ikke paa mange Aar har levet Vaaren og Sommeren herinde. Nu blir jeg hjemme bestandig.»

Efter Middagen kjørte Eilif og Rikke op til Borg; men Siri blev hos ham, mens han hvilte. Siden sat de lange Stunder uten at tale sammen. Ansigterne var vendt mot Vinduerne.

«Vil du hente Frakken og din Kaape, saa sætter vi os ute paa Verandaen. Længe kan vi vel ikke bli sittende der. Det er for kjølig.»

Han aapnet Glasdøren og drog en makelig Stol med sig. Da kom hun efter og hjalp ham. Han fik Frak paa og Plædd over Skuldre og Knær og sat og bare saa. Og hun turde ikke forstyrre ham med Spørsmaal.

Løvskogene nedenunder blaa Aaser og Berg er endnu i gul og rød Klædning; men den er hullet; det svartner ind paa bare Kroppen. Oktober er nær, og det er høit mot Nord. Frosten har Gang paa Gang rørt ved Livet. Det grønne i Engene er mørknet, og det gule i Stubmarken er blaknet. Siri lægger Mærke til, hvordan de Bladene paa Havetrærne, som ikke stritter, de krøller sig, ruller sig sammen. Bare Fjordene smiler blændet mot Solen, som ser venlig til alt.

Siri hører, at Morfar snakker; det er som Hvisk:

«Hvor jeg har elsket dette Land!»

Hun tør ikke se paa ham; hun er ræd, hun skal høre, han hulker.

«Alt kunde jeg gi dig . . . Formue, Arbeide, mit Liv. Ikke noget var for stort for din Hæder, din Fremgang. Jeg reiste; men ikke noget Land var saa skjønt, saa bundløst i sin Skjønhet som du. Jeg gik paa Opdagelser i andre Land; men ingen Steder fandt jeg Haab saa rike som dine. Jeg har jublet over din Styrke, din Friskhet og din Ungdom. Og jeg har graatt over din Svakhet, dine Fald . . .»

Siri hadde uvilkaarlig lagt Hænderne sammen som til Bøn. Han blev ved at hviske; men det var saa stilt, at det kom bort. Tilslut var det bare Uroen omkring Munden, som synte, at han endnu talte tyst til nogen.

Den Dagen forlot hun ikke Langnæs, før Morfar hadde gaat til Ro.

XXII

Tryggve Knutsen Borglykka hadde ikke været hjemme i Juleferien heller; han hadde ikke Stunder. Han skulde komme til Sommeren, skrev han, hvis han fik Eksamen. Men han nævnte ikke, at han ingen Lyst hadde til at komme. Han vilde aldrig sætte Foten i Hjembygda, om det ikke var for det, at Forældrene hans levde der. Hvad hadde han ellers at gjøre derindover. Hu Siri var saa myk og fin i Brevene. Men det kunde ikke bli til noget mellem dem likevel, hvis det var slikt, hun tænkte paa. Bare hun vilde slutte med at sende Brever. De gjorde ikke noget godt. Hun kunde ikke bli gaaende og bie i otte, ti Aar paa ham og si Nei til alle Frierne og komme paa Kant med Folket sit. Det var der ingen Mening i. Det vilde hun nok selv indse, om ikke før, saa naar hun hadde ventet etpar Aar.

Dette tænkte Tryggve om igjen hver en Dag, og samtidig saa han et Hus langt sørpaa i Landet, langt fra Hjembygden, et med hvite Gardiner og Blomster i Vinduerne som paa Borg. Og i Døren stod Siri og tok imot ham, naar han kom.

Men inden Tryggve dukket ned i Boken igjen, hadde han faret med Haanden gjennem den mørke, trodsige Luggen sin. Han strøk ut, skjøv væk.

— Hvad vilde han bli? spurte hun i et Brev. Filolog?

— Nei, Læge, hvis han kunde skaffe Penger til det Studiet. Filologi var bare et Stuefag. Medicin

vilde føre ham ut i fri Luft, ut mellem Folk. Og da kom han til at hjælpe mange, som hadde det ondt; da vilde han kunne kjæmpe mot Dumheten og Havesyken, de to største Onder paa Jorden; de skapte næsten alle andre. «Bare Orden og Uselviskhet kan redde Menneskeslegten.»

Men Siri syntes, hun hørte baade Tryggve og «Krusemynten» gjennem Linjerne.

Siden i August ifjor hadde Tryggve gaat paa den gamle, ærværdige Kathedralskolen i Byen. Rektor hadde været litt ru mot ham; han likte ikke at ta ind i øverste Klasse En, som bare hadde læst privat. Tryggve viste frem utmerkede Vidnesbyrd fra «Krusemynten» for Kundskaper, Modenhet og Evner; men Rektor blev ikke glattere. Man vilde ikke ha noget Ansvar for ham til Eksamen, naar han ikke hadde frekventert Skolen mere end ett Aar; han fik gaa op som Privatist.

Første Dag skulde Klasseforstanderen skrive den nye Eleven ind, Navn, Hjemsted, Forældre og slikt. Gutterne hørte Ordene: Søn av Husmand Knut Olsen Borglykka... Da var det En, som kniste bak Pulten sin. Læreren lot sig ikke forstyrre, løftet ikke Ansigtet, men sa bare tørt:

«Jeg sy... synes ikke, det er noget at le av. — Tve... tvertimot!»

Da kniste ingen. Nei, hele Klassen lo høit.

Siden bar Tryggve Navnet Husmanden. Nu gik han i sit én og tyvende Aar. Læreren var en lang, svart, gammel Fyr, litt stam og meget nærsynt; han vrængte Ansigtet ind og ut flere Ganger i Minuttet for at komme til at se bedre. Han var en ren Mester i at lage splitter nye og komiske Ansigter ut av det ene, som Naturen hadde git ham. Tryggve fik et Nag til denne Manden første Dag; men det kom næsten bort, efterhvert som han lærte at forstaa, at Gamlingen hadde maattet

bli ondskapsfuld — saa leie som Eleverne var mot ham.

Fjorten Dage efter første Skoledag kaldte Rektor ham ind paa Kontoret. Det var en tykmavet Herre med uryddig Skjeg og Stolpebriller. Glassene var saa buet, at Øinene glimtet omkring i stadige Lysbrytninger, saa En likesom aldrig fik fat paa dem. — Man vilde tillate Tryggve Borglykka at gaa op til Eksamen som Skolens Elev efter den Duelighet og Flid, han utviste.

Men Tryggve forstod straks, at Rektoren hadde ikke noget imot, at Skolen pyntet sig med Eksamensattesten hans. «Krusemynten» hadde sagt: «Du faar Præceteris, Gut, hvis du har Heldet med dig.»

Tryggve saa Rektoren frit op i Ansigtet:

«Tak, men det kan vaaraa mæg det saammaa.»

«Hvad sier De?»

«Det kan vaaraa mæg det saammaa, sei æg.»

Rektor rettet sig i et Ryk og rødmet. Han stod foran et Dyr, som ikke lot sig stryke baade mot og med Haarene. Og det var han uvant til.

«Hvad er det for et Sprog, De fører? Hvad? Asch! Jeg har hørt Dem tale anderledes før. De kommer ikke gjennem Verden med en Dialekt. Det heter ogsaa «Herr Rektor», naar man taler til mig. — Hvad er det, De sier? Kan det være Dem det samme, enten De dimitteres fra en gammel, anset Kathedralskole, eller De gaar op som Privatist? De vet nok ikke, hvad De snakker om.»

Den lærde Latiner gnældret og spilte Komedie; han forstod godt, hvorfor Tryggve Borglykke hadde brukt Bygdemaalet, og hvor Bitterheten kom fra. Men det passet ham ikke at forstaa; han blev næsten mild:

«Jeg vilde bare gi Dem et godt Raad.»

«Hvis Herr Rektoren gjerne ser, at jeg gaar

op til Eksamen som Skolens Elev, gjør jeg det. Ellers ikke.»

«Jeg ser gjerne, at De tar med gjennem Livet det Præ, det vil gi Dem at være dimitteret herfra. Adjø.»

Tryggve var ikke likt i Klassen, mindst i Førstningen. Det var nok ingen Tvil om, at disse Embedsmands- og Sakførersønnerne hadde imot, at han skulde studere. De lot til at mene noget slikt som, at han trængte sig ind paa et Arbeidsomraade, som var deres, et, de hadde Hævd paa, og det var overfyldt før; han paa en Maate stjal fra dem.

Senere blev det hele litt anderledes; det viste sig, at han var bedste Elev i Klassen. Og Læreren i Græsk — Græsk-Johnsen — sa, at Avstanden mellem ham og de andre var enorm.

Ellers var det ikke bare Skolefag, som Tryggve lærte i Klassen. Det hadde nok ikke været bare boklig Lærdom, han dyrket hos «Krusemynten» heller. Han baade hørte og saa Ting, som han syntes var saa underlige, at han kunde ikke slippe dem straks. Han saa for Eks. to Gutter, som var kommet av Arbeidsfolk og gik i øverste Klassen. Den ene en fortrykt Stakkar, en sky og stille Fyr, som bad Omforladelse for, at han var til. Den andre en liten djerv en, som var god til at bite fra sig. Men Tryggve merket mer end én Gang, at Kameraterne trodde, at Stakkaren var, som han var, fordi han hadde gjort Veien nedenfra og opover i Samfundet; men det lot ogsaa til, at de trodde, at den djærve var, som han var, fordi han hadde gaat den samme Veien i samme Retning. Tryggve sat paa Hybelen og grundet i en og anden liten Fristund, eller han glemte at læse. Det hændte en sjelden Gang, at en rød Flek sprang frem høit oppe paa hvert Kind. Og mens Aaret

gik, blev han sterkere i den Troen, at Herkomsten maatte og skulde bære Skylden for hver en Feil eller Svakhet hos Manden, saasandt han var kommet nedenfra. Han hadde alt hørt Ord som fræk Opkomling og fortrykt Opkomling og flink og fiks Opkomling. Selv vilde han nok bli regnet for en svak og usikker Opkomling, hvis han ikke lot høre fra sig paa rette Sted og i rette Tid, men en Stræber av en Opkomling, hvis han gik forbi de fleste andre. Tryggve tænkte paa, at det var saa bekvemt at ha en stor Sæk at ta av og en stor Sæk at putte i. Folk hadde visst igrunden større Fordringer til en Opkomling end til en, som var født paa Toppen av Samfundet. Hvad vilde Skolekameraterne si, om *han* gjorde sig saa liten og simpel, som *de* var mangen Gang? De fordret vist, at han og slike som han skulde være saa nær feilfri. Tryggve hørte Ordet Husmand saa ofte, at han kjendte sig sikker paa, at det kom til at følge ham i Hælene hele Livet igjennem, hvis han blev til noget. Det vilde nok i al Stilhet bli brukt bak ham baade som Skjældsord og som Anklage og som Undskyldning.

Imidlertid var etpar av Kameraterne gode mot ham. De hørte til i de bedste Slegterne i Byen. De bad ham endog med sig hjem. Han blev budt Kveldsmat og sat ved Siden av Husfruen. Alle ved Bordet var varslet om, at han var Husmand, saa han gjorde Lykke; han var seværdig.

En Dag læste han i Avisen, at Overretssakfører Herman Grack var død efter etpar Dages Sykdom. Tryggve glemte at gaa igjennem det, som Bladene ofret paa dette Dødsfald, Skildringerne av en lang Virksomhet som Stortings- og Kommunemand. For Tryggve var det, som noget usynlig gik for sig omkring ham. Han hadde aldrig ønsket Brev fra Siri før, men var blit glad, hvergang der kom et,

hvergang han læste de kjendte Bokstaverne utenpaa Konvolutten. Nu sa han hver Morgen: «Idag.» Men han fik ikke noget, ikke nu, da han ventet og ønsket et, trængte et, som gav fuld Besked.

Efterhvert blev han klarere over, at Grack hadde ikke sat av nogen Sum til ham til Studeringer. Ellers vilde han faat høre fra hende straks. Hvorfor skulde Grack ha gjort *det*? Men hadde han faat leve, vilde han kanske aapnet en Utvei for ham likevel.

Tryggve sat paa Hybelen og læste. En og anden Gang glemte han Arbeidet; han saa ut for sig og blev svart. Profilen likesom endnu brydskere. Det hændte ogsaa, at han smilte og lukket Øinene halvt igjen og rødmet. Men enten han var Mørke eller Smil, han fôr med Haanden gjennem den trodsige Luggen, inden han dukket ned i Boken igjen. Han strøk ut, skjøv væk.

*

Etpar Uker efter Dødsfaldet — en Eftermiddag i Slutten av Februar — var Siri paa Vei gjennem Gaterne for at træffe Tryggve. Hun hadde været en Vending i Byen mellem Jul og Nytaar, et Ærend for Far i en Bank og til en Handelsmand. Men hun hadde ikke faat sig til at stikke op til ham; for det var saa længe, mellem hvergang han lot høre fra sig, og han var saa kort i Brevene, og hun plaget ham vist bare med Skrivningen sin. Han var blit uenig med den tyske Baronen i Sommer, henimot Slutten av Samværet; de Fremmede hadde nok villet ha ham til at gjøre et og andet, som ikke hørte med til Arbeidet som Tolk. Men det kom til en Ordning mellem dem; Baronen gav sig næsten helt, og de holdt ut sammen saa længe, som Kontrakten bød; de hadde fundet en «modus

vivendi», skrev Tryggve; han brukte ofte slike Ord, endda han maatte vite, at hun ikke skjønte Latin. Nei, hun hadde ikke gaat op til ham mellem Jul og Nytaar; for han vilde kanske ha trodd, at hun reiste til Byen, gjorde sig Ærend bare for at søke ham op, eftersom han ikke kom hjem i Juleferien, og eftersom hun snakket saa litet med ham sidste Sommeren, de var sammen. Hun hadde været ræd for, at han kanske skulde bli litt tom i Øinene, naar hun ikke hadde noget ordentlig at si ham.

Siri drev meget langsomt; hun var nok gaat litt for tidlig fra Familien Busch, som hun bodde hos. Hun hadde ventet utaalmodig paa at komme avsted, helt siden hun i Middagstiden gik iland fra Dampbaaden. Og likevel var det ikke noget glædelig, hun skulde fortælle ham. Nei, flaut og sørgelig og skammelig var det, værre, end han kunde tænke sig.

Siri hadde det litt ondt, som hun slang utenfor hos ham og en og anden Gang saa paa Klokken. Det var Sne og Føre og Dombjælder. Solen hadde skinnet midt paa Dagen, blinket i Takdryp. Nu frøs det; men Sneen og Himmelen i Vest hjalpes ad med at holde det lyst saa længe som mulig utover Eftermiddagen.

Tryggve bodde i en liten Trægaard paa Hjørnet av en Veit. Han hadde Kathedralskolen og Domkirken i Nærheten, like indpaa sig. Og det blev saa naturlig for hende, at han hadde skaffet sig Hus netop her, han, som vilde bli en lærd Mand. Det dunkle og mægtige og ærværdige ved disse berømte Bygværkerne kastet Skygge over hende. De likte hende ikke; hun kom og forstyrret en ung Mand, de hadde tat ind under sig, et Geni, som ikke søkte andet end Lærdom; han gav Av-

Veit ɔ: trang Gate uten Fortaug.

kald paa alt, som var ham en Hindring paa Veien frem mot et stort, et hellig Maal. — Og Maalet stod inde i Fremtiden, dunkelt og mægtig og ærværdig som det, han hadde omkring sig her.

Hun saa paa Klokken. Nu maatte han baade ha spist og hvilt. Og hun gik opover Trappen. Ute paa Gangen stod der paa en Dør, paa et Visitkort:

TRYGGVE BORG

Stud. Art.

Han hadde altsaa nylig forandret Navn. Paa Brevene til ham hadde hun altid skrevet Tryggve Borglykken. Det saa litt fremmed paa hende, dette Tryggve Borg, hvor kjendt end hvert av Ordene var. Og saa at han hadde *trykt* Visitkort paa Døren. Det virket litt fremmed, det ogsaa.

Ærendet, hun kom i, blev med ett saa uforstaaelig svært. En Stund stod hun der og tænkte paa at gaa hjem til Busch' og skrive i et Brev det, hun hadde at fortælle ham. Men det blev ikke til noget. Hun hadde smaafrosset, mens hun drev utenfor. Nu var hun het.

Da hun endelig steg ind, sat han i Skjorteærmer borte ved Vinduet, bøid over Boken under Lampen. Han reiste sig saa sindig, som om hun hadde været her igaar og hver Dag.

Hun gik frem og gav Haanden:

«Det er saa længe siden sidst, Tryggve.»

«Ja, det er saa.»

Han satte en Stol tilrette.

«Du maa se til, at du faar sitte.»

Han snakket Bokmaal; hun hadde ikke hørt, at det var hun selv, som hadde begyndt; hun kom fra Familien Busch, og der talte hun altid som i Byen. Hun hadde aldrig før hørt det Maalet fra

hans Mund; det var en kald Hilsen. Og Vegten av Budskapet, hun bar, la sig over Strupen hos hende. — Han var blit staaende. Og nu drog han paa sig Trøien, som hang over en Stolryg som paa en Klæhænger.

Hun var fri for Nysgjerrighet i denne Stund; men likevel saa hun, at Ansigtet var velraket og litt tørt og magert av Læsning og Indesitting. I et Øiekast hadde hun set igjen Sansen hos ham for Orden og Nøiagtighet. Klædningen var friskere, end nogen fattig Landsgut paa Latinskole gik med. Slipset sat saa sikkert. Haaret var klippet kort og tæt i Nakken, og Gjenstandene stod, som de skulde omkring i Værelset.

Han selv og det vakre og glædelige omkring ham gjorde Ærendet ikke længer bare svært. Nei, det blev modbydelig, ækkelt. Hun var helt motløs og ønsket, hun hadde git efter for Far, da han vilde skrive til Tryggve. Men hun hadde syntes, det maatte ta sig saa kaldt ut at *skrive* slikt.

«Har du det godt?» Hun grep til de Ordene; det gjaldt at slippe at røre ved det, som gjorde ondt.

«Tak, jeg har det utmerket.»

Det vilde været næsten som en Slags Trøst for hende, om han ikke hadde hat det rigtig godt.

«Morfar er død.»

«Jeg har læst det i Avisen ja. Jeg kondolerer.»

«Gaar det godt paa Skolen fremdeles?»

«Det gaar ikke værst nei.» Og for at kvikke hende op litt la han til: «Det kan godt hænde, jeg faar en fin Eksamen.»

Men dette var nok ikke nogen Opkvikning for hende nu. Hun kunde ikke længer undgaa Ærendet og saa op mot ham, men straks ned i Fanget igjen, hvor Hænderne laa og vred sig og holdt paa en Konvolut.

Han hadde altid syntes, hun var noget rankt, noget, som der stod Age av. Nu vilde hun likesom rulle sig sammen. Mangen Gang hadde Øinene været litt for sterke, naar de ønsket noget; det hadde hændt, at de saa bønlig paa ham, og det hadde altid virket som et Paabud. Nu var de gjemt. Og Munden kjendte han slet ikke igjen — slik som hun sat og knép den sammen. Han hadde Tid og anden undret sig over, hvor voksen hun var for sin Alder; men nu saa hun ikke ældre ut, end hun var — knapt nitten Aar.

Han likte ikke at se hende saa ulik sig selv. Hun kom vel for at fortælle, at han Grack ikke hadde lagt Skillinger av til Studeringer. Men han hadde ikke lovt heller at hjælpe længer end til Artium. Hvorfor skulde hun saa sitte her og vise, at hun tok sig den Tingen saa nær?

Tryggve snudde sig halvt bort; han vilde ikke se Taarerne paa hende. Hun sat her og vilde nok ta Avsked med ham for hele Livet. Hun ventet vist, at han skulde snakke om Kjærlighet.

Han blev haard, stiv al igjennem. At hun ikke gav ren Besked og gik, saa Elendigheten engang fik Endskap.

Da bøide han sig, saa nøie paa Lampen, skruet litt paa den og sa: «Det kom vel lite Grand tvartfer det-denne Dødsfaldet.»

Nu begyndte hun at fortælle. Det var mange Ord, og de famlet, og hvert et klang paa Bygdemaal. Somme var det langt imellem, likesom de ikke hørte ihop, endda de gjorde det...

... Han Morfar hadde nok ikke latt efter sig saa my, som En kunde ha ventet; han hadde brukt mange Penger, været godhjertet og gjestfri og slepphændt. Og baade Landbruket hans og Politikken hadde suget paa Midelen... — Og han

tvartfer ɔ: forkjært, ubeleilig.

hadde nok ikke tænkt paa, at han skulde dø saa kvast. Testamentet var gjort for flere Aar siden, og dèr stod der ingenting om Penger til Tryggve. Han Morfar hadde altid saa my at staa i og glemte at avgjøre et og andet. Og endnu hadde Tryggve over fire, næsten fem Maaneder igjen, før han fik Eksamen og blev Student. Og hvad skulde han ha at leve av i al den Tiden og betale Skolepenger med; for han Far syntes ikke, han hadde Raad til at avse mer end ett hundre Kroner til en foreløbig Hjælp for ham.

Hun strakte sig frem og la Konvolutten med Pengene paa Bordet. Og saa bøide hun sig sammen i en Klump, av Sorg, av Skam; hun syntes, han maatte kunne se tvers igjennem hende, at hun hadde kjæmpet med Far for at faa ialfald fem hundre Kroner til Tryggve til de sidste fire, fem Maanederne. Mor hadde ogsaa slaat paa, at de fik ofre fem Hundre, naar Morfar nu engang hadde tat paa sig at hjælpe Tryggve frem til Artium. Men Far sa Nei. Og det slik, at Mor gav sig næsten straks... Til Undskyldning for sig selv kom hun med noget Snak om, at naar Tryggve likevel ikke fik studere — for En kunde ikke fuldføre noget Studium uten Penger og allermindst det medicinske —, saa vilde det jo ikke være ham saa særlig magtpaaliggende at faa Artium heller. Det var netop godt for ham, at han blev nødt til at bryte med Studeringerne des før des bedre, naar han umulig kunde gaa den Veien. — — Siri hadde set, at Mor var blit rød, at hun skammet sig; men Mor turde ikke andet end gi op paa Forhaand Slaget med Far denne Gangen; han hadde for godt Tak paa hende; hun brukte for mange Penger til hele den Levemaaten, hun hadde ført med sig til Borg, og som Gaarden egentlig ikke kunde bære, men som Far igjen paa

sin Side ikke fik sig til at bryte med, fordi Mor nu engang hadde ikke liten Midel og desuten var anderledes vant end andre Koner paa Bondegaardene. Og Far var nok i al Stilhet ærgelig over, at Morfar hadde skjænket mangfoldige Tusen til velgjørende Øiemed i Bygden nogen Maaneder, før han døde. At Testamentet gav bort den lovlige Fjerdedel av Arven til bedste for Bygden, hadde nok ikke gjort ham blidere. Far mente, at skulde Tryggve ha disse fem Hundre, saa var det retfærdigst, at alle tre Arvinger delte Utgiften sig imellem. Men det vilde ikke Mor be Søstrene og Svogrene om at gjøre.

Siri sat ogsaa med den Hemmeligheten, at hun hadde stridd og graatt for at skaffe Tryggve de fem Hundre av de tre Tusen, som Morfar hadde git hende i Julegave til et Ophold i Frankrike i et Aar. Men baade Mor og Far hadde ment, at de tre Tusen blev for litet likevel, naar Reiseutgifterne kom til. En fik nok skjøte paa med flere Hundre, saasandt hun skulde avsted.

Tryggve var blit blek med en rød Flek høit oppe paa hvert Kind. Og sa ikke et Ord, endda det var længe, siden hun var færdig med Budskapet.

Det knitret i Lampen, som brandt. Stilheten tæret hørlig paa Tiden og gjorde tomt omkring hende. Hun syntes, han sat saa langt borte; hun blev ræd:

«No fé du vel it Artium iaar?»

Men han var færdig med Bygdemaalet for denne Gang:

«Nei, det gjør jeg nok ikke.»

«Vil du reis heim?»

Da lo han, svært stilt, men saa stygt likevel, at han rev hende ut av Taarer og Sorg og ind i Skræk.

Nei aldrig. Hvad skulde han dèr? Gaa derinde

til Latter, han, som ingenting var. En, som vilde studere og ikke hadde Artium, var ikke noget. Avindssyken hadde været stor før. Nu blev der vel Glæde over Skaden.

«Hvem kan ha misundt *dig?*» Han svarte ikke, og da blev hun ved: «Hvem vil vise Skadefryd ved slikt?»

Han saa op ut i Luften:

«Du er nok ikke videre kjendt i Husmandshytterne, du. Jeg vet dem mellem de odelsbaarne òg, som ikke kunde dølge, at de ikke likte, at Pladsgutten i Borglykka slap ind paa Latinskolen.»

Hun blev het; hun forstod, han mente Farfar og Faster Ingeborg. Det var blit saa stilt omkring de to i Kaarstua, dengang hun glad kom ind og fortalte, at Morfar vilde hjælpe Tryggve frem til Artium.

Hun tidde; for hun ante ikke, hun heller, hvad han skulde gjøre derinde. Det blev længe stilt. Hun visste ikke, at hun hørte, Taarnklokkerne slog, at den andre tok fat, før den første sluttet. Der blev Strid mellem dem. Da satte den tredie i med stor Basrøst, som advarte. Og den første tidde og skammet sig. Bassen blev ved dybt og haardt. Og den andre maatte gi sig, den ogsaa. Og Bassen sendte nogen brummende Toner efter den. Og saa blev det aldeles stilt.

Han sa til sig selv — det var, som om han tænkte høit —:

«En har Amerika. — Om ikke noget andet aapner sig, faar jeg reise dit.»

Ikke bare Ordene og Tanken saaret hende, men Kulden ogsaa. Han likesom skjøv hende utenfor Planerne sine; han regnet ikke med hende.

Han likte ikke Amerika, sa han.

Det grep hun. Hun var straks fuld av Tro og Glød og snakket Bygdemaalet: — Om han blev

nødt til at reise ditover, saa maatte han komme tilbake engang. De store Evnerne, han hadde, maatte han gi Norge, Fædrelandet. Han visste, han som hun, at ikke noget Land i Verden var som Norge, saa vakkert; det hadde saa underlig og rik en Fortid; det var Sagalandet og Fremtidslandet og Foregangslandet. Og ingen Bygd var saa vakker som hans og hendes. Engang vilde han bli tat imot med aapne Arme, hvor han viste sig i Hjembygden, ja hvorsomhelst i hele Landet, han, som hadde slike Evner.

Mens hun talte, hørte hun selv, at det bævet i hende, og ret som det var maatte hun stanse for at stænge for Graaten. Han svarte, som om han ikke hadde hørt Sorgen i hende: — Norge var bra nok, men bare for de odelsbaarne i Bygderne og i Byerne, ikke for slike som ham. Han og hans Jamliker var bra nok, bare saa længe de vilde være Husmænd og Træller. Ellers ikke.

Hun hørte, at Tanken var tænkt mange Ganger før, og det saaret hende, at han kunde Ordene utenad. Amerika hadde den Fordelen, sa han, at Folk, som litet eller ingenting eide herhjemme, i en Fart kom sig frem til Studeringer derborte. De arbeidet for Maten og læste samtidig. Det kunde En før her i Norge ogsaa. Overretssakfører Grack for Eksempel hadde gjort det. Men nu om Stunder var det svært vanskelig. I Amerika kjendte ingen ham; men her i Landet var det smaat; her blev han bare Husmanden, om han var aldrig saa dygtig.

Hun smilte ømt:

«Aa, men Tryggve, i *dit* Sted vilde jeg hæve mig over alt slikt.»

Han smilte, han ogsaa, men ikke ømt:

«En vet ikke stort andet end det, En har røynt.

røynt ɔ: erfart.

Du er flot; men du er ikke født Husmand heller.»

«Du er bitter mot mig òg.»

«Jeg er visst det.»

«Men det har du ingen Grund til.»

«Det har du Ret i. Jeg staar i Taknemmelighetsgjæld til dig òg.»

«Til mig? Nei. Bare til han Morfar.»

«Nu har nok Arvingerne hans overtat Gjælden; men de kan være sikker paa, den skal bli betalt. Og det med Renter.»

«Kjære Tryggve, jeg er viss paa, at Mor og Far aldrig har tænkt sig, at du skulde betale tilbake . . .»

«Det har de vel, naar de vet, at jeg har sagt, jeg vil betale tilbake.»

«Men likevel . . .»

«Det vet ikke du nokkaa om. Jeg tror ikke, de har noget at undvære.»

Ansigtet blev bare Forundring paa hende:

«Snakker du haanlig om Mor og Far, mens jeg er her.»

«Jeg mente ikke andet end det, som jeg sa.»

«Det var han Far, som ikke syntes, han hadde Raad. — Mor vilde.»

«Det visste jeg, før du sa det; for han er Bonde. Og Bonden faar aldrig nok. Det vet Husmanden bedst. — Des feitar Gaarden e, des magrar e Husmanden.»

Hun hadde reist sig, men gik ikke. Hun tidde længe raadløs. Men det var mildt, det, hun endelig sa:

«Han Far skuld haa hjølpt dæg.»

«Ja, det skuld han ja,» sa han og saa til Siden. Og han blev ved at snakke i samme Retning: — Han Far til han Farfar hadde ryddet Borglykka uten en eneste Haandsrækning fra Gaarden til

Hjælp. Og baade han Farfar og han Far hadde gaat paa Borg sin Tid, tørnet ut Klokka tre, fire, fem om Morgenen og arbeidet paa Laaven og i Skogen og i Marka fjorten, femten Timer i Døgnet og aldrig tjent mer end til daarlig Sild og Vass-Suppe og Vass-Graut med Bust paa. Hvad vilde Borg ha været værd for Eiermændene ned igjennem Tiderne, om Husmanden ikke hadde ætt akkurat saa billig som ei Ku? Nu idag saa En bedst, hvad Pris Borggaarden satte paa Husmanden.

Han reiste sig. Og han blev staaende og tie og vente paa, hun skulde gaa. At hun ikke drog hjem til Folket sit straks! Hun visste, at det aldrig kunde bli til noget dem imellem. Hvad stod hun da og hang efter? Hvorfor hadde hun pint ham med Brevene? Han og hun kunde ikke høre ihop. Det maatte hun forstaa. At bytte Brever med ham kunde for hende bare være noget og spelle sig med, mens hun ventet paa den Odelsmanden, som engang skulde hente hende med sig hjem.

Han saa i et Øiekast paa Snei bort paa Siri; det skygget av noget ondt i det. Hun hvisket:

«Æ ska skaff dæg fem hunder Krona, Tryggve.»

«Nei, jeg vil ikke.»

«Jeg er sikker paa min Onkel, Ridtmesteren, og den andre Onkelen min, Sorenskriver Baum, ikke vil si Nei, naar jeg fortæller alt, som det er.»

«Men jeg tar ikke imot.» Han skuvde Konvolutten, som laa paa Bordet, længer over mot hende.

«Har du Penger da?»

«Næi, ikke nok til Eksamen.»

«Da *ska* du ta imot.»

«Jeg skylder Slegta di nok før.»

Hun saa Bankboken i Bordskuffen; hun vilde hæve Pengene bak Ryggen til Forældrene, om hun saa siden skulde reise hjemmefra og ta sig Tjenest.

«Du ska faa taa *min* Pæng.»

«Jeg vil ingen Hjælp ha.»

Siri maatte tie, mens hun tok langt efter Veiret. Hun trængte meget Veir for at kunne si:

«Tryggve, hi æg naa'n Gong saara dæg?»

«Næi,» kom det kvast, som om han vilde stænge for det, som bævet i Mælet hos hende. Og han saa halvt bort. Han stod der og hadde muret sig inde i sig selv. Han turde ikke slippe hende indenfor. Men i Siri skiftet det saa fort og sterkt, at Ansigtet gik over fra blekt til rødt. Hun trodde, hun forstod, at hun plaget ham; han mente vist, at hun gjorde sig liten for at tækkes ham. Haha! Han tok hende for en Tigger!

Siri nærmet sig Døren og var saa langsom, som om hun biet paa noget. Han flyttet hverken Fot eller Øie efter hende. Da hun uten Hjælp hadde faat Kaapen paa, snudde hun sig indefter paanyt og rettet sig op saa heftig, at hun kom til at hælde litt bakover, og da brandt det svart, det blaagraa i Øinene. Han dukket Hodet fremover som for at værne Ansigtet, endda det ikke vendte mot hende.

«Koffer takke du it, naar æg by dæg Hjølp? — — Husmand!»

Hun stod bitte litt, før hun gik. Bak hende lo det kort og mørkt, etpar saare Lyd bak en sammenbitt Mund.

Hun drog sig nedover Trapperne uten at se sig for. Men nede i Gangen sank det over hende alt det, de to engang hadde hat sammen, Skogen og Laaven og Akebakkerne og Bøkerne og Fremtiden; hun kunde ikke bære det og ség ned paa et Trin. Og sat længe, helt til hun fik graate. Og endda længer, helt til hun magtet at rette sig op og gaa. Hun kom ut paa Gaten. Luften var blit saa skarp, at hun et Øieblik merket, den bét. Det vilde bli

en streng Nat ovenpaa en mild Dag. — «Husmand!» Luften hadde tørket bort Taarerne. — «Husmand!» Og hun saa trodsig op mot Domkirken og Kathedralskolen, som hadde tat ham ind under sig og ikke visste, hvad for en han var.

Utpaa Natten sat hun i Sengen med opspilte Øine. Hun hørte endnu de saare Lydene, han lo, da hun gik. Hun hadde graatt, men saa stilt, at Frøken Lilli, som hun delte Værelse med, ikke vaagnet.

Nu forstod hun saa godt, at han hatet Borg og al hendes Æt. Det vilde hun ogsaa gjort, om hun hadde været ham. Han hatet hende ogsaa; for han trodde smaat om hende, trodde som en Husmand om hende. Han tvilte paa, at hun var den, hun var. Derfor turde han ikke ha hende med paa den lange, vanskelige Færden sin. Han skar hende ut av Brystet sit med Vilje og Overlæg. Aa, at han kunde! Det var uhørt; det var Raaskap over alle Grænser.

Og hun fægtet med Knytnæverne i Luften mot ham.

XXIII

Da Siri reiste ind til Byen for at tale med Tryggve, hadde hun ikke nævnt til Nini Schwartz andet Ærend end et, hun skulde utrette for Faren. Da hun kom tilbake, merket hun, at Øinene hos Nini var saa underlig aapne; de ventet paa noget; de spurte, og Siri kunde ikke svare. Og undgik dem.

En Dag sa Nini noget, som faldt saa tilfældig; men likevel forstod Siri, at det var ment til hende:

«Livet har noget godt i Bakhaand til hvert Menneske, tror *jeg.*» Den rødblonde Ungen stod mellem dem nede paa Gulvet, hadde stukket Fingeren i Munden og stirret tyst op paa Siri. Barnet var der som for at vidne, at Mor snakket sandt.

Men Øinene hos Rikke og Eilif saa ikke saa ret paa Siri som før. De to nævnte ikke Saken sig imellem. Denne Husmandsgutten og Siri og disse Pengene, som Eilif ikke hadde set sig Raad til at gi ham, det var litt pinlig og ækkelt. De forhørte sig ikke om, hvordan Tryggve Borglykka tok den Besked, hun hadde med til ham. Og Siri fortalte det ikke.

Fru Rikke hadde faat noget nyt at stelle med; hun skrev Brever til John, som gik i øverste Middelskoleklasse i Stiftsstaden. Ingen sa Lille-John længer nu, da Farfar var død. Det blev mindst etpar Brever om Uken, og de kostet Tid likesom alt, som Fru Rikke gjorde. Og saa var det en liten Pengeseddel at putte ind engang imellem, og den

maatte ikke John takke for i Brevene hjem. Far skulde ikke vite om Seddelen; for han holdt Gutten saa knapt. Hun sendte en liten Pakke ogsaa, og det ikke saa sjeldent, med litt Frugt fra Haven. Siri kunde ikke mindes, at Mor nogen Gang hadde gjort slikt for hende.

Siri drev paa, at hun maatte til Frankrike alt i Vaar; hun vilde ikke vente til Høsten. Des før hun reiste, des før kom hun igjen. Hun skulde bli flink i Fransk og Engelsk. Hun skulde bli Lærerinde og klare sig selv.

Forældrene syntes, de kunde ha Bruk for Siri til over Skurd-Onna; men der var ingen Hygge ved hende længer. Ikke fordi hun sa noget leit; hun tidde for det meste; men det var ikke av det gode, det heller. Og naar hun snakket, var det ikke for at glæde hverken sig selv eller andre. Begge trodde, de hjalp hende bedst over Motgangen, naar de lot hende reise alt nu i Vaar. Men den Grunden nævnte de ikke for hverandre. Nei, Eilif sa til Konen, at det var bedst Siri drog; for det var ikke stort Gagn i hende likevel, som hun *nu* var. Og Rikke mente som han.

Hun skulde avsted i Slutten av Mai. Men saa blev hun klein og laa nogen Uker. Og da blev Reisen skutt ut til Høsten. I den Tiden hun holdt Sengen, kom Faren en og anden Gang op og sat hos hende, naar han hadde Tid. En Morgen hadde han en liten Katunge med, en, som skulde bli den nye Katten paa Gaarden. Siri fik ta sig av Ungen, mente han, og se til at faa Folk av den, hun, som hadde lært saa my.

Faren gik; men hun rørte ikke Dyret. Og hun graat ikke.

En Dag i Skurd-Onna blev Siri staaende ute paa Stubmarken og se sig omkring. Kornband

Kornband ɔ: Kornneg.

hadde staat paa Staur tæt igaar Morges. Nu var Storparten væk. Det mindet hende om, at Tiden til at reise snart var der. Eilif, som stod i Nærheten, tænkte nok paa det samme; for han sa, at naar hun blev borte saa længe i fremmed Land, saa kom hun vist væk fra alt det hjemlige. «Aanei da,» svarte hun og stridde mot Vékheten inde i sig; for hun hørte noget mildt i ham, og det gjorde hende ikke bare godt. Da la han til, at det var ikke saa vaalig, om *hun* kom bort fra Bondestellet og fra Bygdelivet; hun var et Kvindfolk og kunde gifte sig i Byen eller med en, som ikke var Bonde, eller leve ugift som Lærerinde. Men hvordan skulde det gaa Broren hendes, han John, trodde hun? Det var ikke stort av Bonde igjen i Gutten. Det var et Spørsmaal, om han vilde finde sig i at drive som ret og slet Bonde; det var ikke sikkert, at han giftet sig med en Bygdetaus, som kunde og vilde arbeide paa Gaarden som andre Bondekjærringer; for der blev ikke Penger nok igjen til at leve paa anden Vis end som Bonde her paa Borg.

Hun saa i et Øiekast op paa Faren. I den senere Tiden samlet Rynkerne sig tættere omkring Øinene likesom for at raadføre sig med hverandre om, hvordan Vanskeligheterne skulde møtes. Hun blev litt eftertænksom. Her gik hun og grublet bare paa sit eget, mens han tænkte for dem alle sammen. Naar Faren ikke fandt stort av Bonde igjen i John, saa visste Siri, at han gav Moren Skylden; det var ikke det, at hun skjemte ham bort; men hun var likesom aldrig Mor til en, som skulde bli Bonde, naar hun opdrog ham. Han og Moren hørte mer ihop end nogen anden paa Gaarden; de var begge kry av hverandre.

— Langt ute i September kom Siri sig avsted til

vaalig ɔ: farlig.

Frankrike, til Caen, til Universitetsbyen ved den engelske Kanal, til en Professorfamilie. Husherren var Filolog og lysten paa skandinaviske Sprog foruten paa en Mængde andre. Han brukte hende stundom til Hjælp, naar han stod fast i noget nordisk. Han spurte, og hun blev nødt til ret som det var at gjøre sig klart et og andet, hun før ikke hadde hat rigtig Greie paa, især i Morsmaalet. Det varte ikke længe, før han visste mer og sikrere om mangt inden det Emnet end hun. Og saa underlig gik det til, at hun fik stelt paa Norsken sin hos ham baade i Roten og i Toppen. Av de to Døtrene lærte hun Fransk. De var nidkjære, naar det gjaldt at rette paa hende i Sproget, og naar det gjaldt at more sig, og Siri var nidkjær, hun ogsaa; hun morte sig svært, syntes de andre to. En gammel Miss mjavet Engelsk ind i hende og smilte uophørlig gjennem Hornbriller saa svarte og strenge, som Øinene bak dem var lyse og blide. Og der kom engelske Studerende i Huset.

Hun var borte fra Norge i fjorten, femten Maaneder. I den Tiden bodde hun nogen Uker paa Forsommeren paa et engelsk Gods, var Gjest hos Venner av Professoren og Døtrene.

Men om Natten hændte det, hun saa op paa Himmelen fra Sengen, hun laa i, og blev var en av de Stjernene, hun kjendte fra gamle Dage, en av dem, som stod over Fjordene derhjemme. Da snudde hun Ansigtet bort, bort fra Stjerner og Minder. Hun moret sig bedst, naar hun ingen Himmel saa. Og det gjaldt om at more sig. For hvad kom der siden? Naar alt kom til alt, saa var der kanske ikke andet, som var morsomt, end det at more sig.

Der hun laa med Døren aapen ind til Soverummet til de franske Veninderne, hørte hun lange,

jevne Aandedrag. De to var saa elskværdige, at de lot, som de trodde, hun var fortrolig mot dem; men det, som kunde være værdt at vite om hende, det var ikke noget, som kunde fortælles; hun syntes, hun hadde saa liten Greie paa det selv. Somme Tider var hun saa tom, at hun blev ræd. Da var det, hun kunde tænke efter, lete efter, hvad det var, hun hadde tapt.

En Morgen i Førstningen av December steg hun iland paa Bryggen i Hovedstaden hjemme. Hun hadde ligget tilkøis sidste Døgnet for urolig Veir. Forskjellen mellem det graa, vaate, skidne, hun saa dernede paa Havnen og omkring den, og det, hun kom fra, halvt stanset hende en og anden Gang der hun gik frem. Hun stod likesom mitt oppe i et ondt Varsel. I Eftermiddag skulde hun reise med Toget nordover; hun hadde nogen Timer fri, men søkte ingen. Oppe paa Strøket saa hun mellem Regnkapper og Paraplyer et uventet Glimt av Tryggve Borg. Og da sa det høit i hende:

«Husmand!»

Og en lang Stund tænkte hun paa ingen Ting, ikke paa ham eller paa noget andet. Dagen med de lave Skyerne var en Hætte over hende. Regnet kom og var borte med korte Mellemrum. Grupperne drev forbi og snakket Norsk og var ukjendte for hende. Det var likesom ikke til at tro, at hun *var* her, og at dette var Norge, og at nu var hun hjemme, og her i Landet skulde hun bli Resten av Livet. Det var først langt senere, det var nede paa Stationen, mens hun bar paa litt Reisegods, at hun husket Tryggve. Tomheten i Brystet hadde begyndt at gjøre ondt, og det vækket hende, saa hun blev vâr, at hun virkelig hadde set Tryggve igjen idag. John hadde engang skrevet til hende, at det gik visst Tryggve svært bra. Rektoren gjorde Utvei for ham frem-

deles. Den, som fik Præceteris, blev det nok en Raad for, mente John. Tryggve hadde været hjemme i Borglykka etpar Dage i Sommer, fortalte han, men hadde ikke søkt andre end Forældrene.

Siri sat i Kupéhjørnet. Time efter Time bar det gjennem Skog og Sne.

... Han kom vel aldrig indover Fjordene mer. Han hadde et Arbeid, hele Fremtiden, hele Landet, hele Verden. Og da saknet han vel ingen Ting; han hadde nok glemt det, de snakket sammen om ... den Gangen i Skogen ... nu var det ogsaa saa mange Aar siden ...

— Det var snetungt nordenfjelds ogsaa.

Faren var alene nede paa Kaien med Bredslæden for at ta imot Siri. En av Husmændene stod her med en Langslæde for Kofferterne. Det skumret sterkt, saa Lys var tændt i mange Hjem i Langnæsviken. Faren sa, det var bra, hun kom. Julen ifjor hadde ikke været nogen rettelig Jul.

Hun skjønte, at han længe hadde gjemt paa de Ordene. Han hadde avgjort med sig selv, at dem skulde hun ha. De faldt, likesom han halvt undsaa sig for at si dem. Og fordi de kom fra ham, var det med Blygsel, hun tok imot. Hun kjendte, hun var glad i Faren; men hun kjendte ogsaa, at hun var bitter paa ham.

Hun kunde saavidt se igjennem Halvmørket, at Flaget rørte sig oppe paa Stangen hos Nini og Olaf; men endnu mens hun kjørte opover Bakkerne og glædet sig til Hjemmet og Vennerne tænkte hun paa, at hun skulde ut paanyt, til en Reise, længere end den, hun sluttet idag. — Etsteds! Etsteds Plads for al Evne i hende og Hvile for al Længt.

Hjemme og nede paa Tingstad var der ogsaa Flag oppe endnu. Dampskibet hadde været senere end vanlig. Dombjelderne varslet, at hun kjørte

ind paa Gaarden, og da var alt, som kunde flytte paa sig, ute for at ta imot eller ialfald for at se paa, at hun blev tat imot. Vinduer og aapne Dører lyste. Tændte Lykter kom frem. Hesten rystet den lange Borgbakken av sig, saa Bjeldeklangen snéret i Vægger og Ruter; «Baldur» gjødde, og da han kjendte hende igjen, strakte han sig paa to for at ta hende om Halsen. Moren kysset hende. Og det var første Gang, saa langt Siri kunde huske bakover. Omkring Trappen i Østlaana stod baade Dreng-Mads og Tausene og etpar Husmænd, for det var like efter Nôn. Hun maatte bort og klemme dem i Næven som snarest, før hun gik ind med Moren og Faren. Og like til dækket Bord. Mens de spiste, hørte de, at Slæden med Siris Kofferter kjørte ind paa Gaarden og blev læsset av. Folk trampet og bar. Nini kom, og litt senere Faster Ingeborg. Og da maatte Kofferterne op, og de Sakerne frem, som hun hadde skaffet sig i Frankrike. Fru Rikke fortalte, hvordan *hun* hadde været klædd, dengang *hun* vendte hjem fra Frankrikesreisen, hvordan Moten var den Vinteren, og hvor Klærne hadde stukket av mot dem, som Damerne gik i herhjemme. Og Siri maatte fortælle om otte Dage, hun hadde været i Paris.

«Hvad vil du *nu?*» spurte Nini. «Bli Lærerinde?»

«Ja.»

«Naar du har slitt ut Pariserkjolerne?» Nini lo.

«Ja netop.» Siri smilte ikke. Og Veninden blev straks alvorlig, hun ogsaa.

— De første Dagene merket Siri, at hun fik et og andet blankt Øiekast fra Moren.

«Du er vokset. — Du er blit høiere.» En anden Dag sa hun: «Du har faat bedre Manerer. De

snére ɔ: knitre, hvine. — Nôn ɔ: Spisetid omtrent midt paa Eftermiddagen.

vilde ha glædet din Morfar. Glem dem nu ikke her paa Bygden.»

Men Siri saa, at Moren ikke fik Brevene til John fortere fra Haanden nu end før. Det Arbeidet blev aldrig bare Vane for hende, ikke noget at stulle med bare i Fristunder heller; det krævde stadig Omtanke. Tænk, om hun glemte at faa med noget, som kunde være hyggelig for Gutten at høre om.

Nu var han paa Landbruksskolen. Moren puttet en Seddel ind i et og andet Brev og laget Pakker med noget ekstra godt til ham. Albert, som gik paa Middelskole i Stiftsstaden skrev, at han hadde det smaat, og mente, at John hadde det bedre. Moren mindet ham om, at nu var det to, som skulde holdes i Kost og Logi og Skole borte fra Hjemmet, nu maatte der spares; nu var der to at dele paa, og saa var John saa meget større, snart voksen.

John og Albert kom hjem til Jul. Og Siri og Far og Mor var ute paa Trappen og tok imot dem. Da saa Siri for første Gang, hvor pen John var, og at han var en Sprætt. Moren smilte, gav sig over i Smilet, kunde ikke dølge hverken for Gutten eller de andre, hvor stolt hun var av ham. Det synte sig nu, at han, som Mor sa, var næsten voksen. Han røkte Cigaretter og dængte sig paa Læggene med en tynd, fin Spadserstok, naar Faren ikke var tilstede. I Julelagene var han bedste Danser. Han fik Kamerater og Venner, hvor han snudde sig blandt Ungdommen, endda han var stillfarende at regne for; men i hvert Lag blev han blek utpaa Kvelden; han hadde drukket for meget. Og sat rolig og saa paa Leken for at dække Rusen og kom fra den uten at gjøre større Skam paa sig. — Han var saa klar, sa han; det var tussig

Sprætt ɔ: Laps. — klar ɔ: træt. — tussig ɔ: tungt, anstrengende.

at være længe oppe utover Nætterne, naar En ikke fik til at sove om Morgenen.

Mot Moren hadde han altid været vaaken og fin; de hadde alle Dage likesom hat noget sig imellem, som de andre var utenfor. Og han gik Faren under Øinene, nu som før. Han hadde aldrig lagt Merke til Siri, uten naar hun kom i Veien for ham paa nogen Maate. Men nu var han Ridder; hun blev mer forundret end glad over det. Naar han var som mest galant, kunde hun bli litt fortænkt, næsten litt vemodig; for hun var utryg paa ham.

— Siri fik ikke saa litet Arbeid at staa i den Vinteren. Hun saa, at mangt og my gik paa en Slump; der blev ikke holdt strengt Hus hverken med det ene eller det andre; for der var ingen rettelig Myndighet og Fremfærd i Beret længer, hun, som skulde være den fornemste. Og Helsen slog sig vrang for hende, saa hun maatte i Sengen ret som det var. Alt dette jog paa Siri; hun blev nødt til at staa fremst i Kvindfolkarbeidet; hun blev spurt og maatte gi Svar, maatte gi Paabud ogsaa.

Men hun likesom bare laante sig bort til dette; det kunde være slut hvad Dag som helst. Tid og anden arbeidet hun som av Utaalmodighet; det hændte, hun arbeidet sterkt midt i Ulysten, som hun til andre Tider drev paa av Lyst eller av Trang til at faa fra Haanden det, som laa for.

Hun gjorde sig en og anden Gang en liten Skjøt ned til Faster Ingeborg og hentet sig gode Raad. Stundom maatte Fasteren følge hende op for at hjælpe til med Daad ogsaa. Det monnet saa jevnt omkring Siri, at der kom omsider næsten som en Slags Spænding i Arbeidet, og da blev ikke Arbeidet det samme opigjen Dag efter Dag, som hun engang fandt det. Det skulde ikke bli

saa vanskelig at rive sig løs og faa reise, naar alt ute og inde var istand og igang.

En Kveld utpaa Vaarparten, hun stod inde paa Buret, kom Hansine, Mor til Tryggve, og skulde gaa hjem. Hun vinket hende ind til sig og stak litt Gryn i Spandet hendes. Hun gjorde slikt mot Hansine en Gang imellem, naar hun kunde gjøre det, uten at andre saa det. Kjærringen sa Tak og rullet og skjæivet avsted, men stanset ute paa Gaarden, vendte om, nærmet sig og sa:

«Æg klore ihop e' Bræv aat 'om Tryggve imorraa. Ska æg hels 'om fraa dæg?»

«Næi,» kom det avgjort.

Hansine stod, som om hun var slaat paa Truten. Og det varte litt, før hun drog sin Kós.

— Siri hadde ikke faat Tid til at gjøre sig fortrolig med, at Langnæs var solgt, dengang hun reiste. Men nu gik hun aldrig forbi Gaarden, uten at hun merket det. Folk bygget om paa Uthuser. Altid saa hun Uorden rundt omkring dernede, og Haven var ustelt. Og endda averterte den nye Eieren, at Langnæs var tilfals. Nu var det visst Meningen, at et Aktieselskap skulde ta det. Folk snakket om, at Kommunen burde kjøpe det for at sikre sig rikelig Havneplads og for at stykke Resten av Jorden ut til mindre Bruk. Og det var kjendt, at en utenbygds Mand bød paa Eiendommen. Siri fulgte Gaarden, som En gir Agt paa sit eget kjære Skib, som er ute i overhændig Veir.

En Morgen utpaa Vaaren sa Moren til hende — de var to ene i Stuen —:

«Tænk, om din Far hadde kunnet overta Langnæs efter din Morfar og drevet baade sin egen og den de fire, fem Aarene, til John blev færdig. Saa var begge Gaardene blit i vor Slegt.»

«Men skulde der ikke mange Penger til?»

aat 'om ɔ: til ham.

«Ikke flere Kontanter, end vi kunde klaret. Han vilde nok faat Langnæs billigere end han, som kjøpte den.»

«Men saa dyr Driften vilde blit.»

«Men for Indkomster den kunde faat! .. og for en Fremtid den Gaarden har ... med Havneplads og Kai og god Jord og Skog. Naar Jernbanen engang kommer, vil den Gaarden stige svært i Værdi.»

Siri likte ikke disse Ordene. Mor sat der i Stolen bestandig og lot andre gaa og løpe for sig. Og holdt Møien og Ubehageligheterne utenfor Døren. Hun skulde helst la være at røre ved Far. Han læsset aldrig Bekymringer paa hende, og hun krævde heller aldrig at faa Part i dem.

Mor ante nok det, som gjæret i Siri.

«Far er svært dygtig; men han er ikke dristig.»

«Nei, men kanske er det bedst for os alle, at han bare er dygtig og ikke dristig.»

Mor blev sittende og brygge paa noget, som hun ikke straks fik til. Men det kom tilslut:

«Tænk, om han hadde været *saa* dygtig, at det lønte sig for os alle sammen, at han var dristig.»

Det kunde ikke Siri si noget til. Og Moren blev ved:

«*Da* kan det hænde, du en Dag hadde sittet som Frue paa Langnæs. Ingen var nærmere til det end du. Naar vi hadde latt vor Arvedel i Langnæs staa, hadde han, du blev gift med, ikke behøvd at være nogen rik Mand for at kjøpe Resten, saasandt han hadde kunnet drive Gaarden selv som dygtig Landmand.»

Men da maatte Siri ut av Stuen. Hun var hurtig og blek og sa ikke et Ord.

*

Siri blev hjemme i halvandet Aar efter Utenlandsfærden; hun likesom kjøpte sig Lov og Ret til at reise ut igjen ved trofast Arbeid; hun kjøpte sig hjemmefra; for det var saa mangt usynlig, som holdt hende igjen, og gjorde hende vék, naar hun tænkte paa Reisen. Det var blit slik, efterhvert som hun hadde arbeidet og kommet nær indpaa mangt paa Gaarden, især Dyrene. Hver Ku, hver Sau, hver Høne kjendte hun, og det egentlig bedre, end hun brydde sig om; for nu blev det saa meget at rive over, naar hun maatte væk; hun likesom stod inde for, hvordan det skulde gaa dem, naar hun engang var borte. Hun kom nok aldrig til at bo her mer, kom bare hit paa en liten Tur i en Ferie; det vilde likesom bli en Avsked for altid, naar hun en Dag drog sin Vei.

Den sidste Vaaren, hun var hjemme, blev egentlig den første, hun rigtig la Merke til; den blev hun over al Maate glad i. Hun fulgte Dag efter Dag den første bare Flekken ute paa Gaarden, dèr, hvor Solen stod længst, hvordan den aat sig utover, slukte andre og mindre Flekker, som imidlertid hadde aapnet sig; de tok alle Skapelon efter Fugl og Fisk, efter Dyr paa to eller fire eller efter Kall og Kjærring. Nogen milde Regnveirsnætter drev Vaaren saa fort frem, at hun maatte stanse op i Undring om Morgenen og ta Maal. Det hele hadde likesom ikke gaat rigtig til. Men en Dag kom Nordenvinden. Aa, den var kald som en bedsk Vinternat, rent nask. Snefonnerne var Stein, som stak op av Jorden; de var til at bruke Dynamit paa. Vaaren laa stiv som et ungt, forfrossent Dyr; den var nær ved at dø. Da kjælte Søndenvinden for den en Morgen og øste mildt Regn utover den. Og den reiste sig og hufset sig. Og snart løp den galen igjen indover Fjordene.

nask ɔ: graadig, hidsig. — hufse sig ɔ: ryste sig, skutte sig.

Sommeren, som kom, var saa fin og blank og varm, at den mindet hende mest av alt om den første, hun husket klart, om den Sommeren, da hun var fem Aar, og Bjørnson var heroppe paa det store Folkemøtet. Den blev mangen Gang nævnt Mand og Mand imellem, saa god var den. Hun maatte reise mellem Slaatten og Skurden; for da begyndte den Skolen, som skulde gjøre hende til Lærerinde.

Eilif hadde længe visst, hvad han hadde i Vente. Om Kvelden oppe i Soverummet nævnte han mer end én Gang for Rikke, hvor sørgelig det var, at Ungdommen ikke vilde bli værende hjemme. Paa Gaard efter Gaard bort gjennem Bygden mistet Forældrene Barna sine. Somme Steder blev bare Odelsarvingen igjen. Byen tok dem. Og den holdt paa dem; de fandt snart, at det var lettere at leve dèr, mer Moro og mer Stas. — Da sa Rikke gjerne noget om, at det var vel ikke altid Moroen og Stasen, som drog; det var kanske ogsaa noget andet i et Menneske, som drev En ut. — Det kunde saa være, mente han, og begge tænkte paa Siri. Hun hadde forandret sig ikke saa litet, siden hun var ute; men de visste likesom mindre om hende end nogen Gang før. Hun fortrodde sig ikke til nogen. Tid og anden var det, som om noget brøt i hende, hvad det nu var. Eilif hadde etpar Ganger gjerne villet spørre hende ut, men kom sig ikke til det. Og Reisen var nok ikke til at undgaa, og ikke det, at den blev lang heller, saa lang, at den kanske varte hele Livet ut.

Og saa reiste hun.

XXIV

Siri Sand stod og grov i Bokhylderne hos Grosserer Arnt Lidbek. Her var mange Verker, mange sjeldne, somme endog snurrige, de fleste fra andre Tider, en hel Del fra andre Land. Og Bindet, Permerne, var skapt over Boken. Ialfald hadde Siri let for at synes saa, hun, som ikke hadde læst Bøkerne. Her var mer gjængse og kjendte Verker ogsaa; men hvert enkelt hadde noget særlig ved sig, om En ogsaa ser bort fra Indholdet. Sjeldsynte Eksemplarer av første Oplag ved Siden av Bøker, som hadde tilhørt vidspurte Mænd eller Kvinder. Enten hadde Eieren skrevet sit Navn i den eller endog kloret Ord ned i Margen. Eller han hadde klistret sit Ex libris ind. Eller det var Papir og Tryk, som var underlige eller baade underlige og lækre. Men først og sidst var det Bindene.

Arnt Lidbek stod og grov, han ogsaa. Han drog frem et Bind her og et Bind der, knép kjærlig i et, gransket et andet paa Ryggen, strøk et tredje mot Haandbaken for at kjende Motstanden i selve Stoffet i Bindet. Og rakte hende det.

De to var alene i hans Arbeidsrum. Og *disse* underlige Bokhylderne hørte hjemme netop her, syntes hun. Overalt var der Smak, men saa helt anderledes end paa Borg og i sin Tid paa Langnæs. Her var saa for-sig-gjort og litt bort imot det kuriøse. Og Manden selv forelsket i Møblerne, i al Stilhet optat av dem, øm mot dem. For

Morfar og Mor var Tingene i Hjemmet ikke Lidenskap; de stod der de stod. Og det var selvsagt.

Han var en mørkhaaret Mand paa etpar og tretti, slank, spænstig, glatraket. Munden tynd, svak, usikker, men ellers næsten fin. Siri hadde aldrig, ikke hos et voksent Menneske, set Øine, som skiftet som hans. Lys tændtes og slukkedes. Skygger kom og gik. De var brune og varme og vakre, tilhørte en vakker Gut. Stundom glemte han, at han ikke var alene. Da kunde de bli saa sorgtunge, som om de stirret ind i en ubotlig Ulykke. Og da gjorde det En likefrem ondt at se paa dem; for de var Barneøine. Men de stirret ikke længe av Gangen.

Han og hun stod her og snakket saa sagte, næsten hvisket; for inde i Stuen spilte Lilli Busch. Og Siri syntes aldrig, det var noget at høre paa, at Lilli spilte. Han syntes visst som hun; han hadde ialfald reist sig og gaat bort til hende, da hun begyndte at kike i Hylderne. I Rummet indenfor sat bare Lilli og hendes Søster, Gitte, og deres Bror, Bernt, en Ven av Verten. Det hele et litet utvungent Aftenselskap hos en flot Ungkar.

Idag var det andre Gangen, Siri var hos Lidbek. Og nu var det straks paa Nytaaret. I Juleferien hadde hun været hjemme og sagt om sig selv, at hun var en middels Elev, og at hun hadde Utsigt til at bli en middels Lærerinde engang. Hun vilde dra sørover med Tiden.

Det snedde, da de fire Gjesterne gik hjemover. Gitte og Broren foran, Arm i Arm under én Paraply, og Lilli og Siri efter under den andre.

«Det er bare for din Skyld, at vi, Damerne, blir bedt. Ellers er det jo av os bare Bernt, som kommer der.»

Siri tidde. Hun hadde hørt de Ordene fra Lilli før.

— Grosserer Arnt Lidbek kom ofte baade ubedt og umeldt til Familien Busch efter Kveldsbordet. Han søkte Bernt, Vennen fra Skoledagene; men det blev gjerne slik, at de to slog sig ned inde i Stuen hos de andre. Han passet paa, naar hun drev hjemover fra Kurset, hilste dypt, helt ærbødig og prøvde aldrig nogen kameratslig Tone. Han spurte, om han fik følge et Stykke; han gik hver Dag en liten Tur før Middagen, sa han. Hun likte, at han tok Farvel, før de naadde Hjørnet av den Gaten, hvor hun bodde, saa hun slap at komme til Døren sammen med ham. Han fortalte, hvordan han hadde set op til Herman Grack hele Barndommen og Ungdommen igjennem. Ja, for hans Far og hele Hjemmet var Venstre. Herman Grack hadde staat for ham som et stort Menneske, et sandt og frygtløst et, ja mer end det — som en Gud. Lidbek hadde fulgt efter ham paa Gaten, helt ned til Dampskibet engang, da Grack skulde reise hjem til Langnæs. Han husket *hende* ogsaa, Frøken Siri, hans Datterdatter, fra engang hun var med sin Morfar og Forældrene til Byen til et politisk Foredrag; han var omkring de tyve, én og tyve, hun antagelig omkring de tolv, tretten. Og siden hadde han aldrig kunnet glemme hende.

Siri saa op paa Lidbek, da han sa dette. Og hun gjorde det trygt; for hun visste, at denne Manden kunde ikke se paa hende, naar han fortalte slikt. Den svake Rødmen, han fik, rørte hende. Og nogen Øieblik kjendte hun, det dunket i Barmen.

Egentlig likte hun ham ikke rigtig. Han var ikke bare ærbødig mot hende, nei, han kunde for etpar Sekunder faa noget ydmygt over sig. Og hun kunde likesom ikke bli sikker paa, hvem han var. Der hang ved ham noget, som likesom ikke var norsk. Og saa var han litt for utsøkt klædd. Og saa maatte hun synes Synd i ham, naar

Ansigtet sank sammen, mens Folk snakket og lo høit i Nærheten. Hadde han da ingen at fortro sig til? Ingen at gaa til?

Siri og Lilli var ikke længer sammen om Soverummet. To av Døtrene hadde reist ut, giftet sig. Hjemmet var rummeligere. Lilli var noget i en Bank likesom Søsteren, Gitte, og Broren, Bernt, og Faren, Kassereren. Lilli stak Hodet ind av Døren til Siri ut paa Eftermiddagen; hun vilde se, om hun var færdig med Opgaverne. Ofte maatte hun dra Hodet ut igjen; hun var for tidlig her. Om Kvelden sat Siri inde hos sig selv og læste et eller andet, som ikke hørte Kurset til. Da banket det paa Døren igjen, og Lilli kikket ind. Arnt Lidbek var kommet. Om ikke hun ogsaa vilde være sammen med de andre? — Eller Lilli var her bare for at prate. Og da faldt der altid Ord om Lidbek eller om dem, som stod ham nærmest. Siri fik høre, at han hadde stængt Manufakturbutikken, da han tok Firmaet efter Faren, og gaat over til at være bare Grossist. Men den Gamle hadde ikke likt *det*. Den Butikhandelen var god og sikker. Han hadde selv begyndt som Handelsbetjent og langsomt stridd sig opover. Men — mente Lilli — Arnt Lidbek var stor paa det, forfængelig; det kunde nok Siri selv se, men svært dygtig; dristig ogsaa; han hadde arbeidet fem, seks Aar i andre Land og gjorde hvert Aar en Reise ut. Nu var han den eneste i Byen, som drev Manufaktur bare en gros. Han var ikke likt, nei likefrem lagt for Had av de gamle Huser inden samme Fag; de kaldte ham Svindler og Humbugmaker, — slik som Misundelsen gjør. Egentlig var Lidbek for stort anlagt for Byen. At han var et godt Menneske, et stort Hjerte, det saa nok Siri ogsaa. Og Bernt tvilte ikke paa, at Arnt Lidbek en Dag

blev en svært mægtig Mand — slik en Omsætning, som han alt hadde. Og slik Evne, som han sat inde med, til at vinde Mennesker. Alle vandt han undtagen Konkurrenterne.

— En Dag, Lidbek fulgte Siri hjem fra Kurset, kom han til at nævne, at han i sin Tid hadde gjort sig svær Umake for at faa fat paa en eller anden Bok eller et litet Skrift med Gracks Autograf. Men det hadde ikke lykkedes. Siri gav ham derfor en Kveld i Dagligstuen hos Busch et litet Hefte, en trykt Proces, med Morfars Navn i, skrevet av ham selv. For hende var det en Maate at gjøre Gjengjæld paa; hun hadde tat imot Gjestfrihet. Han blev rød av Glæde og gransket straks Skrifttræk og Papir og saa efter, naar og hvor Verket var trykt; han vilde la det indbinde med Omslag og det hele; men han maatte først nærmere tænke over Bindet.

Men ikke en halv Time senere sat han nogen Øieblik adspredt, hørte ikke paa nogen. Han saa slik ut, at hun hadde Trang til at gaa bort til ham. Hun var selv ensom, og hun hadde Stunder, da hun trængte at være noget for andre. Somme Ganger kjendte hun det, som om Arbeidet for En selv aldrig vilde føre frem til det, hun længtet efter, til det, som baade var Arbeid og Hvile paa én Gang. Det, hun gjorde nu for Tiden, var bare noget foreløbig.

Ut paa Kvelden Dagen efter kom der en Buket ind av Døren; hun hadde aldrig set Maken, ikke i Mars Maaned. Hvor hadde han faat de Blomsterne fra? Fandtes de i Drivhuser heroppe? Eller hvor? — Lilli var sikker paa, han hadde hat Folk til at kjøre Byen og Forstæder rundt for at skaffe dem, og at han selv hadde laget Buketten. For hvem ellers kunde gjøre et slikt Pragtverk?

Da han etpar Dage senere slog Følge med hende

— hun kom fra Kursus —, spurte han, om ikke hun og han skulde hjælpes ad med at skape det skjønneste Hjem i Byen, hendes og hans Hjem?

De hadde naadd til det Hjørnet, hvor han pleide ta Hatten dypt av og gaa sin Vei. Endnu hadde hun ikke svart. Han lot ikke til at ville stanse. Da stanset hun og sa, at hun maatte tænke sig om en Ukes Tid. Og gav ham Haanden og forlot ham.

Hver Dag fik hun Brev fra Lidbek. Siri hadde helst set, at han ikke hadde sendt hende noget i denne Tiden. — Hvis hun sa Nei, stod der, holdt han det ikke ut længer herhjemme; han vilde opgi sin arvede Forretning og dra ut av Landet.

Siri heftet sig ved dette Ord «arvede»; det smakte hende ikke. Et andet Brev sa, at han meget godt visste, han ikke var hende værdig. Siri forstod, at Ordene ikke var nogen Frase. Saa godt ialfald kjendte hun ham. Men han skulde ikke sagt dem. Og hvorfor var han ikke saa stolt, at han ikke bød sig frem dèr, hvor han visste, han ikke var værdig?

Engang skrev han, at han vilde gjøre alt, hvad hun bad ham om. — «Prøv mig.» Men Siri likte det ikke. I et Brev fra ham laa nogen vakre Vers paa fransk, skrevet med klare, sirlig slyngede Bokstaver. Hun smilte og rynket Brynene. Han skrev ogsaa, at hun kunde disponere over ham og hans Formue, som hun vilde — der stod «disponere» —; for hverken han selv eller den hadde nogen Værdi for ham uten hende.

Men én Linje var der i et Brev; den tok hende: — Hjælp mig til et større, et skjønnere Liv. — Siri hørte her et saart Suk, og det faldt sammen med Sukket inde i hende selv. Hun husket, hvordan Øinene hans i det gladeste Lag med ett kunde

se langt ind i Sorg og Længt. Hun hadde nok ikke altid tænkt retfærdig om denne Manden. Var hun ikke smaalig og hjertetør, hun, som kunde sitte og stikle paa smaa Naragtigheter hos en, som følte saa stort, og som var saa god?

I en vanskelig Nattetime sa hun sig selv, at det var ikke de smaa Naragtigheter, det stod paa. Nei, det var noget helt andet. Og da saa Siri Morfar. Hun saa Far ogsaa. Og endnu en, — en, som hun aldrig gav Navn.

I de Nætterne, som gik forut for Svaret, var hun en eneste Længt; den fløi vidt omkring. Men den fandt ikke et Sted at slaa ned paa. Engang hadde den hat et slikt Sted; men det var saa længe siden nu.

Siri skrev Ja. Hun syntes saa stor Synd i Arnt Lidbek, at hun var glad i ham; han trængte hende; hun kunde gi ham et og andet av det, han manglet. Og trængte ikke hun ogsaa nogen, en, hun virkelig kunde gjøre noget for?

Det varte en Maaned godt og vel, inden de giftet sig. Hvad skulde de vente efter? spurte han. Han fulgte hende ind til Borg og var der etpar Dager. Ellers var de litet sammen; hun laget til Bryllup hjemme. Og han flyttet ut av Ungkarsværelserne og leide en Række høie, lyse Rum. Paa Borg vandt han straks alle, Fru Rikke ogsaa, endda hun syntes, han var litt for høflig. Eilif sa ingen Ting om ham; men Siri forstod, at han var tilfreds med Maagen. Tjenestfolkene likte ham særlig godt; han gik omkring inde og ute og spurte og grov og vilde ha Greie paa alt Landsens Stel, og han hadde et godt Ord til alle. Arnt Lidbek var ogsaa nede paa Tingstad og skaffet sig Venner.

En Kveld nogen Dage efter Brylluppet sitter Siri og han alene sammen ved Bordet hjemme

i Byen og spiser. En Edamer-Ost, som hun skar et Stykke av, blev Skyld i, at hun kom til at nævne Holland og den Reisen, de skulde gjøre sammen i September. Hun glædet sig særlig til Holland. Det vilde hjælpe dem, at han kjendte det før, sa hun.

Gjorde han? — Nei, desværre.

Siri blev forundret; hun kunde huske, at han hadde fortalt hende om en Reise, han hadde gjort gjennem Holland. Det var endda første Gangen hun var i Ungkarshjemmet hos ham sammen med Busch's. Han og hun hadde sittet alene ved et Bord. — Men kanske husket hun galt.

Siri prøvde at slaa det hele væk. Men utover Kvelden aapnet det ene Minde Døren for det andre; det blev en lang Række. Han hadde vist hende en Bok med Billeder fra Holland, pekt paa Markeder, han hadde set, Kanaler, han hadde seilet gjennem. Hun mindtes, hvordan han hadde indrettet sig ombord i en Fragtebaat, han hadde fulgt. Skipperen hadde hat Konen og Barneflokken ombord.

Siri blev stum; hun merket med ett noget leit omkring sig, noget, som var usynlig tilstede, og som ikke var bare latterlig, ikke bare uskyldig. Ømheten for ham var i de sidste Dagene blit saa stor; hun var lykkelig over den. Derfor kjendte hun det etpar Øieblik, som om hun ikke rigtig visste, hvor hun sat, og hvem hun hadde for sig.

— Hvad var det, som stod paa? spurte han. Hvorfor sa hun ingen Ting?

Nu la hun stilt og klart frem for ham det, han hadde fortalt om Holland. Han blev blodrød, men smilte og rystet paa Hodet. Hun var sikker, mente hun. Og da var han fornærmet. Hun prøvde at hjælpe ham, sa, at dette bare var en Skrøne, som

han hadde slaat for at gjøre sig mer bereist, end han var; han hadde gaat i en liten Fælde, som Forfængeligheten hadde sat op for ham. Selv om han hadde laget en slik Historie, saa kunde han da vedgaa det for *hende*, som var saa glad i ham. — Men nei, Arnt Lidbek vedgik ikke nogen Ting. Og da gav hun sig; hun hadde altsaa husket galt likevel eller misforstaat. Hun bad om Undskyldning og kysset ham. Men hun snakket og handlet som en Maskin, mens hun ventet paa, at hun med ett skulde bli seende, saa hun virkelig *saa*, at hun hadde gjort ham Uret.

Arnt Lidbek vilde svært gjerne være sammen med Folk efter Dagens Arbeid. Siri hørte Uro paa Bunden i ham. Hun undret sig over, at han kunde være saa over al Maate glad i hende og likevel trænge saa mange omkring sig. Ofte var nogen hos dem, og ofte var de hos nogen. Han vilde gjerne ha vakre Mennesker i sit Hjem, helst naar de var av gammel Æt, og allerhelst naar de i Ydre og Adfærd viste, at de var det. Ikke bare Navnet, nei selve Personen maatte pynte op. Siri sa til Arnt, at de glædet ham nok paa samme Vis som Bokbindene og de gamle Møblerne. Gjesterne skiftet svært. Egentlig var det bare Skolekameraterne, som var sikre.

Hun syntes, at deres Liv var for urolig. Ikveld negtet de sig hjemme, sa hun. Skulde hun lægge av Telefonrøret? — Ja, gjerne det. — Hun var saa træt og mæt av Mennesker. — Det forstod han saa godt, mente han. — Skulde hun læse noget for ham? — Ja Tak. — Eller vilde han læse selv? — Nei Tak.

Men Siri opdaget snart, at han sat og tænkte paa noget langt borte istedetfor at høre efter. Dette hindret ikke, at han en anden Gang bad hende læse op noget. Hun tok noget fransk. Nei,

sa han, Fransk forstod han nok ikke desværre. Og nu kom det for en Dag, at han ikke engang kunde læse det; han bare kjendte litt til Uttalen og hadde nogen Fraser i Øret og paa Tungen. Tysk og Engelsk derimot. Siri kunde ikke dølge, at hun var forundret. Da gjorde han hende opmerksom paa, at han heller aldrig hadde sagt, at han kunde læse Fransk. Siri maatte gi ham Ret. Og likevel var det, som om han hadde narret hende. Hun saa utover Bordene og opover Hylderne. Han manglet ikke franske Verker. Det var altsaa bare Pynt, Forfængelighet, Utstilling. De franske Versene, han engang sendte hende i Avskrift, dem hadde han altsaa ikke forstaat. Han hadde ikke fundet sin egen Vé og sin egen Lykke i dem og *derfor* git hende dem.

Naar hun var alene hjemme, gav hun sig av med et og andet Verk i Hylderne, gammelt og nyt om hverandre. Ved Middagsbordet kunde hun snakke om en av disse Bøkerne, en, hun likte. Men hun fik aldrig ham med paa nogen egentlig Samtale om Indholdet. Han hadde desværre ikke læst den Boken. «Fortæl mig den, *du,*» sa han. Det sa han hver Gang. — Men hadde han da slet ikke læst nogen av dem? — Jo selvfølgelig. — Men hvad for en? — Det kunde han ikke i Farten netop si.

Siri lo ikke ofte. Men nu slog hun op en Latter, en, som skræmte hende selv; hun hadde aldrig hørt den før. Lidbek hadde sagt, at hun lo saa godt, saa fuldt og vakkert ut av et rikt Bryst. Men denne Gangen syntes han visst ikke, det. Noget saart drog sig over Ansigtet hos ham. Han rødmet. Og tidde. — Den Latteren husket de begge længer end Dagen ut. Inden de gik fra Bordet, spurte hun, hvordan han selv kunde komponere Bind til Verkerne, naar han ikke kjendte

dem. — Jo, han saa litt hist og her i Boken; han hadde fin Tæft, om han selv skulde si det. Han følte sig som en Bibliothekar i denne Boksamling. Og han trodde ikke, at en Bibliothekar fik læst stort av, hvad der stod *inde* i Bøkerne.

Arnt Lidbek tidde igjen. Det kunde sees paa ham, at han syntes, han hadde sagt noget godt.

Men hvorfor læste han da ikke?

Hadde *han* Tid til at læse? Naar skulde *han* faa Tid til det?

Siri svarte ikke; hun tænkte paa, at han hadde Tid til at tegne Ryg til Bøkerne, tegne Bokstaver og Initialer; det hændte, han kom hjem med et eller andet underlig, han hadde kjøpt paa Auktion. En Bok, et Møbel. Det hadde han Tid til. Og til at blaase og tute sentimentale Smaastykker paa en Fløite med blanke Sølvklaffer; det gjorde han, naar han maatte være alene, fordi hun hadde noget at ta Vare paa.

Engang spurte hun ham, om han ikke længer interesserte sig for Politik; han var jo Venstre. — Nei, ikke som før. Politikken blev stadig kjedeligere. Siri sa ham ikke imot. Politikken var blit saa kold, siden hun ikke længer omgikkes noget Mandfolk, som holdt den varm for hende.

Arnt Lidbek syntes, at han hadde for liten Omgang; han visste, at Siri syntes noget andet. Saa ordnet han det ofte slik, at han hadde indbudt nogen tilkvelds gjennem Telefonen, inden han kom hjem til Middag — nogen, som han umulig kunde undgaa at be, sa han; der var Forretningshensyn. Eller han hadde mottat Indbydelse paa Vegne baade av hende og sig selv; det hadde faldt saa vanskelig at si Nei. En Eftermiddag Siri var alene hjemme, blev hun sikker paa, at han hadde løiet i hende for at faa et Selskap istand.

Hun gik ind og ut i Stuerne og gjorde sin

Gjerning, mens hun blev ved at se sløvt paa denne Løgn; hun *vilde* ikke se til Siden; for der laa vist smaa og store Løgne alle Steder. Hun skammet sig over sig selv og over alle Ting. Og hun var blit saa mat, at hun svedet. Denne Gang kjendte Lidbek sig nok ikke sikker; for han kom ut paa Kvelden med en ny liten Løgn for at støtte den forrige. Da brast Taarene løs for hende. Han hugg straks efter endnu en Løgn for at verge sig. «Lyv ikke!» Han tok sig saa nær denne haarde Graaten, at han selv blev fugtig i Øinene. Hun var rent vild, rent utrøstelig. Det var, som om hun vilde vride hver en Taare og hver en Draape Blod ut av Kroppen. Han forsikret hende, at han hadde da ingen Ting ondt ment. Hun skulde aldrig faa Grund til slik Sorg herefter.

Siri saa, at Folk, som sat vanskelig i det, søkte ham, og han hjalp; men hun saa ogsaa, at han ikke hadde et Menneske, han var fortrolig med. Hvorfor kom han aldrig til hende med noget, som gjorde ham ondt? Hvorfor gav han ikke hende hel Fortrolighet for den, han fik? Hvorfor var hans Godhet næsten bare Opmerksomheter? «Nu har du det ikke godt. Jeg kan se det paa Øinene dine,» kunde hun si. Da kastet han paa Hodet og smilte likesaa lyst, som han før hadde været mørk. Og Svaret laa færdig: ... en ubehagelig Kunde .... en giftig, misundelig Kollega ... en god Forretning, han hadde gaat Glip av. Det var ikke noget at hefte sig ved; han var bare saa alt for nærtagende, sa han. Men hun var ikke sikker paa, at Aarsaken, han gav, var den sande. Men hvorfor skulde han ikke være oprigtig *her?*

Ut paa Høsten saa Far til Arnt op til hende en Formiddag. Arnt og hun hadde netop kommet hjem fra Utenlandsreisen, som hadde varet i fem, seks Uker, og hun var med Barn. Den Gamle var

en stille, faamælt Mand, som Siri hadde faat Tillid til første Gang hun saa ham; ja, hun var blit mer glad i Arnt, dengang hun lærte Faren at kjende. Denne Manden var ikke sterk længer, hadde ikke været det i lang Tid. Derfor overgav han ogsaa noget tidlig Firmaet til Arnt. Nu sat han i nogen smaa Stillinger, hadde Plads i en Bankdirektion og var Revisor i et Dampskibsselskap.

Siri og han drev indover Stuerne; han saa sig nøie omkring og blev tankefuld; han gik likesom og formet paa noget, han vilde si. Og ved Portvinsglasset kom det. — Det glædet ham, at Arnt hadde faat en Kone; han trængte en, som kunde holde litt igjen paa ham. Arnt var en god Gut og en begavet Forretningsmand; men ... men hun saa selv, at han var flot, dristig, kunde likesom ikke altid styre sig. Arnt hadde jo, som hun nok visste, delvis lagt Forretningen om, da han overtok den. Og nu arbeidet den litt tungt foreløbig. Hun, som var et mer nøgternt Menneske end han, hun gjorde en god Gjerning, hvis hun kunde bekvemme sig til at holde litt igjen; det vilde være bra, om hun kunde se bort fra, at hun selv hadde nogen Formue eller ventet Formue engang.

— Hun? Nei, hun hadde ingen og ventet ingen, ikke noget nævneværdig ialfald.

Siri merket, at Øinene hans likesom drog sig sammen et Sekund.

Neinei, men ... men allikevel, hun vilde nok prøve paa at faa Arnt til at spare; for hun saa jo, at han brukte Penger, som om han var formuende.

Siri bleknet og grep langsomt efter Bordteppet.

— Ingen Formue?

Gamle Lidbek reiste sig og smilte og vilde tydelig nok slaa Vand paa Ilden, han hadde tændt: — hun maatte endelig ikke misforstaa ham. Han hadde snakket saan i sin Almindelighet. Forret-

ningen var god og i Fremgang; men det gjaldt om ikke at trække for store Veksler paa Fremtiden. Det var bedre, at Pengeforbruket skedde — om han saa maatte si — efterskudsvis end forskudsvis. Hun maatte undskylde; men han hadde talt saa aapent, fordi han hadde Tillid til hende. Det, han hadde sagt, var en Betroelse. Hun gjorde — efter hans Mening — klokt i at beholde for sig selv det, han hadde anset for sin Pligt at si.

Han klappet hende paa Ryggen og spurte, om han kunde gjøre noget for hende. Hun kunde altid stole paa ham, sa han. Og gik.

Da Arnt Lidbek kom hjem, laa Siri tilsengs; hun skyldte paa sin Tilstand. Hun nævnte ikke det, som var hændt. Han fik ikke et Ord til Tak for Omhu og Ømhet. Hun vilde ingen se. Ingen!

Dag efter Dag laa hun; der var saa mangt og meget at tænke over, og hun hadde ingen Trang til at sætte Ben under sig. Hodet var myldrende fuldt av Minder. Eller det var saa tomt, at hun ikke visste, hvorfor hun laa, eller hvem hun var.

Siri kjendte sin Stilling. Hun var den Kvinden, som trodde, hun hadde giftet sig med Greven, men en Dag forstod, at det var med Tjeneren. Han hadde git sig ut for Greven for at faa hende i sin Vold. Han hadde Smak, visste at tie, naar det var nødvendig, tedde sig vel, klarte sig; Klærne sat godt paa ham, og Ansigtet var vakkert; han kunde bli tat for Greven. Men indenfor sat Lakeisjælen, feig og fræk, ydmyg og overmodig, øm og grusom, alt eftersom han blev drevet. Grusomst var han, naar han var øm. — Var det sandt, at han hadde beundret Morfar og hans Politik gjennem Barndommen og Ungdommen? At han ikke hadde kunnet glemme hende, siden dengang hun var Barn? Eller var det bare noget,

han hadde fundet paa, fordi hun skulde vindes? Formuen var Løgn, Bøkerne i Hylden Løgn. Ordene Løgn, men hvad for nogen av dem? for alle var det vel ikke? Var Forretningen ogsaa Løgn? Var det *bare* av Misundelse, Konkurrenterne kaldte ham Svindler og Humbugmaker?

Men hvem var da hun, som hadde latt sig fange av denne Mand?

Siri laa Dag og Nat sammenrullet i Sengen over en ulidelig Pine av Skam. Hun taalte ikke at se ham. Og det fandt han sig i; for det var vel hendes Tilstand, som gjorde hende saa humørsyk; hun var nok desværre ikke helt tilregnelig nu om Stunder.

Siri blev liggende. Hun saa ofte og langt bakover i Livet. Og nu hadde hun det slik, at det vakreste og største var det, som gjorde mest ondt at se paa. Hun saa Morfar og Far og ham, hun hadde kaldt en Husmand. — Var det ikke en *Mand* han var? Naar han ikke hadde trodd paa hende, saa var det, han gjorde, det eneste rette baade mot hende og sig selv. Hadde hun været som han, da hadde hun ikke ligget her ynkelig i egne Øine.

Da Siri en Dag hadde krøpet ut av Sengen og klædd sig paa, vilde hun ha Bevis for, at han eide Formue, dengang han giftet sig. Lidbek blev blodig fornærmet. Det stod tydelig at læse paa Ansigtet; det var blodrødt. — En solid og værdifuld Forretning var vel Formue god nok. — Siri gjentok, ændret bare litt paa Kravet: — hun vilde ha uigjendrivelig Bevis for, at Firmaet i Vaar hadde været en solid, en værdifuld Forretning. — Det skulde han gjerne sørge for, at hun fik, sa han. — Men Siri vilde peke ut den ene av de to Mænd, som skulde gjøre Arbeidet. Og det i denne Dag.

Lidbek blev likesom mindre; han merket det kanske selv; han strammet sig ialfald op og mente, at slikt gjør ikke en Mand. En slap ikke fremmede Folk ind i sine Bøker . . .

Ikke engang naar det gjaldt at bevise, at han ikke var en æreløs Svindler heller? Alt var forbi mellem dem, hvis han enten ikke kom med Beviset eller vedgik, at han hadde faret med Bedrag mot hende.

Lidbek kunde ikke klare sig; han hadde ingen Vaaben, han, som hun; han slog om, blev ydmyg, bekjendte. Han forstod, at det var hans Far, som hadde været hos hende; det, Far hadde sagt om Forretningen, var vist rigtig; for Far hadde hjulpet ham med Regnskaperne, og Far var det hæderligste Mandfolk, han hadde kjendt. Han — Arnt Lidbek — hadde ikke været ærlig, da han skrev til hende om Formue i Vaar. Men han hadde elsket hende saa høit, at han maatte eie hende for enhver Pris. Var ikke selve hans Forseelse et Bevis for, hvor glad han var i hende? Trodde hun, at der var noget i Verden, han ikke vilde gjøre for hende den Dag idag? Det var sandt, at han ikke var formuende. Men han vilde bli det; aldeles sikkert; for nu laa Forretningen godt an. De fik kanske indskrænke sig litt; foreløbig. Om et Aar eller saa omtrent vilde Indtægterne bli virkelig store.

— Siri blev ved at leve i Hjemmet. Hun ventet paa Barnet og hadde eget Soverum. Hver en Dag øvet Lidbek Bod, men altid likesom i Stilhet; han stak sig ikke frem; det maatte ikke smake av Skryt eller Glimmer, det, han stadig fandt paa for at vise, hvor han angret; han krævde ingen Ting for sig; han bare gav. Den Morgen hun blev forløst, opnaadde han at røre hende. Han tok Gutten op til sig og sa stilt: «Jeg har ikke fortjent dette Barnet.»

Nogen Dage efter mindtes hun de Ordene. Og da saa hun skarpt paa dem. — Hvor meget i dem var sandt for ham? Og hvor meget Løgn for at ta sig ut for hende? Hvor skulde hun tro? Og hvor skulde hun tvile?

Arnt Lidbek holdt ut; hun tilgav ham i Gjerning, om end aldrig i Ord, aldrig i sit Sind. Hun tilgav ham aldrig, at han var saa langt mindre, end hun nogen Gang hadde trodd, før de blev gift, at han ikke kunde holde Maal med nogen av de Mænd, hun hadde kjendt bedst og holdt mest av.

«Du skulde ikke la mig leve paa Naade hos dig,» sa han.

«Hvis du er en Mand, kommer det bare an paa dig selv, hvordan du skal leve hos mig,» svarte hun.

Arnt Lidbek drak i al Stilhet, suget, men holdt sig pen at se til, omtrent som før, blev bare litt tykkere. Det lyktes hende aldrig at bli sikker paa, *hvorfor* han drak ... om det var det, som laa ham og hende imellem, som hadde Skylden, eller om det var Forretningerne eller bare en Vane, som Selskapeligheten hadde skapt. Engang imellem var hun god mot ham, av Uagtsomhet, men stundom med Vilje, ut av Beregning; da vilde hun opmuntre ham; hun hadde omsider gjort sig det Forsæt at gjøre ham sterk. Der *skulde* komme noget godt ut av hendes Egteskap!

«Bli en Mand! Og jeg skal holde fast paa dig og være bare god mot dig. Bli saa modig, at du blir ærlig mot mig.»

Engang sa hun:

«Om du var en *Mand*, jeg vilde ikke kunne undgaa at elske dig — slik som *jeg* er ... og saa nær som vi to staar hverandre.»

Da det lakket mot den andre Sommeren, efterat de blev gift, sier hun en Dag:

«Nu reiser jeg ikke hjem i Ferien; for jeg skjønner,

du heller vil ha mig her, naar du ikke selv kan følge med. Hjælp mig, saa jeg ingen Ting heller vil end være hos dig.»

«Du hadde fortjent en anden Mand end jeg, en Natur mer lik din egen,» var Svaret.

Hun tok imot de Ordene som noget, han ærlig mente; men hun likte dem ikke; det kom hende for, at de var sagt ut av noget smaat i ham — saa sande hun end syntes, de var.

Men det hændte ogsaa, at hun var god mot Arnt, fordi hun *maatte* være det. Det var, naar der gik en Skjælv gjennem en stakkars Rest av Ømheten i hende fra de første lykkelige Ukerne, han og hun var gift. Da undskyldte hun ham og tænkte paa, hvor vergeløs han var mot sin Natur. Men naar han kom til at hidse Bitterheten i hende, da glemte hun ikke at si, at hun foragtet ham. — Nei, Arnt Lidbek evnet ikke bli det, hun vilde gjøre ut av ham. Han skuffet for ofte. Og hun gik træt og nævnte, at hun gjerne vilde gaa sin Vei, at hun tænkte paa at lage en liten Skole nede i Langnæsviken; dèr trængte de en. Saa kunde hun bo paa Borg. Men Arnt tigget hende om at bli og gav Løfter og tok Forsætter. Og Siri saa i Tanken ind i Øinene paa sin egen Far. Der hadde nok aldrig været en Skilsmisse i Ætten før. Og hun blev. Og overveide og haabet og tvilte. Og blev haard mot ham og sig selv.

Hver en Ferie — Paaske, Pinse, Sommer og Jul — bodde hun paa Borg og hadde Barnet med, en sterk og frisk liten Kar. Kunde Arnt følge, saa fulgte han. Hadde han ikke Tid, saa var hun ikke en Dag kortere i Hjembygden for det. Faren gik med en Hjerteutvidelse, som han hadde faat av en Bronkit og for sterk Hoste; han skrantet og kunde litet ta i med Arbeidet. Moren la Kabaler.

Paa Gaarden hørte En Mineskud langt borte. Det var Jernbanen, som dundret sig frem mot Bygden, Stykke for Stykke, Aar efter Aar.

«Vi har Raad til at leve rummelig,» sa Arnt Lidbek til Siri. «Det gaar stadig fremover.»

Hun kunde ikke længer spørre Gamle Lidbek, hvordan det stod til med Forretningen. Han var for svak til at ha noget Arbeid mer. Og levde stille sammen med en sterkt religiøs Datter. Siri traf ham sjeldent. Men hver Gang fik hun et varmt Smil; hun kunde merke gjennem Venligheten, at det gjorde ham litt ondt at møte hende.

Saa Siri ut av Vinduerne, hadde hun for sig en bred Gate; der var Træhuser paa andre Siden også og to Etager og hvite Gardiner og Blomster. Menneskene derborte morte sig likesom Menneskene her. De hadde Selskap hjemme, og de var i Selskap ute, eller de sat omkring et Bord paa det eneste Forlystelsessted, som Byen hadde. Halvnakne Fruentimmer sang tvetydige Viser. Det halvnakne og det tvetydige var Hovedsaken. Eller et halvnakent Mandfolk gik rundt paa Svingstang eller stod paa Hodet paa en andens Hode. Det var sjeldent Forlystelsen laa høiere, syntes hun. Saa var der engang imellem en Koncert eller en vaklende Theaterforestilling av en omreisende Trup. Som oftest en dansk en. For hende og for Fruerne i de Kredser, hvor hun kom, var Arbeidet ikke stort andet end at holde en Del Værelser istand ved Hjælp av etpar Piker, ha Maaltiderne færdige i rette Tid, forberede et Selskap hjemme eller forberede sig til et Selskap ute. Hun syntes, det blev smaat, det hele. Ingen Plan, som var værdt at nævne, utover Dagens. Ingen Vaar at saa i, ingen Sommer at gro i, ingen Høst med Skurd. Ingen Onnetider. Ingen Dyr, som En tænkte for og haapet for og blev Ven med. Ingen Trær. Ingen Fjord. Ingen Himmel.

Bare Stuetaket og halvsøvnige Gater. Det suste ikke i Skoger her. Hun saa ikke engang en Snip av Fjorden, hun, som hadde set utover mange Fjorder paa én Gang fra den Dagen hun kunde se. Hjemme paa Landet virket en Bok saa sterkt. Her i Byen gik den likesom ret igjennem hende; der blev ikke liggende stort igjen av den i Sindet. Nei, det var ikke, fordi hun var blit ældre; for naar hun hadde bodd paa Borg tre, fire Uker, kjendte hun noget av den gamle Glæden, mens hun læste.

Men hun hadde den lille Gutten sin hver Dag. Det hændte stundom, hun i sidste Øieblik blev hjemme fra Selskap, fordi det bød hende imot at gaa. Saa blev hun sittende selskapsklædd hos Barnet, som sov trygt. Hun skyldte paa, at hun ikke var vel, og bad Arnt gaa og ta Undskyldning med fra hende. Og da hjalp ingen Overtalelser.

Siri saa ofte Albert hos sig, den yngste Broren, som var Elev paa den tekniske Skole i Byen; de sat mangen Kveld to ene sammen og snakket paa Bygdemaalet sit. Hun holdt svært paa ham; han var noget av Hjemmet derinde i Fjordene, og han var en god Gut, syntes hun. Han skulde bli Ingeniør og vilde prøve Amerika, lære noget derborte og vende hjem engang. En Høstdag reiste han, og siden var det likesom tommere i Stuerne.

John kom til Byen nogen Ganger hvert Aar. Arnt Lidbek og han var Venner; de var alene sammen paa Kontoret og spaserte sammen. Siri advarte John mot Arnt; men han svarte, at hun forstod visst ikke rigtig den Manden. Siri trodde, hun hørte Arnt i de Ordene. De to Mænd kunde likesom ikke faa nok av hverandre, naar Arnt holdt til paa Borg nogen Feriedage. Han var Ven av Ole Nerland ogsaa og smigret ham. John hadde giftet sig med en Bydame, en Prestedatter,

Telegrafistinde, blek og stille. Faren sa til Siri, at Konen til John var baade snil og villig. «Men hu kan itnaa,» la han til.

Da hun fik Bud om, at Faren var død, svimlet det for hende. Og den Svimmelheten kjendte hun Uker og Maaneder senere ogsaa, naar hun stirret paa dette, at Faren var død; for hun stolte ikke paa Borg længer, nu John stod for Styret derinde. Hun hadde ingen Tillid til Firmaet Arnt Lidbek heller. Venskapet mellem John og Arnt minket ikke i de Aarene, som kom. Hun trodde likesom endnu mindre paa de to, efterat hun hadde faat vite, at de arbeidet sammen. John var oftere i Byen end før. Det var Forretninger, sa han, naar hun var forundret over, at han viste sig saa snart igjen.

Siri fik endnu et Barn, en liten Pike. Og nu vilde hun paanyt reise. Men Arnt gik med paa alt for at faa hende til at bli. Siden hadde hun altid Soverum for sig selv. Og det stængte hun, naar hun gik tilro. Og hun drog Ferierne paa Borg ut saa langt, det var mulig. Arnt Lidbek fulgte hende ikke mer dit ind; han vilde ikke vise Svigermoren og Svogeren, at han og Siri ikke levde sammen som Mand og Kone. Men baade John og Ole søkte ham i Byen.

Siri var i Nød. «Mit Liv! Mit Liv!» undslap der hende en og anden Gang, og da var Barnene med i Sukket. Den Gud, hun hadde lært at dyrke, var smuldret bort i de sidste Aarene. Nu vendte hun sig til en ny. Han var selve den levende Stamme av godt og sterkt inde i hende. Hver Morgen, før hun steg ut av Sengen, gav hun Guden Løfter, tok hun Forsætter foran Guden. Det var hendes Morgenbøn. Og hver Kveld, før hun sovnet, holdt hun samme Andagt. — Siri maatte fly fra Tomheten, og da brøt hun med Selskapeligheten. Hverken

itnaa ɔ: ikke noget.

hendes Krop eller hendes Sjæl taalte den, sa hun. Men en og anden Gang ordnet hun et Selskap hjemme for Arnts Venner, for *hans* Skyld, forat han skulde kunne gjøre Gjengjæld for det, han nøt ute. En ny Tid var begyndt inde i hende. Og hun ventet og trodde paa en ny Tid omkring sig ogsaa. Nu da Bruddet først var gjort, kjendte hun sig sterk. Hver lang, ensom Tur, hun gik, var der Hjælp i. Hun saa med Tillid imot Dagene, som kom; ja hun mente endog, at det Onde vilde nok kunne smerte hende, men ikke skade hende længer, og at det Gode bare vilde kunne gjøre hende godt.

Arnt sa til Siri:

«Du er haard.»

Det sa han saa tidt, at hun hørte det ikke. Men engang tok de Ordene hende.

«Ja, denne Haardheten min er en Del av det, som holder mig oppe.»

En Dag var han dristig nok til at mumle:

«Du er ingen rigtig *Kvinde.*»

De Ordene hørtes saa pudsige i den Munden, at hun maatte smile:

«Du har visst Ret, Arnt. Det er nok bare en *Mand*, som kan gjøre en Kvinde til en *rigtig* Kvinde.»

Arnt blev svært tyk, opblaast, usund at se til og nervøs. Han hadde faat saa meget at staa i, at han sat inde hos sig selv og skrev og arbeidet utover Kvelden og drak. Han hadde ofte ikke Tid til at gaa i Selskap, og Fløiten kom aldeles bort. Tidlig om Morgenen var han oppe og ute. Han gik Morgentur, sa han. Det gjorde godt, naar En arbeidet saa haardt.

En Dag ut paa Nytaaret stod Gamle Lidbek i Stuen hos hende — det var nys før Middag — og bad hende være modig og sterk. Forretningen var

blit stængt for etpar Timer siden. Fallit. Arnt hadde bedt ham gaa hit med dette triste Budskap. Han orket ikke selv. Han bad hende ogsaa om at ta Barnene og reise hjem til Borg med, mens han ordnet sine Affærer.

Henimot Middag kom Arnt hjem, blek, skjælvende og uten at turde se hende i Øinene. Hun kjendte Trang til at gaa bort og gi ham et Kjærtegn. Saa ondt hadde hun av ham. Men hun syntes, det vilde være at krænke ham.

Han snakket om at reise til Amerika for at bryte sig en ny Bane. — Til Amerika? — Ja, her var saa smaat og trangt og ondt; han vilde senere ta hende og Barnene efter. Arnt hadde alle Enkeltheter klare. Hun hørte, at de var tænkt igjennem mangen Gang. Men dette, at han vilde bort baade fra Byen og Landet, gav hende straks den Troen, at Falliten maatte være styg. Arnt var nok ikke den Mand, som hadde stanset itide; nei han hadde nok holdt ut saa længe som mulig, løiet for sig selv og hende, slaat stort paa og latt hende ogsaa leve over Evne.

*

— Etpar Uker senere reiste Siri hjem til Borg, og nu var hun og Arnt separert. Da hun tok Farvel med ham, var de begge forsonlige og sa hverandre bare gode Ord. Hun trodde, at hun aldrig skulde se ham igjen mer; men *han* hadde store Haab; han vilde hjem og se til Barna sine om et Aar eller to, sa han.

— Paa Borg stod ikke Humøret høit. Moren sat i Stolen og rugget hit og dit og sutret. — Hvordan skulde det gaa hende? for nu var John svækket, ødelagt av Arnt. — Han var vel svækket av sine egne mislykkede Spekulationer ogsaa, mente Siri. — Ja, javist, det ogsaa, men især av Arnt. Gutten

kunde ikke sitte paa Borg med al Gjælden, men vilde sælge og bli Lærer ved en Landbruksskole og faa et sorgløsere Liv. Han hadde en slik Stilling isigte. Ole Nerland var svækket, han ogsaa. Men hvor skulde *hun* gjøre av sig, om Borg blev solgt?

John var ofte hjemmefra; han kjørte ut og blev borte nogen Dage ret som det var. Og kom hjem og lugtet Brændevin. «Han stri'r for at faa Hjælp,» sa Moren. Siri begyndte at arbeide for Alvor. Det var surt, uvant som hun var; men hun maatte til; for her var altfor god Bruk for hende. En fast Haand trængtes baade ute og inde. Konen til John var hende bare taknemmelig. Siri saa, hvordan det var gaat tilbake i de tre Aarene, siden Broren tok Styret. Han hadde nok handlet og spekulert mer, end han hadde drevet Jordbruk. Hun spændte Ski paa Føtterne og drog ut og saa paa Skogen. Jo, her var det fint. Alt, som med Lov og Ret kunde hugges, var tat. Det hadde nok været dyre Spekulationer, John hadde drevet med.

I Aviserne læste hun om Arnts Fallit. Den var, som hun hadde ventet, styg. Selv hadde han reist til New York. «Jeg er bare fjorten Døgns Reise fra dig og Barnene,« skrev han.

I de Dagene fik hun Brev fra en Grosserer inde i Byen, trolig en av dem, som ikke hadde tapt Penger paa Arnt; han tilbød hende paa Vegne av sig selv og nogen andre navngivne Mænd at hjælpe hende til at komme igang med et Pensionat. Eller hun maatte gjerne faa Plads paa Kontoret hos ham. Med sine gode Evner og Sprogkundskaper vilde hun snart gjøre Fyldest for sig, mente han.

Nei, nei, suste det gjennem hende som et helt Veir. Ikke noget Pensionat. Ikke noget Kontor. Hun hadde alt avgjort med sig selv, hvad det var, hun nu skulde gjøre; hun hadde skrevet til Albert

over i Amerika og indvidd ham i Planen og bedt ham hjælpe, saalangt han rak. Og til gamle Lidbek. Om han ogsaa vilde hjælpe, hvis han syntes, han kunde. Hun vilde prøve paa at skaffe Penger nok til at kunne ta Borg og bli her, leve tarvelig og strengt, spare og betale Gjæld, reise Gaarden igjen, hegne om den for sig selv og Barna og Ætten. Borg skulde bli Bondegaard igjen, ret og slet Bondegaard. Ingen Borrstue mer. Alle skulde arbeide og leve av sit Arbeid paa Gaarden. Hun vilde ikke ind til Byen igjen, og Borg skulde ikke gaa over til Fremmedfolk.

Fra Albert fik Siri noget, som frisket og styrket, et Brev med Tak for det, hun vilde gjøre for Gaarden og Ætten. Her i Amerika hadde han lært at tænke paa med stor Glæde, at der var en Gaard til som Borg, og at han selv var rundet av en gammel, rik Æt som Sandslegten. I Brevet laa en Anvisning paa to tusen Dollars. Hun skulde faa mer om en Tid.

Gamle Lidbek hadde sendt hende flere tusen Kroner av det, han hadde lagt tilside til Alderdommen; det blev, skrev han, alt det, han kunde hjælpe hende og Barnebarnene med. Hun maatte ikke gjøre Regning paa mer. — Der hadde ogsaa kommet en vakker Sum, som var samlet ind blandt nogen nære Venner av Arnt. Men Siri maatte ha flere Penger, mange endnu. Gaarden var tynget med Skyld. Og der var et Papir at indfri straks. Og andre, hun tok paa sig. Og det led mot Vaar-Onna. Sæden skulde i Jorden. Det gjaldt om at faa Kautionister paa en Vexel-Obligation.

Og nu begyndte Siri at gaa op bratte Bakker, op til rike og mægtige Mænd, som hun hadde lært at kjende i de seks Aarene, hun var Bymenneske. Den første smilte forundret. Landbruk? Kunde *hun* drive en saavidt stor Gaard? — Ja,

hun mente, hun kunde — med Retledning av gode Folk rundt omkring sig. Hun var født og opvokset paa Gaarden og hadde gaat med i Arbeidet i nogen Aar. — Nei, han skrev av Princip aldrig paa den Slags Papirer. Kunde han gjøre hende en anden Tjeneste saa....

Den næste smilte forundret, han ogsaa. Kunde Landbruk lønne sig? — Ja, sa hun, Tiderne var blit anderledes. Det lønte sig nu om Stunder. — Nei jasaa? Virkelig? Det var da glædelig; han hadde aldrig hørt andet end Suk og Klage fra den Kant. Saa han turde ikke stikke Penger i nogen Gaard. Men-e — Siri saa, han var borte i Pengeskapet; han aapnet et Skrin og lot Laaket falde og nappet en Konvolut. — Værsgo', fem hundrede Kroner, om hun ikke vilde forsmaa. Han la Konvolutten ved Siden av hende paa den haarde Kontorsofaen. Siri blev het omkring Halsen og i Ansigtet og prøvde forgjæves paa at svælge. Det var første Gangen, hun kjendte en Gave som en Almisse, som blev stukket til hende. Hun rystet paa Hodet. Og det betydde Nei Tak. Men han hadde alt vendt sig halvt væk av ren Menneskekjærlighet og blev ikke vâr Avslaget. Og imidlertid hadde hun svælget etpar Ganger og tænkt sig om. Hun krøllet Konvolutten ned i Kaapelommen, takket med fremstrakt Haand og med Øine, som hun tvang op mot ham. Og gik. Siden kom det hende for, at hun hadde set haardt paa Manden. Og det gjorde hende litt ondt.

Hun vandret til Sakføreren, en Ven av Arnt; han hjalp hende med at klare op i Rotet efter John, som hadde reist til Lærerposten sin. Fra Sakføreren maatte hun igjen til en Mand, som hun haabet at faa som Kautionist. — Jo, bevares, Navnet hans kunde hun faa. Men gav Landbruk overhodet mer end fem Procent? Ikke *hans* Land-

bruk ialfald; for det hadde aldrig git mindre end ti Procent minus. Hi, hi, hi, hi. Men det var artig lel; for han hadde Raad til det da, ser De.

Siri maatte videre. Hun maatte ha mindst to, kanske tre solide Navner. Hun hadde begyndt tidlig paa Formiddagen. Tænk, om hun kunde bli færdig idag og imorgen med denne Vekselen. Den milde Vinden, hun gik i, mindet hende om, at Vaar-Onna var ikke langt borte. — Hun kom ind til en høi, alvorlig Mand, som hun aldrig hadde set smile; han skiftet aldrig Ansigt, selvsagt ikke heller da han hørte, at hun vilde ha hans Navn. Han svarte ikke et Ord, skrev ut en Check og rakte hende og bukket stivt. Hun kjendte det, som om han kastet hende paa Dør. Hun prøvde at se mildt paa ham, da hun sa, hun vilde ta Checken som et Laan. — Nei paa ingen Maate, Frue. Manden viste ikke mindste Tegn paa, at han tænkte eller følte mildt. Han hadde Debitorer nok før, sa han. Kom hun økonomisk ovenpaa engang, kunde hun gi Summen bort i veldædig Øiemed, hvis hun ikke vilde beholde den. Han bokførte aldrig den Slags.

«Nei tak,» sa hun og gav Checken tilbake og var stiv gjennem Kroppen og Sjælen. Hun gik.

Men endnu hadde Siri ikke mer end ett Navn til Obligationen. — Penger! Penger! Hun maatte ha dem! — Idag var hun for træt. Det hadde tat paa. Men imorgen.

Dagen efter var det underlig nok slik, at hun kjendte sig sterkere, end da hun begyndte igaar; hun var modigere, haardere.

Siri steg videre opover, Bakke efter Bakke, til hun hadde de tre Navnene. Da stod hun paa en Top der hun saa, at Borg var berget for hende. Nu gjaldt det om at verge den mot Skyld og Gjæld.

XXV

I Sørlaana blev der Omkalfatring. Alle Rum paa østre Siden av Midtgangen skulde leies bort til Byfolk for Sommeren. En av de fire Stuerne paa vestre Siden blev laget om til et Slags Kjøkken for Siri og Moren i Sommermaanederne.

«Skal vi ha Gjester, fremmede Mennesker, ind i Huset?» spurte Fru Rikke.

«Ja, det skal vi, Mor.»

«Men hvorfor egentlig det?»

«Penger.»

«Det blir ikke hyggelig.»

«Nei, det blir det kanske ikke. Men det er nifst at bli sat paa Landeveien òg, fordi vi ikke kan klare Gaarden.»

«Men Haven, bare de ikke gaar ind i den.»

«Det faar de faa Lov til.»

«Det ogsaa?»

«Men betale Torvpriser maa de for alt det, de kjøper paa Gaarden, Bær, Grønsaker, alt.»

Og Siri la til, men bare indvendig, at herefter skulde *alle* Stikkelsbærene i Haven bli plukket; de mindste skulde ikke bli hængende igjen paa Buskene, fordi de var for smaa til at syltes, — som da Mor raadet her alene og kjøpte store og fine Stikkelsbær nede i Langnæsviken.

Saalænge Sommeren varte, helt til Skurd-Onna var over, holdt Folkene til i Østlaana som før. Men nu, da al Ekstrahjælp var slut, flyttet Tausene ind i Sørlaana. Den store Spisestuen blev Daglig-

stue for Tjenerskapet. Bare de to Drengene sov paa det gamle Drengloftet i Østlaana fremdeles. Siri vilde ha Tjenerne ind paa sig, bare Midtgangen mellem hende og dem. Saa hun let kunde holde Tilsyn, gaa ind og ut og være mellem dem. Indgangen hadde de gjennem Kjøkkenet. Moren og hun tok gjerne samme Maten som de andre; det var billigere end at ha to Hushold. En sparte Arbeidshjælp, og det nyttet likevel ikke længer at by Folkene bare Sild og Grøt. Det blev billigere ellers ogsaa. En sparte Ved. Og da sparte En Skogen og den Karen, som ellers maatte dra Veden hjem og hugge den. Denne Vedhuggingen var i det hele en kostbar Historie. Og saa sparte En Lys, og der blev utrettet mer, og Arbeidet blev bedre gjort.

Likevel var der nok av Slurv og Vanstell at forfølge. En Dag smakte Melken ikke godt. Spandene var ikke holdt rene nok. I Stalden silret det fra et Vandspring en hel Uke igjennem, saa Gulvet vilde komme til at raatne, bare fordi Nils ikke hadde sørget for at faa Smeden op. Og endda hadde hun Gang paa Gang paalagt ham at gjøre det, og endda hadde han to Ganger kjørt frem om Smeden i andet Ærend. I Sommer opdaget hun, at en Ku ikke var med Kalv, bare fordi Budeien ikke hadde passet paa og sagt fra itide. Det var et stort Tap. Selv maatte hun være med at veie og maale ut Fôret og se til, at det blev brukt slik, at der kom fuld Nytte ut av det. Og hun trængte ikke være borte mer end tre, fire Dage paa Rad, saa merket hun Spild og Likesælhet. I alt Arbeid gik hun frem, som hun hadde set, at Faren hadde gjort. Eller hun husket, hvad han hadde sagt og gjorde slik. Og det angret hun aldrig paa. Faren og Faster Ingeborg hadde ikke altid hat éns Mening om samme Arbeid.

Den Forskjellen glemte hun aldrig. Men Livet blev tussi. Med Tiden vilde det vel bli lettere, tænkte Siri. Hver Morgen maatte hun først op; hun kunde ikke lite paa, at andre kom op i ret Tid. Især hadde Drengene let for at forsove sig. — Aa, hvor hun var træt om Morgenen! for Natten blev brukt ikke bare til at hvile, men ogsaa til at lægge Planer og regne over. Det hændte, hun stupte paa Næsen i Gulvet, naar hun kom ut av Sengen; men gav hun sig over og la hun sig til at sove, fik hun altid Aarsak til at angre det. Der stod saa mangt paa Spil. Der hang en Pisk over Sengen. Den hette Forfaldsdagen. Hun hadde alt smakt den. Saa hun ikke Lys i Drenglofts-vinduet tidlig nok og hadde hun i Øieblikket ikke nogen anden at sende, maatte hun selv avsted i Mørket over Gaarden. I Skjæret fra Lykten, hun bar, kunde hun se Avtryk i Sneen efter alle Tærne paa Nils; han hadde været utendørs om Natten og ikke brydd sig om at ta Sko paa; hun maatte op Trappen og ramle paa Døren.

«Nils, no maa du kommaa.»

«Ja, no kjæm æg.»

Men hun gik ikke, før hun hørte, han satte Føtter under sig paa Gulvet.

Om Mor bare kunde ha hjulpet hende litt med Regnskapen! Men Tal var det værste, hun visste, sa Moren.

«Kan du ikke sende Bud efter Joakim Tandberg?»

Men Siri vilde hverken ha den Utgiften eller ha nogen Fremmed til at kike ind i Bøkerne paa Borg.

«Saa faar du faa Ole.»

Siri mente, at Ole Nerland hadde vist *nok* med sit eget. Og det var ondt, at han hadde tapt Penger

tussi ɔ: tungt, anstrengende.

paa Arnt. Og desuten var Faster Ingeborg mellem dem, som hadde advart hende mot at ta Gaarden: «Du veit it, ka du gjær. Du klare it det-dénne.» Rundt omkring hadde hun merket Mistillid: «Du e døgtig, men lik'vel, det-hénne bli fer stridt fer dæg.» Slik hadde de møtt op den ene efter den andre. Men nu var det stilt omkring hende. Folk holdt sig gjerne borte, og selv gik hun ingen Steder. Mange tykte, det var leit at gaa til Borg eller bare det at møte Siri. Hun var skilt fra Manden sin, og han var en Fallitspeller og langt fra Landet.... Og saa maatte det vist gaa ut med Gaarden tilslut, saa tyngd av Skyld som den var og uten nogen Karmand til at staa fremst i Arbeidet.

Nini Schwartz kom oftest, endda det ikke altid faldt let. En hel Flok med rødblonde Barn holdt hende igjen i Skjørterne. Og det at sitte hos Siri var ikke altid saa like til, det heller; for Siri slap ingen ind paa sig, ikke engang Nini, endda hun lyste op, naar hun saa hende og drog hende med sig ind i Enrum. Siri hadde aldrig nævnt, hvordan hun og Manden hadde det sammen. Hun talte ikke om ham nu heller, uten det blev helt nødvendig. Nini vilde gjerne hjælpe hende paa en eller anden Maate, være god mot hende; men hun fik aldrig til, syntes hun. Og Skylden var visst ikke hendes.

«Syng en Vise,» sa Siri. «Efterpaa, naar du er gaat, kjender jeg det, som om jeg har læst en god Bok. Og det gaar ikke ofte paa *nu*.»

En anden Gang sa hun til Nini:

«Viserne dine gjør altid godt. Naar du synger, da faar jeg lik'som en Slags Tro paa, at *min* Tid ogsaa kommer engang.»

Brevene fra Arnt var altid fulde av Tro. Han hadde nu aldeles sluttet med Alkoholen, fortalte han. Lægen hadde sagt, han maatte. Siri skrev Tid og anden til ham, skrev slikt, som hun mente

kunde hjælpe ham over en tung Stund. Men det var stundom brysomt at finde nye Ord og Vendinger for slike Opmuntringer; for hun trodde ikke paa nogen Nytte av dem utover Øieblikket.

En Dag fik hun Brev fra en Ven av ham. Arnt hadde faat Slag og laa syk. Siri tænkte, at han hadde vel ikke taalt at slutte med at drikke. Kanske var der andre Ting, han ikke hadde taalt heller.

Ut paa Sommeren kom Arnt Lidbek hjem til hende paa Borg. Han støttet sig til to Stokker og slæpte paa det ene Benet og skulde nok ikke som Byfolkene, som bodde her, bare være Sommergjest.

Han hadde skrevet til hende fra New York og spurt, hvor i Verden der fandtes en liten Vraa, hvor han kunde skjule sig. Nu var hans gamle Far død, og han visste godt, at han umulig kunde være velkommen noget Sted, selv om nogen av Barmhjertighet aapnet sin Dør for ham.

Siri hadde rynket Brynene en enkelt Gang, mens hun læste Brevet. Og hun hadde klart og knapt svart, at han skulde faa bo i Kaarstuen paa Borg; den var beskeden, la hun til; men den var hyggelig.

En blank Augusteftermiddag kjørte hun i Trillen nedover til Kaien og tok imot ham, mens Hopen stod der og saa paa, som om den var kaldt sammen for at vidne.

Utover Vinteren kom han sig, saavidt En kunde se; han gik ind til sig selv efter hvert Maaltid, fordi han forstod, at Fru Rikke ikke likte ham. Han arbeidet, fik Orden i Regnskaperne; han pekte paa, hvordan han bar sig ad, forat Siri skulde se og lære. Barnene hadde han inde hos sig hele Timer, naar Veiret var slik, at de ikke maatte ut; der var Hjælp i det; for hun hadde travelt; han skrev Brever for hende. Og hun skaffet ham Tobak. Og naar han var som mest nedtyngd — et Glas Vin.

«Du ser jo, at du blir stadig friskere. En Dag blir du saa pas, at du finder paa noget for dig selv.»

Han fablet om at skaffe sig nogen Agenturer. Etpar Venner muntret ham med et Brev engang imellem; de gik ikke utenom de Agenturer, han hadde skrevet om til dem; de bad ham bare vente med at tænke paa Forretninger, til han blev rigtig frisk og sterk igjen. Men saa viste det sig, at det hang nok ikke saa rigtig sammen med Tilfriskningen; der var nok noget meget alvorlig i Veien med ham; for en Dag fik han et nyt Slag og blev liggende. En Kveld holdt hun til inde hos ham; han laa der overgrodd med svart Skjeg med hvite Striper i. Øinene var omtrent seget igjen, og Tungen, som var svak efter Slaget, strævet med at snakke:

«Jeg skjønner ikke, *hvorfor* jeg blev den, jeg er ... *hvordan* jeg blev slik. Det vilde jeg saa gjerne visst, før jeg dør.»

Medlidenheten gjorde hende tung der hun sat. Men den gjaldt ikke særlig ham; han var bare nærmest for Haanden til at faa godt av den. Den gjaldt alle Mennesker, *Mennesket* utover Jorden.

Da hun forstod, at han heller vilde pleies av hende end av en anden, saa gjorde hun det, saalangt hun rak. Og endnu litt længer. Men at han *vilde* ta imot Pleien, Offeret av hende, naar han kunde faa den av en anden, det forstod hun ikke. Av *hende*, som hadde forkastet ham, og som han hadde gjort mer Uret mot end mot noget andet Menneske, ham selv undtaget kanske. Nei, det var et Bevis for, at han var Manden uten Stolthet, et defekt Menneske. Det var denne Grundmangelen, som hadde gjort ham til Svindler. Hadde han hat Age for sig selv, vilde han heller gjort sig selv Uret end andre.

Arnt Lidbek døde uten at ha hørt av hende, at hun, trods alt, holdt litt av ham. Hun forstod av Øiekast og av det, som ikke blev sagt, at han her foran Døden ventet paa nogen Ord om, at han endnu hadde en Plads i Brystet hos hende, han, som var Far for hendes Barn. Men nei, hun *kunde* ikke, *vilde* ikke lyve *den* Trøsten i ham; hun hadde likevel løiet Trøst i ham mangen Gang baade med Mund og Pen, naar han trængte det.

Da han var død, maatte hun avgjøre, hvor han skulde jordfæstes. Det tok en Dag, inden hun kunde bli enig med sig selv. Han skulde ikke ligge paa Gravstedet til Borgfolket, ikke paa Kirkegaarden her i Bygden; han hørte ikke til her; han var fra Byen; han kunde ligge paa Domkirkegaarden hos Slegten sin. *Hendes* Barn blev vist Bønder. Vilde de se Graven til Far sin, fik de reise ind til Byen.

Siri fulgte Kisten ind og var tilstede, da han blev lagt tilhvile, og reiste straks hjem og blev ved med Striden for at holde sig oppe. Hadde bare ikke Gjælden været saa stor, hun skulde klart Gaarden uten at sukke. Hadde John bare faret saa pent med Skogen, at hun kunde ha hugget jevnt og varsomt, da vilde hun kunnet leve her som et Menneske. Eller hadde hun været gift med en Mand, som kunde tat sin Part av Arbeidet, det skulde gaat mer merkbart op for Bakken; for Gjælden sank, men — aa — saa smaat. Eller hadde Barna været nogen Aar ældre, saa de kunde ha gjort litt Nytte for sig. Men ikke en Fingers Hjælp paa nogen Kant, uten at hun maatte betale den saa rent for dyrt. Stundom kjendte hun som en Anger over, hvad hun hadde tat paa sig. Men hun hadde ikke kunnet gjøre andet, end hun hadde gjort; det vilde hun si, om de en Dag kom og tok Gaarden fra hende;

for den var ikke bare et Levebrød, som hun hadde villet berge.

— Siri var i et Knipetak i Slutten av August. Forfaldsdagen kom stadig nærmere ind paa Livet paa hende og kastet Skygge foran sig. Hun hadde begyndt for sent at stelle sig til at ta imot den og vilde ikke be en eller anden i Bygden om Hjælp; det var bare nogen hundrede Kroner for litet til Avdraget. Hun mente, det var lettere at faa laant dem i Byen. Og hun skulde kunne betale dem tilbake inden længe før Jul. Den første, hun søkte, var ikke hjemme; den andre optat; den tredje tok imot og var venlig, men ... desværre, han hadde strakt sig saa langt, han kunde ved den lille Indsamlingen, dengang Gaarden skulde kjøpes. Og den fjerde beklaget; han var saa sterkt engagert for Tiden ... der var saa mange Krav.

Siri var ute i seneste Laget denne Gangen. Forfaldsdagen var egentlig igaar. Hun stod paa Stengaten i Hete og Støv og tænkte sig om. — Skulde Borg virkelig gaa overende for nogen lumpne hundrede Kroners Skyld? Var der da ingen Fornuft igjen i Verden? — Siri gik like op i Banken; det var ikke mer end en halv Time igjen, til den stængte. Hun slap ind til en av Direktørerne; hun kjendte ham saavidt fra gamle Dage. — Om hun ikke kunde faa slippe Avdraget denne Gangen eller faa det nedsat? — Nei, desværre, et slikt Andragende maatte behandles i Direktionsmøte, og nu var det for sent; man kunde ikke gaa frem utenfor Kutyme.

Hun blev sittende; det faldt hende ikke ind, at hun var færdig her. Hun drog stilt frem Lommetørklæet og tørket Panden. Det var knapt hørlig, at hun sa: «Det gjælder Hjemmet; det gjælder næsten Livet.» Direktøren tok Tegneboken frem. — Hun kunde faa de Kronerne som et Haandlaan

av ham, om hun tillot, til næste Gang hun kom her i Banken.

Siri var reddet. Som ved et Mirakel, mente hun selv.

Det gjorde godt nogen Dage senere, at en hel, stor Flok Ungdom møtte op en Morgen og skar Kornet for hende. Om Kvelden Dagen efter stod det paa Staur hvert et Straa. Men *bare* godt gjorde det ikke; det smakte Sælebot av denne Dunaen, syntes hun. Saa lot hun sætte frem rikelig med Mat og Skjenk og sendte Bud efter Spelmanden, Jo i Einingen, og Ungdommen danset utover Kvelden. De tykte godt om Øllet hendes. Dansen blev hidsig og drog ut. Det likte Siri. — Tænk om de kunde danse den onde Tiden ut av Gaarden! — Men det kunde de nok ikke. Ikke mer end de kunde røke den ut.

— Fru Rikke hadde været glad, da Siri kjøpte Borg. Saa fik hun sitte her i Fred. Men det blev ikke altid saa helt fredelig; for Siri kunde ikke til hver en Tid dølge, at hun hadde det tungt. Og det var Fru Rikke litt fornærmet over. Og Siri, som var blit nervøs og ampr, hadde ikke altid sindige og værdige Ord til Svar paa Utidigheten. Moren vilde ikke høre om Bekymringer og Ugagn. Og derfor tidde Siri om slikt, helt til der hændte noget saa leit, at hun ikke magtet at holde paa det. Som da det ut paa Vaaren synte sig, at hun blev nødt til at saa om igjen flere Maal, fordi hun hadde mistat sig saa stygt paa Saakornet. Det var ikke faafængt Arbeid og bortkastede Penger, men spildt Tid, som var det værste denne Gangen. Da rystet Moren paa Hodet borte i Stolen:

«Tja, det er kjedelig; det er det; det er Synd paa dig; men du har faat det, som du har villet.»

Duna ɔ: Sammenkomst av Naboer for at hjælpe En til at utføre Arbeidet i en kort Tid. — Sælebot ɔ: Velgjerning.

«Hvad? Hvad du si'r? Hvem av os to har faat det, som vi har villet?»

«Jeg mener bare, at du skulde ikke ta paa dig et Arbeid, som du ikke klarer.»

Siri blev saa harm, at hun gik ret fra hende og ut, mens hun mumlet noget om tosket Snak av et bortskjemt Menneske.

Siri syntes ellers, at Moren var lun og hyggelig, som hun sat der i den svarte, fine Hodepynten, hun hadde lagt an, siden hun blev Enke. Naar Siri længtet efter Kvelden, visste hun mangen Gang, at hun længtet efter en liten Stund hos hende; for der var Hvile med hende og næsten noget festlig midt i Hverdagen. Og hun kunde si saa kloke Ord om Folk. Men hun kunde ogsaa med ett finde paa at sutre og tutre som en Unge, fordi ikke alt var saa blaast og fint ute og inde som før i Tiden; det var nu engang ikke mulig at holde Stuerne saa staselige som i gamle Dage, ialfald ikke til Hverdags. Men naar slikt Snak traf Siri i et ondt Øieblik, hugg hun fra sig. I det sidste Aaret hadde hun faat en ny, en haard Klang i Mælet, naar hun satte i:

«Dra du sørover aat 'om John, naar du it e fornøid her.»

Og Moren svarte med stor Ro:

«Jeg har Ret til at sitte her, jeg, som har bragt mange flere Penger til Borg, end Gaarden dengang var værd.»

De Ordene hadde hun færdig til Bruk, saa tidt hun trængte dem. Engang fik hun det Svaret:

«Det hadde været bedre for Borg, om du hadde kommet uten en Øre, men med to Arbeidshænder. Det er Aanden fra Pengene dine, som har ført Gaarden i Ulykken. Og reddes den, er det med *mit* Slit.»

Da blev Moren sittende der uten at si noget,

men med Taarer paa bleke Kinder. Hun var den, som tidde først av de to, naar det kom til Strid; hun pleide holde inde, efterat hun med Snak hadde drevet Siri ut i Hidsighet. Siden angret de begge; men ingen bad om Undskyldning. Moren kunde ikke; hun hadde aldrig bedt noget Menneske om slikt, ikke uten som en Talemaate av Høflighet. Siri syntes ikke, Moren fortjente nogen Undskyldning. Angeren hos Siri var Sorgen over, at hun var blit, som hun var, baade mot sig selv og mot Moren; hun hørte det hadske Smeldet i Mælet sit og var ræd det.

«Lyg du, Gut!» Hun drev til den lille syvaarsgamle Gutten sin, saa han kantet, engang hun tok ham i Løgn. I samme Stund ønsket hun Handlingen ugjort, men kunde likevel ikke stanse sig selv i at lægge til:

«Æg vil heller, du ska dump' ned og slaa dæg ihjæl, end at du ska bli ein, som lyg.»

Siden tok hun ham ind til sig og la ham paa Hjerte at være ærlig. Men da Gutten saa, at Moren graat, glemte han selv at graate og tørket Taarerne bort.

Han var døpt Arnt Eilif. Men Moren kaldte ham bare Eilif. Han lekte fra Vaar til Høst borte i et Grus-Tak sammen med nogen Kamerater. Hun hadde først ikke likt dette. Hun mente, der kunde være Fare for et litet Ras. Men Tjenestfolkene og andre hadde trøstet hende med, at det var ikke vaagsamt; der hadde aldrig hændt noget Ras derborte, og Grus-Taket var ikke dypt. Selv var hun glad for, at han holdt til et Sted, hvor hun visste, hun kunde finde ham, naar han skulde ind til Maaltiderne. Hun trodde hun hadde merket et litet Hang til Fusk og Feighet hos ham. Og det var hun stadig efter.

Grus-Tak ɔ: Grusgrav. *

Ole Monsen Nerland hadde begyndt at ta Livet mer med Ro i de sidste Aarene, før Arnt Lidbek gik fallit. En saa ham sjeldent ta Haand i haardt Arbeid. Men efter Falliten blev det anderledes. Nu var han altid med baade ute og inde. Folk la Merke til det og snakket om det; for nu var han over seksti og hadde gaat for at være rik. Og de to Tvillinggutterne hans, som var mellem femten og seksten Aar, de arbeidet ilag med Faren. Den tredie Sønnen, etpar Aar yngre, laa i det, han ogsaa, næsten som en voksen Kar. Det gjaldt om at slippe fremmed Hjælp, saa langt Raad var, spare paa Utgiften og drive op Indtægten, for at ta ind igjen det, som han der Byfarken, han Arnt Lidbek hadde sat over Styr for Tingstad. Tapet var paa langt nær ikke saa svært som det, John hadde lidt. Og det hadde han Ingeborg at takke for; hun hadde holdt igjen og undret sig over, hvad en Mand som Lidbek skulde paa Bygden efter, naar det gjaldt Kautionister. I nogen Aar hadde Ole og Ingeborg holdt sig for sig sjøl og spart likesaa haardt, som de hadde arbeidet. Men saa kom Hundreaarsdagen for Mor til Ingeborg, Johanne Ingebrigtsdatter Sand fra Leir. Da slog de sig løs. Det var han, som hadde størst Trang til at slutte med denne Maaten at leve paa. Dagen faldt ind langt ut i August Maaned. Det blev en stor Ættefest. Laget var det største, som hadde været holdt inden Ætten i den sidste halve Mandsalder — siden Gravølet over Gammel-John. Hundreaarsdagen for ham hadde ogsaa været høitidet; men det var paa Borg og næsten i Stilhet. Tiden og Humøret hadde ikke villet det anderledes. Laget til Minde om Johanne Ingebrigtsdatter skulde ogsaa egentlig ha staat paa Borg; men Ingeborg og Ole tilbød sig at holde det. Og de holdt det saa tilgagns, at det var klart, at

hadde de hat Motgang, saa hadde de nu vundet over den.

Det blev sagt med rene Ord i Laget, om ikke netop høit, at det var godt, at der var dem i Ætten, som fik istand en slik Fest, saa En kunde faa se saa mange av Folket sit samlet. Lærer Tandberg talte for hende, som hadde Aarsdag. Hende var det let at snakke godt om; for hun hadde været et dygtig Menneske, grei og staut, rigtig et drivende Kvindfolk. Mand og Mand imellem blev det nævnt, at hun hadde trængt at være det, eftersom Gammel-John ikke hadde gjort stort av sig i Arbeidet. Og mens Folk snakket to og to om hende, mindtest de *hendes* Mor òg, Mormor til Ingeborg og Farmormor til Siri, hende, som Siri var kaldt op efter. Den Tøtta hadde visst, hvad hun vilde. Fem Døtre hadde hun hat, og dem satte hun paa hver sin Gaard i Bygda; hver en kom til den Gaarden, *hun* vilde ha hende, saa hun maatte nok ikke hat vanskelig for at faa Tak paa Unggutterne heller.

Siri var ikke let tilsinds den Dagen. Det var ikke det, at *hun* skulde ha holdt denne Festen. Men hun hadde kommet litt paa Avstand fra Folket sit, enten Skylden nu laa hos hende eller hos de andre. Og den tyngde, den Tanken, som spurte, om hvordan det vilde være med Borg, naar Hundreaarsdagen for *hendes* Far eller Mor kom. Men Siri vilde ikke være den, som var veik; hun maatte ikke se Medynk i noget Ansigt. Ingen maatte ane, at hun hadde en vanskelig Forfaldsdag like ind paa sig. Hun sprang med i Lekene ute i Enget en Stund og danset endog litt. En stor, rød Sol gik ned bak Aasen den Kvelden. Land og Strand og Himmel laa i Glans. Maanen kom op og var bortimot hel. Mørket var mildt, og

Tøtta ɔ: en dygtig, litt skarp Kvinde.

Folk hadde det godt baade inde i Stuerne og ute paa Gaarden og omkring Husene og i Haven. Siri vilde gjerne ha smyget sig hjem, men turde det ikke. Hun maatte ikke vise sig veik. Og hun holdt ut.

*

Det var to Aar, siden det sidst knép haardt for Siri, og Miraklet hadde frelst hende i sidste Øieblik. Gudskelov, at det Laanet var betalt tilbake. — Nu skulde hun til at hugge sig igjennem Forfaldsdagen paanyt. Og det blev umulig uten Hjælp. Hun fik prøve i Bygden. Hun kjørte ut saa sent, at det var halvmørkt. Da la Folk kanske ikke stort Merke til hende fra Vinduerne, som hun for frem om. De tænkte mindre over, hvor hun skulde hen, og de gav kanske ikke saa nøie Ans paa, at der ikke sat nogen Skydsgut bak paa Karriolen. Hun hadde Bruk for alle Tjenerne sine hjemme. Og naar hun drog ind paa en Gaard, var kanske alle indendørs paa den Tiden; hun slap at møte Øine, som gjorde sig op en Mening om, hvad Ærend hun kom i, endda før hun steg ind av Døren.

Hun visste en Mand, som hun trodde sikkert vilde hjælpe hende. Det var Hilmar Sand, en Tremenning av Far hendes. Hun hadde truffet ham nogen Ganger, da hun var Barn og senere oppe i Aarene ogsaa. Han hadde gaat igjennem Landbruksskolen og set sig om i dansk Landbruk og været Forpakter av en stor Gaard i Ingebu; han gik for at være en uvanlig dygtig Kar. Nu hadde han paa andre Aaret staat for Styret paa Gaarden Halm. Dèr hadde Eieren været klein i lang Tid. Til Vaaren skulde Hilmar slutte. Han tænkte nok paa at kjøpe sig Gaard, om han fandt en, som han likte. Men Siri hadde egentlig ingen

Lyst paa at snakke til ham om et slikt litet Laan for etpar Maaneder; for kanske kom hun til at søke Raad hos ham til Vaaren; kanske endte det med, at han forpaktet Borg, og hun fandt paa noget andet at stelle med end Gaarden, enten det nu kunde bli Pensionærer eller en liten Skole for at støtte op under det, Forpaktningen vilde gi hende. Gud maatte vite, hvordan Fremtiden blev. Men naar hun kunde faa Bruk for Manden paa slik Maate, saa var det om at gjøre at staa frit mot ham. Og desuten var han ung, et Aar yngre end hun. Og paa en Vis Ungkar òg, endda han hadde været gift; men baade Konen og Barnet døde i første Barselseng. Nei, Hilmar Sand vilde hun ikke spørre, ikke uten i yterste Nød.

Hun kjørte til etpar Rikinger inden Ætten. Men det viste sig, at ingen av dem vilde lægge Kontanter paa Bordet eller gi Navn til en Veksel, endda hun syntes, hun gjorde klart for dem, at Gjælden sank jevnt. Det hjalp ikke, at hun sa, hun bare var i et Knipetak, eftersom hun nylig hadde maattet ut med store Kontanter; hun hadde Penger tilgode; men hun stod i saa my, at hun hadde ikke faat Stunder til at sørge for at faa dem ind i ret Tid; hun var igrunden over det værste; det var hun sikker paa.

Den ene av de to spurte hende, da hun var færdig med alle Ordene, om hun ikke trodde, det var bedst, hun sluttet — des før, des heller; for det kunde ikke gaa likevel ... et enslig Kvindfolk med en saapas stor og gjældtyngd Gaard; hun bare slét sig ut; det blev Takken; han turde ikke forsvare at hjælpe hende til at bli ved; han vilde hende ikke saa ondt. Blev hun en Dag enig med sig sjøl om at sælge, saa skulde han tøie sig saa langt som mulig, forat hun kunde komme pent fra Salget.

Den andre Rikingen sa, at naar det var saa nauvert for hende, endda hun vist hittil hadde hat bare gode Aaringer, hvordan skulde det saa gaa, naar hun etpar Aar fik langt under middels eller et rent Uaar? At Kontantgjælden hadde gaat ned, var ikke mer end rimelig. Det spurtest om saa my andet paa en Gaard end Kontantgjælden; nei, *den* var ikke altid det værste; han kjendte ikke noget til Jordbruket hendes, og han likte ikke at lægge sig bort i mer, end han alt hadde gjort. Saa han maatte si Nei, saa leit det end var.

Siri hadde set det samme i Øinene hos de to; det var ikke bare *deres* Mistillid til hende, men hele Bygdens. Folk holdt vist Utkik med hende; de la nok ut Byreiserne hendes, som det høvde dem.

Paa Hjemveien kjørte hun et Stykke langs Kirkegaarden. Det var en Maanekveld. Og det var blit sent. Hun stanset Hesten og saa utover Gravene fra Karriolen. Derinde laa de alle de, som hadde levet Livet ut paa Borg. En og anden av dem hadde vel ogsaa lidt ondt som hun for Gaarden sin Skyld. De hadde hat Uaar og Krigens Nøds-Aar; men hadde nogen kjendt Arbeidet saa trangt, saa stængt som hun? Hadde de merket, at Arbeidet for En selv og Ens egne Barn, saa haardt det var, ikke døivet den saareste, den dypeste Længt i Brystet? — Sagnet meldte ikke om slikt. Det fortalte mest om Styrke og Ro og om en og anden, som Eventyrtrangen drev ut til fremmed Land til Soldattjenesten; men det hadde aldrig været Odelsarvingen. Han, som skulde ha Borg, blev hjemme. Gaarden og Gud og Forfædrene hadde været nok. Men Sagnet forenklet. Døden og Avstanden gav Glans. Og Sagnet visste ikke om nogen, som hadde staat færdig til at gi op Kampen for Borg for at redde selve Mennesket i sig.

nauvert ɔ: knapt.

Vinden rusket i Gravgræsset og i Løvet i de svære, gamle Trærne langs Stengjærdet. I Hundreder av Aar hadde de staat her paa Vagt for Kirken og de Døde. De var det ældste levende i Bygden. Hun blev næsten tryg her under dem. Om hun maatte bort fra Borg, vilde Livet kanske en Dag syne hende, at den tunge Gangen førte til noget, som var endda større end det, hun hadde maattet forlate. Og Far og Farfar og alle de andre, de vilde medgi, at hun hadde tapt i ærlig Strid, og at blev hun den sidste av Ætten, som sat paa Borg, saa var det ikke, fordi hun hadde været den veikeste.

Siri kjørte videre. Da hun naadde saa langt op i Borgbakken, at hun fik Øie paa Gaarden, da laa den der saa ensom i Maanekulden. Vinduerne var tomme og svarte; der stod tyste Skrik ut fra dem. Grus-Taket gapte i Lyset. Hun mindtes lille Eilif. Han skulde ikke leke her lang Tid. Og da frøs hun litt. Hun gav Hesten av Svøpen, saa den løp op mot Bakken mot Hjemmet.

Men Siri blev berget. Og paanyt igjen som ved et Mirakel, syntes hun. Fra Albert kom der om Kvelden Dagen efter Brev med fem hundrede Dollars. Han hadde ingen Penger sendt og ikke nævnt nogen heller, siden første Gangen han sendte. Og Siri hadde opgit at faa mer fra ham.

«La mig se, at Borg er en Stasgaard, naar jeg engang kommer hjem,» skrev han.

Pengene gjorde Gagn. Men hun regnet ut, at hun kunde klart sig uten dem, hvis hun hadde faat Tid til at lage sig rettelig istand til Forfaldsdagen. Hun *var* ovenpaa nu, om ingen Ulykke støtte til, om hun ikke blev liggende syk i lang Tid, eller om der ikke kom etpar altfor daarlige Aar paa Rad. Hun regnet og regnet om igjen og trodde, hun kunde si saa omtrent, hvor mange

Aarene der skulde til, før Gjælden var ført ned til en Sum, som ikke var værdt at snakke om for en saapas stor Gaard. Men da vilde hun være en gammel Kone; det vilde si det samme som, at ikke hun, men Barna maatte ta de sidste Takene i det Arbeidet.

Siri hadde Dage, da hun syntes, hun hadet Gaarden. Hvor stor Fremgangen blev, hvad hjalp det altsammen? Om hun i denne Dag sat her gjældfri, hvad saa? Skulde ikke Livet være noget andet, noget mer? Var dette det Liv, hun engang higet efter? — Etsteds Plads for al Evne i hende og Hvile for al Længt.

— En Dag ut paa Førjulsvinteren fik Fru Rikke Brev fra Dr. Tryggve Borg. Indlagt var den Sum, som han i sin Tid tok imot fra Herr Overretssakfører Grack som rentefrit Laan til Hjælp til Studeringer. Dr. Borg bad hende være saa venlig at dele Summen ut mellem Gracks lovlige Arvinger. Selv kjendte han ikke deres Navn og Opholdssted. — Brevet var kort og kjølig høflig og hadde ingen Hilsen til andre end en ærbødig en til hende.

Fru Rikke skrev tilbake og kvittet for Pengene. Men Siri skrev ogsaa. Og det ikke litet langt.

Siri visste, at han var gift og Læge i Hovedstaden, at han var Medarbeider i socialistiske Blad og gav ut Smaaskrifter om Folkehelsen og om andet, som hørte ind under Folkevellet. Han hadde latt trykke en videnskapelig Avhandling ogsaa. Et og andet av disse Skrifterne hadde Siri slumpet til at læse, og hun kjendte etpar av hans Avisopsæt, efterat de hadde gaat over i Blad, hun selv holdt. Han var sterkt for, at Jorden skulde socialiseres. Mellem flere andre Grunder hadde han den, at Jorden som Privateiendom fremmet Egoismen, Individets Egoisme og Slegts- og Standsegoismen, gjorde Sindet haardt og trangt, stængte ute Interessen for og

Deltagelsen i Livet for andre Folkeklasser, var i sit dypeste Væsen samfundsfiendsk.

Siri begyndte sit Brev til ham med at nævne Pengene. Naar han absolut vilde betale dem tilbake, saa var det jo al Ære værdt; men hun kjendte sin Morfar saa godt, at hun kunde si, det aldrig hadde været i hans Tanke, at han eller hans Arvinger skulde se dem igjen. Naar hun nu skrev, var det allikevel ikke for at si ham dette, men for at be ham glemme det ene stygge, onde Ordet, hun brukte sidste Gang, de var sammen. «Du var min Barndoms Helt og min Ungdoms Kjærlighet. Naar jeg saa aapent vedgaar dette, vil det nok ikke være vanskelig for dig at forstaa og ikke vanskelig at tilgi og glemme.»

Siri skrev videre, at hun kjendte hans lille Skrift om Jordens Socialisering. Hun tænkte her anderledes end han, — motsat. Og det ikke av Makelighet og Egoisme. Det haarde Stræv, hun førte for at holde sammen paa Borg, vilde hun kunnet spare sig, om Jorden hadde været Fælleseiendom. Hun trodde, at Jorden netop skulde være Privateiendom. Derfor hadde hun gaat med paa, at Husmændene under Borg var blit Selveiere. Der var nu bare én Husmand igjen her. Og da de hadde faat Jorden paa lempelige Vilkaar, gik det godt. Livet var blit noget mer for dem, end det før hadde været. De var blit sterkere, modigere. De hadde faat et nyt, rikt Forhold. Og det gjaldt netop om at undgaa det, som hun vilde kalde Forholdsløsheten i Livet. Kanske hadde de faat mer ogsaa av det, han kaldte Egoisme; men det var nu engang saa, at Livet gav med én Haand og tok samtidig med den andre. Eller det gav et Gode og gav i Tilgift noget andet, som ikke var bare godt. Han lot til at ville bygge Samfundet hovedsagelig paa Samfundskjærligheten; men det

Grundlaget var nok desværre ikke solid nok; det maatte ogsaa bygges paa Egoismen; for *den* holdt, hvor Samfundskjærligheten svigtet. Det gjaldt bare om det ene vanskelige at indrette Kaarene slik, at En arbeidet for alle, naar En arbeidet for sig selv og sine. At hendes Arbeid for Borg baade var for meget og litt for litet for hende, var en Sak for sig og kom ikke Spørsmaalet ved.

Siri endte Brevet med at si, at skulde han nogen Gang komme til Barndommens Bygd, haabet hun, han saa op om Borg ogsaa. Hvis han var blit det, hun hadde Ret til at vente av ham, vilde han ikke møte *bare* bitre Minder her.

Kort Tid efter fik Siri et Brev fra Tryggve. Det, hun skrev saa aapent om, hadde gjort ham godt; det fortalte, at Erfaring og Eftertanke hadde lært ham at se rigtig paa hende og paa det, som hadde hændt mellem dem i Ungdommen. Han hadde ikke længer noget bittert Minde om hende, men mange gode. Hun var den første, som hadde trodd paa ham, og den første, som gav ham sterke Forestillinger om Tro og Begeistring. Og hun brøt de første og værste Stener væk for ham paa Veien til Studeringer. Han hadde aldrig takket for det, som han skyldte hende; men nu, idag, her i dette Brev gjorde han det av et ærlig Hjerte. Naar han forsømte det i Ungdommen, kom det vel av, at Ungdom og Utaknemmelighet har let for at følges ad. Desuten hadde han været ufri, bunden av sine Kaar og sin haabløse Længsel efter hende. For et Menneske som ham var det ikke noget at gruble over, hvordan Livet vilde blit, hvis ... naar ... om ... Dertil var Livet for rikt, for stadig nyt og skiftende. Han ønsket ikke det, som laa bak ham, anderledes, end det var. Og han trodde om hende, at enten tænkte hun ogsaa slik om sig selv, eller hun vilde komme til at gjøre det. Før En har

naadd *dit,* har et Menneske ikke seiret som Menneske. Men det var utænkelig for ham, at hun med sit rike Sind og sin store Kraft ikke skulde bli blandt de seirende i Livet.

Tryggve Borg endte Brevet med at fortælle, at han tillot sig med samme Post at sende hende en liten Pakke; den indeholdt alle hans Smaaskrifter. Bedre Svar eller noget andet Svar paa hendes Indvendinger mot hans sociale Arbeid hadde han ikke.

*

Vinteren vék saa smaat. En saa det ikke bare paa Sneen, som minket paa Taker og Trær og Marker. Nei, helst paa Himmelen, som hadde faat en lind og vaat Tone. Og var blit høiere. En levde i en ny Luft; den var ikke mild, men ny. Et og andet, som sov inde i En, tok til at røre paa sig. Midt i Sneen kjendte En det, som om Vaaren stod bak Aaserne i Syd; den hadde været for tidlig ute, været for hidsig og kunde ikke komme længer nordover paa endnu en Tid. For Siri var det, som om Vaaren ventet paa, at hun skulde reise den imøte.

Hun blev svært faamælt; hun glemte at si fra, endog naar nogen gjorde Ugagn. Hun lot Tingene gaa, som de kunde, Dag efter Dag. Det saa ut, som om hun gav sig over. Fru Rikke begyndte stundom at snakke om et eller andet bare for at kvikke hende op; men Siri hørte ikke altid, svarte hende ialfald ikke altid.

Hun var nu fire og tretti Aar.

«Jeg vet ingen anden Raad, end at du faar sælge jeg, Siri,» sukket Moren en Dag som efter mange og lange Overlægninger. «Ingeborg og Ole tar vel Gutten din en Tid, og nogen anden tar vel lille

Karen. Saa reiser jeg til John. Jeg er velkommen der. Og saa faar du dra ut i Verden. Saa kanske du møter Eventyret; for du har nok ikke opgit at vente paa *det*, du.»

Siri sa ingenting, men gik langsomt ut.

Like før hun skulde til med Vaar-Onna, drev Hilmar Sand og hun en Søndag Morgen omkring paa Eiendommen. Hun vilde høre, hvad han mente om Gaarden og Fremtiden for den, vilde gjerne faa et og andet godt Raad. Kanske endte det med, at han spurte om at faa forpakte Borg; hun vilde ha Tilbud, ikke selv tilby. De gik i Timer. Ingen av dem hadde Tid nogen anden Dag; for han hadde alt gaat igang med Onna hjemme hos sig iforgaars. Og hun hadde nok med at lage sig istand til at begynde.

Nu fortalte hun omstændelig alt det, hun visste om Enger og Marker og Aakrer. Det var ikke stort, hun hadde opskrevet; det var ialfald ikke mer, end hun kunde det utenad. De var i Skogen ogsaa. Og hun snakket om den og var skamfuld.

Hun likte denne Manden; han mindet om Far hendes, om de bedste av dem, som hette Sand; men han var mer sorgløs at se til. Ellers var han stillfarende, sa ikke stort, uten naar han gjerne vilde ha sagt noget. Her han gik, lastet han ikke, men skrøt ikke heller, endda *det* skulde han næsten være pligtig til, som Skikken nu engang var; han kom bare med et og andet Spørsmaal; hun syntes, han gik likesom og samlet paa Mening om det hele, mens han hørte paa hende.

Siri kunde ikke hjælpe for, at hun kjendte sig liten, da de drev opover mot Gaarden nett før Middagen. — Han vilde nok ikke ut med det, han mente. Hun tænkte, at han syntes vist, det var kleint, det, han hadde set. Men han maatte vel forstaa, hvor hun hadde arbeidet. Han skulde vite, at

hun knapt nok fik mer for Slitet end saavidt, at hun aat sig mæt.

Hilmar Sand stanset og saa utover, som om han i Synskredsen vilde finde, hvad han skulde si. Dagen omkring dem var solblank og mild, men frisk efter Regn, en Søndag til at bli galen over, fordi En ikke kunde klemme paa med Vaar-Onna. Hun hadde ikke længer Tanke for Veiret og Dagen. Han vist ikke heller; for det, som han endelig sa, kom saa langt borte fra: — han maatte nok faa se paa Regnskapen, hvis han skulde faa rettelig Oversyn og gjøre noget virkelig Gagn.

Siri blev rød. Det saa han og la straks til, at hun trængte ikke være ræd for, at det, han fik vite, skulde komme utover Bygden.

Han blev til Middag. Og blev hele Eftermiddagen ogsaa. De sat med Regnskapen imellem sig. Hun maatte sitte og forklare ham og fylde ut det, som stod i Bøkerne. Ellers vilde han ikke forstaat alt. Saa ufuldkomment var Arbeidet gjort. De sat efter Kveldsmaten ogsaa, til langt paa Nat. Og hun fik tilslut vite, hvad han tænkte om hele Stellet og om hende med. Han snakket stilt og tørt, med smaa Ophold imellem, tænkte sig om. Han sa, at En kunde faa tre, fire Ganger saa my ut av Gaarden, om En vilde gi sig til at drive anderledes. Hun maatte ha været sparsom og arbeidet over Kræfterne, naar det saa saapas ut, som det gjorde. Gaarden blev aldrig kvit Gjældstyngden paa denne Maaten. Avbetalingen var mest bare noget, som tok sig ut; for der var sat av saa altfor litet til Vedlikehold av Husene, ingen Ting at regne for, og der var ikke kostet noget paa Jorden, ikke mer end det, som nett trængtes Vaar og Høst. Skogen var òg forsømt og vilde ikke gi det, den skulde, uten Paakosting. Og endda hadde Aarene været gode. Nei, Gaarden stod stille saa at si.

Og det visste hun nok var mest det samme som, at det bar atterover.

«Du e oprektig,» sa hun. Og det skalv baade om Munden og i Mælet; hun visste, hun krænket ham med de Ordene; men hun syntes inat, at denne Manden var et forfærdelig Menneske. Hvorfor slog han hende ikke heller ihjæl med det samme?

Hilmar Sand smakte litt paa det, hun hadde sagt.

«Æg va it taa saammaa Æt som du, om æg it va oprektig i ei slik Stund.»

Da klarte hun det ikke længer. Hun la Hodet ned i Bøker og Papirer og graat. Og det blev hun ved med. Det var nok mer end Gaarden, Taarene fløt for; det var ikke bare de fem Aarene, som graat; det var hele Livet, hendes eget Liv, alt Liv, og det foran denne Mand, som var den eneste, som forstod, hvor hun hadde stridd og tapt.

«Du vøl it aa graat',» sa han, «æg ska hjølp' dæg, om du vil. Retno fé æg Tid.» Han reiste sig. «Æg gjær mæg ein Sving hit imorraa Kveld.»

Han rakte Haanden frem; hun la ikke Merke til den. Og han gik met et: «Du fé haa Tak fer idag.»

Men han kom igjen Kvelden efter. Og oftere. Hun syntes, det var godt at ha nogen at snakke med, som visste, hvordan det stod til med det hele. Da han var færdig med Vaar-Onna paa Gaarden Halm, var han færdig med alt Arbeid dèr. Eieren hadde nu naadd saa langt, at han selv skulde prøve paa at ta Styret. Og da Siri endnu laa efter, flyttet han op til Borg og hjalp til. Han sa, det var likevel for sent for ham at faa kjøpt sig nogen Gaard, før Onna var gjort denne Gang;

Du vøl it ɔ: det er ikke værdt, at du. — Retno fé æg ɔ: Snart faar jeg.

han hadde set sig om efter en høvelig Eiendom i hele Vinter og nu i Vaar òg; men han hadde ikke fundet nogen endnu. Naar det led litt ut paa, skulde han til at lete igjen.

En Dag kom Siri med en spak Indvending mot nogen Kunstgjødning, han vilde bruke. Da sa han tørt og stilt uten at se paa hende:

«Gaar du aat Doktera og gjær it, som han sei? — Spør du en Sakførar om Raad og bryr dæg it om Raa'a, han gir dæg.»

«Æg villa bærre, du skuld vaataa, korles 'n Far hi gjort.»

«Det, som va godt Landbruk fer ti Aar sia, trøng it vaaraa det idag.»

Han hadde sat hende op mot Væggen, syntes hun. Arbeidet, han gjorde, kostet ham nok ikke stort. Og det kom hende for, som om hun blev mindre paa *det*. Han var saa underlig sorgløs, og det saaret hende litet Grand.

Fru Rikke stod bak Datteren og skjøv paa. Og en Dag spurte Siri ham, om han kunde tænke sig at forpakte Borg, hvis han ikke skulde være saa heldig at faa kjøpt sig en høvelig Gaard.

Det hadde han liten Lyst paa, svarte han. Om han forpaktet, vilde hun kanske en Dag komme paa den Tanken, at han hadde snakket saa kleint om Tilstanden her med Overlæg, fordi han gjerne vilde leie Gaarden.

Da lo hun. — Nei, saa mistruen var hun ikke. — Det var godt, at hun ikke var *det*, mente han; men forpakte vilde han ikke. Hadde hun Bruk for ham, saa blev han utover Sommeren. — «Det e *nok* aa gjaaraa henn, som du sjøl sjer.» — «Ja, det ska vaaraa vest,» svarte Siri.

Han sa, at Løn trængte hun ikke at tænke paa; han blev her ikke for Lønnen sin Skyld; men han

vaataa ɔ: vite. — **sjer** ɔ: ser.

hadde ingen Steder at være likevel *nu*, før han hadde faat Gaard; han vilde gjøre sig en og anden liten Skjøt omkring i Bygderne. Og han tinget sig Ret til at reise, naar det høvde *ham*, endda om det ikke netop høvde *hende*.

Og saa blev han. Fru Rikke og Siri kaldte ham i Omtale Agronomen. Og da gjorde Tjenerne det ogsaa. Men Bygdefolket sa Raadsdrengen paa Borg, naar de nævnte ham.

Han gjorde færdig flere Arbeid uten at raadføre sig med hende. Han saa nok selv bedst, hvor han skulde ta fat. Han spurte ialfald sjeldent. Siri syntes, at det var ikke det mindste Gode ved ham, at han fik Folk til at arbeide. Selv tok han det rolig; men baade Nils og andre hadde et kvikkere Fotlag end før. Krævde et Arbeid Pengeutlæg, saa snakket han frem-paa, og hun maatte ut med Mynten. Det blev altid, som *han* syntes, endda om hun helst vilde si Nei. Hun visste ikke rigtig, hvad hun skulde gjøre med denne Manden, naar han ikke vilde bli her en Række av Aar, mens hun reiste Penger og gav Styret over til ham. Hun turde ikke si, naar han kom: «Dethénne hi æg it Raad te;» for hun var ræd, han skulde svare: «Da hi du it Raad te aa setti med Gaar'a hell.» Og ikke likte hun, at han ingen Løn vilde ha en Dag, hun sa, at nu skulde han vel ha litt Betaling for Arbeidet.

«Æg, som gaar og kjæm, som æg vil, gjær it Ret for meir hell Maten.»

Hun kjendte, det lugtet Sælebot av dette her.

I en og anden daglys Junikveld saa hun fra Vinduet, at han drev ut for at se paa Jorden og Skogen. Han hadde Gaardkartet med. Bare han ikke kom hjem med Forslag, som kostet Penger. En-

Raadsdreng ɔ: Forstander for Arbeidsfolket paa en Gaard.

gang imellem var han borte en Dag eller to for at kike paa en Gaard, som var tilsalgs. Naar han saa kom tilbake og sa, at det blev nok ikke noget Kjøp av denne Gangen heller, kjendte hun sig næsten litt sviken. Nok lærte hun et og andet av ham; men hun vilde aldrig faa *saa* stor Indsigt og *saa* stort Mod og *saa* mange Penger, at hun nogen Gang kunde komme til at drive, som *han* vilde gjort.

Mangen Kveld sat han oppe paa Rummet sit over en Bok, han hadde faat laane i Stuerne nedenunder.

«Du hi lærd mykji meir hell æg, du Serri,» sa han, engang han létte i Hylderne efter noget at læse i.

«Det væg it saa mykji, som det ruve,» svarte hun.

«Æg villa lik'vel gjærn' haa lærd det.»

Fru Rikke og Siri hadde mer end én Gang sagt til ham, at han var velkommen inde hos dem hver en Kveld; men han gik ikke ofte ind. Og aldrig uten at han hadde vasket sig og klædd sig om. Siri syntes, at Mor viste Hilmar litt for tydelig, hvor velkommen han var, hun, som ellers saa sig for og var litt dulgt, naar det gjaldt Folk. Mor blev litt jaalet, litt Gammelkone sammen med denne Manden. «Han ligner i saa meget din Far, Siri. Han er saa egte.»

— Siri gav en av Tauserne Knubb-Ord for grovt Slurv; det var inde paa Buret. Hun hørte selv, at hun satte i litt for kvast. Da hun var blit alene, stod Hilmar nedenfor Burtrappen.

«Kan æg hjølp dæg?»

«Ja, om du vil gjaaraa saa vel.»

Han kom ind og tok et rolig Tak i en Sæk,

Det væg it ... ɔ: det veier ikke saa meget, som En skulde tro efter Størrelsen.

som skulde av Veien, og sa med det samme stilt, næsten som han fortrodde sig til hende:

«Det-dénne Mælet ha' du it før i Ti'en, du Serri.»

Hun blev harm; hun hadde hørt, at han snakket hende tilrette, gav hende Skrubb, og at han ogsaa hadde Taal med hende. Og hun likte ikke det ene bedre end det andre. Men da han ikke sa et Muk mer, blev det milde i Ordene liggende igjen herinde i Halvmørket; det øvrige i dem randt bort. Det milde blev saa stort, naar det var alene om Pladsen, at hun tok efter Veiret og snudde sig væk. Han var med ett det eneste Menneske, som visste alt om hende, og som hun ikke vilde gjemme noget for. Da han gik, hadde hun nær vendt sig om efter ham; men hun gjorde det ikke.

I Uken som kom var han borte i to Døgn; det var nett før han skulde igang med Slaatten. Om Kvelden sat Mor og Datter sammen i Stuen.

«Du Siri, jeg synes, du skulde gifte dig med Hilmar Sand, jeg.»

Siri reiste sig saa braat, som om hun hadde sat sig paa noget, som stak. Hun gik, og Moren saa hende ikke mer før Dagen efter.

Men ut paa Kvelden var Moren der igjen, og denne Gangen hadde hun tænkt godt og vel over det, hun skulde si. Straks de sat sammen ved Haandarbeidet, begyndte hun:

«Du, som eier en stor vakker Gaard, du, som har Jord og Skog og Vand og hersker over Mennesker og mange Dyr, du er Dronning over et helt litet Rike. En Dronning kan ikke gifte sig med hvemsomhelst. Naar Dronningen indgaar Egteskap, maa det bli til Gagn for Riket.»

Siri blev sittende. Og det tok Moren for et godt Tegn.

«Den Mand, en Kvinde er tryg hos, blir hun glad i. Det har *jeg* erfart.»

Hun sat og ventet paa Datteren; men Siri sa ikke noget; hun hadde faat en let, en gjennemsigtig, rød Farve i Kinderne, og Øinene vilde ikke se paa Moren.

«Men ensom blir du, hvor langt du end reiser, og hvem du end slaar Lag med. — To Mennesker rystes ikke sammen til ett, ser du. De flyter om hverandre som Olje og Vand. — Men det er Gammen i godt Følge allikevel, Siri.»

Om en Stund maatte Moren til igjen. Det var for store Ting, som det gjaldt:

«Du er saa underlig stiv mot ham, synes jeg.

«Saa. Er jeg det?»

«Ja, det er du; jeg har været forundret over det.»

«Jeg liker ikke at ta imot Velgjerninger.»

De hadde begge sittet længe bøid over Haandarbeidet uten at si noget, da Siri la til:

«Han, som selv er stolt, skulde forstaa *det.*»

«Det gjør han vel ogsaa; det er vel derfor, han holder sig litt unda, ikke benytter sig saa meget av Opholdet her til at være sammen med os.»

— Hilmar Sand kom tilbake. I Ingebu hadde han kjøpt Gaard med Avling og Besætning og det hele. Han skulde ta den over Skurd-Onna, sa han. De sat ved Kveldsbordet, han og Siri og Fru Rikke. De to ønsket ham tillykke. Siden blev det stilt, ikke bare i første Stund, men halve Maaltidet igjennem, helt til han blev vâr Stilheten og forstod, at det var smaat med Humøret. Han maatte til at snakke om, at det saa godt ut for Slaatten. Og saa nævnte de andre ogsaa litt om det samme, men kunde ikke dølge, at det, de tænkte paa, laa paa en helt anden Kant. Hilmar Sand gjorde sig Tanker. Kanske var de leie over, at han ikke hadde kjøpt Borg; men hvorfor hadde de ikke bydd ham Gaar-

den? De kunde vel ikke vente, at han først skulde tale ildt om Tilstanden her, saa flytte ind og hjælpe til uten Løn og saa spørre, om de agtet at sælge; da maatte han ha været mer end skamløs. Ingen Gaard i Landet vilde han heller hat end Borg... Ættegaarden... Men nu var det for sent. Han for sin Del syntes, de gjerne kunde ha bydd ham Gaarden; for det blev likevel svært for de to at sitte med den. Og saa hadde den blit i Ætten.

Siri var ikke mange Minutterne i Stuen sammen med Moren og ham, før hun sa, de maatte undskylde hende; hun var træt ikveld. Og straks efter gik hun op til sig selv. Hun hadde set, at Moren var blit tom omkring Munden, tom av Fattigdom, da hun hørte, at han hadde kjøpt.

Senere paa Kvelden saa Siri oppe fra Vinduet, at han drev nedover til Tingstad. Hun saa denne sorgløse Gangen. Og vendte sig væk. Hun tok Sengteppet tilside og la sig og drog Teppet over Hodet.

Der kunde ha gaat en Time eller to, da hun hørte, det knirket i Døren. Hun maatte se frem. Julinatskumringen faldt ind av Vinduerne, og Moren kom i Natdragt bort til hende.

«Kjære, ligger du uten at klæ av dig?»

«Ja, det blev slik ikveld.»

«Men hvorfor det?»

«Jeg vet ikke.»

Fru Rikke bøide sig nedover hende.

«Hvorfor har du graatt, Siri?»

«Hvorfor har *du* graatt, Mor?»

Fru Rikke rettet sig op og saa længe mot Vinduerne. Siri ventet, men forstod snart, at Moren magtet ikke komme frem med det, hun vilde hende.

«Jaja,» sa Siri i et Suk, «saa sælger jeg Gaarden og aapner en liten Skole i Langnæsviken. —

Du skal se, at Livet forkaster os ikke likevel, Mor. Og da forkaster vi nok ikke Livet heller.»

Moren stod endnu nogen Øieblik, som om hun biet paa at faa Kraft til at si, hvorfor hun hadde kommet. Men saa gik hun med rolige Skridt og uten et Ord.

*

— Dagen efter var Slaatten i fuld Gang, og Husene næsten tomme for Folk. Ut paa Morgenen sat Siri i Stuen og hvilte sig for aapne Vinduer, træt efter alt Husarbeidet, som hun næsten hadde alene nu. Solen var borte; men varmt var det ute og inde; der stod Hete likesom fra Flammer, En ikke saa. Himmelen holdt sig graa og blaa med en og anden iltert rød og ækkel gul Stripe i Syd. Og slik hadde Himmelen set ut siden tidlig imorges. Ingen Ting flyttet sig deroppe. Farverne hadde storknet. Men bak dem langt ute i Rummet var der Liv. En hørte det ikke; men hver, som saa ut, fik hemmelige Bud om det. Siri hadde set ut, og hun hadde det ikke godt der hun sat; hun skiftet Plads uten at tænke paa, hvorfor hun gjorde det.

Da hørte hun Sprang og nogen høie Rop ute paa Gaarden. Og i samme Øieblik blev hun klar over, at hun for en Stund siden hadde hørt Løpeskridt og Mandsmæle; det hadde bare ikke naadd hende. Men nu, med ett, var hun oppe og ute paa Trappen for at møte noget, som var ondt, og som hun vilde trodse.

Hun saa, at en av Tausene og en Gut drog sig fra Bislaget i Østlaana og ind som for at gjemme sig væk for hende. Og det nu, naar de skulde være ute paa Gjorderne og arbeide. Siri gik dit ind. Folkene bodde der Sommerhalvaaret. Tausa stod blek indenfor Døren. Gutten hadde smygt sig

væk. Øinene paa hende hoppet op og ned som et dødsjaget Dyr, som skal over et Gjerde, som er alt for høit.

«Ka e det fer nokkaa, som staar paa, Margit?»

«Guten» ... sutret hun. «Han Eilif ... han ligg under Rasi.»

Siri stomlet ut av Døren. Et Øieblik var den for trang for hende. Hodet snertet Karmen. Hun hadde ikke naadd over Gaarden, før Hilmar kom gaaende tungt om Nôven med Gutten i Armene. Etpar Karer fulgte efter. Han bar ham, som En bærer et sovende Spædbarn; men han kunde ikke hindre, at Hodet hang slapt utover. Hun hørte, han mumlet:

«Æg kom nok fer seint, æg, Serri.»

En brandhet Straale traf hende like i Hjertet, og det saa haardt, at hun sank ihop. Han la Barneliket bort i Armene paa en av Karerne og hjalp hende, halvt løftet hende ind.

*

Siri blev liggende Dag efter Dag. Og hun skulde altid ha nogen hos sig. Saa slap hun at tænke og grunde. Moren sat hos hende. Og Nini. Og Faster Ingeborg. Og andre. Altid én om Gangen, forat de kunde skiftes om at sitte der. Og Mor mindet hver en om ikke at nævne Ulykken eller noget, som var trist.

En Dag, Hilmar Sand hadde kjørt Slaamaskinen fra tidlig om Morgenen og helt til Nôn, bad Fru Rikke ham om at komme ind i Stuen. Han hadde netop faat sig Mat og skulde ut og kjøre videre. Nu gik han ind til hende, brun av Sol, mørkere i Huden end i Haaret og i Skjegstubberne. Og han var litt nyfiken; for hun saa blek og fortænkt ut.

Nôv ɔ: Hushjørne. — Nôn ɔ: Maaltid omtrent midt paa Eftermiddagen.

Da han kom ut igjen, kunde han vel ha været inde hos hende en liten Halvtime. Den, som *da* hadde møtt ham, vilde ha set det, En ikke ofte saa paa ham, at han hadde skiftet Farve. Han var rød. Det røde og det brune hadde gaat sammen og gjort ham næsten ny utvendig. Og han var ikke rigtig lik sig indvendig heller. Istedenfor at gaa ut til Slaamaskinen lot han en av Karerne kjøre den. Selv drev han utover Gjorderne paa en Kant, hvor der *var* slaat; han var en Vending ind i Skogen og kom tilbake og drev ind i den igjen. Slaattefolkene undret sig storlig over Agronomen, som gav sig til at gaa rundt i Ring og hit og dit hele Økten igjennem — nu da Høiveiret var saa fint. Én mente, at pas paa, nu stupte han snart; for han hadde vel ikke taalt Varmen. En anden mente, at kanske var det slik, En bar sig ad, naar En gik i Giftetanker. Den Karen, som *det* sa, hadde nævnt det rette. Hilmar Sand tænkte paa at gifte sig; for Rikke hadde fridd til ham for Datteren.

De faa Gangene han møtte Siri i Guttedagene, stod hun for ham som noget over al Forstand vakkert og fint; desuten var hun Datteren paa Borg, hvor Folkene var rike og alt ellers storveies. Og Datterdatter til Grack'en; hun saa paa En saa frit og ret frem, at han gjerne drog Øinene unda. Siden traf han hende saavidt, nett før hun skulde til Byen for at bli Lærerinde. Det, han hadde tænkt om hende og set i hende i Smaagutdagene, det samme tænkte og saa han *da* som voksen Kar; hun var ikke noget, som *han* kunde naa, endda han var like god som hun. Og derfor tænkte han ikke paa at naa hende heller. Han bare tænkte paa hende mangen Gang. Og det længe efterat hun var borte. Han hadde ikke syntes, han kunde andet end hjælpe hende, da hun skikket Bud efter

Økt ɔ: Tiden mellem to Maaltider.

ham; for hun og han var nu engang av samme Folket, og han hadde Stunder til at hjælpe; han hadde slikt at gjøre, og han var, sandt at si, litt veik for denne Gaarden, som han Far til han Farfar hadde gaat ut fra som næst ældste Søn, og som var saa god og laa saa overlag fint til og var saa vidkjendt. Han hadde truffet hende litet glad, men stolt og braa og vakker og god. Det hadde nok ikke smakt hende at ta imot Hjælp; men saa hadde hun maattet gjøre sig saa liten at ta imot likevel — slik som hun sat i det. Mangen Gang hadde han tænkt, at kanske kom hun til at bli lei 'n for denne Hjælpen; men saa var det vel ikke saa; — for Rikke hadde sagt, at Siri var blit glad i en saa god Mand, som han var, og at han fik gaa op og trøste Siri, hvis han likte hende saa godt, at han vilde gifte sig med hende og bli Eier av Ættegaarden. Men han maatte ikke glemme, at dette hadde Siri aldrig bedt hende si ham. Og Rikke hadde lagt til, at han maatte gaa op, straks han var blit enig med sig selv om, at han vilde bli her; for Siri hadde det saa ondt, som noget Menneske paa Jorden kunde ha det, nu da hun trodde, at hun skulde miste ham ogsaa.

Hilmar Sand drev. Minderne om hende fra Barneaar og Unggutdage hadde faat Rødme av Blodet i ham. Det dunket saa tungt og stilt i Brystet.

Da Arbeidsfolkene blev ropt ind tilkvelds, gik han ogsaa hjem og sat med tilbords og aat, ikke fordi han hadde Mathug just; men En skulde passe Maal.

Efterpaa fik han med sig et Spand varmt Vand op paa Rummet sit. Her var det fuldt av Blomsterlugt fra Haven. Vinduet stod oppe. Og fuldt av Kveldsol, en rød og gylden Glans. Han

braa ɔ: hastig, impulsiv.

kjendte, han var velkommen her. Her hørte han hjemme for hele Livet.

Hilmar gik straks igang med at rake sig. Det var ikke saa let Arbeid ikveld; for ret som det var fôr der en liten Skjælv gjennem Haanden, smaa Støt. Det gjorde ham varsom; for det vilde være litt skamfuldt at sitte paa Sengkanten hos Siri og fri og ha blodige Risper i Ansigtet. Kanske giftet hun sig ikke, bare fordi hun syntes saa godt om ham; kanske hadde hun en anden Aarsak ogsaa; kanske saa hun ingen anden Utvei for sig og Gaarden; men hvordan det nu var, hun skulde ikke komme til at angre paa Giftet likevel; for han vilde bli god mot hende; ja han kjendte med sig sjøl, at han kunde ikke bli andet.

Hilmar stod ved Vaskestolen for at slaa Vand i Skaalen. Da kom han til at se ut, og han blev staaende med Ansigtet vendt mot Gjorder og Marker. Gaarden hadde ikke i Mands Minde været det, den skulde være; for hverken han Eilif eller han Gammel-John, saa gjæve de var, hadde vist sig som dygtige Jordbrukere; de hadde lært for litet, drevet for gammeldags; de hadde levd i en anden Tid end nu. Her hadde været abaklig, før Banen kom, saa de hadde været litt undskyldt. Men *nu* . . .

Han slog Vand i Skaalen for at vaske Ansigtet og Halsen og Hænderne, men stanset. Nei, der maatte nok større Tvæt til ikveld. En Brudgom kunde ikke bli fin nok! — Han drog alle Klærne av og stod der naken i Kveldssolen. Han skrubbet sig over det hele. Vandet gnistret ut i Solluften, randt i smaa, skinnende Bækker nedover Kroppen. Og Smilet om Munden og i Øinene gnistret og skjén, det ogsaa, ut av Glæde, som ikke var til at holde i Age; han *maatte* smile. Men naar baade

abaklig (avbaklig) ɔ: avsidesliggende, ubekvem at komme til.

han og Solen kastet Glans omkring sig her inde paa Rummet, saa maatte det bli saa herlig som her var.

Om Siri mellem andet spurte ham, hvorfor han ikke straks hadde tat Gaarden, han kjøpte, saa var han nødt til at si, som sandt var, at han hadde villet være her paa Borg for at hjælpe hende; for naar han først hadde tat paa sig at hjælpe, saa maatte han gjøre det saa langt, han kunde, og da maatte han være her, til alle Onnetiderne var over for iaar. Men hun skulde ikke tro, han vilde tape noget paa *det;* for han hadde tinget sig at ta Avlingen paa særskilt Takst, saa Sælgeren var nødt til at fare fint frem for at faa saa god Betaling som mulig.

Hilmar nærmet sig Kommoden for at ta rent Tøi. Han var ikke bare langsom; men han stomlet litt, som om han gik i Mørke; han drog gal Skuffe ut og tok galt Tøi frem og maatte ordne det ned igjen og léte, til han fandt det rette.

Kanske vilde Siri si, at det blev vist ikke let at bli kvit Gaarden, han hadde kjøpt. Men da skulde hun faa høre noget andet av *ham.* En *god* Gaard var det litt ondt at faa Tak i nu om Stunder ... her indover ... siden Banen kom. Det hadde *han* røynt.

Med ett husket Hilmar, at Gutten endnu ikke var i Jorden, men laa paa Likstraa paa Loftet over Kaarstuen. Da blev han mindet om, at Siri laa og visste ikke, at han kom; hun saa sig kanske ingen anden Raad for Fremtiden end at sælge eller forpakte bort Gaarden og slaa ind paa noget Slit, som ikke høvde for Folk som hun.

Hilmar var næsten snaap, da han drog paa sig sine fine, blaa Klædes Klær.

Hvis Siri gav sig til at snakke om, at hun var

snaap ɔ: snar.

blit litt braa i den senere Tiden, litt for høimælt, naar hun blev harm, da vilde han si, at slik var det med Kvindfolk, naar de hadde saa rent for my at staa i; de taalte ikke det; da kokte de over som Saupgryta. Nu skulde hun fire og ta det med Ro. Ir og Ank kunde hun overlate tit ham. Han skulde lægge Skillingerne sine i Jorden her. Og Borg skulde bli det, En hadde Ret til al vente sig, — *det*, men ikke mer heller. Slit var ikke noget for *ham*.

Hilmar Sand var færdig med at knytte det blaa Slipset. Nu gik han over Gangen og kakket paa Døren til Siri.

«Kom,» sa det indenfor.

Og han steg ind.

Saupgryta ɔ: Kjernemelksgryten. — Ir og Ank ɔ: Ængstelse og Uro i Sindet.

XXVI

Da det spurtes, at Fru Siri Lidbek paa Borg hadde giftet sig med Raadsdrengen sin, blev der Undring og en Del Snak mellem Embedsfolk og mellem Byfolk, som kjendte hende fra gamle Dage. Men Bønderne saa litt anderledes paa Saken. Han var av samme Slegt som hun. Og hun var Enke med et Barn og med en skyldtyngd og forsømt Gaard, som kunde gaa overende, hvad Dag det skulde være. Han hadde maattet sælge den Gaarden, han netop hadde kjøpt for at sætte Midelen sin ind i den, som han fik med hende. Ingen av de to hadde kastet sig bort. Men naar En saa *vel* efter, saa var det nok hun, som hadde gjort det bedste Giftet.

Der kom nu en Tid, da Siri syntes, at ingen Ting var saa bent frem som det at leve, endda det hun hadde gaat igjennem, var noget, som ikke kunde glemmes; det advarte hende, naar hun gav sig hen i Sorgløshet eller Overmod; det mindet hende om, at snart kunde dette nye være slut; det sa, at Farerne følger et Menneske Skridt for Skridt fra Morgen til Kveld, fra Fødselen til Døden. Og Nøden naar saa langt, som Livet gror. Kanske var det et egoistisk, et trangt Liv, hun levde, naar hun kunde synes, at det var ingen Sak at leve. Men hun favnet nu engang ikke længer. Fantasien strak ikke til for mer end Gaarden og Bygden og for en Gløt ut i Verden. Hjertet var

bare noget avgrænset, det ogsaa, endda om det kunde svelle ut til noget mægtig i en og anden Stund. Det hadde ikke Plads for stort mer end denne Manden, som visste saa vel, hvad han vilde, og det Barnet, hun hadde, og det Barnet, hun ventet. Og saa hadde hun sig selv. Og den Person trængte noget mer for sig nu, da Aaket var kastet.

Hun fødte en Søn Aaret efter hun blev gift, en kraftig og lyshaaret en, som krævde en hel Del av hende, baade av Kroppen, Humøret og Tiden. Et halvt Aar senere — ved Juletider — døde Fru Rikke, fem og seksti Aar gammel. Hun hadde lagt sig til at sove i Sengen en Kveld og hadde hat det slik, som hun pleide ha det. Men hun vaaknet ikke mer. — «Hu slap let fraa Dau'a,» mente Hilmar. Og Siri mindtes de Ordene, Faren hadde sagt om, at Moren slap let gjennem Livet, og mindtes ogsaa det, hun tænkte, da hun var halvvoksen godt og vel, at nei, hun vilde ikke ha et Liv som Mor sit.

Der blev snudd paa et og andet, da Fru Rikke var borte. Fra nu av holdt Siri og Hilmar Maaltid sammen med Tjenestfolkene i Hverdagslaget. Det syntes de var en god Skik. Og slik hadde det været paa Borg i gamle Dage.

Nogen Maaneder efterpaa — det var først paa Vaaren — laa Siri syk, og to Læger stod i Stuen nedenunder og var enige om, at klarte hun sig, da hadde hun sin kraftige Natur at takke for det.

En Dag sat Hilmar paa Sengkanten hos hende. Ingen saa endnu nogen Utgang paa Sykdommen. Men de visste begge, det kunde bli Døden. Han syntes forstaa, at det var noget, hun vilde si;

fraa Dau'a ɔ: fra Døden.

men hun fik det ikke til straks, og det var tyst mellem dem længe, mens han ventet. Da han hørte Hvisk fra hende, bøide han sig frem for at lye:

«Hilmar, du maa fertél Guta, kor æg hi stridd fer Gaar'a, saa lære 'n aa bli glad ti 'om.»

En Stund efter begyndte hun at hviske igjen. Det var om den Kvelden, Hilmar kom ind til hende, mens Barnet hendes laa paa Likstraa. Da Solen randt, og hun vaaknet og opdaget, han var borte, da hadde det ikke staat rigtig klart for hende, hvor my hun kunde ha drømt den Natten. Men da hun hørte, at han kjørte Slaamaskinen bortover Gjordet, da visste hun, at hun ingenting hadde drømt. Det var sandt altsammen. Ja, den Duren av Slaamaskinen den Morgen ...

Siri tidde og saa paa Tankerne sine, til hun sa, at Kvelden efter, da stod hun og tok imot Kjørene, da de kom hjem fra Marken. Hun hadde hat slik Trang til at gjøre dette. Hun syntes, hun hadde ikke været god mot dem i lang Tid ...

Og Siri blev ved at se paa det, hun tænkte paa. Det var, som om det, hun hadde sagt, var like meget til hende selv som til ham.

— Men Siri gik Sykdommen igjennem. Kraften i hende seiret tilslut.

*

— Aaret efter gjorde Siri og Hilmar en Reise. Det var han, som fandt paa det. Han mente, de hadde Raad til det, og han hadde reist saa litet, og hun kunde vel ha godt av at komme hjemmefra en Tid, hun ogsaa. De fik ikke Vaar-Onna fra sig før i de første Dagene av Juni det Aaret. Saa

Guta ɔ: Gutten. — glad ti 'om, her: glad i Gaarden.

drog de med Banen gjennem Jemtland og sørover til Stockholm. Her gav de sig god Tid. De saa alle de Muséer og Slotter, som Fremmedfolk skal se, og de var omkring og saa paa Landbruk, og de saa sig glad paa de høie, vakre, lyshaarede Svenskerne. De var paa Djurgaarden ogsaa og saa paa Støtten over Bellmann. Siri mindtes Kaarstuen hjemme, da hun var Barn, og Farfaren sang Bellmann. De Ordene og Tonerne sat fast i hende og vilde aldrig komme bort; for dem hadde hun faat ind i god Tid og i gode Stunder, og de blinket av gode Taarer og gode Smil, som rike Minder skal. — Siden fôr de med en liten Dampbaat ut gjennem Stockholms Seil-Led, ind mellem de hundrede Øer og Skjær med Graner paa. De var næsten ute i Øster. sjøen. Kveldsolen fløt over alle Bredder deroppe paa Himmelen, randt utover Jorden, ind mellem Øerne og Skjærene og satte Ild paa Granerne. Der gik Ild i Siri ogsaa. Hun glødet av Glæde, men var tyst som han, helt til de skulde indover til Byen igjen. Da sa Hilmar:

«Her e lik' fint som ind' i Fjordom hos os.»

«Ja, men hos os e det meir oppi og frit.»

«Ja, kvær Heim e bedst, dersom 'n e god.»

*

En av de første Eftermiddagene, efterat Reisen var gjort, kjørte Siri i Karriol ned til Kirkegaarden. Hun pleide stelle Gravstedet hvert Aar, straks Vaaren var her. Og siden mot Slutten av Haaballen. Hun kunde aldrig gjøre det Arbeidet uten at mindes engang hun var med Moren dit ned for at lægge Blomster paa Gravene. Det var blit litt skumt, og

i god Tid, her: tidlig. — Haaballen ɔ: Tiden mellem Vaar-Onna og Slaatten.